

Inv. A. 29.052

JOSEF KAUFMAN
CRONICARUL EVREILOR DIN ROMÂNIA
— PIATRA-NEAMȚ —

CRONICA
COMUNITAȚILOR ISRAELITE

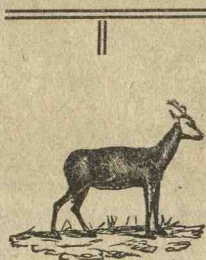
— DIN —

Județul Neamțu

cuprinzând :

Hrisoave, documente, inscripții, fotografii etc.

T O M U L II

PIATRA-N.
— TIPOGRAFIA „RECORD” —
1929

54401

584242

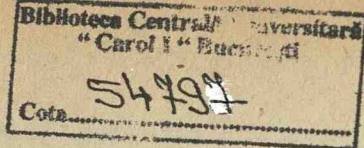
**BIBLIOTECA
CENTRALA A
UNIVERSITAȚII
DIN
BUCUREȘTI**

Nº Curent 54798 Format -

Nº Inventar A29052 Anul 1930

Secția Depozit IV Raftul VI

CONTROL 1953

RC 118/10

*Inchin și acest fruct al vieții mele mult
iubitului meu fiu Doctor O. Kauffmann-Cosla
din București.*

Cu dragostea paternă.

IOSEF KAUFMAN (Autorul)

B.C.U. "Carol I" - Bucuresti

C54401

Doctor O. Kauffmann-Cosla

Docent Universitar

Membru al următoarelor societăți savante:

Société de Biologie Paris; Société de Chimie Biologique Paris; Société de Chimie de France; Deutsche Chemikerschaft; Societate de Științi; Societate de Higienă; Societatea de Hidrologie.

Colaborator științific al revistelor științifice din Franța, Germania și Anglia.

Medic Șef al serviciului de boli de nutriție Spitalul «Sf. Elena».

Cavaler al ordinului «Steaua României» pentru lucrări științifice.

Pentru lucrările sale savante pe terenul chimiei biologice și al boalelor de nutriție îl găsim citat cu elogii în toate tratatele străine respective.

1956

*Datoresc iubire, recunoștință, devota-
ment și venerațiune nobilului, tolerantului,
generosului și mărinimosului Popor Român.*

IOSEF KAUFMAN (Autorul croniciei)

Societățile Israelite din Piatra-N.

Spiritul de asociere, care a lipsit odineoară evreilor de aci, începe a se deștepta cu elocvență, mai cu seamă dela anul 1870, astfel că de atunci s'au înființat, desființat și reînființat multe societăți de binefacere. Iată și istoricul acestor societăți :

SOCIETĂȚI FILANTROPICE

Societatea B'nei Brith Loja „Menorah”

Această societate care are de scop de a favoriza interesele cele mai sublime ale omenirii, a desvolta și ridica caracterul moral și intelectual al neamului evreu, are aci o lojă, sub numele : „*Menorah*”. In anul 1875 s'a înființat aci loja „*Beniamin XI*” al soc. „*Zion*” (azi B'nei Brith), compusă din elita israelită, numărând aproape 50 membrii, sub președinția lui Berman Orenștein.

Ea fusese purerea în luptă energică cu epitropii Comunităței și cu retrograzii pentru intemeierea unei Comunități regulate și pentru susținerea unei școli moderne. Pe terenul Carităței a contribuit foarte mult aci, asemenea a ajutat cu haine și bani pe incendiații din Moinești, Podul Iloaei etc. Conform circulărei Infr. „*Zion*” pentru a se contribui la ridicarea monumentului gloriosului Voivod *Ștefan cel Mare* din Iași, loja însuflețită de simțeminte patriotice; a contribuit cu 300 lei pentru acest monument. In anul 1876 loja ia sub a ei administrație mersul școalei Talmud-Thora, dându i un lustru modern.

Ca președinte al lojei fusese atunci d-l *Pinchas Mendel*, Loja pe atunci ca întotdeauna a ajutat pe văduve, bolnavi, mirese etc.

În anul 1877 înfrățirea „Zion“ tot loja Benjamin XI era sub președinția d-lui *Hers Goldner* și era astfel alcătuită: Vice președinte *Moise Lewenshon*, predicator *B. Samsony*, mentor *Ițic Goldenberg*, secretar *H. Heller*, Tresorier *H. Galațanu*, gardian *Meir Daniel*. În anul 1881 loja „Beniamin“ primi numele de „Zerubabel“, purtându-l astfel până în anul 1889.

Loja „Zerubabel“ sub președinția d lui *Moise Iuster* a fost una din cele mai active. Așa în anul 1883 a deschis o școală Israelită Română cu 2 clase, dirijată de d-nii: *Moise Iuster*, *B. Samsony* și *Israel Mendelsohn*. Asemenea au înființat și un club de lectură. Pe terenul carității a contribuit de asemenea foarte mult. Cu prilejul sosirii M. S. Regelui Carol I (1883), loja a făcut un frumos arc de triumf. În anul 1880 loja primind în sânul ei mai mulți membri, schimbă numele în „Menorah“. În anul 1901 loja „Menorah“ înființă ospătărie populară pentru populația săracă și fabrica și azime de Paște pentru ei.

În acest an loja era constituită din următorii membri: *Iulius Agatștein*, *Meir Avram*, *S. I. Kaufman*, *M. Cohn*, *L. N. Charas*, *Ben. Kaufman*, *Meir Daniel*, *B. K. Engelberg*, *I. D. Gărcineanu*, *Meir Iakerkaner*, *I. Moise Iuster*, *Abram Lipa Iuster*, *Meir Iuster*, *M. Iuster*, *Efr. Iuster*, *Leib Iuster*, *Sol Iuster*, *Iacob Kopel*, *I. K. Katz*, *Șmil Liberman*, *Adolf Löbel*, *Carol Nacht*, *Ioscf Naftalisohn*, *Leib Polack*, *N. Rabinovici*, *Ios. Rosțier*, *Leon Rotman*, *B. Samsony*, *M. Siegler*, *I. Abr. Schor*, *Elias Sgalter*, *S. Ben. Siegler*, *M. Șperling*, *H. Schor*, *Șmil Siegler*, *B. Veisman* și președintele *M. I. Iuster*.

În anul 1903 loja a avut ca președinte pe veteranul *Bercu Samsony*, Vice-președ. *Dr. Lucianu*, Mentor *Pine Daniel*, secretar *Ițic Abramovici*.

În anul 1920 Loja „Menorah“ face apel de subscripții spre a înființa colonie în Palestina.

În anul 1920 «Joint Distribution C-tetes» a distribuit aici alimente, haine etc. prin „Loja Menorah“.

Tot în acest an spre acest scop a constituit un comitet sub denumire: „Ahusah“ sub președinția d-lui *Aron Iuster* cu membri *Sol. Drimer*, *A. B. Catz* și avocatul *Leon Weintraub*,

În anul 1926 Loja în înțelegere cu soc. „Macaby“ *Dr.*

Klarfeld și Ben. Zalman s'au reînființat soc. Macaby, care fu înființată în anul 1921.

În anul 1927 Loja a înființat «Clubul Intim» sau mai bine zis Cercul Cultural, în localul ei, cu scop cultural și instructiv, alcătuit din D-nii: Sigm. Herșcovici, Iulius Agatștein, M. I. Ipcar, Osias Șteinberg, Iosef Iuster, Natan Iuster, Moritz Rosenbaum, David Stambler și Sigm. Rabinovici.

Tot în acest an Loja împlinind vechime de 35 ani dela înființarea ei, a dat 20 lire sterling ca să fie înscrisă în cartea de aur a F. N. E.

În general vorbind Loja „B'nei Brith“ de aci a trecut prin felurite faze; când în activitate, când în stagnațiune. dar în tot timpul și-a îndeplinit misiunea ei, lucrând pentru binele mai cu seamă al Comunității. Aproape tot ce s'a

D-I Albert Abeles

făcut în Piatra, este opera soc. B'nei Brith, care a lucrat și contribuit la crearea și existența instituțiilor Comunității locale. Actualmente este condusă sub reședința valorosului domn *Albert Abeles*, care se ocupă de progresul Lojei, lucrând cu cel mai mare zel, râvnă și activitate.

Societatea „Libanon”

Această societate s'a înființat în anul 1874. Ea avea de scop caritatea. Ea a fost alcătuită din aceiași membri cari mai târziu cu 2 ani au format menționata soc. „Zion”, sub președinția lui Berman Orenștein.

Societatea „Luna”

Iniințată în anul 1878, compusă din meseriași, sub președ. lui S. L. Kaufman, Scopul era filantropia. După o durată de 2 ani, s'a dizolvat.

Societatea „Ahavas Cheised”

Iniințată în anul 1877, tot de S. L. Kaufman, al cărui președinte a fost 2 ani, după care s'a dizolvat. Scopul era filantropia.

Societatea „Mișgow-Ladow”

Iniințată în anul 1868 compusă din negustori și sub președinția lui *Herș Goldner*. Scopul era filantropia. Ea dură până în anul 1878.

Societatea „Parnuses-Aniim”

Iniințată în anul 1900 de negustori cu scop de a veni în ajutorul săracilor prin împrumuturi de bani. După o durată de numai un an s'a dizolvat.

Societatea „Chewra-Ghemileth-Cheised”

Având de scop înlesnirea împrumutului fără dobândă, la cei nevoieși, pe amanete. Societatea s'a fondat în anul 1874 numărând peste 200 cotizanți a 20 bani pe săptămână. Ea a durat 3 ani și s'a dizolvat iar amanetele au fost înapoiate de către Moise Wechsler, inițiatorul și casierul societății.

Societatea „Leiw-Echod“

Inițiată în anul 1909 din meseriași și neguțitori, avea de scop filantropia, dând și baluri pentru acest scop. În anul 1912 s'a disolvat.

Societatea „Ajutorul“

Ea a luat ființă în anul 1880, alcătuită din tineri inteligenți de aci. Scopul ei a fost filantropia și întreținerea școlii precum crearea unei biblioteci și cabinet de lectură. Primii inițiatori au fost: Ad, Broder, Moritz Stambler, M. Schwartz, B. Sufrin, B. Abramovici, I. Bolocan, Șmil Kopulovici, H. Daniel, Zisu Schor, Iosef Kaufman, M. Heller, M. Gredingher, B. Samsony, I. Weinberg, I. Wechsler, I. Nacht, L. Rotman, L. Hafner, D. Haimsohn, Avr. Steinberg și S. Gheler. Ea a ajutat copiii cu cărți și haine din școala Talmud-Thora, ea a inițiat școala de adulți, bibliotecă și ajută și pe săraci, prin jucare de teatru și altele. După 3 ani s'a desființat dând loc societății:

Societatea „Cultura“

Inițiată în anul 1883 din membri soc. „Ajutorul“, urmând pe aceeaș cale ca și cea anterioară iar după 2 ani s'a desființat și ea.

Societatea „Moria“

Inițiată în 12 Aprilie 1881, compusă din tineri instruiți, mai mult în limba hebraică; posedând o mare bibliotecă și cabinet de lectură. A ajutat mult pe săraci iar pe lângă aceste a inițiat și o loterie, al căruia produs a fost trimis comitetului central sionist din Galați, fiind atuncea la ordinea zilei emigrarea în Palestina.

Societatea „Kedimah“

Fondată în anul 1884, alcătuită din tineri evrei și creștini. Scopul era a ajuta pe nevoieși fără distincție de religie.

Președinte a fost *Dr. L. Stein*. Primii inițiatori au fost : Adolf Daniel, Iosef Haimsohn, autorul cronicei etc. A jucat teatru în folosul săracilor. După 2 ani s'a disolvat.

Societatea „Unirea“

Fondată în anul 1885 compusă din tineri evrei și creștini, urmărind acelaș scop ca și soc. „*Kedimah*“ și care după un an s'a disolvat.

Societatea „Tikwah“

Iniințată în anul 1889, când a și proclamat de președ. onorific pe Dr. K. Lipa din Iași. În anul 1891 formă cabinet de lectură. În anul 1893 înființă școala de adulți. Ca președinte avea pe inteligentul tânăr Benjamin Kaufman. Societatea fu bine văzută și respectată de toată lumea. Ea a susținut școala „Talmud-Thora“ îmbrăcând și copii săraci. Intre primii fondatori am fost și eu. Membri ei au jucat teatru, întocmit de profesorul Berel Sufrin, dădeau baluri etc. Dintre primii fondatori au fost și Bern. Weisman, I. Gărcineanu, A. I. Schor etc.

Ea a dat Epitropiei Comunităței o mie lei pentru construcția școlii din strada sub Petricica.

Societatea „Frăția“

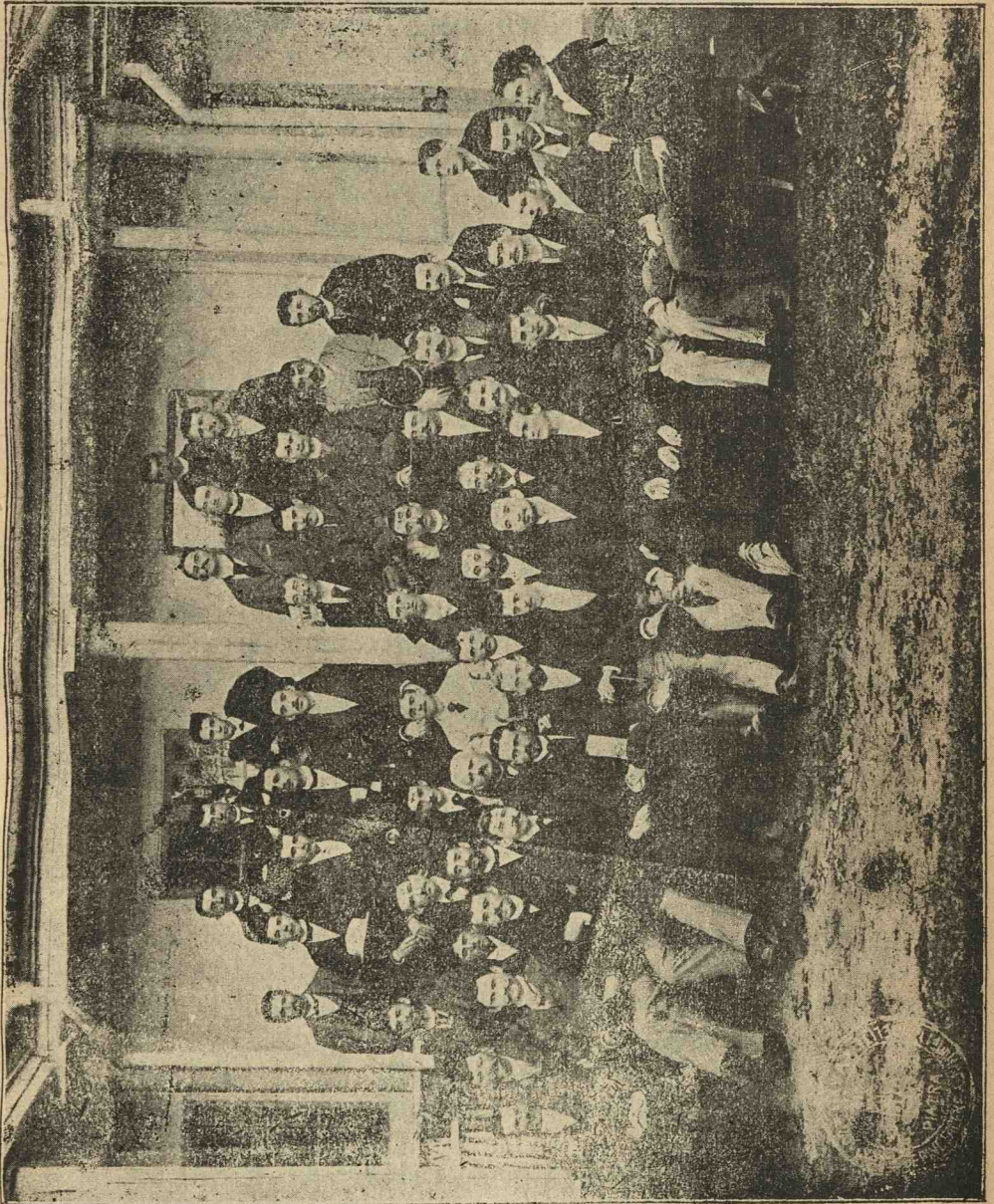
Fondată în anul 1892 sub președenția lui Adolf Daniel. Și eu am fost unul din primii fondatori. Scopul a fost susținerea școlii Talmud-Thora și a școlii de adulți. După 2 ani s'a disolvat.

Societatea filantropică „Oise-Cheised“

Fondată la 5 Noembrie 1921. Având de scopa procura lemne săracilor. Pentru scopul lor filantropic dădeau frumoase baluri, jucau teatru etc. În anul 1924 a sucombat.

Soc. filantropică „Achnuses-Kahille“

Iniințată în anul 1906 al cărui comitet era alcătuit din D-nii: Ițic Herșcovici, Sol, Zisman, Leizer Mendel, Volf

SOCIETATEA „TIKVAH”

Alterescu, Moise Feider, Lupu Lupovici, M. Ilesohn, Avr. Leibovici, Ițic Steinfeld, Pincu Iacoby, Moise Greidingher, S. Rosenberg, Buium Goldenberg, Sol. Bercovici, S. M. Stumer și Ferdinand Lazarovici.

Acest comitet dote baluri, reprezentații teatrale, făceau colecte de bani pentru scopul lor de a mărita fete sărace. O astfel de societate a fost și a D-șoarelor din acest oraș, cu acelaș scop și tendință. Tot pentru acest scop se făceau colecte de bani de felurite societăți și persoane, cu denumire comitet de bine-facere.

Societatea „Amiciția“

Iniințată în anul 1906. Ea dote serate artistice pentru îmbrăcarea copiilor săraci, Inițiativă luată de D șoarele Lora Naftalisohn, Debora Siegler etc.

SOCIETĂȚI CU SCOP DE AJUTOR RECIPROC

Societatea „Lumina“

Iniințată în anul 1877. Statutul (Pinkesul) redactat de *Berel Sufrin*, având 32 articole. Scopul ajutorarea asociaților în caz de boală și conducerea membrilor decedați. Această societate era compusă din hebraiști și oameni culți, dar după durată scurtă s'a disolvat.

Pinkesul este în posesia mea, fiindu-mi dat de Haim Leibovici, președintele ei.

Societatea „Ierusalim“

Iniințată de mine în anul 1881. Compusă din tineri negustori și meseriași. Scopul a fost ajutorarea membrilor și conducerea celor decedați, precum și ajutorarea copiilor săraci, cabinet de lectură și instruirea membrilor. Ea numără peste 100 membri sub președinția mea, dar după 3 ani ivindu-se discordia din partea unor membri s'a disolvat.

Prima societate Fraternală «AHAWAS-ISRAEL»

Pentru susținerea membrilor bolnavi și conducerea decedaților ei

Fondată la 16 Ianuarie 1880 sub președinția lui *Haim Șulim Berman*. Ea numără peste 100 membri negustori și

meseriași, având și filială la *Buhuși*. După o durată de 3 ani, începând discordia s'au despărțit o mare parte dintre membri sub președinția lui *Haim Leibovici* apoi sub președinția mea. După 2 ani, casierul însușindu-și banii s'a disolvat.

Societatea „Bradul“

Fondată la 1900 de funcționari evrei dela depozite de cherestea și dela fabrici. Scopul era ajutorarea reciprocă. Eu am fost inițiatorul lor formându-le și statutul. Din cauza desbinării s'a disolvat după 2 ani.

Soc. „Funcționarilor Comerciali“

Inființată în anul 1892, alcătuită din funcționari comerciali cu ajutorarea reciprocă, care după un an din cauza zizaniei s'a disolvat. Atare societate s'a format și în anul 1926.

Soc. „Uniunea Junimei Comerciale“

Inființată în anul 1911, care la început s'a dezvoltat cu laudă dar după foarte scurt timp adormi pentru totdeauna. Scopul era ajutor reciproc.

Soc. „Negustorilor Voiajori“

Inființată în anul 1925, cu acelaș scop, care după un an adormi și ea.

Soc. „B'nei lankef“

Fondată în anul 1899, alcătuită din precupeți. Scopul era ajutorarea reciprocă. După o durată numai de un an s'a disolvat.

Soc. „Kneises-Israel“

Inființată în anul 1902 de către D-nii Sol. Züsman, B. Calmanovici, M. Salpeiter, frații Michel și Herman Marcus. toți din strada Gărei Vechi. Scopul ajutorarea reciprocă și susținerea casei de rugăciune din acel quartal.

Soc. „Achwah“

Fondată în anul 1904 și reactivată în anul 1924

Scopul este ajutor reciproc și conducerea membrilor decedați. Ea are și un „Pinkes“ sau mai bine zis, cartea de comemorare. Inițiatorii fondării societății au fost: *Șmil Ițic Catz și Haim Faibiș* iar membri fondatori sunt: Șmil Ițic Catz, Haim Faibiș, Lupu A. Tarcușanu, Moscu Iacoby, Lupu Steurman, Leizer Mendel, Leib Polack, Herș Făinar, David S. Sigler, Aron Weintraub, Michel Pascal, Zigmd. Catz, Idel Mendel, Lipa Catz, Iancu Abramovici, Pincu Daniel, M. Gredingher, I. Haimsohn, Moise D. Segal, Șmil Kopulovici, Idel Brikman, Lupu Lupovici, Isidor Holtzman, Leon Lazarovici, Avr. Manașcu, Nuchem Herșcovici, Meir Avram,

Șmil Ițic Catz

M. Eizicovici, Michel Zeilig, Herman Orenștein, M. Strich, Avr. Feinștein, I. B. Gardner, B. Goldenberg, M. L. Kastrisen, Meir Schwartz. Iacob Marcovici, Leib Hafner, Moise Roșcovici, Iacob Kopel, Șmil Sigler, Șmil Liberman, Gherșin Catz, Iosef Kaufman, Isidor Eșanu, P. Zisu, Oscar Helman,

Strul Burăch Leibelsohn și Șmil Rotman. Primul comitet a fost sub președ lui *Meir Avram* apoi la reactivare (1904) a fost *Șmil Itic Catz*, apoi *Adolf Weiningher*, A. Renert, Iosef Davidovici, iar actualmente Gherșin Catz.

Ca prim secretar este d-l Aron Barid.

Soc. Rezerviștilor „Pionul“

Inființată la 25 Februarie 1889 de Herman Aizic ca soc. Rezerviștilor, dar mai târziu ca secția Asociațiunea Israiliților Pământeni (la 15 Dec. 1890) sub președ. *Dr. Leon Ștein* iar ca secretar general Iosef Kaufman (cronicar). Ea numără aproape 100 de membri, Ea a existat până la 14 Noembrie 1897 sub denumire de secția «Pionul».

La 19 Februarie 1898 toți membri secției au urmat cu drapelul lor, luând parte la înhumarea regretatului Colonel (coinandantul Regimentului 15 Răsboeni) Grigore Giosianu. De atunci numai dete semn de viață până la 5 Aprilie 1903 când iarăși s'a reînființat existând aproape 2 ani, disolvându-se.

Soc. Junimea studioasă Israelită Progresiste

Soc. „Junimea Studioasă“

Inființată în anul 1884, compusă din studenți Evrei și câțiva creștini sub președ *d-lui Dr. Leon Ștein*, condusă fiind de d-nii Ad. Daniel, Ios. Haimshon. Ei au jucat piese de Broides și Bercu Sufin. Scopul a ajutora pe studenți săraci. Ei deteră și baluri pentru acest scop. În anul 1902 s'a înființat o altă societate tot a studenților Evrei sub numele de „*Cercul studenților Evrei din Piatra-N.*”. Acest cerc lucra și în comun cu soc. Sionistă, ținând conferințe etc.

În anul 1920 s'a înființat așa zisul *Cercul regional al studenților Evrei din Piatra-N.*, care dete în grădina publică Mare Kermesă organizată de acest cerc. În anul 1924 cercul a ales următorul comitet: Eduard Naftalisohn (preș.) Zalman Zisu (vice), Lică Fischer (secretar), Bendit Negru (casier), Gică Semo și Marcel Nadler (censori).

Pe lângă acestia și soc. sportivă „*Macaby*” a dat de mai multe ori serate dansante, asemenea și festivaluri literere,

muzicale urmate de dans iar pe terenul Borzogheanului Match de Fott-Ball.

În anul 1925 cercul „Hebronia“ a dat un festival literar artistic, urmat de dans, în sala Teatrului. Au debutat D-nii Carol Berman, R. Renert, B. Șapira etc.

În Mai 1927 Federația soc. sportive din România (F. S. S. R.) cu sediul central București sub Președenția M. S. Regelui Ferdinand I al României în ședința comitetului din 30 Aprilie s'a admis înființarea secției sportive „Macaby“ în Piatra-N., în fruntea harnicului conducător Dr. Jean Klarfeld secundat de Ben. Zalman.

În 4 Aprilie 1927 soc. sportivă «Macaby» a dat un festival artistic, literar, urmat de dans.

În lunie acest an tinerimea studioasă a Evreilor din Piatra-N. în frunte cu tinerii E.d. Naftalisohn, avocat Redler, Herșcovici. Șapira, R. List, Lică Berman, Isidor Grinberg, Th. Gavriloi etc. au pus bazele cercului sub numele : „Junimea Pietreană“, cercul literar, bibliotecă, conferințe etc. redactând și o revistă cu acelaș nume.

Sâmbătă 23 Iulie acest an soc. „Macaby“ a dat o frumoasă Kermesă.

Tot în acest an Asociația g-lă a studenților, Evrei din România. Cercul regional al Jud. Neamț, au ales comitetul de patronaj al cercului pe : Elise M. Semo, Carolina Bach, Elise P. Daniel, Fany Rosenbaum, Coca M. Bach, Raschela I. Iuster, Grette Slesingher, Clarisse M. Stern, Libița Rabinovici, Aron L. Iuster, Conrad Reis, S. Drimer, Dr. Bern. Rosenthal, Mișu Bach, Iosef Iuster, L. Schlesingher, Avocat P. Lupescu, Avocat Leon Weintraub, Președ. Elias Catz, vice președ. Drd. Carol Eisenberg și Marcel Manașcu, Secretar Isac Alter, Casier M. Nut., Censor Samy Alterescu, Delegat Tg.-Neamț Emil Schächter, Buhuși Natan Zeiden.

Tot în acest an Asociația Generală a studenților Evrei din România, Cercul regional Jud. Neamț, a dat darea de seamă asupra gestiunei financiare din anul universitar 1926-1927 notăm la intrare următoarele sume : beneficiul netto dela Kermesa din Piatra-N. 22.230 lei; festivalul din Buhuși 14.000 lei; festivalul din Trg. Neamț 5832 lei. Colecta de lom Kipur din Piatra 6711 lei, idem Trg.-Neamț 1543 lei, Fabrica textilă de postav Buhuși 15.000 lei, D-1 Konrad

Reiss 2500, D-l Lazăr Margulies 2500 lei, colecta din Piatra-N. în vacanța crăciunului 28.290 lei, beneficiul net al Căiului de Purim din Piatra-N. 11.166 lei, idem Trg. Neamț 1500 lei, subvenția comunității Israelite 7000 lei, procente 800 lei, soldo 3335-50 lei. Total general 117.410 lei 50 bani, semnat comitetul Președ M. Merlaub, Vice președ. Fritz Bergher, secretar N. Fondianer, casier Jean Rosenberg, cenzor Leon Iancovici, delegat Trg. Neamț Drd. C. Eizenberg, Buhuși Nathan Zeiden.

La 6 Septembrie 1928 s'a ales comitet definitiv al studenților evrei din Jud. Neamț pe M. Merlaub (președ.) M. Gavriloi (vice) și pe A. Marcovici și Lazăr Codol membri.

În anul 1929 cercul regional al studenților evrei de aci au avut șezătoare literare, festivaluri urmat de dans. În acest an cercul mulțumește călduros comitetului de patronaj, compus din D. nele Claire Bach, Felicia Berman, Betty Lenghel, D. soara avocat Lupu pentru concursul dat la diferite ocaziuni.

Societăți Economice

Soc. Econ. „Existența“ fondată în anul 1880 sub președ. lui Ilie Naftule cu un activ și pasiv de 46 249 lei 17 bani, avea de casier contabil pe Bercu Samsony. Această societate progresează și a ajuns la apogeul măririi sale însă după plecarea bătrânului Samsony la Palestina, a dat faliment fraudulos și cei care aveau depuși bani, au rămas păgubași.

Președinți au fost: Ilie Naftule, A. L. Iuster, S. Stambler, Șmil Herșcovi, M. L. Făinaru.

Soc. Econ. „Siguranța“

Fondată în anul 1890 sub președ. lui I. K. Catz, având capital aproape un sfert de milion lei. Casierul soc. fu d-l Carol Nacht, Președ. adunării generale a fost d-l Iulius A. gatstein, iar secretar I. Schwartz, Această societate a durat 3 perioade a 3 ani.

Soc. Econ. „Progresul“

Această soc. s'a fondat în anul 1899 alcătuită din meseriași cu acții a 25 lei acția și 2,50 rata lunară.

Soc. Econ. „Mercur“

Fondată în anul 1905. Președ. adunării Lupu A. Tarcuanu, secretar P. Zisu, S. Drimer (președ.) iar consilieri: I. K. Katz, H. Iancovici, L. I. Grünberg, H. Esrig, B. Eizenberg și Moscu Iacoby iar casier Leo Tarcuanu.

B Â N C I

Banca „Bistrița“

Soc. anonimă pe acțiuni, capital social deplin vărsat 100.000 lei. Consiliu de Ad-ție era compus din D-nii: Sigm. Herșcovici (președ.) Iulius Agatstein (vice) iar membri D-nii: I. C. Cerbeanu, S. Herșcovici, Gh. Melitineanu. Direcția băncii a fost încredințată d-lui M. I. Ipcar, fost reprezentant al băncii Agricole.

BÂNCILE ACTUALE

Banca Negustorească Română (Soc. anonimă)

Această bancă a luat ființă în anul 1921. Are capital 4 milioane și rezerve 2.650.000 lei. Consiliul de administrație este alcătuit astfel: Președinte *Emile M. Brancovici* profesor al Academiei de Inalte studii comerciale și industriale și Director general al soc. de Asigurare „Agricola” din București. Vice-președinte *Conrad Reis* Directorul fabricii de postav *Buhuși*. Membri: *Gh. I. Ionescu Pleșa, Adolf Weininger, Ilie Săvescu și Carol Weinberg* (Președ. sfatului negustoresc din Piatra-N.) Cenzori: *Avocat L. Weintraub, Nec. Maxim, Mayer Hascalovici*. Cenzori supleanți: *Lupu Pizam, Nec. Pleșescu, Hascal Katz*. Directorul băncii este d-l *Carol Weinberg* și casier d-l *Gh. I. Ionescu Pleșa*.

Banca de Credit (Soc. anonimă)

Capital social 5 milioane și rezerve 4.100.000 lei. Consiliul de administrație este alcătuit astfel: *M. Wachtel* (Director general al băncii Moldova din Iași) Vice-președ. *Colonel Al. Calmuschi*, Membri: *W. Dinerman, N. I. Ioaniu*

primar, *Sig. Herșcovici* (Administrator delegat) *Al. Einhorn* (Directorul băncii Moldova din Iași), *Albert Abeles* (Director al băncii), Cenzori; *I. Schöenberg* (Directorul Băncii Moldova Iași), *C. T. Dimitriu* (Preș. Camerei de Comerț loco), *George Grigoriu*. Cenzori supleanți: *L. Brand*, *V. Soroceanu* (avocat) și *Felix Ipcar* (comerciant).

Banca s'a înființat în anul 1919.

Banca Centrală Piatra-N. (Soc. anonimă)

Această bancă s'a înființat în anul 1929 și posedă capital 5.000.000 lei deplin vărsat. Consiliul de administrație este alcătuit astfel: Președinte (vacant), Vice-președ, *Cristache Staicovici* (fost secretar general al M-ter Industrie etc.) d-l. *Sol Drimer* (industriș și proprietar) administrator delegat și director. Consilieri: D-nii *C. Dimitriu* (farmacist), d-l *Herman Weisman* (comerciat și proprietar) administrator delegat, d-l *Mișu Weisman* (avocat și proprietar) șef contabil și procurist d-l *Mundy Iancovici*.

Banca Cooperativă de Credit Mărunt și Economie (Societate anonimă)

Capital social 500.000 lei. Președinte *Dr. Lazarovici*, Vice-președ. *Herman Abramovici*. Casier *M. Pietreanu*, Cenzori: *Avocat L. Weintraub*, *Herman Grünstein* și *Iancu Lupu*. Această bancă s'a înființat în anul 1926 prin inițiativa D-lor *Dr. Jean Klarfeld*, avocat *Leon Weintraub*, *Bern. Silberdrath*, *Sol. Löbensohn*, *Zaharia Haras*, *I. Calman*, *Oscar Helman*, *Elias Hafner*, *Samy Rothmar*, *Herman Abramovici* și *Idel Winkler*, care au și format comitetul provizor. Aceștia au și depus câte 3000 lei pentru formarea fondului acestei bănci.

— — —

În anul 1904 d-l *Ad. Weiningher*, în calitate de casier provizor, anunță că s'a deschis aci o nouă societate de economie, cu acții și rate. Inițiatorii sunt D-nii: *Michel Iuster*, *L. A. Tarcuanu*, *A. Renert*, *Lazăr Weinrauch*, *Ios. Manașcu*, *Iulius Agatștein*, *M. Roșcovici*, *A. Fondianer*, *Carl Nacht*, *Moscu Iacoby*, *L. Rosenzweig*, *Ad. Weiningher* și *A. Manașcu*.

În luna Iunie 1925 s'a lansat un prospect pentru înființarea *Cooperativei care va îndestula pe membri ei cu carne de vită*. Inițiatorii fiind D-nii : Arthur Grünberg, Ludwig Berman, Iulius Agatștein etc. Acțiunile fiind câte 100 lei.

Societăți pentru jucarea de Loterii

Afară de loteriile soc. „*Maria*“ (1882), al soc. „*Ajutorul*“ (1882) în folosul școalei ce au întreținut, al soc. D-șoarelor „*Speranța*“ (1882) în folosul emigranților din Palestina, au mai fost alte asociațiuni care jucau lozuri străine. Prima asociațiune de acest fel a fost creată de mine în anul 1881, al căreia tutelar casier am fost fiind 34 membri. A doua asociație (colecta) fu de asemenea formată de mine, tot în anul 1881 compusă din 28 asociați. A treia colectă formată tot de mine în anul 1882 sub denumirea de „*Unirea*“. A patra colectă formată de Michel Pascal (1894). Aci e loc de relevat că persoanele care au avut câștiguri mari au fost Ilie Calman Sigler și S. H. Scheiner a câte 60.000 lei precum și Brül, Șachman, Michel Pascal și Rachmil Zeilic sume mai mici.

Asociația pentru descoperire de comori

Ideia de a descoperi comori, se trage din timpurile năvălirilor barbare, când se ascundeau averile de frica lor în pământ. Încă în anul 1842 se formează aci o societate, alcătuită din evrei și creștini, cari sondară felurite locuri propuse. În acel timp fiind Ispravnic I. Darmanescu, se asociază și dânsul pentru acest scop, dând tot concursul exploratorilor. În acest timp văzându-se o flamă pe vârful dealului Cozla (unde este tunelul) asociația săpând au găsit vase de aramă cu bani și schelete de oameni (Tătari). În anii 1869, 1874 și 1876 iar se formară astfel de societăți, al căror membri au rămas săraci din cauza cheltuelilor de săpături.

Asociațiuni pentru jucare de teatru și dare de concerte

Afară de piesele de teatru, jucate de membrii societăților „*Ajutorul*“ (1882), „*Cultura*“ (1883), „*Kedima*“ (1885)

s'au mai jucat în anul (1892) piesa „*Lupul în piele de oae*“ de *M. Bürnbaum*, muzica de *Avram Steinberg*, delitanți fiind: D-nii *M. Bürnbaum*, *B. Abramovici*, *M. Schwartz*, *Haim Faibiș*, *Sol. Renert*, *I. Goldenthal*, *B. Weisman* și D-șoara *Weisman*. În anul 1895 tinerii din soc. meseriașilor „*Munca*“ au jucat felurite piese în folosul școlii meseriașilor. În anul 1896 vre-o 24 tineri meseriași, având de regisor pe *Carol Friedman*, au jucat mai multe piese tot în folosul școlii meseriașilor.

La 30 Decembrie 1896 d-l *Avram Petreanu* dete un splendid concert vocal și instrumental, împreună cu concursul soc. Corală, soc. filarmonică, muzica Primăriei și cu concursul D-lor Capel-maestru *A. Zica* (Primăria) și *P. Friedman* Capel-maestru al muzicii Reg. 15 Războeni,

La 11 Mai 1897 tot d-l *Petreanu* a dat un splendid concert cu corul vocal al soc. D-șoarelor „*Cultura*“, aducându-se mulțumire d-lui *Petreanu*, pentru deplina surpriză și deplină reușită și înjghebarea corului sublim. Subscris actul de mulțumire de D-nii: *Colonel Gioseanu*, *Colonel Burchi*, *Maior Atanasiu*, *Lascar Vorel*, *Ioan Costescu Inginer*, *Vas. Calude*, *Ioan Negrea*, *Z. Zapisescu*, *I. Theohari*, *Ioan Filip*, *Dim. Hoge*, *Nec. Barcan* și *Gh. Oancea*.

Societățile Damelor Israelite (negustori)

Soc. Damelor Israelite

Iniințată în anul 1888 alcătuită din peste 100 dame, membre cu cotizații de 20 bani pe săptămână, având de scop ajutorarea femeilor și a lehzuzilor. Ea dura câți-va ani și s'a constituit soc. Caritatea cu acelaș scop.

Soc. „Caritatea“

Iniințată în anul 1895 și numără peste 100 membre. Scopul după cum am zis este a ajutama femeile sărace și lehuze precum și înzestrarea mireseleor sărace. Primul comitet de administrație era alcătuit din D-nele: *Ana Ios. Naf-talisohn*, *Maria S. Sigler*, *Zuza H. Goldner*, *Clara A. Wein-inger*, *Betty L. Weinrauch*, *Berta A. Renert*, *Etty I. Schwartz*, *Charas*, *Ernestina Jäger* și *Ana I. Weinrauch*.

Primele președinte a societății au fost D-nele: *Sose H. Goldner* (1895-1898), *Cecilia Dr. Schwartz*, (1898), *Ana Naftalisohn* (1898-1900), *Clara Weininger*, *Maria S. Sigler*, *Betty Weinrauch*, *Elise M. Semo* etc., iar secretară *Elise Pine Daniel*.

Această societate a exercitat felurite ajutoare, pentru care scop a dat baluri, concerte etc.

În anul 1922 a primit subvenție 10.000 lei din partea Ministerului Muncii, recunoscută de Minister al Muncii și Ocrotirii sociale, publicat în Monitorul (Buletinul), Ministerului din Iulie 1922.

Tot în acest an 20 August s'a dat un splendid concert în beneficiul societății prin concursul D-nei Dr. Haiman, I. Albu (piano), C. Vorel (canto) și Oberman (vioară).

În anul 1924 societatea împarte 20,000 lei pentru chirie la văduve prin D-nele: *Elise M. Semo*, *Elise P. Daniel*, *Carolina Bach* și *Mitza Brül*.

În darea de seamă a societății pe anul 1920-1921 găsesc următoarea adresă de mulțumire în numele celor ajutoari de societate:

Piatra-N., Data Poștei

ONORATĂ DOAMNĂ

Avem onoare a vă prezenta darca de seamă a soc. femeilor Israelite «Caritatea» pe anul 1920-1921 (1 Aprilie 1920 1 Aprilie 1921). Cu această ocaziune, în numele celor ajutoari, vă aducem mulțumirele noastre, rugându-vă să ne dați concurs și anul acesta.

Comitetul: Președintă D-na *Elise M. Semo*, Vice-președintă D-na *Elise P. Daniel*, Casieră D-na *Carolina Bach*, Controloră D-na *Maria Dr. Lupu*, Secretară D-na *Mița Brül*, Membre active D-nele: *Rebeca M. Iuster*, *Clara M. Iuster*, *Semelia Bacal*, *Claire Iuster*, *Clara Weinstein*, *Clara Weininger*, *Buca Katz*, *Raschele Agatstein*, *Fany Pascal*, *Regine Strich*, *Jeana Strich*, *Elvira Dr. Tanențapt*, *Fany I-Weinberg*, *Fany Carol Weinberg*.

Membri onorifici: { *D-l Marco Semo*
 { " *Albert Abeles*

În anul 1929 Ministerul sănătății a aprobat soc. „*Caritatea*“ a strânge fond prin chete.

În anul 1923 s'a format o societate de D-șoare, tot cu numele de „*Caritatea*“ având acelaș scop și lucrând foarte activ ca filiala societății.

Societăți culturale de D-șoare a negustorilor

Soc. „Speranța”

Compusă din D-șoare, având de scop instrucția reciprocă și ținerea unei biblioteci. Iniințată în anul 1882 sub președinția D-șoarei *Pepi Pascal*. A durat numai 3 ani.

Comitetul era alcătuit din D-soarele: R. Körner, Elisa Marcovici, Abramovici, Sulifer și Heller etc.

Soc. „Cultura”

Iniințată în anul 1883 prin inițiativa D-șoarei Elise Marcovici, Mönirea societății era întreținerea școalei. Ele jucară și piesa „Răsplata Divină“ de *Ben. Sufrin*, iar muzica dirijată de Iosef Daniel și Avram Petreanu. Din beneficiul reprezentanției au îmbrăcat copii săraci.

Comitetul era alcătuit astfel: Elise Marcovici (președ.), Debora Goldner (vice), Fany Weinrauch (casieră), Matilda Wigder (controloră), Charlo te Goldner și Betty Solomon (secretare), iar consiliere: Ana Grünwald, Sofie Polack, Ernestina Weinberg. Societatea a dat un bal de copii sub patronajul D-nei Ana Iosef Naftalishon.

În anul 1896 societatea în unire cu soc. „*Tikwah*“ au dat un bal îmbrăcând copii săraci din școala Talmud-Thora.

În anul 1897 societatea dete un mare concert vocal și instrumental condus de talentatul A. Petreanu.

Soc. „Hatikwah”

Această societate a organizat un festival artistic literar, prin concursul d-lui *Iacob Cropper* (poet), *S. Lazăr*, *A. L. Zisu* și artiștii: *Willy Finkelstein*, *D șoară Steluța Abramovici* și *E. Waldman* din Iași.

Soc. „Amiciția”

Inițiată în anul 1906, a dat un mare bal pentru îmbrăcarea copiilor. La 27 Mai același an a dat o serată dansantă tot pentru acest scop, la care s'au distins D-șoarele Naftalishon, Debora Sigler și Polack,

Soc. „Sarona”

Inițiată în anul 1919 din inițiativa D-nei *Elise P. Daniel* președintă, organizând societatea ca culturală. Comitetul era alcătuit din D-șoarele: Betty Fondianer, Dora Weisman.

Aociația culturală a femeilor Evree

Secția Piatra-Neamț

Inițiată în anul 1924. Scopul este : Desvoltarea conștiinței evreiești și împrăștierea culturii evreiești printre femeiele evree. Representanța pentru România este D-na M. Rosenbaum din Trg.-Neamț. Președ. Elise P. Daniel, vice Agatștein. Se țin conferințe. Inițiatoarele sunt D-nele : Baraf, Gusta Davidovici, Therese Iuster, Betty Katz, Blima Lupu, Paula Rüfel, Raduleanschi, Libița Rabinovici, Solomon, Bianca Schwartz, Schober, Fany Ferderman, Dorine Weinrath și Wechsler. D-șoarele : Beck, Ditzgartz, Glasser, Gusta Iuster, Lilly Herman, Haras, Sofia și Fany Lazarovici, Kaufman, Raschele Mendel, Pălărieru, Fany Rosenstein, Solomon, Segal, Sanft, Rozica Schwartz, Coca Tobias, Thaller. Miriam Zisu și Weinberg.

SOCIETĂȚILE MESERIAȘILOR

Soc. breslei ciubotarilor (Chewra-Sandlers)

Această societate a ciubotarilor (cismarilor) de aci deținează din cele mai vechi timpuri și care posedă și un vechiu pinkes, dar care s'a pierdut. Această breaslă își avea și celelalte un staroste aparte, până în anul 1866 când fu desființată de guvern starostia breslelor.

Iată și istoricul și actele, alegerea starostelui cooperației ciubotarilor din acest oraș, în anul 1865 ¹⁾:

Breasla cere Primăriei locale a le îngădui alegerea de staroste. Iată cererea :

DOMNULE PREȘEDINTE!

Având în vedere că în acest oraș, susținute regulele cuvenite, potrivit obiceiurilor, carele se susțin și prin alte poliții a Principatelor Unite ; adevărat a avea fiecare breasla meseriașilor câte un staroste și câte doi membri, care aice nu se susțin nici decum. Din a căreia cauză ni se cășunează de multe ori mai multe stricăciune și necuviință din partea unor tineri din calfe de or ce meserie și cum descalică, din date să-și declare de maiștrii. Vrând a zice nu trag cu noi deopotrivă la corospondență guvernului. Văzând a zice că nu sunt tras a respunde cu noi deopotrivă comunală. Dar apoi ne atacă și meșteșugurile noastre cu a lor declarații de mainștrii. Noi subscrișii breasla și mainștrii de ciubotari a acestui oraș, prin aceasta vă rugăm să bine vroiti a regula prin unul din Domnii membri din această Municipalitate și dinpreună cu noi a sta spre a ne face o alegere de un staroste și doi membri, așa precum este cunoscut prin toate orașele acestor Principate Unite ; când atuncea acei aleși de noi vor fi cunoscuți prin declarații ce vom da știre din autoritățile locale.

Piatra 1863 Iunie 24.

Subscrișii : Iosub Balan, Chaim sin Ițic Ciubotar, Nute sin Mechel, Iosub Focșaner, Solomon sin Ițic, Șimșen sin Mechel, Marcu sin Moise, David Ciubotar, Șulim Ciubotar, Lupu sin Șulim, Bercu sin Leib, Haim Leib Ciubotar, Peisich sin Leiba, Șmil Aizic Ciubotar, Moise Solomon sin Bercu, Mendel Ciubotar, Burich Avram sin Israil.

Municipalitatea a înaintat această cerere Ministeriului Lucrărilor Publice, Comerțului și Agriculturii spre a se încuviința alegerea. În acest timp breasla alege un ²⁾ staroste

1) Primăria Piatra Dosarul No, 313/1865 primit alegerea Starostelui Cooperației Evreilor ciubotar din acest oraș, Piatra Anul 1865,

2) Sigilul breslei original de alamă este în posesia mea, —AUTORUL.

în Camera Municipalității și iată chiar copia Preșcriptului Verbal incheiat de breaslă după alegere :

Astăzi anul 1863 luna Iulie în 10 zile.

Jos iscăliții breasla ciubotarilor Evreiești din orașul Piatra. În puterea circulării Consiliului de Miniștri, prin Monitorul No. 115 din 18 Iunie anul crt. adunându-ne în Camera Municipalității și conform Art. 22 din anexa litera R. Sark al treilea a Regulamentului Organic, am ales de Staroste breslei noastre de ciubotari, pe ciubotarul *Haim sin Ițic*, spre a se statornici toate drepturile acestei bresle.

Urmează iscăliturile alegătorilor sus menționați.

Care Prescript Verbal se trimite Ministerului. Iată și copia adresei de confirmare al Ministerului :

Principatele Unite Române

București 1863

Ministeriul Agriculturii,
Comerțului și al Lucrărilor
— Publice —
Secția Agricultură și Comerț

No. 3160

Alegerea Starostelui corporațiunii Evreilor ciubotari din acest oraș, anexat pe lângă adresa Dv. No. 661, subsemnatul confirm pe *Haim sin Ițic*, în această funcțiune de Staroste, pe răspunderea alegătorilor ei, invitându-vă Domnilor membri a chema pe numitul în funcțiune ce i se încredințează, îndată după primirea acesteia, spre a nu suferi interesele acei corporațiuni. Primiți etc. — Subscris Ministrul, Șeful secției.

D sale D-lor Membri Municipalității Piatra.

Cu adresa No. 736 din 4 August 1863 Municipalitatea comunică lui *Haim sin Ițic* confirmarea, invitându-l a primi peștul său de staroste.

La 15 August acel an 16 cismari tineri, cari fiind persecutați de breasla cea veche și amenințați de a fi opriți a lucra, fac o plângere către Președ. Municipalității, protestând contra alegerii lui *Haim sin Ițic* ca Staroste.

Guvernul zic ei în suplica lor, nu cere ca mainștri să

aibă diplome și că ei nu cunosc pe Haim ca cel mai practic în acest meșteșug. Ei cer să fie examinați, puși la dări și patente. Cer desființarea starostiei. Municipalitatea cerând relații dela Poliție în privința persecuțiilor arătate în suplică, primește răspuns că cele arătate de ei sunt neîntemeiate și false.

La 16 August acel an, breasla veche se plâng și ei contra răsvrătirii celor tineri. Finitul acestei neînțelegeri fu împăcarea chiar în camera comunală, iar peste 2 ani se desființă starostia.

Această societate a durat până în anul 1883 când se disolvă.

Soc. „Schewes-Achim“

Fondată de mine la 25 Februarie 1891 compusă din 60 meseriași tineri de cea mai bună reputație.

D-I Meir Schwartz

În seara de 25 Februarie 1893, fiind aniversarea fondării societății, aflându-se aci D-nii *Michel Aziel* (redactorul ziarului „Hαιοetz“) și *Hirsch Bergher* (autorul mai multor

scrieri) au fost poștiți de mine la serbare, fiind proclamați membri onorifici. Tot în acel an am regulat ca școala meseriașilor să fie susținută și condusă de această societate fiind chiar eu supraveghetorul ei, ocupându-mă foarte mult pentru progresul ei. Eu ca președintele societății am înzestrat societatea cu sinagogă, thoras și tot mobilierul necesar.

La 19 Aprilie 1915 am fost proclamat membru onorific de adunarea generală din acea dată. Membri fondatori sunt D-nii: *Iosef Kaufman, Osias Nadler, Meir Schwartz, Herman Cifer, Bercu Gartenlaub, Ițic L. Ianovitz, Beriș Zimand.*

Actualmente sinagoga societății este contopită cu sinagoga Cojocarilor.

Soc. „Munca“

Iniințată în anul 1891, al căreia scop era a susține școala Talmud-Thora a meseriașilor, imitând întocmai activitatea soc. „Tikwah“. Pentru susținerea școalei și îmbrăcarea copiilor săraci, dădea baluri, juca teatru etc. Ea a durat până în anul 1896 când s'a făcut unirea partizilor.

Soc. „Machzika-Adahas“

Iniințată în anul 1888. Scopul era a susține școala meseriașilor și îmbrăcarea copiilor. După 3 ani de existență s'a disolvat.

Soc. „Wahrer-Scheiwes-Achim“

Fondată în 20 Aprilie 1903 din membri soc. „*Scheiwes-Achim*“ numărând aproape 100 de membri. Această societate a fost fondată de mine cu concursul următorilor primi fondatori: Moritz Wolf, Simon Herșcovici, Avr. Pascal, Mechel Schwartz, Aron Schwartz, Haim Strul Schwartz, Leizer Wolf Haimshon, Naftule Bandel, Avr. Fichman, Șaie Bercovici, Marcu Simon, Ițic Abramovici și Leon Ghertler. Statutul a fost autentificat de Onor Tribunal Neamț în 26 Septembrie 1903 sub No. 622. Și în această societate am iniințat sinagogă cu thoras și mobilier frumos, care există și astăzi. Am fost mult timp președintele ei.

Soc. „Fraternitatea“

Fondată de mine 1901, al cărui președinte am fost. Numără aproape 200 membri. Scopul societății a fost ajutor reciproc. Venind la ordinea zilei legea meseriilor, s'a împărțit fondul la meseriași săraci pentru a-și putea procura livretele; astfel societatea din această cauză s'a disolvat, luând naștere societatea :

Soc. „Uniunea Meseriașilor Israeliti“ din Piatra-Neamț

Alcătuită din toate societățile meseriașilor 1902 spre a procura livrete meseriașilor săraci. Intre primii inițiatori a fost dl Arthur Grünberg și eu, iar dl Grünberg a fost președinte activ, care în 1918 face apel către meseriași să vină în biroul societății, unde va fi servit gratuit, pentru a fi înscrși în listele electorale. In anul 1927 s'a ales comitet nou, alcătuit din D-nii : Carol Friedman, Elias Herșcovici, Sol. Löbensohn, Moritz Antler, D. Aronovici, Ch. Kupferman, Ios. Schwartz, Leon Abramovici, Idel Vinkler, Pascal Pascal, Herman Marcovici, Strul Vinkler, Ițic Abramovici, Anton Fischer și Iancu Herșcu.

Soc. „Meseriașilor tâmplari Speranța“

Inființată în anul 1906 cu scop ajutorarea reciprocă. Alcătuită din tâmplari evrei. După 2 ani de existență s'a disolvat.

Soc. „Oise-Chesed“

Fondată în anul 1921 cu scop de a procura iemne săracilor.

Soc. „Achim-Wereim“

Fondată în anul 1895 compusă din birjari. Scopul era ajutor reciproc.

Soc. „Damelor meseriașe“

Alcătuită din cele mai fruntașe ale meseriașilor. Inființată în anul 1906. Comitetul era compus din D-nele : Golda Leon Ghetler (președ.), Ernestine L. Șerțer și Rebeca Goldstein (vice-pres.), Sofia Em. Schwartz, Ite Reizel Leivonshon (Cas.), Tîrel Schwartz, Rșșel M. Schwartz, Ghizele D. Davidovici (casieră) etc, etc. Societatea a dat baluri în folosul spitalului și pentru procurarea obiectelor chirurgicale pentru spital, Membre consiliere au fost D-nele : Marie Pomerantz, Manțe I. Hafner, Clara S. Leizersohn, Betty Kupfersmid, Paulina Colbeci, Feghe B. Hafner, Eva Herșcovici și Ettlă B. Segal.

Societăți de emigrare din Piatra

Înainte de 1877, foarte rar se auzea ca un evreu din localitate să emigreze în Palestina, America sau alte țări. Numai bătrânii pioși se duceau rare ori în Palestina cu scop ca să fie îngropați în țara strămoșească.

Numai în anul 1874 s'a dus la America un ginere a lui Marcu Balan și aceasta era o curiozitate.

În anul 1882 după aplicarea legii spirtoaselor și a prigonirilor din sate, un curent puternic de emigrare începuse spre Palestina și mai cu seamă spre America.

În primavara anului 1900, iarăși un puternic curent de emigrare începuse. Grupe multe se formase în toată țara, precum și aicea, care se hotărâra a emigra pe jos la America.

Grupul I „Leew-Eichod“ pietoni

Încă în iarna geroasă a anului 1899 bântuia criza în toată țara. Unele din fabricile locale se opriră cu lucru, neavând unde plasa produsul lor.

Muncitorii numai găsiră de lucru; meseriașii deosemena simțiră greu această lovitură. Se formase un comitet de asistență, care împărțea pâine nevoieșilor. Aceasta n'a fost însă suficient, lipsa era indiscriptibilă.

Cum începură a se arăta razele primăverei, în urma formării primului grup din Bărlad, apărură aci un tânăr Max Wahrman care propovădui emigrarea pe jos, imitând pe cel din Bărlad.

Acest om se alipi de mine și ambii ținuserăm discursuri în sinagoga veche, pentru acest scop. Peste câte-va zile formară grupul la 10 Mai 1900.

Îmediat după formarea grupului, se constituî un comitet pentru ajutorarea emigranților.

La 13 Mai toți evreii locali fură convocați în Bet-hamidraș al Lipscanilor, unde d-l M. I. Ipcar ca membru al comitetului de ajutorare, descrie în culorile cele mai negre situaținea muncitorilor și al grupului, apelând la toți evreii localnici a ajutama acest grup spre a putea pleca mai curând la America.

Îmediat comitetul a colectat 2000 lei, care fură depuși

la d-l S. Stambler. Ziua plecării grupului era fixată pentru 30 Mai 1900, făcându-se toate pregătirile necesare drumeților, strângându-li-se obiecte și merinde.

La 30 Mai, ziua plecării grupului, eu am redactat și tipărit gratuit un „*Adio România*” și care a produs folos grupului.

În ziua aceasta, hotărât pentru plecarea grupului, lumea curgea ca Bistrița pe platoul Borzogheanului, lângă cimitirul Israelit, de unde convoiul trebuia să pornească spre Tölghes, prin Ungaria, până la un port de îmbarcare la America.

Tineri onorabili, colectau prin public sume însemnate, asemenea se ocupau cu vânzare de limonată, rahat cu apă etc. în beneficiul grupului.

La orele 5 p. m., convoiul a început să pornească; oftări, plâsete, sărutări și vaete se văzură în toate părțile. Totul era ceva mai presus de concepția omenească. Lumea era zguduită de această tristă priveliște de despărțirea bărbaților de femeiele și copiii lor, de despărțirea părinților de fiii lor și așa mai departe. Convoiul ajuns în dreptul cimitirului Israelit, urmat fiind de tot publicul, iar eu și M. I. Ipcar am pronunțat o cuvântare jalnică, așa că tot norodul plângea. După aceasta convoiul porni cântând: „Die Wanderer” iar din când în când isbucneau în strigăte de: „Trăiască România”. O parte din public se întoarcea în oraș iar restul însoțesc pe drumeți la Viișoara (10 km. departe de oraș).

Drumeții (emigranți) erau îmbrăcați cu opinci în picioare și prevăzuți fiecare cu torbe pentru alimente, ploști de apă felinare înfipte în bețe lungi și fiecare cu un toiag. Aveau și două care cu bagaj și merinde.

La VIIȘOARA

Convoiul ajungând aci, în fața locuinței d-lui Șulim Ma-nașcu, mese lungi acoperite cu prosoape albe cuprindea ¹⁾ mâncări și băuturi pentru acești drumeți. Mai mulți țărani și țărance veniseră să privească, urând cu lacrimi în ochi nefericiților pribegi, drum ușor și fericit.

Grupul ajungând în comuna Vaduri d-l Haim Tarcuanu

1) Masa fu preparată cu cheltuielile d-lor: Bercu S. Bercovici, Șmil Rotman Marcu Abramovici, M. Roșcovici și Ițic Leibovici,

CARUL EMIGRANȚILOR

le dete mâncare și băutură. La *Tarcău* piosul Alter Tarcuanu cu fiul său Moise le-a oferit o masă și casele lor pentru dormit.

La *Bicaz*, d-l Burki Pitar le-a dat cafea cu lapte și jernă.

Sosiți la *Buhalnița*, fură ospătați de evreii de acolo.

Grupul sosind la *Răpciuni* d-l Lupu Steurman i-a primit pe seama sa cu mâncare și dormitul 18 dintre emigranți, iar ceilalți a fost primit tot astfel de D-nii: Kibrik & Bacal (arendașii moșiei).

Plecând grupul D-nii Kibrik & Bacal le-a dăruit 230 lei.

Grupul ajungând la *Bistricioara* d-l Azic Velvels le-a dat rachiu, kifle și pesmeți.

Ajungând la *Crânțiești*, tot d-l Azic Velvels le-a dat o masă cu mâncări calde și băuturi bune. De acolo grupul s'a îndreptat spre granița Ungară, unde ajungând au fost opriți de autoritățile Ungare.

Până la învoirea autorităților de-a trece prin Ungaria, D-nii Isidor Inzler și Marcu Meirovici de acolo (originari din Piatra), strângeau și aduceau zilnic emigranților mâncare și băutură. Obștea Israelită din Tölghyș stăruia telegrafic la Budapesta, obținând învoirea trecerei pe teritoriul Ungariei. Grupul intră în orașelul Tölghyș, unde fură ospătați de coregionari iar seara ajunseră la Borszek fură bine primiți de evrei de acolo. De acolo ei parcurseră toată Ungaria, ajungând la Viena, alianța de acolo, le transportă cu trenul până la Hamburg, unde au fost imbarcați într'un vapor pentru America.

Pentru ajutorarea familiilor grupului, comitetul auxiliar înscrise mai mulți enoriași, care s'au obligat a plăti cotizații săptămânale. Numărul total al emigranților a fost 59.

După câteva zile primind scrisori dela emigranți, am redactat și tipărit gratis jurnalul ocazional „*Steaua Israelită*“, care l'am consacrat în folosul familiilor rămase ale emigranților plecați.

La 14 Iunie apăru un avis al D-lor B. Samsony și Ipcar în care înștiințează că statele vecine nu permit trecerea pe jos a emigranților pietoni, dar aceasta nu descuraja pe nimeni așa că curentul formării de grupuri se aprinse în iniemele tuturor fără ca cine-va să fi fost în stare a putea localiza.

Grupul al II-lea „Montefiore“

Imediat după plecarea grupului „Leiv-Echod“, s'a format și organizat acest grup. Grupul avea ca fond 1000 lei depuși la d-nul Samsony. Membri grupului au jucat aicea de două ori piesa „Regele Saul“, reușind pe deplin.

Ei și-au croit o uniformă de dog cenușiu, purtând șepci pe cap și opinci pe picioare. Pentru drum aveau un car mare (omnibus) spre a duce bagajul și alimentele.

Grupul era compus din 56 tineri.

Luni 26 Iunie 1900 grupul a depus jurământ de solidaritate în sinagoga veche în asistența unui public numeros.

Marți 4 Iulie 1900 grupul de pedestrii „Montefiore“ au părăsit orașul prin bariera Tg.-Neamț.

Grupului am redactat și tipărit gratis jurnalul „Biblioteca Israelită“, care era în beneficiul grupului.

Grupul ajungând la Tg.-Neamț, d-l Dr. Petroni (Preș. Comis. Interimare) a dat gratuit salonul grădinei publice pentru jucarea piesei „Regele Saul“.

Din Tg.-Neamț, grupul plecă în felurite localități, dând reprezentații teatrale. La sfârșitul lui Iulie, s'au întors, din ordinul autorităților respective.

Grupul al III-lea „Haim Faibiș“ (familiar)

Acest grup era format de inițiatorul ei Haim Faibiș, care dădu grupului numele său.

Grupul era alcătuit din 30 familii de comercianți scăpătați.

Eu le-am redactat deasemenea gratuit un „Adio România“.

Marți 11 Iulie a. c. cu trenul de 3-15 p. m. au plecat în 5 vagoane de marfă cele 30 familii.

Raionul gărei era literalmente plin. În momentul plecării D-nii Samsony și Iosef Kaufman (autorul cronicii) cu paharele de vin în mână le-au urat drum bun, în care timp tot poporul a plâns iar d-l Haim Faibiș în numele grupului a mulțumit D-lor Samsony și I. Kaufman pentru concursul lor ce au dat grupului până la plecare.

Plecând trenul, un strigăt de ura îi însoți din pepturile tuturor asistenților.

Grupul ajungând la Turnu Severin, fu întors acasă din ordinul autorităților respective.

Grupul al IV-lea „Don Isac Abarbanel“

Acest grup s'a format prin inițiativa d-lui Iosef Aronescu, conducătorul grupului. Grupul era compus din familiari, tineri și D-șoare. Din sânul grupului s'a alcătuit o trupă teatrală, cari jucară piesa „Der lüdischer Puritz“, și alte piese, reușind pe deplin. La 27 Mai 1900 a avut loc în sala Teatrului local o serată dansantă, în folosul grupului, dându-le cel mai energic concurs.

În acelaș timp am redactat și tipărit gratis și acestui grup jurnalul ocazional „Vocea pribegilor“, pentru care mi s'a mulțumit în scris, publicându-l în jurnal.

Joi 13 Iulie 1900 grupul a depus în sinagoga veche jurământul de solidaritate, când ținură cuvântări D-nii : Ios. Kaufman, Aronescu, L. Goldner și Ios. Vaserman. Grupul a plecat la 17 Iulie prin bariera Tg.-Neamț.

Nu trecu însă mult și se reîntoarseră din cauză că au fost reîntoarse ca și celelalte grupuri plecate.

Mă simt dator a arăta că am fost proclamat ca președinte onorific atât al grupului „Leiv-Echod“, cât și al acestui „Don Isac Abarbanel“.

Grupul al V-lea „Max Nordau“

Alcătuit din 10 familii (orândari), format tot în Iulie 1900, și lor am redactat un apel gratuit, dându-le tot posibilul concurs, dar tot din cauza reîntoarcerii grupurilor, acesta s'a disolvat, neavând mijloace a pleca pe propriile lor cheltueli.

Grupul al VI-lea „Aghidas-Achim“ al meseriașilor familiari din Piatra

Acest grup alcătuit din aproape 100 familii sub președ. d-lui A. Pascal.

Ei strânsă un mic fond și aveau de scop de a pleca cu familiile lor pe jos la America (Canada) unde să se facă agricultori.

La 5 Iulie 1900 lansară un apel către obștea Israilită, cerând ca comitetul comunităței să mai adauge 5 b, asupra taxei existente, în beneficiul emigranților.

Acest grup din cauza reîntoarcerii celor plecate, sus-

pendă planul, dar în 10 Mai 1902 iar reînviară, lansând un alt apel ca să fie ajutorați din gabela pentru a putea emigra, dar și aceasta rămase fără rezultat.

Afară de grupurile înșirate s'au mai fost alcăuit următoarele grupuri :

Grupul „*Dr Theodor Herzl*” compus din tineri inteligenți, dar care n'au realizat scopul lor.

Grupul „*Bernhard Lazare*” alcăuit din 40 tineri meseriași și care iarăși nu și-au ajuns ținta lor.

Grupul *emigranților meseriași din Piatra* alcăuit din meseriași de toate breslele și care n'a putut realiza scopul lor.

Grupul „*Agricultura*”, alcăuit din tineri comercianți localnici cu scop de a se coloniza ca agricultori în Anatolia.

Ei avură un frumos fond, compus fiind din tineri cu vază și cu stare. Nici aceștia nu și-au ajuns scopul.

Aceste grupuri s'au format toate în anul 1900, iar în lunie 1902 s'a alcăuit un grup de aproape 20 familii.

Acuma iată și lista grupurilor de emigranți pietoni care au trecut prin acest oraș, fiind ajutorați de obștea Israelită locală :

La 1 lunie 1900 a sosit prin bariera Bacău, grupul emigranților meseriași din Focșani, compus din 50 pedestrii.

La ora 3 p. m. drumeții'au venit în sinagoga veche, unde eu am ținut o cuvântare tristă, rugând să fie ajutorați.

Seara au jucat în sala Teatrului „Don Iehuda Abarbanel”. La 5 lunie tot prin bariera Bacău au sosit 125 emigranți pedestrii din Iași.

La 7 lunie a sosit prin aceeaș barieră drumeții din Vaslui, compuși din 40 persoane.

La Roznov toate grupurile trecute pe acolo fură ospătate de D-nii : Smil. Herșcovici, Okner, Nety Roth și D-șoarele Thierer și Inzler, iar venerabil Colonel Iorgu Rosnovanu dăruî ofrande tuturor grupurilor.

Marți 20 lunie 1900 au sosit prin bariera Bacău grupul emigranților pietoni „*Ancor*” din Focșani, compus din 31 membri dintre care 9 dame.

Mercuri 21 lunie 1900, au sosit prin bariera Roman grupul emigranților „*Dorul*” din Botoșani, compus din 57 pietoni

Vineri 23 lunie 1900 au sosit prin bariera Roman grupul

emigranților „Studenți și Meseriași“ din Focșani, compus din 34 membrii, între care 4 dame și d-șoare.

Duminică 25 Iunie au jucat în sala Teatrului piesa „Ingropată de vie“ reușind pe deplin.

Luni 26 Iunie 1900, au sosit prin bariera Bacău, grupul I al emigranților pedestrii din Bacău, compus din 110 suflete, între care 25 dame, fete și copii.

Cu ocaziunea trecerei grupului prin comuna Roznov, nobila Doamnă Victoria Herșcovici le-a dat alimente.

La 28 Iunie 1900, a sosit prin bariera Bacău grupul din Huși.

La 30 Iunie 1900 a sosit grupul emigranților din Pașcani, dând mai multe reprezentații.

La 13 Iulie 1900 a sosit prin bariera Bacău grupul emigranților pietoni «Oevrei-Oirech» din Buhuși compus din 25 tineri. Ei au dat un concert vocal prin cantorul lor Ide Leib, în sinagoga Lipscanilor.

La 14 Iulie 1900 a sosit ultimul grup de emigranți pietoni din Moinești numit «Concordia», compus din 30 capi de familie, bărbați, femei, dame, domnișoare și copii, numărând peste 150 suflete.

Relativ la emigranți, dator sunt a arăta că grupul din Vaslui venind spre Piatra și poposind în comuna Căciulești, acolo fruntașii satului împreună cu preotul deteră grupului o masă cu mâncări și băuturi conform ritului mozaic.

Iată lista unora din frntașii ospitalieri: Nicu Gramatic, Vasile Mutrea primar, Preotul Costache Trifan, Vasile Rusu etc.

Este de remarcă că toate grupurile sosite au fost întâmpinate de notabili și persoane cu vază.

Mai este de remarcă că Loja B'nei Brith de aci a dat foarte mult ajutor emigranților.

Asemenea și soc. Sacră „Chewra-Kedoscha“ de aci a contribuit cu sume însemnate pentru ajutorarea emigranților.

Societăți Sioniste

Societatea pentru înlesnirea emigrării în Palestina

Comitetul „*Sucursala*“ pentru înlesnirea emigrării în Palestina, fondată în anul 1882 sub președinția lui Leib Rothenstein, nu prea făcu mare progres.

Soc. „*Oliphant*“

Iniințată de *Dr. Zisu Apotheker*, în anul 1882, compusă din 40 tineri comercianți și meseriași. La congresul C. C. din Galați, fu trimis ca delegat d-l *Apotheker*.

Soc. „*Junimea*“

Iniințată în anul 1883, numără aproape 100 membri. Aceasta cu „*Oliphant*“ s'au contopit, trimitând C. C. din Galați 1060 lei, primind numele de „*Macabei*“, care din cauza zizaniei s'a disolvat, după un an de existență.

Soc. „*Awoidas-Adumu*“

Iniințată în anul 1882 compusă din tineri de-a lucra pământ în Palestina. Este de notat că în anul 1876 *B. Samsony* și *Azic Rabinovici* au arendat pământ la Turturești și au strâns peste 50 evrei săraci cari au lucrat acolo pământ, reușind pe deplin.

Soc. „*Ișef Eretz Isruel*“

Iniințată în anul 1882 din inițiativa d-lor *Bercu Samsony*, *Șmil Milles*, *Iacob Kopel*, *Herș Kofler*, *Lazer Rokeach*, *Șaie Ițic Kaufman* și *Froim Iuster*.

Soc. „*Ahawas-Zion*“

Iniințată de mine, în anul 1882, compusă din 60 tineri comercianți și meseriași. Ca lucrători mai erau *Iosef Daniel*, *Samuil Catz* și *Simon Bolocan*.

Soc. „Azile Benoth Isruel“

Compusă din D-șoare în anul 1882 sub conducerea D-șoarelor : Orenștein, Apotheker și Weinberg. Ele au trimis comitetului central din Galați 500 lei.

Soc. „Choiwe-Zion“ (Chowewei sion)

Fondată în anul 1894. La congresul din Brăila (1896) fu trimis ca delegat *Pine Daniel* și la cel din Galați. Președ. secției locale a fost B. Samsony, vice L. N. Charas și secretar Pine Daniel. Iar consilieri : Dr. Ștein, I. K. Catz, I. Goldenhirsch, Ad. Weiningher, Efr. Iuster.

Soc. „B'nei sion“, „Iehuda Haleiwi“

Fondată în anul 1897 din tineri culți, numărând aproape 100 membri. Ea a jucat un rol frumos, ținând conferințe, dând reprezentații, serbări, baluri etc, și înființară și un frumos club de lectură sub președ. lui Pine Daniel.

Soc. sionistă „Dr. K. Lipa“

Fondată în anul 1898 sub președ, lui A. Ross. După durată de un an din cauza zizaniei s'a disolvat. Ea dete felurite serbări, baluri etc.

Cei cari s'au distins mai mult pentru secție au fost . Idel Milrad, David Davidovici și L. Șerțer.

Secția B'noth Zion „Dr. Th. Herzl“

Fondată în anul 1898 compuse din D-șoare de negustori. Sub președ. D-nei Bertha Goldenhirsch.

Această secție lucra în acord cu tineri, care aveau acelaș scop și cu acelaș nume. Această societate dete serbare câmpinească și alte distracții în beneficiul secției.

În 10 Septembrie 1898 secția face o demonstrație națională pentru succesul Palestinei,

Organizația „Poale Zion“

Fondată în anul 1919. Ea dăte serbări și șezătoare literare. Ea face apeluri către populația evreiască să vie spre a se regula actele necesare spre a deveni cetățeni români.

Această societate făcându-se sub președenția d-lui *Carol Friedman*. Această societate era compusă mai mult din meseriași.

1) Soc. „Zerei Zion“

Fondată în anul 1894 sub președenția lui A. Feibel, care a înființat bibliotecă și curs de istorie și limba Hebraică gratuit, în localul soc. „Scheiwis-Achim“. Societatea dăte felurite serbări. Președintele *Aizic Feibel* împreună cu colaboratorii: Rabin Nacht, Dr. Lipa, Dr. Niemerower, Mibașan și A. L. Zisu au scos revista «*Hamekitz*» și ziarul «*Zerei Zion*».

Soc. „Hamecabim“

Fondată în anul 1907. Ea a organizat șezătoare literare. Conducătorii societății au fost D-nii: Sol. Drimer, Pincu Daniel, Abr. L. Zisu, Sam. Șmilovici, Bern, Weisman, D. Samsony și M. Z. Katz.

Soc. „Matithyahu“

Al federației sionistă, condusă de D-nii: B. Samsony, M. Braunștein (Mibașan).

În anul 1906 au invitat pe *Dr. Niemirower*, la serbarea sionistă ce făcuse.

Soc. „Nahid Ruth Lazarus“ (bărbați)

Fondată în anul 1891 din tineri culți, sub președenția d-l Dr. Wolf Daniel. Ea ca cerc de propagandă sionistă, organizează baluri, serbări populare, conferințe etc., înființând și un cabinet de lectură.

În anul 1902 s'a format secția sionistă a damelor și d-șoare cu acelaș nume, sub președ. D-nei *Elise P. Daniel* fiind 81 membre, făcând frumos progres.

1) Ziar, «Vocea Dreptății» din 28 Dec. 1908.

În anul 1903, această secție împreună cu secția „*Iehuda Haleiwy*”, au dat felurite serbări literare de către tinerii : *Șloime Duvid Soifer, David Samsony* etc.

În anul 1906 secția damelor reorganizându-se au ales următorul comitet : Elise P. Daniel (președ.), Fany S. Drimer (vice), Sofia Abeles (casieră), Rozalia Abramovici (secret.), Ety Rosner (contr.) Ana Grünwald, Rosa Ianovici, Șeine Samsony, Pauline D. Kahane, Rașel Reichbach, S. Schwartz, Speranța Rubin (membre).

Secția sionistă a D-nelor și D-șoarelor

Fondată în anul 1900. Comisia de organizare fiind alcătuită din D-nele : Feighe L. N. Charas, Sofie Abeles, Clara Weiningher și Fany Drimmer.

„Secțiunile sioniste“

În anul 1898 comitetul secțiunelor unite sioniste au lansat apel de a se da șeikel anual câte 1 leu o familie.

Comisiunea strângerei banilor au fost D-nii : B. Samsony, Șmil Sigler, Meir Daniel, Ch. I. Kolomeir, Pine Daniel, Ad. Weiningher, Ios. Weinrauch, S. Drimmer, Marcu Schweigher, M. L. Abeles, M. Goldsarb, P. Zisu, Efr. Sufrin, Idel Șersi și Haim Faibiș.

Secțiunile unite făcură felurite serbări, festivități, ape-luri, invitații etc. Parastase regretatului *Dr. Th. Herzl* și altor sioniști dispăruți ; alegeri de delegați la conferințe și congrese sioniste. Invitațiuni la conferințe de H. L. Zelțer, D. Samsony și A. L. Zisu etc. se făceau de secțiunile sioniste, în cap cu D. Kahane, Marcu Țion Catz, Meir I. Segal și Șmil Șmilovici.

În anul 1898 un apel subscris de D-nii : Șmil Siegler, Dr. W. Daniel, S. Drimmer, Ch. I. Kolomeir, Berel Weisman, P. Zisu, P. Daniel, I. Schor, Aizic Feibel, D. Iacobshon, D. Samsony, A. L. Zisu, David Leibovici, David Davidovici, David Grünfeld și M. L. Abeles, roagă toate secțiunile, 1) A se întocmi un local propriu sionist. 2) A se plăti regulat șeikelul. 3) Unirea secțiunelor. 4) Respectarea și a sărbătorilor noastre naționale, etc. etc.

Tot în anul 1898 secțiunile : „*Bn'ei Zion*” și „*Benoth*”

Zion" fac apel să vie publicul la serbarea câmpenească, în grădina făbricei de postav A. L. Iuster. Prețul 50 b. de persoană iar 1-50 de familie.

În anul 1899 la congresul din Basel fu trimis ca delegat rabinul *Ch. L. Löbel*. Tot în acest an secțiunile „B'nei Zion” și „Benoth Zion” au organizat bazar cu obiecte, al căror produs a servit la îmbrăcarea copiilor săraci din școala Israelito-Română.

Comitetul de organizare era format din D-nele: Elise P. Daniel, Debora Braun, Clara Iuster, Matilda Iancovici, P. Daniel și D. Samsony.

Comitetul secțiunilor unite face invitații publicului de atâtea ori de câte ori vin conferențieri, oaspeți mari etc.

În anul 1925 comitetul D-nelor sioniste era alcătuit din D-nele: Elise M. Semo, Elise P. Daniel, Libița Rabinovici, Coca Bach, Rașel Iuster și Cesarina Herșcovici.

În 14/I 1924 a fost aci mare meeting zionist în sala Teatrului, vorbind d-l *Dr. Wilenschi* delegat «*Keren Haisod*», vorbind apoi D-nii: Rudi Renert și Mișu Weisman. Când au donat juvaere D-nele Bertha Renert, Drimmer, Froim Solomon, Rafail Goldenberg și D-șoara Zalman.

Tot în acest an, tineretul sionist a organizat cursuri de istorie și literatură ebraică. Între conferențieri au fost D-nii: *Horia Carp*, L. A. Mizrachi, Meir Segal, Samy Stern și Th. Leivenștein.

În Mai 1927 au fost aci oaspeți sioniști D-nii: Dr. Mibasan, Dr. Oswalder, S. Pinschi cari vorbiră despre sionismul. Tot în acest an ca delegați la congresul sionist din Bacău, au fost trimiși D-nii: Friderich Davidovici, Dr. Iosub Herșcu, Inginer P. Katz, Rudolf Renert, prof. Raduleanschi, Dr. S. Singher (B-ști), Avocat Mișu Weisman (B-ști) și D-na Sylvie H. Weisman.

Organizarea sionistă locală

În anul 1922 orașul nostru a fost vizitat de D-nii *Dr. Nacht* și *Dr. Grünberg*, care au colectat următoarele sume: *Aron Iuster* 1500 lei, *Iulius Agatștein* 1500 lei, *Moise Iuster* 1000 lei, *Peter Iuster* 1000 lei, *Sigm. Herșcovici* 1000 lei, *Marco Semo* 500 lei, *S. Drimmer* 500 lei.

S'a numit o comisiune compusă din D-nii : S. Drimmer, P. Daniel și G. Tauber care să continue colecta, pentru înființarea unui seminar ebraic. Comitetul organizației sioniste lansează felurite apeluri, manifeste relativ la mișcarea sionistă.

În anul 1901 cercul de propagandă sionistă avea de președ. pe d-l B. K. Engelberg iar secretar D. Samsony. În timpul său s'au făcut mai multe serbări.

În anul 1902 cercul avea de președinte pe d-l Dr. W. Daniel și secretar D. Samsony. D'lor fac apel pentru fondul național și cer concursul tuturor evreilor. Mai arată înființarea de mărci sioniste care se găsesc de cumpărat la D-nii : B. Samsony, L. N. Charas, D. Samsony, M. L. Abeles și Bern. Weisman.

În anul 1916 organizația sionistă organizează concerte, festivaluri, meeting, întruniri, șezătoare, baluri, reprezentații teatrale și comemorări în beneficiul fondului național. Oaspeții : Noel Bring și Șulem Mayer țin conferințe.

În anul 1919 președ. organizației sioniste a fost Pine Daniel iar secretar Samy M. Rothman. În acest timp sosesc aci șeful Departamentului organizării d-l Inginer Kanner și secretarul Departamentului d-l B. Weinberg, spre a îndruma în noua formă ce urmează s'o ia mișcarea sionistă.

În darea de seamă al casei organizației sioniste locale (fond național) strânși prin D-nii : Aizic Faibel, Sam. Bogen, cercul cultural «Saron» etc. Comisarul fondului național fiind d-l Solomon Drimmer din localitate.

În anul 1924 organizația sionistă a ales pe d-l Solomon Drimmer (președ.), Iacob Brül și Dav. Davidovici (vice-președ.), iar Rud. Renert (secretar), Moise Iuster (președ. alegeții).

În anul 1926 precum și în anii precedenți se fac întruniri comemorative pentru regretatul fondator al sionismului Th. Herzl și alții.

În anul 1928 organizația sionistă locală sosind d-l Dr. H. Brezis din București s'a organizat un mare meeting.

Tot în acest an d-l S. Drimmer președ. organizației sioniste din localitate împreună cu d-l Rudi Renert (secția adm. și secretariatul), Dr. Grünstein (secția culturală), Samy Rothman (secția școlară), Dr. Herșcu (secția tineret), Iancu Ros și B. Katz (Keren-Kayemet), Rafail Goldenberg (secția organizării) fac apel la populația evreiască locală, spre a trimite copii în școlile comunității.

În anul acesta (1929) creindu-se o atmosferă defavorabilă mișcării sioniste, organizația sionistă a alcătuit un comitet compact din toate straturile sioniste, dând următorul comunicat :

Organizația Sionistă din Piatra-Neamț

Comunicat

De un timp încoace s'a încercat a se crea în oraș o atmosferă defavorabilă mișcării sioniste, prin diferite critici și publicațiuni lansate în special în sinagogi.

Pentru a pune capăt acestei stări de lucruri și a lămurii opinia publică, am găsit necesar a forma un comitet puternic al organizației sioniste, obținând concursul elementelor cari aparțin diferitelor curente în sionism, luând asupra noastră conducerea și controlul tuturor instituțiilor sioniste (inclusiv controlul asociațiilor tinerești, în jurul cărora s'a făcut atât zgomot în oraș).

Intrunindu-ne în seara de 16 Iunie a. c. la sediul Organizației sioniste, ne-am constituit în următorul comitet de conducere și apelăm la întreaga populație evreească să se înscrie în rândurile organizației pe ale cărei umeri apasă toată greutatea reclădirii țării noastre sfinte.

ORGANIZAȚIA SIONISTĂ

Președinte de onoare *Solomon Drimmer*.

Președinte *Friedrich Davidovici*.

Membrii comitetului :

B. Abramovici, Bercu Abramovici, Herman Abramovici, M. Iacob Brüll, David Berall, Haim Berall, Aron Barid, D. Davidovici (postavar), Jacques Feibel, Pincu Gottesmann, Dr. I. Herșcu, Moise Juster, Leon Isacsohn, Bercu Katz, Ing. P. Katz, Zigmund Katz, Z. Krämer, Mendel P. Mendel, Sol. Marcovici, Ionas Ruffel, Iancu Roșu, M. Rotenberg, R. Renert, Sami Rottman, Herman Stecher Leibș Segall, Mendel Solomon, Rubin Soifer, Silvia Weissman, Naftule Weinberg, Senior Weissman.

„Federația Sionistă“ secția Piatra-N.

Federațiunea sioniștilor din România s'a creat în anul 1902. Ca membru al comitetului Federațiunei, în Piatra-N., este B. Samsony.

În Oct. 1902 comitetul Federațiunei sioniste de aci lansează un apel către Damele Israelite, pentru *șeikel*, și fond național. Acest apel este subscris de D-nele: Feighe L. Charas, Sofie Abeles, Fany Drimmer, Clara Weiningher, Elise P. Daniel, Eva Steinberg și Rebeca Paul Iuster.

În anul 1909 acest comitet lansează iarăși un apel pentru: *șeikel*, fond național și Banca ei, școala Betzalel, plantare de măslina etc. Tot astfel și în anul 1914 etc.

În anul 1920 comitetul Federațiunei locale este astfel alcătuit: S. Drimmer președ. comisiei centrale sioniste și mentorul Lojei „Menorah“, P. Daniel președ. organizației sioniste, Rabin Ch. L. Löbel, Marco Semo și B. K. Engelberg președ. U. E. R., Petru Iuster președ. comunității, Dr. W. Daniel și Ad. Weiningher președ. Lojei „Menorah“, O. Nadler președ. soc. „Șcheiwes-Achim“, Elise Semo președ. soc. „Caritatea“ și Dav. Davidovici președ. Meseriașilor Evrei.

Comisariatul Fondului Național Evreesc

Secția comisariatului fondului național evreesc, secția Piatra-N.

El a organizat festivaluri. Apeluri pentru fondul Băncii Naționale Israelite.

Carnete mărci sioniste se găsesc la D-nii: P. Daniel, D. Samsony, Dr. W. Daniel, Bern. Weisman, M. L. Abeles, D. Kahane și Z. L. Rabinovici.

The Jewish Colonization-Trust Share Club 89 Piatra-N.

Fondul național evreesc „*Keren Kayemeth le Israel*“ face apel la populația evreiască locală pentru fondul național, arătând că au deja peste 100.000 dunami teren în Palestina și că fondul național evreesc este de peste un milion lire sterling. Cer concurs pecuniar.

Tot astfel de apeluri, apar foarte des și din partea comitetului „*Keren-Hayessod*“.

În anul 1921 comitetul secției „*Keren-Hayessod*“ a ales pe Dr. Stein, Iosef Davidovici, Carol Weinberg, P. Daniel, P. Zisu, Rudy Renert și Carol Herșcovici.

În anul 1924 la marele meeting al secției „*Keren-Hayessod*“ de aci au luat parte următorii delegați: Rabinul Roller (Buhuși), Dr. Blumenberg, Z. Leiwenshon, B. Karpin (Berlin), Publicistul Smoira. Având în frunte pe d-l Dr. I. Wilenski, împuternicitul directoratului H. K. H. din Londra.

Apel subscris *P. Daniel* (în numele organizației sioniste din localitate), *Elise M. Semo* (în numele asociațiunii femeilor culturale evreice), *B. K. Engelberg* (în numele U. E. R.), *Ad. Weiningher* (în numele soc. «Achwah»), *Moise Iuster* (preș. comitetului «Keren-Hayessod»), *Rabin Ch. L. Löbel* (rabin comunității Piatra-N.), *Ios. Davidovici* (preș. Comunității), *Albert Abeles* (președ. Lojei „Menorah“).

Comisiunea centrală Sionistă a orașului Piatra-N.

Cu ocaziunea aflărei delegaților Federațiunii sioniste din București s'a instituit o comisiune centrală a sioniștilor a orașului Piatra N., compusă din delegații organizațiilor sioniste și Poale Sioniste locale cu următorul comitet: D-nii Sol. Drimmer. *P. Daniel* și *Carol Friedman* (președinți), *D-ra Tella Drimmer* (casier și comisar general al fondului național), *G. Tauber* (controlor), *Samy Rothman* (secretar), *D-ra B. Fondianer*, *Dr. Wolfshaut*, *M. Ch. Segal*, *O. Nadler*, *Leib Hafner*, *I. Lieberman*, *Șmil Beck* și *David Strul* membri.

Ei anunță populația de această înființare și cer concurs pentru fond național și susținerea bibliotecii populare sionistă.

Duminică 22 Mai 1927 avu loc în sala Teatrului o șezătoare, organizată de Directorul „Keren-Hayessod“ din București prin înalții trimiși. Șezătoarea începe prin întonarea „Hatikwei“, după care rulează acte cu vederi din Palestina. După care d-l R. Renert, în numele organizației locale, salută pe înalții oaspeți, dând cuvântul d-lui *A. Mibaschan*, conducătorul centralei K. H. din București.

După aceasta vorbește *Dr. Emanuel Olswanger* și *S. Pinschy*, cari au fost aplaudați și aclamați cu bucurie de publicul asistent.

Mai este aci o soc. sionistă a tineretului: „*Haşomer-Haţair*“ și „*Cercul Tinerimei Sioniste*“ și „*Awodah*“.

„*Asociația Culturală a Femeilor Evree*“ este cam activă și lucrează mult pe terenul sionismului, lansând apeluri pentru strângerea *şekelului*, adunarea banilor din cutii etc. etc.

În anul 1923 s'a fost înființat aci soc. „*Machzika Hadaas*“, scopul este de a respecta și păzi ziua de *Sâmbătă*.

În fine în vechime au existat felurite înfrățiri sau societăți ca: *Chewra Tilim*, *Chewra Şos*, *Chewra Mişnaioth*, *Chewra Thora*, *Chewra Kadoscha* (care este și astăzi), *Chewra Ghemilas Chasudim*, *Chewra Talmud-Thora*, *Chewra bikur choilim*, etc.

Orânda băuturilor și Orândarii satelor din județul Neamț

Orânda băuturilor sau cărciumăritul în comunele rurale, este una din cele mai vechi indeletniciri ale evreilor în țară precum și în județul Neamț.

Știut este că evreii au fost și posesori precum și proprietari de moșii și de vii, care apoi li s'a oprit aceasta de Voivozi și regulament organic etc.

Orânzile de băuturi la sate erau mai toate în mâna evreilor din timpurile cele mai vechi, ajungând o afacere productivă din cauza multelor velnițe ce făcuseră boerii proprietari de moșii, fiindcă Turcia nu li îngăduia a exporta grânele din țară, deci începură a fabrica rachiul pe o scară întinsă, *impunând țăranilor să ia anume cantitate de băutură dela orândarii lor.*

1) Orânda cărciumelor dela sate nu prea era o procop-seală mare din cauza concurenței ce își făceau unul altuia și din cauza impositelor grele ce statul punea asupra lor iar pe de altă parte era expus la bătaia și chiar a fi omorât sau jefuit în orice moment.

Numai boerul și statul trăgeau din cărciuma evreului un folos destul de productiv.

Legenda otrăvirei băuturilor nu era cunoscut dar sub pretext că orândarii evrei încarcă și năpăstuesc pe țărani cu datorii, deci începură a prigoni și a persecuta pe orândarii evrei. Așa după așezământul lui Vodă Constantin ²⁾ Mavro-cordat din 1741, numai bărbații puteau debita vânzarea bă-uturilor „*căci femei cărciumărițe, precum Moldovence așa*

1) Analele Soc. Ist. „Iulius Barasch“, anul II pag. 80-81.

2) Uricariu Codrescu IV pag. 405.

și jidovce s'au hoterit să nu se afle vânzând băuturi, nici la târg nici la țară“.

În prima domnie a lui Vodă Grigore Ghica (1747) începe prima gonire a orândarilor.

1) La 28 Noembrie 1782 Vodă Alex. Const, V. V. a oprit pe evrei a ținea cărciume la sate.

2) În Iunie 1799 în ponturile lui Vodă către Ispravnicii ținuturilor, la punctul 12 p. 78 zice :

„Orândarii de pe la sate să nu aibă voie a da băutură „pe datorie locuitorilor mai mult decât până la 5 lei la „frunțaș, iar la cei mai săraci 2 lei.

3) La 18 Mai 1804 Vodă Moruzi oprește evreilor orânzile veniturilor proprietăței, dar orânda băuturilor nu oprește.

4) În instrucțiunile atingătoare de pricini competente poliției de cătră sfat la 22 Ianuarie 1832 și trimese de cătră Departamentul dreptăței tuturor Ispravnicilor la punctul 13 zice :

„Este oprit Jidovilor orândarii de prin sate de a da băuturi pe datorie sătenilor.

5) În țirculara Departamentului din lăuntru din 1833 către ispravnicii, zice că datoriile ce ar avea proprietarii, posesorii și orândarii să se împlinească dela țărani datornici, fără dobânzi și din prisosul vitelor.

6) În închierea sfatului urmată în seanță Domnească la 5 Genarie 1837 și atingătoare de dimerlii satelor, Departamentul să pue la cale de a se face un număr de dimerlii potrivite cu dimerlia statornicită de Eforie cu marca țarei să se împartă pe la toate satele ca măsură obștească încuviințată etc.

Orândarii de orice stare primeau pozvolirea stabilirei lor în sate prin un Peciū ce primeau direct dela Vodă, unde li se stabili și darea ce trebuia să plătească visteriei statului.

1) M. Kogălniceanu, *Arhiva Românească* Tom. II pag. 179.

2) Codrescu, *Uricariu* IV pag. 73.

3) Codrescu, *Uricariul* IV pag. 177.

4) *Manual Adm.* II pag. 621.

5) *Manual Adm.* I pag. 395.

6) *Manual Adm.* I pag. 364.

Iată copia unui asemenea Peciu :

APENDICE

1) Peciu din 1839, dat de Vodă Sturza unui Orândar

CU MILA LUI DUMNEZEU

Noi Mihail Grigore Sturza V. V. Domn țerei Moldovei

P E C I U

Lupu Grumăzeșter din satul Kornii, ținutul Neamț, fiind socotit între oamenii fără căpătăi, s'au așezat prin tablă, ca să plătească la visteria statului trei zeci lei pe an în 4 termini.

Drept aceia, spre a fi cunoscut în rânduială arătată, s'au dat acest peciu, protocolit de D-lui Vel Vist, și încredințat cu peceta Domniei Noastre.

(L. S.)

Iscălitura lui Vodă

Șef secției (indiscifr.)

No. 21 — Eși 1839 luna Ianuar în 1 zile.

2) In Bugetul Principat. Moldovei pe 1840, arată că dela 1680 Jidovi orândari câte 60 lei pe an visteria avea total 101.160 lei iar dela Jidovi târgoveți 516.585 lei.

3) In legiuirea votată de Divanul Obștesc în anul 1852 pentru darea la care sunt supuși Jidovii ce țin orânzi prin sate, arată că Jidovii care după legiuirea din 1843 au fost opriți a ținea orânzi de băutură prin sate, se slobod spre aceasta luând un certificat de bună conduită dela Comunitatea lor, întărit de eforie ori autoritatea acelu loc, certifi-cându-se și capitalul ce posedă solicitantul de a se stabili într'un sat. Acesta va plăti patentă către Visteria Statului.

1) Originalul este în posesia mea.

2) Hurmuzaki, documente vol. VI supl. I pag. 220.

3) Manual Adm. al Prințipatului Moldovei vol. II pag. 45-46.

1) In referatul Depart. de Finanțe din 1852 subț No. 9188 ca în analoghie locuitorilor satelor pentru împărțirea patentelor la Jidovii Orândari să fie cuprinse și casele văduvelor.

2) In referatul Depart. de Finanțe din 1852 pentru Jidovii ce se oplășesc prin sate, unii subț numire de orândari și alți subț numire de crășmari, arată că unii din jidovi aflători prin sate pomăzuindu se a fi crășmari a celor ce țin orânzi, se apără de a se prenumăra între orândari, epărându-se cu aceasta de plata legiuită pentru orândari.

3) In referatul Depart. de Finanțe din 1852 pentru darea Jidovilor țiiatori de ratoșe, avându-se în vedere că ratoșele fac alișveriș mare deci Dept. a încuviințat ca ele să plătească patenta cl. II-a.

4) Starea financiară a Principat. Moldovei, în anul 1858 relativ la orândari evrei era astfel : Vremelnicul adaus asupra băuturilor, dările Jidovilor orândari de prin sate și blanchete de poștă, producea total visteriei Statului suma de 1.050.948 lei și 4 bani.

5) Darea Jidovilor orândari au produs 226.044 lei și această dare este instituită de Divanul ad-hoc prin legea din 1852, pentru acoperirea banilor în sumă de 943.241 ruble argint ce Rușii pretind că le am fi datori.

La Neamț adausul asupra băuturilor este 5 l. 16 par. pe vadra rachiu și 20 par. pe vadra de vin, ținut fiind în arendă de d-l Mihail Kogălniceanu în tovarășie cu un Jidov de acolo.

Fiecare orândar primea o patentă tipărită anume pentru „Jidovi orândari” (cu acest titlu) cu peceta Domnească.

Iată copia :

1) Manual Adm, II pag. 47.

2) Manual Adm, II pag. 47.

3) Idem pag. 48.

4) Codrescu, Uricariu vol; 16 pag. 147.

5) Tribuna Română anul II 1860 No. 97.

APENDICE

1) Patenta pentru Jidovi Orândari

PRINCIPATELE UNITE MOLDOVA ȘI VALACHIA

Noi Alexandru Ioan I

Cu mila lui Dumnezeu și voința națională Domn Moldovei
și țerei Românești

PATENTĂ

Pe anul al optulea — Pentru Jidovii Orândari

Pe temeiul închierei făcută de către Divanul Obștesc la 6 Martie anul 1856 asupra legiurii din 2 Septembrie 1852, votată de el, învoindu-se jidovului Haim sin Aron slobodă esersare de orândă în satul Davideni, din Distr. Neamț, după certificatul slobozit de Comunitatea Evreiască din Târgul Neamț, adeverit de Sfatul Orașănesc sub No. 407, va plăti fiscului trei galbeni pe an, pentru dreptatea numai de orândariu, care i va răspunde, la primirea acestei patente, fără ca să se poată scuti cu aceasta de dreapta capitație a sa, ce este dator a da la locul unde este înscris.

Drept aceia spre a fi cunoscut, i s'au dat această patentă; încredințată cu peceta Domniei noastre și protocolită de D-lui Ministru, Ministru secretar de stat la Ministerul de Finanțe a Moldovei.

Semnat *D. M. Drăghici.*

Pentru șef secției semnătură *Indiscifr.*

No. 317 — (Peceta Domnească) — No. 153.

Anul 1860 luna Genar in 13 zile.

2) Legea clasificării patentelor era astfel:

Pentru Jidovii Orândari ca și comercianți plăteau.
Prin bugetul aplicat de Minister la 30 Aprilie (1859) s'a

1) Originalul este în posesia mea.

2) Tribuna Română An. II 1869 No. 107.

desființat darea taxei evreești spre a se înlocui prin patente și capitație.

Veniturile Jidovilor din târguri aduce venit visteriei Statului 60.000 galbeni pe an din venitul gabelei lor.

1) Art. 37 al circulărilor Ministrului Kogălniceanu relativ la clacă și împrumut (Telegrama la toți prefectii sub No. 24864 din 21 Sept. 1864) zice : Evreii ce s'ar găsi prin sate, ca unii ce nici au făcut clacă, nici au fost statornici prin sate, sunt excluși din beneficiurile acestei legi.

2) Art. 108 din legea poliției rurale prevede că hangii și cărciumarii din comunele rurale, ca să poată ține asemenea stabilimente, trebuie să dobândească autorizație specială de la consiliul comunal dând o garanție de 5 persoane notabile din acea comună. *(Vezi la apendice o asemenea autorizație comunală din 20 Martie 1898).*

APENDICE

3) Autorizația dată unui Orândar Evreu
Condițiile curioase

R O M A N I A

Primăria Comunei Grumăzești

Autorizațiune

Noi Vasile V. Manole, Primar comunei Grumăzești, din plasa de sus mijloc, jud. Neamț ; în baza decisiunii consiliului acestei comuni No. 16, dăm autorizație evreului Șmiel Glaser, spre a se stabili în această comună, în condițiunile următoare :

1) Numitul nu are dreptul a opoși persoane străine și suspecte.

2) Se va conforma legilor țării în vigoare, căutând a nu înșela în comerțul ce-l exercită pe vreun locuitor, căci în caz contrar, îl vom depărta din comună, supuindu-l și judecâței.

1) Colecția de toate instrucțiunile și dezlegările ce s'au dat în aplicarea Noului legi Rurale Românești 1864 pag. 37.

2) Monitor Oficial an, 1871 No. 290.

3) Actul este în posesia mea.

3) Nu-i este permis a primi zăloage atât pentru bani cât și nici pentru marfă ce va da din dugheană ; copii și femei când i va vedea că aduc prin ascuns (ouă, găini și produse etc.) ceia ce se pot bine cunoaște, va înconștiința imediat pe autoritatea comunală spre a fi pus autorul în urmărire.

Toate aceste dispozițiuni vor fi respectate, în caz contrar numitul va fi dat în judecată și expulsat din comună.

Drept care i s'a eliberat prezenta autorizațiune spre a-i servi la necesitate.

Primar, Vas. N. Manole

Notar, Gh. Pitar

(L. S.)

No. 744

1898 Martie 20

In anul 1868 *Solomon Zeilik*, antreprenorul accizelor, din comuna Bistricioara, este obijduit de către subprefectul plășei Muntele, evreul reclamă Ministerului de Finanțe iar acesta ordonă d-lui casier a face cercetare și a raporta rezultatul. Iată copia adresei Ministerului către casieria de Neamț :

MINISTERIUL FINANTELOR

Bucuresci 27 Mai 1868

Direcțiunea Centrală
a Regiei Tutunurilor din România

No 1483

Domnule Casier, ¹⁾

Individul *Solomon Zeilik* antreprenorul accizelor, din comuna Bistricioara, plasa Muntelui acel județ, prin petiția înregistrată la No. 2041, reclamă că, în luna expirată, sub prefectul respectiv i-a confiscat în absența sa de acasă o jumătate ocă tutun ce îl avea pentru propria sa trebuință ; sub cuvânt că ar fi făcut vânzarea clandestină, amenințându-l tot deodată și la o amendă de 370 lei noi.

1) Casieria Jud, Neamț, Dosarul No. 2 anii 1868-1869 al confiscărilor.

Subsemnatul vă invită D-le Șef, a cerceta împrejurările acestei confiscări, după care să referați Ministeriului despre adevărul ce veți descoperi pentru ca în urmă să se poată hoteri cele de cuviință.

Primiți D-le Casier asig. oseb. noastre considerațiuni.

p. Ministru *M. Costiescu*

Șeful secției (*indisc.*)

Domnului Casier al Jud. Neamtz.

În anul 1854 evreul Alter sin Strul reclamă Ispravniciei că este urmărit de taxierul din Piatra pentru plata capitației. Privighitorul de ocol Muntele către Ispravnicie prin raportul ei arată că acest Alter sin Strul este achitat.

Iată copia:

1) **Cinstitei Ispravniciei a ținutului Neamțu**

Privighitoriul de Ocolul Muntelui

Raport

În urmarea oficii No. 564 mf. răspunzătoare raportului No. 2513, strămtorândusă pe Jidovul *Alter sin Strul*, în plata capitației ce datorește către taxierul nației evreiești din orașul Piatra—au și urmat a merge la orașul Piatra, unde plătind 28 lei cursu haznelei pe sfertul al 4-lea conținut 853 și acest corent întâi, cu obajenie după starea sa—sau vazut țidula dată lui de taxier, din 26 Genar arătătoare că au primit citații bani după care sau lăsat și pe el slobod de executare. Drept dar după regulă și onorabilei Ispravniciei cu toată supunerea se aduce la știință.

Subscrierea (*indiscifr.*)

No. 282

1854 Fevruar 18

Tot în acest an Jidovul Ioine sin Isac orândar în *satul Mărăței* prezentând patenta cuvenită va primi darea cuprinsă în ea. Iată copia :

1) DEPARTAMENTUL DE FINANS

Administr. Distr. Neamțu

În locul certificatului pristavlisit de ace Adm. cu raportul sub No. 14912, pentru Jidovul *Ioine sin Isac* orândar în *satul Mărăței*, prezentându-se patenta cuvenită, se trimite cu aceasta spre a se da numitului de la care va și primi darea cuprinsă în ea.

Isc. Șef Depart. *P. Mavroghene.*

Șeful secției (*indisc.*)

Secția I

No. 6963

1854 Dekemvrie 13

În anul 1856 Jidovul Alter sin Marcu orândar din satul Oșlobeni a plătit 2 galbeni plata patentei cl. III-a.

Iată copia Adeverinței.

DISTRICTUL NEAMȚU

Ocolul Piatra

2) Adeverință

Dela Jidovul Alter sãn Marcu orândariu în satul Oșlobeni sau primit doi galbeni, plata Patentei 202 de clasa III-lea pentru învoirea speculei de băutură ce uneltește pe anul curentu al 4-lea despre care i sau dat aceasta.

Privighitor Ocolului, *Albu.*

1) Adm. Financ. Neamțu. Dosarul No. 66 An, 1854 Patentelor trimise de Visteria Jidovilor Orândari, — Posesia mea AUTORUL.

2) Dosarul cererei Jidovilor Orândari pentru întărirea contractelor de luarea în arendă a orânzilor No, 18/1856. Adeverința este tipărită, — Posesia mea AUTORUL

Tot în anul 1856 Jidovul Leiba Zacharia dela orânda Potoci cere Onor Ispravnicie jud. Neamț de a întări contractul ce are cu posesorul moșiei.

Iată copia :

Timbru Domnesc

20 parale

Mai 14

Se vede timbrul cerut întărindu-se în contractul după regulă.

Iscălitura indiscifr

1) **Onoratei Ispravniciei a Ținut Neamțu**

Leiba Zacharia dela orânda Potoci

J a l o b a

Alăturatul aici înscris în suma de 500 lei ce îl păstrez dela D-lui posesor moșiei M-tirei Bistrița rog pe onorată Ispravnicie de ai da întăritura pe valora arătaților bani și a mi'l întări pe suma de lei 500. Dată în această caserie.

Semnătură Evreiască.

1856 Mai 14

Tot în acest an Moise sin Lupu orândar din Gura Bicazului roagă pe cinstita Ispravnicie Ținut Neamț ai întări contractul conform regulei.

Iată copiile :

Timbru Domnesc

20 par.

No. 6683

Mai 14.

2) **Cinstitei Ispravniciei Ținut Neamțu**

Moise sin Lupu

C e r e r e

Alăturatul contractu pentru o crășmă din gura Bicazului, rog pe onorată Ispravnicie a m'l întări conform regulii în asemenea caz.

Iscălitura Evreească — 1856 Mai 14

No. 5419 s'au întărit 1856 Mai 15.

Sub No. 5927 s'au raportat Depart.

Mai 28 zile 1856

1) Dosarul cererei Jidovilor orândari pentru întărirea contractelor de luarea în arendă a orânzilor No. 18 An 1856, — Posesia mea **AUTORUL**,

2) Dosarul cererei Jidovilor orândari pentru întărirea contractelor de luarea în arendă a orânzilor No. 18/1856 — Posesia mea **AUTORUL**,

Iată și contractul :

1) Contract

Știut se face că vânzarea orânzii băuturii din Gura Biczului i-am vândut eu jos iscălitul Comisul Vasile Zaharia pe întregul anu de zile începătoriu dela 22 April 1856 și sfârșitul iarăși asemenea și anu 1857 negușitorului Moisă sin Lupu.

1) Pe vremea ce spre anu pentru zisei orândă are a'mi respunde 4383 lei banii toți deplin la 24 a următoarei April căci la din potrivă este respunzător la orice pretenție a me.

2) In tot cuprinsu acestui an are obligație a ține și vinde băuturi cu măsuri drepte și a nu încarca pe locuitori în vânzarea băuturii sau a da pe datorie mai mult decât îngăduște așezământu.

Al 3-lea oricedări va fi dela cărmuire asupra orânzilor, D-lui negușitorul este dator a se respunde fără a pretinde vreo scădere sau plată.

Al 4-lea la împlinirea anului are a da crășma în starea ce va primi atât cu cele din năuntru cât și cu cele din afară.

Al 5-lea că după Sf. Dumitru viitor întâmplându-se să facă datorie 'mi va înfățoșa isvod și eu am ai respunde banii înainte până la 100 galbeni.

Al 6-lea că întâmplându-se a fi rămas băutură se va scoti cu prețul velniței. Cu aceste condiții au luat dreptatea vânzării băuturii pe timp de un an pentru care am dat acest contract, — 1856 April 9.

Iscălit *Comisul Vasile Zacharia.*

2) Jidovul sin Moisă orândar din satul Tupilași se plânge d-lui Ministru și Cavaler al Departamentului din năuntru Ștefan Catargiu, pe taxierul Haim Zaraf.

Iată copia acestei reclamațiuni :

1) Dosarul cererei Jidovilor orândarii pentru întărirea contractelor de luarea în arendă a orânzilor No, 18/1856, — Posesia mea AUTORUL,

2) Acesta este moșul meu — AUTORUL,

COPIE

Ecsilenței sale Domnului Ministru și Cavaler al Departamentului din năuntru D. D. Logofăt Ștefan de Catargiu

Jidovul Strul sin Moisë orândariul satului Tupilați.

P e t i ț i e

1) Fiindcă eu spre a mă liniști de gâlcevirele ce se iscasă asupra-mi, pentru darea tacsiei sau birul haznelii, pentru cari în două locuri am fost tras, adică la Piatră unde comisia centrală înscriindu-mă fără ființa mea ce numai pe privire fondusului meu ce ăl am adică acaret părințesc, precum și la Roman unde catagrafisire mau și cuprins la Tupilați cari este în rezidența acelu district și ca să liniștesc asemenea gâlceviri am reclamat cinstit Depart. de finans cari prin poroncă sa No. 6681 din . . . ispravniciei de Neamțz ca să mă lese în nesupărare în viitor despre darea birului meu la Piatra, ci eu să fiu între dajnicii evrei din Roman. Ecștelența Voastră milostivițevă a lua în considerație cuprinderea mărturiei ce aicea o alăturez doveditoare despre bajocurile și rezelnice ce Vineri la 14 a corentei mau făcut un Haim Zaraf și un al sau reprezentatoru Iosăp sin Lazăr prin jandarmii poliției cu maltratații și grozave skinjuri lămurite prin citata mărturie, ca să plătesc darea mea de 182 lei și a da chizășie pentru dare că'mi voi urmau'o și în viitor și până când n'am urmat cu plata acestor bani și cu chizășie ecsecuție n'au contenit, deși am mers la D. Samișu acasă fiind după vreme canțileriei, spuindui împrejurările nevinovăției mele în asemenea și că preîncredințare D-sale, că eu cu dare mau trecut la târgu Roman, în zadar nimica rezultat miau dat, așa dară eu acest ne pildijit atac și maltratații, nu pot lăsa în părăsire mai vartos la cazul nevinovăției.

Cu adânc respect vă rog ca părintele patriei, iubitor de dreptate, să bine voiți a regula cuvenitam sactisfacție pentru necinste ce zadarnic și ne binecuvântat mi sau pricinuit, tot

1) Ad.n, Neamț9 Dosar No, 66 An, 1857, Reclamație între tacsierul din Piatra cu Strul sin Moisë din Tupilați - Posesia mea AUTORUL.

odată să porunciți să mi să înapoiască banii ce nevinovat am dat tot fără vinovăție și asă desființa și kizășia ce zilnic meu luat'o pentru darea mea în viitoare vreme ca unul ce eu o plătesc în Roman, după regularisirea făcută de Depart. de finans și pentru aceasta punere la cale o neștearsă pomenire ați primi de la urzitorul ceresc.

Pentru întocmai *N. Anastasiu.*

1855 Genar 16.

Iată și copia ordinului Departamentului de Finans către Adm. Distr. Neamț, tot relativ la această afacere:

1) DEPARTAMENTUL DE FINANS
Administrației Distr. Neamțu

Jidovul Strul sin Moisa înscris de comisa catagraficească în satul Tupilații Dist. Roman și unde plătește darea către tacsierul din acel târg; prin jaloaba ce au dat Depart. au arătat că ducândușă acum în târgul Pietrei în al său interes, de către fiitorul tacsiei de acolo prin ajutoriul poliției orășenească s'ar fi silnicit a plăti 182 lei subt numire de rămășiță de dare pe vreme din urmă și tot odată l'au îndatorit a da chizeșie pentru urmarea plăței capitației pe viitorime, așa precum l'ar cunoște înscris între dajnicii Jidovi din acel târg, deci fiindcă pentru numitul se vede slobozit ofiția subt No. 6681 din anul 1853 către ace Adm. cu lămurire de a se lasa în nesupărare, în privire că el se cunoște înscris numai la Tupilați, iar nu și în târgu Pietrei, apoi pe nu asemenea temei, i să poștește și acuma spre urmare întocmai și că pentru banii ce sau implinit de la jăluitor Adm. de îndată va îndatori pe d-l Samișul administrației ca să-i înapoiască îndoit subt pretenție, fiindcă D-lui ar fi trebuit să caute mai înainte poroncă slobozită întru aceasta și apoi să pozvoalească împlinirea de la jăluitoriu.

p. Șef Depart. (din poroncă) și Șef secției *indiscifr.*
Secsia I No. 423 Anul 1855 Genari 20 zile.

1) Adm. Neamțu. Dosarul No. 66 Anul 1857. Reclamația între Tacsier din Piatra și Strul sin Moisa Haham din Piatra, — Posesia mea AUTORUL.

Iată și copia Jalobei antreprenorului taxiei Evreești a târgului Piatra din 24 Genar 1857 urmată către Depart. de Finans :

1) Copie de pe jalobă antreprenorului taxiei Evreești a târgului Piatra din 24 Genar 1857 urmată către Depart. de Finans.

În catagrafia Evreilor dajnici din acest târg este trecut și un Strul sin Moisă Haham, ce se află orândar la moșia Tupilați, și care are casa sa în ciastia Roșie No. 182 acăruia bir ăl plătesc eu de la 853.

La 1855 prin Is. ținutului Neamțu s'au împlinit de la numitul Jidov suma de 182 lei pe sferturile trecute, fiind însă că în acea vreme se găsea director acestui onorat Depart. fiul proprietarului de Tupilați, formal poroncisă Is. de Neamțu a împlini de la D-lui Samișul ținutului care executase împlinirea a 182 lei în folosul pomenitului Jidov îndoită sumă de 182 lei, sub cuvânt că acest Jidov s'ar chema numai Strul sin Moisă iar nu Strul sin Moisă Haham.

Eu spre a nu să jefui pe D-lui Sameșu am plătit aciastă globă.

Dar fiindcă acest Jidov nefiind Strul sin Moisă Haham, după însuși țitata poroncă și el cu credință stăpânește casa acelu Strul sin Moisă Haham, din ciastia roșie No. 182.

Și fiindcă eu către Visteria plătesc birul acestuia de 6 ani, mărog a se poronci Ispr. de Neamțu a'mi da casa numitului în ame stăpânire până când s'ar ivi proprietarul și mi ar plăti birul său.

Conform cu originalul (*indiscifr.*)

Iată și copia adresei Depart. de Finans către Adm. de Neamț din 13 Mai 1857 secția I No. 3694 lași :

DEPARTAMENTUL DE FINANS
Secsia I

No. 3694

1857 Mai 13

Iassii

1) *Administrației de Neamțu*

Suplica primită de la antreprenorul tacsiei nației Evreiești din târgul Piatra pentru birul ce i s'ar cuveni a trage de la jidovul Strul sin Moisa Haham, trimizindusă Adm. în copie i se ordonează ca lămurindusă de referire ce face, fără întârziere să deie pozitivă relație despre adevăratele împrejurări pentru a se putea regula cele de cuviință.

p, Șef Depart. *indiscifr.*

Șeful secției *idem*

Iată și altă copie al adresei Depart. de Finans către Adm. de Neamț tot relativ la pricina de mai sus :

DEPARTAMENTUL DE FINANS
Secsia I

No. 8539

Anul 1857 luna August 7 zile

Iassii

2) *Administrației de Neamțu*

Depart. scrie Adm. a face îndemnare negușitorului Haim Zaraf și Herșcu Kopel ce sânt antreprenori adausului băaturilor vin și rachiu din târgul Piatra, de a aduce câștul cuvenit pe lunele Noemvrie și Dekemvrie anul curent ce este în sumă de cinci mii cinci sute lei cursul haznelei; precum și D-lui Boerul Grigorie Kozadin va face cunoscut a trimite Depart. câștul pe lunele Oct. Noem. și Dek. anul 1857.

Subscriși Șef Depart. și Șef secției *indiscifr.*

1) Adm. Neamțu Dosarul No. 66 din 1857, Reclamația între tacsier din Piatra și Strul sin Moisa Haham din Tupilați, — Posesia mea **AUTORUL**.

2) Adm. Fin anc. Neamțu. Dosarul No. 29 Anul 1857 vânzarea poșlinei adausului impus asupra băaturilor, vin și rachiu din Tg. Petrei în care este și recepșia pentru poșlina a 1 507 vedre rachiu de la d-l Dim, Neculai—Posesia mea **AUTORUL**.

Iată și copia adresei Depart. de Finans către Ispravnicie Ținutului Neamț, tot relativ la menționată pricină :

1) DEPARTAMENTUL DE FINANS
Cătră Ispravnicia Ținutului Neamțu

D-lui Logofătul Ștefanică Catargiu prin adresa din trei a următoarei luni făcând cunoscut acestui Dipartament, că Jidovul Strul sin Moisë, ce'l are orândar pe moșia D-sale Tupilații de la ținutul Romanului, s'ar vede apucat a plăti *capitația* sa în două locuri, odată cătră tacsierul din târgul Romanului și al doilea cătră acel din Piatra, subt cuvânt că ar fi înscris de comisia catagraficească în amândouă aceste ținuturi ; deci făcândusă strașnică înmetrili comisiilor catagraficești deși la satul Tupilații din ținutul Romanului sau găsit înscris numitul cu asemenea numi și pronumi, dar la târgu Piatra se vede înscris, un Strul sin Moisë Haham, în dreptul cărui la luare aminte se vede însemnat, că acest Jidov s'ar găsi șezător în casa unui alt Strul sin Moisë, dela Tupilați, împrejurare care au pus pe Departament la îndoială că tacsierul de acolo vrând a se folosi de îndoită capitație, au găsit prilej asupra pe jăluitori că ar fi tot într'o numire cu acel înscris de comisie catagrafică ; prin urmare dar ispravnicie, va mărgini din dată pe tacsierul de Piatra, de a nu supăra mai mult pe acel Jidov din Tupilații cu vre'o cerere de capitație, așa precum el 'și urmează plata cătră tacsierul din Roman, unde este legat prin contractul tacsăi.

Șef Dep. și Șef secției (*indiscifr.*)

Secția I No. 6681 anul 1853 luna indiscifr. zile 7.

In anul 1858 Taxierul Nației Evreiești din târgu Piatra face cerere către onorată Ispravnicie Ținut Neamtz, arată că

1) Adm. Neamțu, Dosarul No. 66 Anul 1857. Reclamația între Tacsierul din Piatra și Strul sin Moisë Haham din Tupilați, — Posesia mea AUTORUL.

dintre Jidovi plătitori taxei se află cu spicula pe la orânzile din sate, deci cere un jandarm executor de plata taxei.
Iată cererea :

Tacsierul din Piatra cere un jandarm de ajutor spre a putea împlini tacsia ce i se cuvine dela orândarii Ocol. Bistrița pe șfertul I-ii.

Timbru 20 par.

1) Onoratei Ispravnicii a Ținut Neamțu
Tacsierul târgului Piatra.

J a l b a

Fiindcă dintre Jidovi plătitori tacei se află cu spicula pe la orânzile din satele ocolilor Bistrița și numiții fără ca să plătească dările ce i privește pe șfertul I anul acesta, De aceia plecat rog pe Onor. Ispravnicia a'mi da ajutor de un jandarm spre ecsecutarea arătatelor remășiți.

1858 April 7.

Semnat Evreiește *Haim Zaraț.*

Resoluția sună a se da jandarmul cerut.

In anul 1859 Ordin Ministerului de Finans, către Onor. D-sale delegat al statisticeii catagrafic pentru orașul Piatra. Disposează că în satul Tupilați se găsește holteiul Jidov Meir sin Ilie, să fie înscris în orașul Piatra cu dările. Iată copia :

1) Adm, Financ. de Neamțz, Dosarul No, 40, Ajutorul ce se dă tacsierului în strângerea remășițiilor de dări 1858. — Posesia mea AUTORUL.

1) MINISTERIUL DE FINANS

Onoratei Domniei Sale Delegat a Statisticii catagrafice pentru Orașul Piatra

La satul Tupilații, găsindușă vremelnice petrecător pe holteiul Jidov Meir și Ilie ce au fost până acum slugă la Jidovul Strul și Moisa orândariu din satul Tupilații au declarat a se înscrie în acel oraș unde se găsește locuind, strămutându-se acolo.

Cu Onor se recomandă Dv. spre regularizare. Asemene să regulați înscrierea birului lui Iancu și Iosif Lazăr, strămutat și statornicit în Piatra.

Semnat Delegat *Indiscifr.*

No. 148

1858 Noemvrie 16

În 1881 s'a deslânțuit o prigonire strașnică contra așa zișii orândari, care va fi înșirate în alt capitol. Astfel a urmat și în anii 1887, 1900 etc.

În anul 1888 s'au făcut unele expulzări din sate, acești expulzați reclamând Ministerului, acesta a oprit aceste expulzări telegrafic către Prefectura respectivă, care ordonă sub prefecților de a nu se mai face expulzări.

Întă copia:

APENDICE

Ordin circular la comunele rurale a nu se expulsa pe streinii secte Evrei.

REGATUL ROMÂNIEI**Prefectura Jud. Neamț**

No. 2155

1888 April în 18 zile.

Ordin circular D-lor sub prefecți de plăși și Primari comunelor rurale din Jud. Neamț.

D-l Ministru de Interne prin ordinul No. 5129 'mi comunică cum că din diferite părți primește reclamațiuni

1) Adm. Financ. Neamțu. Dosarul No, 19 An, 1859 Lucrărilor Comisiunei Statistice, — Posesia mea AUTORUL,

că în virtutea Art. 4 din legea comunală s'ar expulza de prin sate toți streinii ce 'și au domiciliul lor în a. ele sate de mai mulți ani.

Aceste măsuri a legii comunale neputând avea nici un efect retractiv deci ca să nu se mai supere în mod zadarnic oameni ce 'și au domiciliul lor stabil mai înainte acestei legi prin sate; cea ce am avea atrage atențiunea este ca nici unul să nu facă comerciu de acel nepermis de legile noastre și să nu caute prin manopere ilicite a frustra pe streini.

Primarii dar vor forma tablouri indicative pe categorie acestor streini din care un exemplar se fie păstrat în cancelaria Primăriei, altul înaintat sub prefecturei și un al treilea Prefecturei

Aceste tablouri vor cuprinde următoarele indicațiuni :

Numele și pronumele capului de familie, starea lui civilă, numele și pronumele soției, dacă este căsătorit, numele și pronumele copiilor născuți din căsătorie, avere ce posedă, feliul comerțului sau industria ce exercitează, epoca cu precisiune a stabilirei lui în comună, dacă posedă or nu autorizația consiliului comunal pentru așezarea lui în comună.

p. Prefect, *Isacescu.*

Director *V. Coman.*

Rolul și traiul Evreilor cu Români din Jud. Neamț

Din nenorocire puține date ne stau la îndemână, cu privire la rolul social, intelectual și politic al evreilor, din acest județ, dar după puținele date de care dispunem mă cred în drept a afirma că evreii nu erau ignorați și disconsiderați, ci din potrivă considerați și bine văzuți, încercurile mai înalte și de administrație.

1) Într'o mărturie hotarnică dela 1685 Dek. K. ce târgoveții dau Episcopia Rădăuților figurează alături cu funcționari, boeri și preoți, iscălitura evreiască a lui Lupu Jidovul. Peste tot 7 iscălituri începând cu al șoltuzului (Primarului) Ion și sfârșind cu a lui Lupu Jidovul.

Acest Lupu după cum se poate crede ar fi fost staroste or consilier.

Alegerea starostelor de bresle se făcea în camera Municipalității, fiind confirmată apoi de Departam. din lăuntru. Asemenea și alegerea de epitropi sau kahali iar se făcea în camera Eforiei târgului și confirmați de Minister. Licitarea sau darea în antreprinză al taxelor comunității precum și al veniturilor ei, deasemenea se făceau în camera Eforiei, fiind apoi admise de Minister prin adresa schimbată cu prefectura județului.

În comisia de recrutare, de impozite etc., evreii făceau parte prin adresele primite dela Prefectura locală.

La toate greutățile județului sau comunei evreii erau poftiți la frățescă consfătuire comună, fiind chiar de multe ori obligați a contribui la greutățile suferinților.

1) Melchisedec, „Cronica Romanului“ II pag. 285. Vezi și cronica mea Tom I pag. XIII,

1) Așa în anul 1854 pe când staționau aci Nemții, fiind nevoie de susținerea lor, evreii împreună cu toată obștea târgului Piatra, au ținut sfat comun în camera municipalității la 17 Oct. a. c., unde s'au obligat a contribui cu 3333 lei, adică cu a treia parte a sumei de 10.000 lei cât trebuia pentru susținerea spitalului și oastei Austriacești. Tot spre acoperirea cheltueleur urmate cu ținerea oștirilor Austriace, ce au staționat în acest oraș.

Municipalitatea voind a adauga taxe noi asupra târgoveților, Depart. de năuntru prin adresa No. 7 din 9 Genar 1857 către boeri și negustori de diferite clase, din orașul Piatra, invită o comună înlelegere în fața dregătorului ținutului. Evreii deci împreună cu târgoveții creștini s'au întrunit în camera municipală și prin jurnalul încheiat de dânșii la 10 Martie acelaș an s'a făcut și aprobat taxele următoare peste cele existente: 10 par. de vadra vin, 20 par. de oca tutun Moldovenesc. Asemenea și asupra păcurei, berei etc. care adaugiri fură încuviințate de Ministeriul din năuntru sub No. 873 din 10 April acelaș an.

Această antrepriză fu luată de Ancel sin Iosub, care o ținu până la anul 1860.

F u n c ți u n i

La anul 1819 în vremea pe când era Hahambașa în Iași, rabinul Șaie, se schimbară în Piatra 2 Staroste; buinicul lui Motel Augenștreich, numit Avreimel Staroste și bătrânul Bercu Leiba.

Acest din urmă era în acelaș timp scutelnic în vremea ispravnicului Bibică și fiind Staroste sub ispravnicul Iordache Catargiu, fu în acelaș timp și locșitor de polițmaistru

În Tg.-Neamț fu Staroste Ițole Staroste ear înaintea lui fu Zindel Berlader și Iosub Bolocan.

Acești Staroste jucau un rol foarte mare în autorități unde erau totdeauna chemați la consfătuiri pentru binele comun.

1) Vezi cronica mea Tom. 1 pag. 310 ect,

1) În timpul ocupației oștirilor Austriace 1854-1856 *Faibiș Rosenberg* de aci fu translatorul autorităților locale, având 150 lei lunar, fiind numit de Minister. În această funcțiune a stat până la 20 Martie 1857 când Ministerul din năuntru secția a IV-a prin adresa No. 307 a desființat această funcțiune în toată țară.

2) În timpul holerei dela 1866 *Iosef Blumen* servi ca sub chirurg la spitalul holernic din Piatra.

Rabinul local este întotdeauna poftit la regimentul local spre a asista la prestarea jurământului soldaților evrei (recruți). Iată copia unei asemenea adrese :

R O M A N I A

Corpul IV armată. Divizia 8 Infanterie. Brigada 15 Infanterie.

Regimentul „Resboeni“ No. 15.

No. 5536, Piatra 1897, Noembrie în 20 zile.

Domnule Rabin,

Cu onoare sunteli rugați să bine-voiți ca în ziua de 28 Noembrie, ora 8 $\frac{1}{2}$ dimineață, să veniți la Regiment, pentru depunerea jurământului, a Ișrailiților recruți. Primiți etc.

Semnat p Comandant Regim. *Maior Dimitriu.*

D-sale D-lui Rabin al orașului Piatra.

Între grade militare avem de înregistrat pe : *Avram Avramescu* (1864) sub locotinent care s'a botezat apoi.

Leon Iancu, Tambur-majur Reg. V Linie (1862-1878).

Căpitan *C. Traian* (botezat), originar din Bozieni.

Bacalauriații reușiți la examen ca sub ofițeri în rezervă sunt : *Fr. Rosner*, *Lupu Apotheke*, *Volf Daniel*, *Haim Kúufman* etc. *Dr. L. Stein* (Căpit. Rezerv.).

1) Prim Dosar No. 186 litera K 1854-1860 fila 536.

2) Primăria Piatra Dosar No. 428/865.

Sergenți majori: *Herman Aizic, Moise Berman, etc.*
 Secretar al Regim. local *Isac Kaufman* (fratele meu).
 Vezi actul bună conduită Anexa No. 19:

APENDICE

Certificatul de bună conduită al fratelui meu Isac Kaufman. dat lui de Regim. No. 15 „Resboeni“.

Certificat

Subsemnatul Colonel Giosanu Grigorie, Comandantul Regimentului Resboeni No. 15, certific că soldatul *Caufman*

Ițic, în tot timpul, serviciului său, de la 1893 Martie, până astăzi 1895 Octombrie 12; au avut o conduită exemplară, au fost întrebuințat ca combatant și ca secretar la diferite servicii în corp, unde s'a destins prin aptitudine, bună voință, onestitate și inteligență și am convins că va aduce frumoase servicii și în viața privată.

Comandantul Regim. No. 15
 „Resboeni“ semnat

Soldatul *Caufman Ițic*

Colonel, Gr. Gioseanu

Casier Ad. dor. cl. I
 semnat *Al. Vardala.*

No. 2874

1895 Luna Octombrie în 14 zile

Făcut la Piatra-N,

Donatori Evrei

În anul 1845 evreii au contribuit și pentru iluminarirea orașului Piatra și facerea felinarilor.

Iată copia Quitanțe de primirea banilor dela taxierul nației evreiești:

1) Quitanța

20, adică două zeci de galbeni s'a primit dela taxierul nației evreiești, din banii zeciueala anului curent 1845 pentru facerea felinarilor trebuitoare după budget și jurnal închiet la alcătuirea ce s'au făcut cu meșterii, pentru care am închiet cu martori așa ziși chizeșii 1845 Iulie 20 zile.

Iscălit *Indiscifrabil*,

Ispravnicia de Neamț

Fiindcă potrivit jurnalului închiat în 19 Iulie, s'au slobozit contract, iscălit mai sus pentru 20 galbeni primite dela tacsier, se adevărește spre știință și adevărare.

1845 Iulie 25 iscălit *Gheorghiade*.

În dosarul Primăriei locale No. 115 din anul 1866 în foia subscrisă în favoarea oastei Române concentrată în lagărul dintre București și Giurgiu, se găsesc foarte mulți evrei donatori.

În dosarul No. 492 al Imprumutului Național de 30 milioane făcut în anul 1866 au subscris aci în Piatra: Iancu Axelrad, Ghitman Heler, Ițic Sildhaus, Ițic Șiler, Marcu Orenștein, Herșcu Copel și Vigder Zet Aron câte 800 lei. Strul Manole, Iukel Balan, Ușer ceasornicar și Zeilic Vechsler câte 260 lei.

În dosarul No. 561 din 1868 tot al Primăriei locale, numit Dosarul Contribuția voluntară pentru cumpărare de arme, peste o sută au donat câte un galben.

În dosarul No. 947 din anul 1872 Iancu Trachtenberg (bărbier) face obuz la casele sale dela șipote, donându-le Primăriei.

1) Originalul este în posesia Autorului.

În anul 1875 pentru ridicarea statuei Gloriosului și Marelui Ștefan, evreii de aci au subscris sume însemnate. Asemenea și în anul 1863 pentru cumpărarea de tunuri.

Tot în acel an 1875 găsim în ziarul *Correspondența Provincială* din Piatra anul II No. 59 că între 15 persoane care au subscris pentru cumpărare de instrumente muzicii Primăriei locale, sunt D-nii: *Pincu Mendel, Zeidel Mendel, Isac Sildhaus* și soc. „*Zion*“ cu 447 lei.

Tot în acest an *Ițic Sildhaus* s'a obligat a da gratis un an Spitalului Județian zahăr, cafe și ceai iar ²⁾ *Iancu Trachtenberg* s'a obligat a da și servi gratis, un an cu lipitori, clistire, ventuze și tot serviciul necesar și a fi și sub chirurg.

În 20 Oct. 1870 Comitetul Israilit către Onor Primăria Piatra cu adresa No. 86 arată că la apelul făcut de d-l Prefect, pe lângă 150 de galbeni ce comitetul Israelit a dat pentru înființarea muzicii, vor să mai deie încă 100 de galbeni pentru înființarea grădinei publice (vezi Dosarul Primăriei No. 1 anul 1870 numit „Dosar alegerii Comitetului Israelit“). Iată copia a adresei :

Dosar No. 1 An. 1870 Alegerea Comitetului Israelit.
Fila 129. — 20 Oct. 1870.

R O M A N I A

Comitetul Israilit Urbia Piatra Jud. Neamț No. 86

D-le Primar !

Având în vedere apelul făcut de d-l Prefect la care conținea că comitetul nostru pe lângă 150 galbeni ce am dat pentru înființarea muzicii atașat pe lângă Onor. Primăria, se mai dăm încă 100 galbeni ajutor pentru înființarea grădinei publice la acest oraș.

Considerând, că comitetul la înființare bugetului n'a avut în vedere această sumă ci numai pentru acei 150 galbeni ce s'au dat de noi. Iar celelalte sumi sau destinat anume prin buget. Însă comitetul, considerând cererea de față. Considerând că din așa cereri ar deveni înfrumășarea târgului

1) Primăria Piatra-N. Dosar No. 947/72 Iancu Trachtenberg face obuz,

prin care suntem cu toți obligați de-a contribui la aceasta fără excepție.

Considerând că acuma în casa nu este nici un ban măcar din cauza că sau distribuit conform bugetului.

Comitetul în ședința de 12 crt. pe de o parte am autorizat pe d-l casier acestui comitet de-a contracta un împrumut de 100 galbeni cu chipul de-a se plăti, din economia ce se va face în viitor.

De acea dar cu respect vă depunem cu aceasta suma de 100 galbeni precum am zis pentru înființarea grădinei publice și vă rugăm să bine voți de-a elibera o chitanță pentru această sumă în numele d-lui casier acestei comitet și a se cumpăra că pentru această sumă se plătește și **procente** fiind precum am zis că casa este lipsă în bani și am fost nevoiți de-a lua cu împrumut.

Primiți D le Primar consid. deosebit noastre considerațiuni.

Semnat membrii: Strul Nute, A. Engelberg, secretar Goldenberg. — (L. S.) sigil la mijloc o stea înscrispția împrejur zice: Comitetul Israelit Român din Piatra 1865.

În anul 1877 în „Monitorul Oastei“ No. 19 pagina 674/877 aduce mulțumire donatorilor în folosul armatei Române, d-lor Moritz B. Catz, Herșcu Copel, Avram sin David (Bicaz).

În ziarul „Fraternitatea“ ll No. 29 din anul 1883 arată că comunitatea locală a oferit mulți bani pentru cumpărarea de arme necesare armatei.

În anul 1887 eu am donat nemuritorului Vas. *Alexandrescu Urechea* fiind aci ca Ministrul de Culte, pentru Liceul din Galați 50 Hrisoave vechi (vezi „Revista Israelită“ ll No. 18).

În anul 1888 *Ilie Așchenazi* din comuna Mastacăn a donat 1000 kg. făină locuitorilor de acolo. Ministerul îi mulțumește (vezi ziar „Infrățirea“ An. III No. 10).

Tot în anul acesta Colonelul Rosnovanu cu Căpitanul Palade, au mers din casă în casă, strângând bani pentru victimele regimului trecut.

În anul 1896 eu am donat Academiei 140 Hrisoave pre-

cum și *Dosarul Unirii Principatelor*, dându-mi ca cheltueli de drum 400 lei.

Tot în acest an Michel Iuster și Michel Daniel au oferit gratuit, la plantarea șoselelor naționale a județului. Ministerul le mulțumește (Rev. Isr. III No. 7).

În anul 1890 Comitetul Permanent mulțumește d-lui Avram Fișer pentru obiectele necesare spitalului județian. (vezi Dosar No. 393).

În anul 1896 Monitorul Oficial din 5 Martie. Ministerul mulțumește d-lui Herș Rapaport, proprietarul moșiei Hârtești, pentru repararea ce a făcut bisericii de acolo.

Tot în acest an Frații Weizengrün proprietarii moșiei Negulești, au oferit tot materialul necesar și slâpii spre a instala linia telegrafică cu comuna Mastacăn, Borlești etc. („Egalitatea“ VII No. 47 1896).

În anul 1899 evreii au subscris pentru ajutorarea săracilor naufragiați de râul Cuejdului („Correspondența Provincială“) XXI No. 884 An, 1899).

Tot în acest an au dat pentru monumentul lui Laborari D-nii A. Leibovici, Roneti Roman, Herș Rapaport, M. Stambler și A. L. Iuster (Egalitatea din 22 Oct. 1899).

În anul 1913 pentru *Crucea Roșie* a României au donat d-l M. Buchhalter și alți evrei de aci sume mari („Universul“ No. 22 din 12 August 1913),

În anul 1916 Asociația Cercetașilor Români, Legiunea „Petru-Rareș“ din Piatra-N. adresează cerere No. 2 din 16 April acel an către repositul *Iosef Naftalisohn*, președ. soc. Sacre, cerând ajutor, care li s'au dat 1000 lei

În acest an evreii au oferit pentru armată aramă și alamă, între donatori sunt și ¹⁾ eu cu aramă în suma de 240 lei

În anul 1916 următorii Domni au donat pentru „*Crucea Roșie*“ : *Michel Iuster* 1000 lei, *S. Herșcovici* 500, *A. Iuster* 500, *Iulius Agatstein* 400, *Calmanovici* 300, *Maria Weisman* 200. Câte 100 lei *Faibiș Șor*, *Inginer Adelstein*, *Isac M. Segal*, *Michel Leiba*, *Victor Herșcovici*, *Elise Semo*, *M. Weisman*, *A. Isvoreanu*. Câte 50 lei *A. Strul*, *M. Heirich*, *H. Goldstein*, *Inginer Heler*, *Carol Weinberg* și peste o sută a 20 și 10 lei (Peformatorul 14 Aug).

1) Autorul Cronicei,

În anul 1925 *Anton Gros* de aci a donat 20 milioane guvernului pentru instituții culturale.

În anul 1928 evreii au donat sume mari pentru *Crucea Roșie* (vezi *Reformatorul* din 16 Iulie acel an).

În ziarul local „*Reformatorul*“ din 3 Febr. 1929 scrie sub titlul : *Știri Edilitare*. Vorbind de lucrările noi a uzinei și formarea străzilor, De acord cu fabrica Bach. Se deschide o stradă care trece prin locul fabricii și se unește cu strada Dim. Șoarec. *Fabrica Bach a pus la dispoziție în mod gratuit terenul pentru șosea.*

În luna Martie 1929 s'a constituit soc. de asistență numită „*Ocotirea*“. Statutul a fost autenticat de Onor Tribunal local și cât de curând va deveni perscană morală. Scopul este de a ajutama pe cei nevoieși fără deosebire de religie. Primul inițiator este dl Avocat Matasă. Printre membri sunt D-nii M. I. Ipcar și Dr. W. Daniel.

Decedatul A. B. Weinberg, originar de aci, a lăsat prin testament toată averea sa de 400.000 lei Comunității Israelite locale, destinată operilor filantropice fără distincție de religie. (*Reformatorul* din 13 Mai 1929).

Un cătugar creștin din strada Dărmănești de aci, murindu i calul, D-nele : Cocuța Bach, Libitza Rabinovici, Felicia Berman și Ficuța Bach au colectat în cercul cunoștințelor banii necesari, cumpărându-i alt cal spre a si hrăni femeia cu copii săi (*Reformatorul* din 28 Iunie 1929).

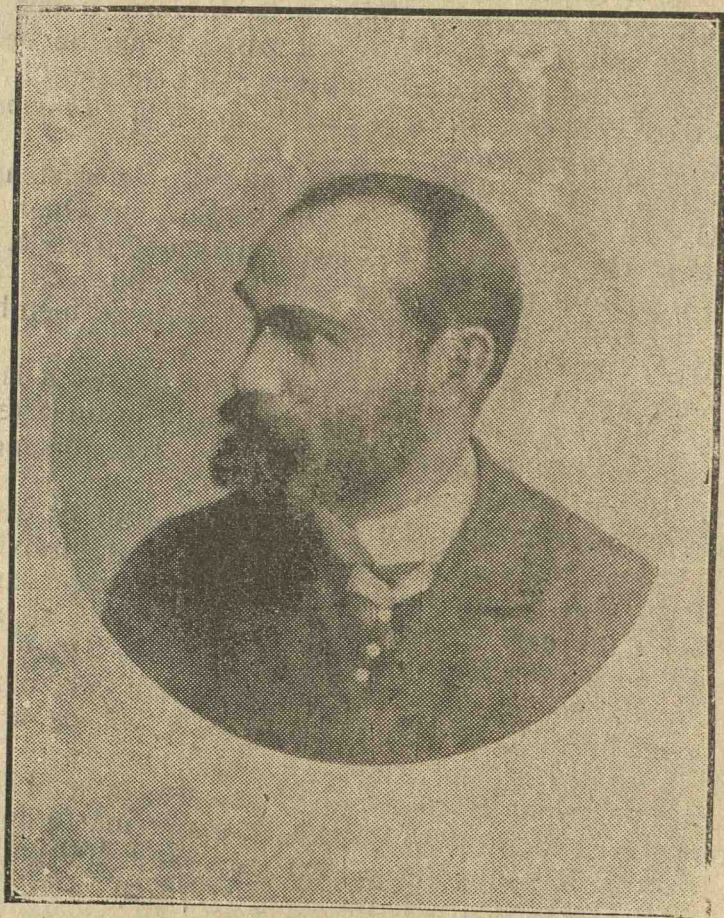
Donațiunile aci înșirate sunt răzlete iar cele donate în războaiele din 1877-1913 și 1916-1918 le voi înșira când voi vorbi de acele războaie.

Este de remarcat că evreii din Piatra, în anul 1873 au răscumpărat taxa de 40% ce exista asupra mărfurilor ce intrau în oraș. Răscumpărarea s'a făcut, dând 400 galbeni comunei. (Primăria Piatra Dosar No. 913/872).

T a l e n t e

Pe lângă erudiții : *Ronetti Roman, Iosef Abeles* putem cita pe bărbații culți : Frații Iosef, Pine și Herș Daniel, Leibovici Inginer, Dr. Erdreich, Dr. frații Lewi și Zisu Apotheker, Bendet Axelrad, Inginerul Șor. Avram Kein, Avr. Chaim Katz, Samuil Katz, Heindel Kahane, Mișu Weisman

Avocat, Iosef Bolocan, Avr. Steinberg, (Petreanu), Herșel Streuttman, Rabinul Lazăr Polack în Marmoros (fiul rabinului Welwel Nutes de aci), Thephil Wechsler. Dr. Gustav, Sildhaus, W. Goldman, Emanoil Golderberg, Dr. Rosa Goldenberg, Izidor S. Sigler, Leon Inzelberg șef stației Constan-

Bernhard Soufrin

tinopol, Isidor Stambler, Naftule Erdreich, Mendel Goldenberg (farmacist), Ben. Kaufman, Marcu Weinberg (architect), Dr. Zisu Rosner, Lazăr Goldenberg (Inginer), Dr. Haim Kaufman, Leizer Fridman, Herș Schüller, Marcu Roth etc.

Apoi trebuie amintit de *Bernhard Soufrin* publicist și pro-

fesor de limba Hebraică. Un mare geniu și untalentat scriitor. Când a fost Directorul școlii Israelite din Craiova a fost autorizat de Minister cu No. 3291/1896 conform Art. 10 din regulamentul școlar, elibera certificate școlarelor evrei, pentru religia pentru școlile Statului. A fost redactor ziarului (idișch) „Das neue Volksblatt“ și alte ziare. A tradus coranul în limba Română și a făcut un Dicționar Hebraic Român.

Apoi mai este talentatul scriitor *Eugen Relgis*, fiul d-lui *David Sigler* (casierul Băucei Moldova din Iași) care prin scrierile sale este admirat de toată lumea cultă

Recentele sale scrieri sunt: „*Căiele Păcei*“, „*Internaționala Pacifistă*“

În anul 1929 *Alfred Fray* a dedicat un tango D-șoarei Magda Dimitrescu (dela Miss România, pentru care a primit scrisoare de mulțumire „Reformatorul X No. 553“).

Luță Engelberg este un talentat humorist. Are multe bucați humoristice publicate. Are și un mare talent a cânta cu harmonică. La festivaluri artistice este foarte mult aplaudat pentru talentul său.

Onor. nostru Rabin *Ch. L. Löbel* a tipărit o carte intitulată „*Zionismus und Religion*“ (1899) și are câte-va opere inedite pentru tipărit

Haim Leibovici de aci a tipărit „*Memoar și proiect de lege în contra Anarchismului și Antisemitismului*“ (1899).

„*Mărtirul Abeles*“ de Iosef Bolocan (1883).

Cartea Română de Șah de Nathan Hirschenhaut (1910).

Die lust von Roman de N. Iosupovici (poesie).

„*Șobes Noch Tiș* de Luță Engelberg (1926).

Apoi ziarele: „*Săptămâna*“, „*Informatorul*“, „*Reformatorul*“, „*Telegraful*“, „*Libertatea*“, „*Bistrița*“, „*Echoul Obștei*“, „*Hofnung*“ (Lazăr Rokeach 1889), „*Neueste Nachrichten* (1885) de I. Kopel, „*Die Moderne Zeit*“ (1901) de N. Soufrin, „*The St Laus Zionst*“ de Iosef Soufrin, „*Misiunea lui Moise*“ broșură de Ben. L. Kaufman, *Poeme Radu*, *Două măsuri și Manase de Ronetti Roman*.

Doctori în medicină ce au fost aci sunt: *Dr. Moscovici*, *Dr. Schwartz* (fost medic de plasă 1886-1888), *Dr. Burștin*, *Dr. Rosa Lupu*, *Dr. Stein*, *Dr. A. Lucianu*, (fost medic spitalului Județian), *Dr. Aurel Lupu*, *Dr. Manolescu*, *Dr. Balter*, *Dr. H. Kaufman*, *Dr. Tanențapf* și *Dr. Silberman*.

Iar actualmente avem pe Onor d-nii Doctori : H. Fischer, W. Daniel, L. Lazarovici, O. Dulbergher, Segal, Herșcu, Goldștein și Grünștein. Tenentzapf.

Rolul și traiul evreilor cu Români în jud. Neamț.

Ca și pretutindene în țară, evreii nu au avut aci decât a se lauda de prietnoasa lor conviețuire din trecut, atât cu populația cât și mai ales cu vechii și nobilii boeri.

În orașul Piatra mai ales, fără a mai vorbi despre proprietara târgului D-na ¹⁾ *Ana Balș Lățescu* care era o mamă bună pentru dâșii, și-i acumula cu bine facerile lor ; și care de obicei nu făcea nici o întreprindere fără a se sfătui mai întâi cu favoriții săi Marcu Ieșanu și Bercu Leiba.

Voi cita chiar aci pe boerul *Iacovache*, soțul de al doilea a D-nei Balș, un om bun și un caracter nobil și milostiv ; dânsul nu numai că făcea mult bine evreilor ; ci încă avea obiceiul ca în fiecare iarnă să trimeată reprezentanților obștei Israelite 20-25 care cu lemne spre a fi împărțite la sârmanii evrei din localitate ; ba de multe ori cumpăra azime, cartofe și altele și le trimitea săracilor în zilele de Paște.

²⁾ *Const. Sculi Logofetidi* era numai puțin protectorul evreilor și spre a dovedi și mai mult dragostea ce-i purta populația Israelită, e destul să spun că după moartea sa îl plânseră toți evreii.

³⁾ Despre *Gheorghe Albu*, se zice că un evreu Iosef Iapers s'a împrumutat la el cu o sumă însemnată de bani și plecă înspre podgorii spre a cumpăra vin ; aci dânsul muri pe drum, Albu chemă la sine văduva și iertându-i banii împrumutați arse în fața ei adeverința bărbatului său.

Spre a caracteriza bunătatea lui *Cherpelici* se povestește că el mergea din casă în casă la evrei spre a-i întreba de au nevoie de bani, pe care li i dădea adeseori fără dobândă ba încă trecea pe cealaltă parte a uliței spre a nu supăra pe datornici.

Dimitrache Paharnicul, era cunoscut ca unul, ce se slujea în afaceri exclusiv de evreii și nu lipsea în fiecare an

1) Anii 1836-1861,

2) Anii 1840-1869,

3) Anii 1830-1850,

a împărți lemne, cartofi și altele la săracii evrei. *Lascarache Talpanu*, în testamentul său lăasă 200 galbeni lui Bercu Schwartz și 100 galbeni lui Iancu Giuvaergiu; sumă ce se și plăti acestora de moștenitori.

Chiar cunoscutul autor, părintele renașterii literaturii în Moldova *Gheorghe Asachi* care avea aci o fabrică de hârtie, se servea mult de evrei și se sfătui des cu ei pentru afaceri și nu odată zicea, spre a-și manifesta și ura contra fanarioșilor, că „Evreii și țărani Români sunt fideli jăreii iar ceilalți sunt trădători și caută s'o vânză”.

În timpul voluntirilor chiar *Asachi* s'a luptat din răsuputeri contra acestora și cauă să înlătore pericolele ce veneau contra evreilor; dar fu silit să fugă apoi singur și nu se reîntoarce decât după ce răscoala se liniști.

1) La 1858 *Asachi* predă conducerea fabricii prietenului său intim, evreului Alter Târgu-frumoser.

Ștetan Catargiu posesorul moșiilor Tupilați și Muncel, *Petrache Roset Bilănescu* proprietarul moșiilor Căciulești și *Cărligi, Costachi Ghica, Aga Manolache Miclescu*, toți a ceștia trăgeau în gazdă la vestitul bancher *Laba Mokâl* și cel mai intim a lor prietini și povățuitor erau *Marcu Ieșanu* și *Bercu Leiba*, staroste.

În fine se mai pot cita ca bine făcători ai evreilor *Hatmanul Feodor*, *Manolache Fotea*, *Alecu Cantacusin*, *Aga Dim. Stan*, spatarul *Christodor Ecsarch*, *K. K. Stolcheria Roseti*, *Comisul Cost. Vârgolici*, *Sardarul Nec. Albu*, *Sard. Filip Manoliu*, *Sard. Cost. Dimitriu*, *Șatrar Iord. Gheorghiu*, *Nec. Gridov*, *banu Iancu Ieni*, *Aga Nec. Ghica*, *Ban. Ioniță Pătrașcu*, *comis. Iord. Radu*, *Iordache Iosaf*, *stoln. Dimitrache Mavriki*, *Șerban Buhaescu*, *Const. Balș*, *Manolache Dimache*, *Ion Tăut*, *Darmanescu*, *Alecu Donici*, *Căminarul Scarlat Oswald*, *paharnicul Nec. Ion Velciu*, *serd. Nec. Jipa* și alții.

În *Târgu Neamțului un evreu Berel sin Solomon roș (Roșkoles)* supra numit călugărul, era în adevăr un bun și stimat prietini al călugărilor și al equmenului *M tirei Neamțului*; care nu întreprindeau nimic, fără a se sfătui cu dâ-

1) Dicționar Geografic al Jud. Neamț de Const. D. Gheorghiu 1890 București pag. 303.

sul. La zidirea spitalului M-tirei în Tg.-Neamț, el a adus lucrători din Cernăuți și-i procură materialul necesar. În bune relații a trăit cu egumenul Nioniel și muri la 1860, în vârstă de 90 ani.

Un altul *Volf Meir Velvels* era om de casă și credincios intim al egumenului Iacob Stamati, care se făcu la 1792 Mitropolit al Moldovei și acesta avea atâta dragoste pentru evrei, de cumpăra dela Șmelche Kimpelingher Soifer, o thora și o dăruie sinagogei prin mijlocirea fratelui său Volf; ba pe când era episcop al Hușilor la 1784-1792 arendă¹⁾ moșiile episcopiei unui evreu.

Numai puțin se povestesc și alte multe bine faceri încuviințate de el evreilor din Neamț, mai ales pe când era egumen al Mănăstirei.

Veniamin Costache, mai târziu mitropolit al Moldovei, pe când mai învăța în școală din Iași 1777-82, fugind de acolo la M-tirea Neamțului și starețul nevoind să-l primească, stele vre-o cinci săptămâni la tatăl bătrânului Motel Feighes (Meir Alters), până ce acesta îl înduplecă pe starețul Paisie, ca să-l primească în M-tire; iar când Veniamin se făcu stareț la 1807-1812 răsplăti pe bine făcătorul său în diferite chipuri.

Vasile Blănar era tovarășul lui Motel Feighes și el făcea multe milostenii la evrei sărmani din Neamț. Evreii după moartea lui îl plânseră pentru nemărginita lui bunătate.

Choskel răgușitul era cel mai intim prietini cu *Ștefan Catargiu*.

La fabrica de postav ce marele Mihail Cogălniceanu a înființat lângă Tg.-Neamț la 1854, avea de factori pe mai mulți evrei.

La antrepriza iraturilor târgului, avea de tovarăși pe tatăl lui Marcu Rubin, Motel Feighes etc.

Lupu Urtic, era credinciosul lui Ștefan Catargiu.

Saie Hausfater era omul de credință a lui Gr. Cozadin.

Motei Feighes și *Choskel răgușitul* erau oamenii de credință a starețului *Gherasim*, (M-tirea Neamț și Secul).

Iosef Bolocan avea intrarea liberă în orice timp, la toți boerii și starostii Mănăstirii din vremea lui. În Iași la cele

1) Vezi Lepturar Romănesc Tom. IV partea I-a pag. 12, tipari Viena 1864

mai mari familii avea cea mai mare trecere. De multe ori a fost trimis la Vodă sau și la Stambul pentru interesele comunității din Neamț și chiar a altor comunități Israelite din Moldova. Strada unde era locuința lui poartă și astăzi numele lui.

1) *Kune Haimovici* la 1858 împrumutase Iermonachului Theofon, vechilul M-tirei Neamț și Secol, 600 galbeni.

2) *Simcha Ghebergher* la 1858 era tovarăș cu Nec. Nanu la posesia moșiei Grumăzești.

3) Tot la 1858 Elie Zet Cerbu Zlatei ținu orânzile moșiei Hangu, ca partaș de tovarășie cu Sard. Nec. Albu.

4) La 1859 Leizer Hohberg, a ținut velnița moșiei Căciulești dela logof. Petrache Roset, (ca partaș).

La 1863 proprietarul moșiei Hangu Kneajul Leon do-nează evreilor de acolo teren de sinagogă la Răpciuni.

5) La 1882 plecând din Neamț la Palestina Marcu Leib Satinover cu familia, stărița M-tirei Agapia Ivghemia Mica-levska, dete soacrei lui Satinover 10 galbeni și se despărțiră plângând, trăind ca surori.

6) Judecătoria ținut Neamț No. 5005 a legalizat kizeșie jidovului Mendel sin David Liptcanu pentru Simion Constantinov de a-i se slobozi 2500 lei câștigați dela Th. Theodor prin hotărârea divan. apel. 1853.

7) Tot această judecătorie în acelaș an prin No. 5194 a legalizat kizeșie dată de Vigder Zet Aron, sfatului orășă-nesc din Piatra pentru Comisul Dimitrie Iconom, care a luat în antrepriză căsăpie și munjerie.

8) Judecătoria Distr. Neamț No: 7436. Inscrisul, prin care evreul Iosub Roțășanu, din târgul Neamțului, trece cătră d-lui Ion Manoliu garanția sa făcută în fondosul bolților, cu locul lor, ce are în acest târg, și întărită de acest Tribunal sub No. 133 la 18 Noembrie 1859, cu dreptate de a ga-

1) Aduș Bulet, ofic. 1858 No. 20.

2) Constituționalul 1 1858 Iași No. 13.

3) Bulet. ofic. 1855 No. 30,

4) Bulet. ofic. 1859 No. 33.

5) Emigrantul An. 1 1882 No. 42.

6) Buletin foaia publ. ofic. a prințip. Moldovei An. 23 No. 4 anul 1855.

7) Idem,

8) Monitor oficial An. III 1860 No. 63.

ranta d-lui Manoliu la înposesiunea vre uneia din moșiile Mănăstirei, legalizându-se sub No. . . se publică spre obștească știință.

1) K. K. Ana Balș trece la 1863 în dreptatea bancherului Laba Mocă¹, bezmenului de pe proprietatea moșiei Măraței cu târgul Pietrei, pe timp de 3 ani.

2) La 1874 comuna Piatra împrumută dela bancherul Herșcu Chaimshon 80.000 lei.

3) La 1881 un evreu din *Buhuși* scăpă de moarte sigură pe N. Măcărescu proprietarul moșiei Blăjești, la crășma unui grec din satul Manole, ce era să-l omoare.

4) În Septembrie 1899 Riven plapomar a găsit o grofă de 1700 lei la redat.

5) La 1886, un bucătar dela Dim. Lalu, furând o hârtie de 1000 lei și venind cu ea s'o schimbe pe 100 lei la Isr. B. Kreizel, acesta îl denunță direct poliției și se descoperi faptul.

Din toate aceste fapte arătate e destul a constata că toți trăiau cu evreii în bune legături, se serveau de ei în afaceri, îi întrebuițau ca administratori averilor și se cumulau foarte des de bunătați și binefaceri reciproce trăind ca adevărați frați unii cu alții.

Vorbind de traiul frățesc ce evreii au avut totdeauna cu populația creștină dau copia a unor acte de garanție ce locuitorii creștini au dat pentru evrei din acele comune : 1, 2, 3.

Timbru 20 para

6) Mărturie

Sub iscăliții locuitori din satul Vadurile mărturisim către Onor cărmuire pentru Jidovul Iancu sin Avram ce se află crășmar în crășma negustorului Avram sin Haim tot din satul Vadurile, arătăm că fiind sărac neavând nici un fel de

1) Foia de publicații oficiale Iași An. V 1863 No. 18.

2) Vezi darea de seamă al comunei Piatra 1874.

3) Fraternitate An. III 1881 No. 47.

4) Revista Isr. I pag. 472.

5) Revista Isr. An. I 1886 No. 15.

6) Adm. Financ. de Neamțu. Dosarul Rectificărilor Patentelor 1861.

sprijin de nicăeri, arătăm prin punerea degetelor noastre cele arătate spre a fi scutit de asemenea plată.

1861 Mai 12.

Urmează iscăliturile a 11 locuitori fruntași. Comuna Vadurile.

Iscăliturile de față fiind subscribe în fața noastră sunt adevărate și legale.

Urmează iscălit. Primarului Ștefan Gurița—Gh. Ghisman

No. 81—1861 Mai 12

(L. S.)

Asemene mărturisiri sunt multe la dosar—Autorul.

Timbru 20 para

1) Mărturie

Locuitorii acestei comuni Stejaru dăm aceasta mărturie d-lui sub-prefect că acest Jidov Zalmán sin Moise din această comună că se află sărac, prin care noi sătenii dăm această mărturie și adevărim prin iscăliturile noastre a locuitorilor și din partea judecătorii sătești și a Vornicului acestei comuni.

1861 Iunie 4.

Semnați : Neculai Grăbincea
Neculai Miron

Judeși

(L. S.)

Ilie Coșulă Vornic.

1) Adm. Financ. de Neamțu, Dosarul Rectificărilor Patentelor [No. rupt].
Posesia mea AUTORUL.

Garanție

Subsemnații locuitori în comuna Gărcina, garantăm d-lui Avram Zeilig. Onorabilă primăriei locală va mijloci locului competent spre ai se elibera cuvenita lecențe pentru a fi slobod se vândă băutură spirtuoase.

Noi constituindu responsabil pentru ori ce abatere sau contra venire din partea numitului de legile și regulamentele sus cetate.

Despre care urmează ale noastre subsemnături,

5 *Subscrieri.*

ROMANIA

PRIMĂRIA COMUNEI GĂRCINA

Prezenta garanție fiind sub adevărată sub semnături se confirmă de acest oficiu.

Primar, *Indiscifrabil.*

No. 480

1873 Iunie 18

In foaia de publicații oficiale lași V 1863 No. 18 găsim pe *Ana Balș Lățescu* proprietara târgului dă contract pe 3 ani a bezmenului lui Laba Mocăl.

In adausul Buletinului oficial No. 52 din anul 1859 întărit de Judecătoria Neamț No. 3685 Maiorul Gh. Roset Roznovanu împosesuește lui Moise Hijanu moșia Rosnov pe 3 ani cu 975 galbeni pe an.

Prefectura jud. Neamț No. 5174, April 20, anul 1873 către Președintele comitetului permanent. Subscris Roznovanu, arată că Moise Iancu Rigler, garantează cu casele sale pentru Nec. Stănescu, expeditorul Plășei Muntele.

In anul 1875 *Em. Albu* a vândut lui Avram sin Haim dreptul orândeii dela Vaduri pe timp de 3 ani.

In anul 1902 Prefectul Th. Dornescu fiind grav bolnav, a rugat pe evreii a face rugăciuni în sinagogi.

Coroanele depuse de evrei la ocaziuni funebre

1) În anul 1891 când muri nemuritorul *Mihail Kogălniceanu*, d-l Adolf Wortman a depus o frumoasă coroană, în numele evreilor din Piatra, scris pe bande: Promotorului emancipării evreilor, «*venerațiune și recunoștință*».

În anul 1896 murind mult regretatul *Dr. Dim. Cante-mir*, comunitatea israelită a depus o frumoasă coroană.

2) În 19 Mai 1913 când s'a desvelit statuia marelui și nemuritorului *Mihail Kogălniceanu* în Piatra, comunitatea Israelită locală a depus o coroană în semn de recunoștință.

În anul 1898 când a murit simpaticul *Colonel Gioseanu Grigore*, care iubea pe toți soldații săi fără deosebire de religie, neștiind de ură, secția „*Pionul*” a lansat apel, a urmat cu drapelul secției iar comunitatea Israelită a depus o frumoasă coroană pentru care soția d-lui Colonel a muțumit atât președintelui secției cât și comunității Israelite.

Când muri fostul primar *Theodor Dornescu*, care asemenea n'a știut de ură contra evreilor, comunitatea Israelită a depus o frumoasă coroană.

Asemenea comunitatea Israelită locală, a depus coroane când au murit simpaticii și iubiții bărbați *M. Stamatiu, V. Trifu* (Directorii liceului local «*Petru-Rareș*»), precum și simpaticul și iubitul regretat *Ermil Zaharia*.

3) În anul 1909 Aprilie în 3 zile murind aci ilustra și mărinimoasa *Domnița Elena Al. Cuza* (care era stabilită aci în propria ei vilă). Eu fiind în comitetul epitropiei am lansat următorul apel redactat de mine. În zisul apel am rugat populația Israelită locală a se închide prăvăliile, a nu se lucra în ateliere și să conducem cu inimele cernite rămășițele pământești până la gară.

Iată copia apelului:

1) Ziar «*Emanciparea*» I No. 3.

2) «*Informatorul*» I Anul 1913.

3) Ziar «*Reformatorul*» din 21 Aprilie 1924.

EPITROPIA COMUNITĂȚEI ISRAELITE din PIATRA-N.

Prinos și venerațiunea
Reposatei Domniță **ELENA CUZA**

1) A P E L

IUBIȚI CORELIGIONARI!

Pătruși de cel mai mare durere, vă facem cunoscut, eterna adormire, întru fericire, a ilustrei, virtuosei și mărinimoasei Principese **Elena Cuza**, soția Gloriosului Domnitor **Alexandru Ioan I Cuza**; Regeneratorul României.

Această mare pierdere a aruncat țara într'un doliu general căci steaua speranțelor celor suferinzi, s'a stâns pentru vecie.

Fraților! - Indejuns vă este cunoscut sentimentele și sollicitudinea de generozitatea și înalta filantropie ce acest nobil suflet a arătat întotdeauna și către Coreligionarii noștri din întreaga țară și fiind aci stabilită contribui pecuniar la toate nevoile obștei ori de câte ori i s'a solicitat ajutor.

Așa dară trebuie să ne îndeplinim pioasa datorie și ca sentimente de: respect, afecțiune, omagiu, venerațiune și recunoștință către această mărinimoasă Domniță; să lăsăm dar toate ocupațiunile, înch zând prăvăliile și atelierile noastre și cu inimile cernite să conducem astăzi oarele 4 p. m. ră-mășițele ei terestre până la gara locală, unde vom depune lacrimile noastre de durere și de etern regret pentru mama suferinzilor și mama României.

Eternă și bine cuvântată fie memoria ei, amin!

COMITETUL.

Piatra-N. 3/16 Aprilie 1909.

1) Apelul era într'o ramă îndoliată.

Am cumpărat o frumoasă coroană din partea comunității și eu cu membrul *Leibel Hafner* am dus-o depunând-o pe corpul ei, înmănând tot odată veneratului ei frate *Theodor Rosetti* și scrisoarea din partea Epitropiei Comunității pentru care veneratul ne a mulțumit foarte mult.

Iată acea scrisoare :

**Scrisoarea Comunității Isr. din Piatra-N., către d I Th.
Rosetti fratele Principesei Elena Alex. Ioan I Cuza**

Piatra-N., 2 April 1909

Venerate Domn Th. Rosetti

LOC0

Subsemnații membrii Epitropiei Comunității Israelite locale, pătrunși de cea mai profundă amărăciune și consternare, cu doliu pe inimă, vă exprimăm respectuos, în numele întregii noastre comunități, profundele noastre regrete și sentimente de durere, pentru această mare pierdere nereparabilă, ce odată cu întreaga țară, noi și Dv. a-ți simțit prin veșnica repauzare a ilustrei D.: surori, Augusta Domnișă Elena Cuza.

Ca sentimente de recunoștiință și pioasă venerațiune, avem onoare a vă transmite o coroană din partea Comunității noastre, rugându-vă cu adânc respect a o depune pe mormântul ilustrei mame a suferinșilor și a României.

Fie ca meritele fapte filantropice a Măriei D-sale să vă aline durerea sufletească ce o simțiți și la care durere participăm și noi, înscriind-o împreună cu gloriosul ei soț Alexandru Ioan I Cuza, în cartea de aur a comunității noastre, Suntem al Dv. prea plecați servitori.

Cu cel mai adânc respect,

Președintele Comunității Isr. din Piatra-N.

Dr. L. ȘTEIN

La 15 Aprilie veneratul frate al mult regretatei Domnițe *Th. Rosetti* a adresat din București o scrisoare de mulțumire comunității, adresată președ *Dr. Leon Stein*.

Iată copia acelei scrisori care sunt publicate și în ziarul „Reformatorul” ce am pomenit :

Scrisoarea transmisă de d-l Th. Rosetti ca răspuns la scrisoarea Epitropiei Comunității Israelite din Piatra N. din 2 April 1909.

D-sale

Domnului Doctor Leon Stein.

Președintele Comunității Isr. Piatra-N.

București 15 April 1909

Domnule Președinte,

Vă rog să bine-voiți a primi pentru întreaga Comunitate Israelită din orașul Piatra, adâncele mele mulțumiri și acele ale familiei pentru manifestația de dureroasă simpatie făcută de Comunitatea Dv. memoriei reposatei mele surori Doamna Elena Cuza.

Dacă ceva poate alina întru câțva cruda durere pe care o suferim este compătimirea ce o întâmpinăm din toate părțile țării și din toate treptele sociale.

Primiți vă rog Domnule Președinte încredințarea sentimentelor mele de recunoștință și de deosebită stimă.

Semnat. *Th. Rosetti.*

În 2 Iulie 1904 când s'a făcut comemorarea de 400 ani dela moartea Marelui erou și Voivod al Moldovei *Ștefan cel Mare*, în manifestul Prefecturii este poftit a lua parte și Președintele comunității cu drapelul ei

Președintele comunității d-l *Carol Nacht* a lansat apel către populația Israelită ca să ieie parte la aceasta.

Iată și copia invitațiunilor individuale ce Președintele a trimis :

EPITROPIA COMUNITĂȚEI ISRAELITE

Piatra-N, 29 Iunie 1904

DIN

URBA PIATRA

Stimabile Domn,

Avem onoare a vă ruga să bine-voiți a lua parte la Serbarea zilei 2 Iulie a. c. pentru Comemorarea de 400 ani dela moartea marelui Erou și Voevod al Moldovei Ștefan cel Mare care va avea loc în curtea bisericii Catedrale Sf. Ioan, la care Comunitatea noastră a avut onoare de a fi învitată de către Onor. Prefectura locală.

Intrunirea noastră va fi la locuința D-lui Michel Juster, Calea Roznovanu, fix la ora 6 $\frac{1}{2}$ p. m. de unde vom merge la Bulevardul dela Bistrița, punct dela care se va face procesiunea în ordinea indicată prin programul autorității respective.

Costumul de gală este obligator.

Cu stimă,

Președinte, *Carol Nacht*

Secretar, *I. Schwartz*

În acea zi eu am lansat un manifest redactat de mine. Extrag numai cele esențiale :

Prinos și venerațiune

Aniversării al patrulea Centenar a moartei gloriosului
Voevod Ștefan cel Mare

„Iubirea, recunoștință, devotament și venerațiune Tolerantului, generosului, nobilului și mărinimosului popor Român”

Un Domn ce face gloria unui popor este totdeauna iubit de popor.

D. Bolintineanu

Astăzi 2 Iulie 1904 se împlinesc patru secole dela moartea aceluia, care prin înțelepciunea și eroismul său ne-întrecut, făcu să fie temut, respectat și admirat de dușmani,

iubit de popor la gradul de evlavioasă închinare și eternizat cu cea mai distinsă venerațiune, iubire, recunoștiință și profund respect de întreaga suflare a națiunii Române; între care și noi Evrei Români avem fericire a face parte.

Și noi Evrei Români împărtășim din inimă festivitatea poporului și națiunii Române, salutăm cu emoțiune această memorabilă zi și o sărbătorim alături cu toți fiii buni ai țării.

Nu trebuie uitat că la facerea și ridicarea statuei în Iași a acestui celebru Domn, Evreii din toată țara au contribuit cu sume foarte mari, eternizând cu iubire și venerațiune numele și faptele unui mare Domnitor al Patriei lor.

Știut este că Evreii n'au lăsat ocazie spre a-și manifesta simpatiiile și recunoștiința lor către patria și suveranii lor; fiind cei mai supuși, devotați și sinceri în devotamentul lor pentru progresul, aspirații și fericirea României, scumpă și mult iubita noastră Patrie.

În privința patriotismului și sacrificiilor aduse de Evrei țării Românești, se știe că în timpul Zaveriei dela 1821, ei au rescumpărat boeri și țărani, robiți de Turci dându-le libertatea, asemenea rescumpărau dela Turci odorele bisericelor, înapoiindu-le celor în drept.

În anul 1848 Evreii: *Daniel Rosenthal, Șaie Senders, Lăzărică Zaraful, Davicion Baly, Iehuda Barbu Iscovescu* și alți, și-au sacrificat viața, pentru cauza poporului Român, salvând capii revoluțiunii.

La 1857, când s'a săvârșit fericita unirea Principatelor. Evreii au contribuit și ei la realizarea acestui mare act național.

În timpul ocupațiunilor armatelor străine, Evreii din venitul Comunităților au susținut parțial acele armate cu provizii, quartăluire și spitalelor militare a acelor armate aflate în țară.

La 1866 Evreii au contribuit la împrumutul Național de 30 milioane capital indispensabil pentru reorganizarea țării.

În anul 1868 Evreii au contribuit cu sume mari, pentru cumpărare de arme necesare armatei.

În anul 1877 Evreii de asemenea au contribuit cu sume mari, rechiziții, ambulante și cu sângele lor pentru independența României.—Asemenea când era foametea ori alte nevoi,

Evreii au contribuit precum și pentru ridicare de monumente glorioșilor Voevozi sau bărbaților mari ai țării. A arata toate faptele patriotice săvârșite de Evrei ar fi pentru moment imposibil a le enumera pe toate.

Suntem fideli și devotați cu corp și suflet scumpei noastre patrie, pentru a căreia progres și fericire am contribuit, conlucrat și vom lucra cu cea mai mare dragoste.

Înainte de-a încheia acest articol, ne simțim datori a reaminti două fapte importante din timpul acestui mare și glorios Domn, care au legătură cu istoria Evreilor din țară și iată aceste sunt:

1). În scrisoarea lui¹⁾ Ștefan cel Mare către Principele Polon Alexandru Iaghello de Litwania, din anul 1498, „între altele zice: „De asemenea să știți că Ambasadorul „grației Voastre, acest diac Bohus, a găsit în Moldova la „un Ovreu (Jida) o doamnă polonă, rescumpărată din robia „Tătărească și neavând bani ca să plătească Ovreiiului; a pus „chizeș pe boerul nostru Theodor staroste de Hotin, pentru „suma de 120 galbeni Ungurești roși, obligându-se prin în- „scris a trimite datoria la Hotin la ziua Înălțării Domnu- „lui, așa dară grația voastră să porunciți acestui Bohuz a „urma cu plata“.

Din acest document se deduce lămurit toleranța glorioșului Domnitor față cu Evrei din țara sa.

2) Ștefan cel mare, fiind pe patul de moarte, neavând încredere în orice fel de medic, chemă și un medic²⁾ Evreu al Hanului Tătăresc, pentru căutarea lui.

Din ambele aceste două fapte ce am arătat aci, rezultă clar că Marele Ștefan a fost nu numai tolerant dar și iubitor chiar de Evrei. Așa dară sa'utăm cu venerațiune memoria ilustrului și glorioșului Domnitor Ștefan cel Mare, al căreia amintire istorică ne este scumpă și bine-cuvântată.

Ajute omnipotentul creator ca viitorul să fie mai roditor în fapte mărețe și glorioase pentru țara și Dinastia spre progresul și fericirea Patriei noastre!

Trăiască și înflorească România!

Trăiască M. S., Regele Carol I.!

Trăiască M. S., Regina Elisabeta!

Trăiască și Crească Augusta Dinastie!

Trăiască Guvernul Român și Autoritățile locale și din toată țară!

IOSEF KAUFMAN (Cronicar)

1) Arhiva Istorică Românie Tom. I partea I, pag. 82-83 idem Uricariu Co-drescu T. 8 pag. 81.

1) Documente Hurmuzaki Vol. 8 pag. 40.

În anul 9 April 1924 serbându-se *alipirea Basarabiei*, Epitropia Comunității Israelite a lansat o circulară către populația Israelită locală și întreaga suflarea Românească din acest oraș au serbat cu mare fast această memorabilă zi, fiind atunci președinte al comunității regretatul *Iosef Davidovici*.

În fiecare an în marea zi de 10 Mai Epitropia Comunității Israelite locale lansează circulare către populația Evreiască din oraș, prin care este rugată a lua parte la Te-Deum ce se oficiază în fața autorităților civile și militare în templul Lipscanilor. ¹⁾ Din anul 1864 am găsit o adresă a Onor. Prefecturei. Iată copia:

PRINCIPATELE UNITE ROMÂNE

Epitropia Comunității Israelite Orașului Piatra

1864, No. 45 August 30

Domnule Prefect!

Subsemnații membri Epitropiei Comunității Israelite din acest oraș, avem onoarea a vă face invitație, să bine-voiți a asista astăzi la 7 ore, la sinagoga din ulița mare, având a se celebra un Te-Deum în onoarea Măriei-Sale Principele nostru Domnitorul *Alexandru Ioan I.*

Primiți etc. iscăliți 2 iscălituri evreiești și 2 românești: *Iosef Hoișie și Hers Liberman.*

În ziua *serbării eroilor* după terminarea serviciului religios atât în biserica și cimitirul creștin, apoi publicul pornește la cimitirul Israelit unde se face serviciu religios cu discursuri etc.

Asistă și aci toată lumea civilă și militară precum și școalele.

Tinerimea Israelită din Piatra a fost în primul rând care a unit glasul ei de protestare cu acel al tuturor Românilor, la meetingul organizat de Uniunea Culturală, trimițând protestul d-lui Ratiu.

1) Originalul este în posesia mea—AUTORUL.
2) Ziar „Vocea Dreptății” VIII No. 10 din 1892.

Anexe talente

Intre persoanele care s'au distins prin talentul lor este și fiul meu *Dr. O. Kaufman-Cosla* din București, care pentru descoperirile sale a fost laudat de toate ziarele mondiale și din țară precum „*Lumea*“, „*Dimineața*“, „*Universul*“, etc. precum se poate vedea și în ziarul „*Egalitate*“ care articolele le reproduc aci :

„*Egalitatea*“ din 24 Septembrie 1926

Consacrarea unui savant descoperitor

Dr. Kaufman-Cosla, fiul cronicarului Iosef Kaufman din Piatra-N., care a făcut cercetări profunde de laborator în legătură cu diabetul și a descoperit rolul carbonuriei desoxidative în această boală, a fost chemat la Karlsbad spre a cerceta eficacitatea apelor de acolo. Îci la ultimul congres internațional de balneologie s'a făcut o comunicare asupra carbonuriei desoxidative și s'a pus chestiunea dacă apa de Karlsbad are efect nu numai asupra glucozuriei, ci și asupra carbonuriei totale. Cum administrația băilor Karlsbad nu cruță nimic când e vorba să se lămurească efectul acestor ape celebre, ea s'a adresat, prin intermediul ministerului cehoslovac al sănătății publice, d-rului Kaufman-Cosla, punându-i la dispoziție toate mijloacele necesare spre a face experiențe la fața locului și a vedea efectul curei de Karlsbad asupra carbonuriei.

Facultatea de medicină din Strassburg, la care lucrează acuma d-l *Dr. Kaufman-Cosla*, i a acordat concediul cerut, și d-lui *Dr. Jean Roche*, șef de lucrări la laboratorul de chimie biologică. Amândoi au fost la Karlsbad, pentru cercetările amintite.

„*Egalitatea*“ 1 Ianuarie 1927

O nouă ilustrație medicală

Soc. de chimie biologică a Franței a invitat pe d-l *Dr. O. Kaufman-Cosla* să facă o expunere la „*Collège de France*“ din Sorbona asupra cercetărilor sale la Karlsbad, despre cari

am vorbit la timp. Comunicarea a prezentat un mare interes prin faptul că a dovedit că prin săruri minerale se poate activa arderea din organism. *Prof. M. Nicoloux*, cunoscutul biolog francez, a arătat că lucrările d-lui Kaufman-Cosla aduc un important aport științei pentru cunoașterea diabetului, și arată că cercetările d-rului Cosla la Karlsbad sunt baza terapiei de mâine a diabetului.

Prof. Mestrezat, dela Institutul Pasteur, a felicitat pe conferențiar pentru succesul obținut.

Prof. Jarillies dela Sorbona, arată că prin metoda personală a d-lui Dr. K. C., se aduce o lumină nouă boalelor de nutriție.

Intre cei talentați se mai poate aminti și pe *A. L. Zisu*, un talentat scriitor și ziarist erudit și autorul mai multor scrieri de valoare.

Intre binefăcătorii evreilor din acest județ este nemuritorul și ilustrul bărbat *Mihail Kogălniceanu*. Intre anii 1857-1862 având fabrica de postav lângă Tg-Neamț și avea sediul în târg, devenind adevăratul părinte al târgului. A lucrat pentru anexarea satului Humulești la târg. În târg aflându-se 98 țărani Țuțueni, supuși Austriaci, Kogălniceanu lucra din răspuțeri de s'au lepădat de supușia (Dosarul este în posesia autorului).

El a fost bărbat mărinimos pentru toată lumea. Pe acel timp târgul aparținea M-tirei Neamțului și la toate antreprizele ce marele Kogălniceanu le lua la M-tire, erau luate în tovărășie cu evreii din Neamț precum și la fabrica de postav tot mecanismul îl forma evreii din Tg-Neamț.

După cum voi arăta în descrierea Comunității Israelite de acolo.

Veneratul Mitropolit al Moldovei a trimis o circulară protoerilor din Moldova precum și Onor Protoeriei ținut Neamț, prin care arată că a fost sezizat de Sfântul Sinod că în ultimul timp agitațiunile antisemite au reînceput și că printre cei ce se dedau la agitații ar fi și preoți.

Cum asemenea agitațiuni sunt păgubitoare nu numai prestigiului Statului și liniștei țării, dar mai ales demnității

preoțești Sfântul Sinod cere să se ia măsuri ca preoții să se abțină dela orice manifestație antisemită.

Față de cele arătate de Sinod Mitropolitul a atras atențiunea preoților că e interesul misiunii preoțești ca ei să nu participe la agitațiuni. (Ziar „Reformatorul“ 24 Dec. 1928).

— — —
In anul 1928 Inginerul Conrad Camner, proprietarul farmaciei „La Speranța“ în memoria părinților săi donează Comunității Israelite locale medicamentele furnizate în comptul Comunităței, în lunele : Sept., Oct., Noemb. și Dec. 1928.

— — —
In societatea „Căprioara“ a vânătorilor din Jud. Neamț (1906) figurează și Evrei: *Mendel Herșcovici, Sig. Herșcovici, M. I. Ipcar și Moscu Iacoby.*

In societatea „*filantropică Bistra*“ de aci (1901) al lucrătorilor fabricii Bistra, având de scop ajutor reciproc, în comitetul societăței figurează ca vice președ. M. Moscovici, casier comptabil Nathan Engelberg, controlor I, B. Pascal și Epitropii M. Blum și I. Müller.

In societatea comercianților chiristegii de aci (1889) între membrii figurează și Evreii : M. B. Catz, Ios. A. Naftalisohn, H. Abramovici, Meir Avram, Berel Engelberg, Avram I del Șor, Simon Krohn, Rafail Weinberg, Pavel Cantaragiu (Inzler), Șmil Sigler, L. Altein, Leiba Krohn, Meir Inzler, Șmil Ițic Katz și Herș Kotler.

— — —
La venirea lui Vodă și evreii de aci au obiceiul a ieși în întâmpinare cu pâine și sare sub o parapelă, ținând și sfânta thora ornată cu argint.

Așa a fost când veni aci Vodă *Mihail Grigore Sturza* în anul 1847. La 3 Iunie 1865 când a venit Vodă *Alexandru I Cuza*. La 31 Iunie 1867 când veni iubitul Vodă *Carol I*, apoi în anul 1869 când veni din lași stând în gazdă la Nec. Albu. Idem în anul 1883 tot astfel făcându-se de Loja «Menorah» un arc de triumf.

1) La banchetul dat în 10 Mai 1892 de către consulul

Român în Geneva, invitându-se și studenții evrei, între care și studentul în drept Siegler din Piatra.

Cu ocaziunea semicentenarului Liceului „Petru-Rareș” 1919 direcțiunea Liceului a invitat pe toți părinții elevilor care au frecventat acest Liceu precum și pe foștii elevi între care și pe mine. Iată copia invitațiunei.

Diracțiunea Liceului „Petru-Rareș” din Piatra-N.

No. 405—1920 Mai 20

Semnat Director, *M Stamatiu*

Domnule Iosef Kaufman

Strada Carol 202

LOCO

În zilele de 13 și 14 Iunie a. c. școala noastră își serbează aniversarea de 50 ani de existență. Aducându-vă aceasta la cunoștiință, vă rugăm a participa și Dv. Alăturat am onoare a vă înainta și un program al acestei serbări.

Toți părinții elevilor și acei cari au frecventat acest Liceu s'au grăbit donând muzeului acestui Liceu felurite obiecte scumpe. Între donatori remarcăm pe Dnii: Abramovici B. Arthur, Abramovici Leon, Abramovici Aurel, Alter I. Isac, Bandel, Beir Kiva Leia, Bercu Iosef, Buchhalter L., Eisenberg Samuel, Dr. Fischer, Fischer Solomon, Fondianer I. Izu, Grünberg Ronetti, Ghelbert Aron, Helman Avram, Iackerkanner Samy, Lieberman I. A. Locker A., Locker Leon, Lupovici I., Dr. Aureliu Lupu, Mandel Leon, Pălărieru I., Renert R., Stark S., Sperber A., Sol. Frima. Sol. Iancu, Semo Marcu, Strich M., Segal Rifca, Șapira I. Albert, Dr. Tanențapf.

În comitetul alcătuit al Liceului figurează M. Semo.

Dintre donatori figurează cu bani firma Marmorosh Blank cu 1500 lei, Herman Codel 314, Marco Semo 500, Dr. Tanențapf 100, D-na F. Abeles 60, Al. Stark 40, Strul Ancelsohn 15, H. Codel 37, Eisenberg S. 15, Sufrin S. 30.

Între persoanele cu liste figurează Dr. Ștein 103 lei, Codel Herman 400, Dr. Tanențapf 141, Löbensohn Solomon (tipograf) 83, Faibiș Friedman 105, Berman Lazăr 200, Braunștein Avr. 200, Iosef Bergher 333, Iosef Zingher 96, Rosenbaum Moritz 66, Meir Kuler 300, Polack Albert 220,

Frații Polack au donat 200, Marcu Semo a donat 810 și Dr. Tanențapf a donat 100, iar Iosef Kaufman autorul croniceii a donat numeroase cărți și documente vechi, tablouri vechi, scrisori vechi etc. etc. pentru care sunt amintit în Anuarele Liceului. Adresând următoarea scrisoare care este reprodusă în cartea „Aniversării semicentinarului Liceului” „Petru-Rareș” din Piatra N. (1869-1919) pag. 390-391.

Asemenea și scrisoarea regretatului Dr. Herman Erdreich din București care zice :

Slava umbrelor mărețe, care acum 50 de ani,
Mi-au în tinerețe, cultul dragostei de neam.

Tot astfel de scrisori au mai adresat D-nii : Emanuel Lupu lași și fratele Basile Lupu, Inginer Calman, Iancovici, Postelnicu Sever, Jean Redler (avocat), Aurel și Eugen Lupu, Sol. Rosenștein, Elvira Jannes, Alexandru și Mircea Ipcar, Marcu Romașcanu, avocat Postelnicu, Mayer Carol.

— o —

Am omis a arăta că *Debora Rosenzweig* a fost moașă în Piatra-N. și *Taubă Zingher* în Tg.-Neamț plătite de comună (vezi Dosarul Primăriei Piatra No. 186 litera K anul 1854),

La expoziția din Paris 1900 membru comisiei expoziției a fost *Abr. Lipa Iuster* numit de guvern.

Membru delegat al Primăriei Piatra este d-l *M. I. Ipcar* (ajutor de primar).

Rudolf Ferester funcționar la corpul portăreilor din Piatra-N. etc.

— o —

În tabloul avocaților evrei din acest județ sunt : *Catz Elias, Copelovici Iulius, Iuster Leon (doctor), Klein Wilhelm, D-soara Lupu Fedora Lucia, Stark Alexandru, Weintraub Leiba, Zucher Lucia, Wilke Fr. Wilhelm și Bacal M Avram.*

— o —

Între dentiști sunt următorii Evrei : *Dr. Robert Tanențapf, Rebeca Braun, Carol Herșcovici, Strul Iliescu, D-soara Claudia Ditgartz, D-na Rosa Dr Raff.*

Reminiscente

În anul 1881 și evreii de aci au serbat cu mare fast In-
coronarea *Regelui Carol*.

În anul 1912 la serbarea de 10 Mai (anul al 31-lea) dela
Incoronarea *Regelui Carol I* în programul serbării al Pre-
fecturei locale la punctul 19 comunitatea Israelită invitată fiind
a lua parte la serbare.

În Octombrie 1914 murind *Gloriosului Rege Carol I* evreii
de aci alătura de populația creștină au purtat doliul țării
au făcut requiem la templu unde a asistat populația evreiască
unde Dr. Wolfshaut a ținut o cuvântare și când s'a și făcut
rugăciune pentru odihna sufletului marelui Voivod.

Iată și adresele de condoleanțe trimise *M. S. Reginei
Elisabeta, M. S. Regelui Ferdinand I* și scrisoarea d-lui *Iosef
Weinrauch* către *M. S. Ferdinand* al României:

Iată câte-va telegrame expediate atât reginei văduve cât
și *M. S. Regelui Ferdinand*.

Majestății Sale Reginei Elisabeta

București

Cetățenii israeliți din Piatra-N. întruniți azi în templu au
oficiat un requiem pentru liniștea cerească a marelui și iu-
bitului nostru rege *Carol I*. În aceste momente de întristare
gândul nostru se îndreaptă către Majestatea Voastră cu ru-
găminte să ne permiteți a exprima Majestății Voastre con-
doleanțele noastre adânc simțite pentru pierderea suferită.

În numele Comunității Israelite din Piatra-N,

Președinte, *Solomon Drimmer*

*

Majestății Sale Regelui Ferdinand I

București

Cetățenii israeliți din Piatra-N. oficiind astăzi un requiem
pentru liniștea cerească a marelui și gloriosului nostru rege
Carol I își îndreaptă privirea către Majestatea Voastră moș-

tenitorul tronului cu rugămintea ca să îngăduiți a exprima Majestății Voastre condoleanțele noastre pentru marea pierdere suferită de țară

Tot odată îndreptăm rugămințile noastre către bunul D-zeu ca să facă să prospere și să mărească pe Majestatea Voastră pe Majestatea Sa regina Maria și pe Altețele lor regale membrii înaltei familii Regale.

Trăiască România, Trăiască Regele Ferdinand I.

În numele Comunității Israelite din Piatra-N.

Președinte, *Solomon Drimmer*

*

Majestății Sale Ferdinand I Rege al României

București

Adânc mișcat de marea nenorocire ce lovește întreaga națiune Română prin pierderea Prea Scumpului și Prea iubitului ei Rege Carol I Augustul Vostru unchi împărtășesc nemărginita durere a majestății Voastre, exprimându-mi sentimentele de adâncă jale, de neclintit devotament și de profund respect față de întreaga Dinastie, iar Majestății Voastre vă urez mulți ani în deplină sănătate pentru a putea îndeplini greaua misiune la care sunteți chemați astăzi, pentru a continua marea operă întru îndeplinirea menirii neamului.

Al Majestății voastre Prea supus serv.

ss. *Iosef Weinrauch*

*

Majestății Sale Elisabeta Regina României

Sinaia

Adânc mișcat de marea nenorocire ce lovește pe Majestatea Voastră și întreaga națiune prin pierderea Prea scumpului și prea iubitului nostru Rege și Augustul vostru soț, împărtășesc nemărginita durere a Majestății voastre cu multă jale, neclintit devotament și profund respect.

Al Majestății voastre prea supus serv.

ss. *Iosef Weinrauch*

Astfel a fost și când a murit erudita și savanta Regina Elisabeta etc.

Tot astfel s'a procedat și în ziua de 27 Septembrie 1915 tot la requiemul mult iubitului și regretatului nostru Rege Carol I.

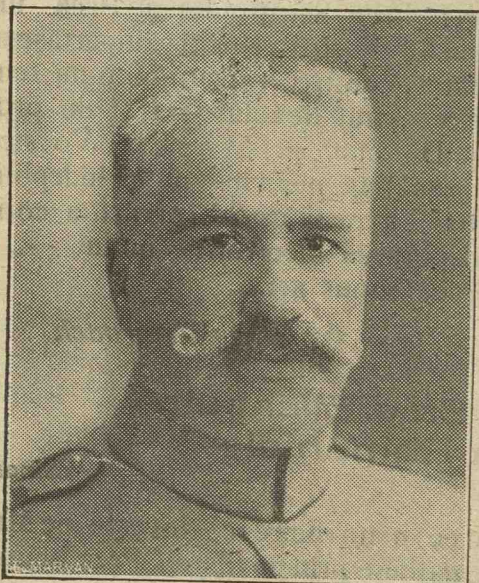
În anul 1922 la Incoronarea Regelui Ferdinand s'a serbat cu cel mai mare fast.

În anul 1927 iulie 21 murind Marele și gloriosul *Rege Ferdinand I* evreii în frunte cu comunitatea au purtat doliul țării, făcându-se același lucruri ca la moartea mult regretatului Rege Carol I.

Fie memoria lor în veci slăvită și blagoslovită amin!

Evreii medaliați din Jud. Neamț

Kohn Iziel (farmacist), *Dr. Mauriciu Moscovici* (Steaua României), *Dr. Aurel Lupu* (fost medic spitalului „Maria

Dr. Aurel Lupu

(Coroana României grad de ofițer), *Sigmund Herscovici* (Coroana României grad de cavaler), *B Abramovici* (idem),

Potlag com. Tarnăuca (cavaler Ordin Coroana României), *Leon Insler* agricultor (ofițer Coroana României), *Iancu Fenster* sergent Major Batalion IV vânători (serviciul credincios cl. II-a). 1) La expoziția Națională din Iași, anul 1865 au fost premiați *Herșcu Stoler* și *Iucl Ciubotar* (ambii din Piatra). La expoziția din Paris (1899) au fost medaliați *Aur. Lipa Iuster* din Piatra și alți. *Isidor Ornștein* (Cavaler Steaua României), *Edgar Sommer*

1) Expoziția Națională Iași de Ioan Ionescu, Catalog Productele României, expoziția la Frumoasa 1865.

Dr. Leon Ștein (cavaler Steaua României 1878), *Leon Iuster* Neamț 1894 (idem), *Dr Marcovici Mauriciu* medic Batal. cl. II-a (Cavaler Steaua României 1878), *Nicu Weisman* (măritul comercial cl. I a), *S. Sanft* (Director soc. Moara Doamna), *Albert Weisman* (Director fabricii Moldova).

Medalia expoziției Universală din Paris 1900. *Moise Iuster* fabrica de spirt (med. de aur), *H. Rapaport* fabrica de spirt (idem), *A. L. Iuster* (bronz) fabrică de țesături, *M. Strich* mențione onorabilă (idem de bronz), *Leopold Bach* (perierie), *Sigmund Herșcovici* (produse agricole), *Berman Iuster* (de argint), *Ronetti Roman* (argint), *H Rapaport* (bronz pentru păduri), *A. L. Iuster* (bronzii păduri), *Avram Renert* (cavaler al ordinului Steaua României), *Iosef Davidovici* (idem), *Al Starck* (idem), *Leon Weintraub* (idem), *Aron B. Katz* (idem), *Carol Friedman* (idem), *David Stambler* (idem), *Friedrich Davidovici* (idem), *A. Barid* (idem), *Mendel Herșcovici* (idem) și *Marco Semo*.

Dr. Oscar Kautman-Cosla (Steaua României grad de cavaler) Serviciul credincios cl. I-a *Manole Gutman*, *Haim H. Leibovici*, *Froim Braunștein*. Idem cl. II-a *Faibiș Șor*, *Avram Feinștein* (April 1926), Trg.-Neamț *A. Iancovici*, *Jean Wasserman*, *Leon Solomon*.

¹⁾ La expoziția din Paris menționăm pe *Pincu Iacoby* și *Pine Daniel* apoi la expoziția Jubiliară din 1906 medaliile de bronz *H. Rapaport* și *Ș. Herșcovici*. Diploma cu mențiune onorabilă *Sol. Singher* (Bozieni), *I. Grünberg* (Girov), *Herș Herer* (Zănești) etc. etc.

Siguramente trebuie să mai fie mulți medaliați, dar eu am făcut apel ca aceștia să mă înștiințeze și nimenea nu m'a înștiințat.

Calamități din județul Neamț și Orașul Piatra

I N U N D A Ț I I

Orașul Piatra așezat fiind între munți și dealuri și înconjurat fiind de Bistrița, Cuijdul, Borzogheanul etc., aceste ape nefiind fortificate, înec deseori acest oraș, mai cu seamă interiorul orașului care este așezat ca într-o strechină (vale), suferă foarte des de inundații.

Ca să arăt toate inundațiile ce a suferit acest oraș ar fi imposibil și de aceea voi arăta numai pe cele mai principale.

În luna Aprilie 1823 a fost o foarte mare inundație (pohoi), când s'au înecat peste 30 de oameni, sute de case, grădini și animale.

În primavară anului 1863 iarăși a fost o asemenea inundație.

În luna Martie 1869 a fost o foarte mare inundație prin ruperea unui nou, care veni ca un părete pe apa Cuijdului, înecând copii, animale, case etc. fiind o mare catastrofă.

La 28 Iunie 1871 a fost iarăși un pohoi mare.

În anul 1873 de asemenea iar la 22 Iulie 1878 a fost iarăși o mare inundație.

În zilele de 2, 3 și 4 Mai 1881 a venit o mare inundație asupra orașului, răpind și dărâmand sute de case. Tot orașul a fost în apă și toată populația amenințată a fi nimicită cu averile lor. Tot astfel a fost și peste 3 ani adecă în primele zile ale luni Mai 1884.

În zilele de 3, 4, 6, 7 și 8 April 1897 iar fu o mare

inundație din cauza ploilor torențiale, care au durat aproape o lună incontinuu.

Canalizarca de piatră al râului Cuejd se ruinase și amenința a îneca întregul oraș chiar și școala israelită Română din strada Sub Petricica era amenințată în fiecare moment a se dărâma din cauza valurilor apei ce băteau într'ocolo.

Acuma 3 ani, în ziua de 3 Iulie 1911 Bistrița a inundat tot cartierul Mărăței, când a fost o adevărată catastrofă, înecând sute de animale, case și nimicind avcrea nefericiților locuitori.

Acuma zilele de 25 și 26 Iunie a. c. n'au dispărut încă dinaintea ochilor noștri când atâtea străzi cu sule de locuiețe au suferit o adevărată catastrofă, aducând la cea mai mare sărăcie zeci de locuitori, victime inundației.

Numai în partea dreapta a Cuejdului țin și eu minte că au fost o mulțime de case frumoase și grădini mari numite ale lui Laba Mocă, Zaharescu, Ienciu etc. morile lui Popa Enache, Barcan etc. mai multe zahanale (abatoare pentru vite) și alte multe clădiri și toate aceste au fost inundate și sterse de către valurile Cuejdului.

Tot astfel a fost și pe malurile Bistriței mai cu seamă unde este astăzi Bulevardul Regina Elisabeta unde au fost case, mori, grădini etc.

În 30 Iunie 1911 a fost o mare inundație în strada Mărăței, Carol, Catargiu, Kogălniceanu, Sub Petricica și Bulevardul Emil Costinescu încât orice comunicație era întreruptă și nici gara nu putea funcționa.

În anul 1914 de asemenea a fost inundație mare dar nu ca în anul 1911.

În 30 Iunie 1922 a fost inundație mare în str. Prundului, Kogălniceanu, Mărăței, Primăverei, Catargi, Cuza-Vodă rupându-se toate podurile și comunicația era întreruptă.

Este o vorbă: „de foc poți fugi dar de apă nu te poți apăra nici odată“.

I N C E N D I I

În timpul invaziunelor dușmane, orașul a fost dese ori incendiat și prefăcut în cenușă.

Așa, Letopisitele Mold veii, ne istorisesc că în timpul domniei lui Vodă Cantemir, orașul fu ars îngrozitor de către Leșii și Codrenii tâlhari, cari luptară cu soldații lui Vodă.

În anul 1847 un foc îngrozitor prefăcu orașul în cenușă. Populația rămăsese pe drumuri, nimicindu li se toată averea.

Incendiul izbucni în ziua de 6 Mai, când se deschisese bălciul anual, așa că toată marfa se nimici în câteva ore. Lumea, spre a putea scăpa de acel flagel, fu silită a fugi pe dealurile Petricica, Cozla și dincolo de Bistrița în spre muntele Cernegura.

O mulțime de oameni periră în flăcări iar foarte mulți au fost asfixiați din cauza fumului des, care îi omoră în beciurile unde s'au ascuns de groaza focului.

Populația, mai cu seamă cea săracă, fu silită a se adăposti în corturi dealungul prundului iar cei înstăriți s'au retras prin mahalale.

Atât din pricina acestui foc cât și din motivul deselor inundații, evreii în înțelegere cu mulți români din strada mare, hotărâră să se mute dincolo de barieră, care duce la Roman. Mai cu seamă boerii cari erau geloși de D na Balș (proprietara târgului), îndemnară pe evreii în acelaș scop, plănuiind în comun întemeierea noului oraș; luându se și în privire că bezmenul d-nei Ana Balș Lătescu era destul de urcat și oprimator.

Așa dară, cu toții în comun luară hotărârea a întemeia noul oraș. Deja lumea și era pregătită ca să părăsească orașul.

D na Balș era cât se poate de mânănită, văzând că orașul ei atât de înflorit, va deveni un loc pustiu. Intristată fiind, ea nu mai știa ce pășuri să facă spre a putea reținea pe evreii dela planul funest ce l concepură.

Ea chemă pe credinciosul ei Marcu leșanu, care după puțină chibzuință, i dete următorul sfat: „Fă cunoscut

tuturor evreilor din târg, că dacă vor să se mute din târg, să și ieie cu dânșii și morții de pe dealul Petricica*.

Din această cauză evreii se văzură siliți a rămânea locului și a și clădi alte case în locul celor consumate de foc iar D na Balș spre a le veni în ajutor făcu un împrumut hipotecar asupra bezmenului la bancherul Laba Mo al și împrumută pe fiecare nevoieș cu câte 20 gal beni spre a și clădi altă casă.

Numai pe Bercu Pângărăceanu, dela care isbucni focul, îl alungă din oraș, luându-i și locul caselor sale.

În noaptea de 9 Iulie 1883 isbucni un foc în strada Cuza-Vodă, arzând peste 30 dugheni.

În noaptea de 2 Iulie 1885 iarăși au ars peste 20 dugheni tot în strada Cuza-Vodă.

În noaptea de 14 Iunie 1887 au ars mai toată strada Mărăței (azi Carol) peste 80 locuințe.

La 27 Iunie 1888 a ars strada Nouă (azi Lascar-Catargi).

În noaptea de 6 Iulie 1889 s'au aprins casele lui Iosub Cu'beci (strada Cuza-Vodă), din care cauză au ars peste 20 alte locuințe limitrofe.

În noaptea de 18 August 1891 au ars mai toată str. Veche (azi Elena Doamna).

În toamna anului 1898 au ars peste 30 dugheni în strada Cuza-Vodă.

În noaptea de Marti spre Mercuri 26-27 Martie 1902 orele 3 noaptea a ars aproape 30 case în strada Carol, focul a luat dela Vasile Munteanu ângă Leizer Grünberg.

Alte focuri mari numai sunt de remarcat.

FOAMETE A

Cronicele țării ne povestesc.

În a doua domnie a lui Dumitrașcu Cantacuzin, era foametea mare în toată țara, încât zăceau oamenii leși-nași de foame.

În timpul lui Mihail Racoviță 1827 iarăși era o mare foamete.

Imediat după holera dela 1831 și mai cu seamă după cea din 1844 era foametea îngrozitoare.

În anul 1866 de asemenea a fost o mare foamete în țară, când statul se văzu nevoit a face un mare împrumut, venind în ajutorul populației.

De atunci nu prea este de remarcat această pronie iar în schimb avem *scumpetea* prin carteluri și înțelegerea fabricanților, engrosiștilor și negustorilor mici, cari zilnic ne jăfuesc, fie prin ridicarea prețurilor, fie prin cântărirea falsă și alte abuzuri prohibite de lege. Astfel fiind, aceste escrocherii constituiesc pentru popor mai aceiaș gravitate ca și foametea de odinioară.

H O L E R A

Pe lângă ciurma dintimpul lui Alex. Calimachi (1797), cea din 1813, cea din 1831 care seceră în toată Europa, în curs de 9 luni peste 7 milioane de oameni, mai avem de înregistrat pe cea din 1848, a căruia furie cum mi-au afirmat bătrânii, cra și mai mare ca cele dintâi; ținând 4 luni dearândul.

Holera se declară de obicei prin cărcei, spasmi, vărsări și diarie.

Omul lovit de ea își simțea arzându-i corpul și fața și cel mult până două zile era un cadavru. Ea fu adusă aci de plutași, cari se întorceau din Galați; — lățindu-se astfel cu viteza fulgerului.

Leacurile uzitate erau pietre sau cărămizi încălzite în foc și aplicate pe corp și la picioare, muștar pe stomach, frecări cu spirt amestecat cu piper și usturoi sau chipăruși; băutură de romaniță și spirtoase, alămăi, afumare cu oțet etc.

Atât comuna (proprietatea răzășească) cum se numea pe atunci cum și comunitatea evreească își aveau frecatorii lor, tocmiți și plătiți de ei, cari trebuiau să se ducă unde erau chemați, îndeplinindu și sarcina lor.

Pentru a nu se molipsi de această boală, familiile celui

lovit de această periculoasă maladie, de multe ori fugeau de acasă, lăsând pe cel lovit de acest flagel a muri mai mult de spaimă și disperare.

Zilnic erau până la 50 de morți.

Boala mergea crescând din zi în zi și lățirea ei o atribueau evreilor, deci autoritatea de atunci dădea ordin ca fără multă zăbavă evreii din oraș să-și părăsească casele și a se muta pe câmp la rohatca (bariera) Bacăului și la Romanului. Poruncit s'au aplicat. Evreii s'au așezat pe aceste locuri în corturi cu familiile lor, unde au staționat aproape 3 luni, fiind păziți de paștii Ispravnicului, de a nu se întoarce în târg.

Șederea lor la aer liber îi feri de orice pericol, astfel că numai simțiră nici o gravitate, pe când în oraș boala secera sute de suflete, potolindu-se foarte greu.

Pe lângă boală se năpusti un alt rău: „Lăcustele“, cari se năpustiră asupra ogoarelor, făcând mari stricăciuni, din care cauză s'a iscat și teribila foamea. Evreii după poveștile primite de la rabini din Lemberg, — pentru înlăturarea boalei, aplicau plăci de aramă pe pântecele celor loviți de spasmuri și verige de acelaș metal pe corp.

Aceste erau chiar singurul remediu care a reușit pe deplin și acest remediu s'a aplicat creștinilor loviți de această îngrozitoare boală. Astfel că această boală a dispărut după câteva luni și în 13 August acel an evreii iso lași și puși la carantină s'au reintors în oraș la vetrele lor.

În anul 1866 Holera veni din Constanța și adusă aci tot de plutașii reîntorși din Galați. Contra plutașilor s'a format carantină la bariera Bacăului. S'a rărit populația orașului prin mahalale. S'a oprit înghesuirea credincioșilor în biserici și havre. S'a înființat spitale holerice. Doctorul orașului Dr. Ghering și subchirurgul său Iosub Blumen bărbier au desvoltat multă muncă pentru mântuirea bolnavilor. Tot astfel a fost întocmit de comunitatea evreească vestitul subchirurg Iancu Trachtenberg.

În anul 1892 se ivi boala holerei numită „influența“. Primarele de atunci răposatul Emanoil Albu, înființă spital de izolare, opri înghesuirea pioșilor în biserici și sinagogi, opri mâncarea verdețurilor și luă toate măsurile necesare de salubritate publică, dictate de medicul orașului răposatul Doctor Predescu.

Pe lângă boala „Influența“ s'au mai ivit și boalele anghina difterică, tifos, desenterie cari au secerat multe victime și mai cu seamă copii, din care cauză au fost închise toate școlile din oraș.

1) Prescript-Verbal 1 Iulie 1866

La punctul V zice: Pe la orașe fiindcă evreii locuiesc cu mulțime într'o singură casă se va deștepta prin poliție ca pe cât puțință i iartă să se împărtășească în mai multe locuri și să steie mai rari fiindcă indese poate infecta aerul și toți evreii streini veniți acum aicea să se localizeze în mahalale pe la locuri cu aer curat.

Isc. *Colonel Rosnovanu.*

Medic primar, *D. V. Odriski.*

Subscrisul prefect și medic primar jud. Neamțu întru-nindu-ne în comisie spre a delibera asupra măsurilor de luat contra holerei a nu se lăți în județ, am găsit de cuviință a se aplica următ. dispos. între care și cel relativ la evrci,

CUTREMURE

La 7 Octombrie 1710 era un foarte mare cutremur. La 11 Ianuar 1730 iarăși cutremur și la 31 Martie 1738 asemenea.

În timpul domniei lui Vodă Constantin Mavrocordat 1740 era așa mare cutremur încât sunau toate clopotele tuturilor bisericilor din oraș.

Apoi au fost cutremure în anii 1745, 1822, 1835 și 1837. (Vezi Letopisișile Moldovei). Cel din urmă sfărâmă multe case, ucizând peste 20 suflete umane.

Ca episod vrednic de remarcat, voi pomeni aci că în vara anului 1845 s'a ivit o cometă mare pe cer și oamenii erau convinși că în ziua de 17 Iunie acel an, va fi un foarte

1) Prefectura Neamț. Dosar (acta) No, 114 Epidemii Boala Holera pe 1866.

mare cutremur. Lumea se va răsturna iar dealurile care înconjoară târgul se vor împreuna.

Populațiunea era în mare fierbere. Sosind presupusa zi fatală, populația fugi din oraș, lăsând numai bolnavii, lehuzele și servitorii, așteptându-se catastrofa.

Astfel fugarii au stat, toată ziua iar a doua zi s'au reintors cu hohote de râs, făcând petreceri, care dură 3 zile.

Aci este locul nimerit a vorbi de comete (simbole de nenorociri și cutremure). Ele au fost în anii: 1402, 1456, 1462, 1527, 1530, 1556, (cea mai mare) 1577, 1552, 1665, 1680 (prezicea deluviu), 1778 (prezicea peirea lumii), 1764 (lung. 15 coți), 1832 (prezicea sfârșitul lumii), 1857 (prezicea sfârșitul lumii) și 1872.

Eclipse au fost: 1654 (frică de potop), 12 Mai 1706, 22 Mai 1724, 8 Iulie 1842, 9 Octombrie 1847, 28 Iulie 1851, 15 Martie 1858, 18 Iulie 1860, 22 Dec. 1870. (Vezi Letopisițele și Cronicele Moldovei).

Toate aceste fenomene cerești dădeau loc la diferite superstiții și credințe greșite, tălcuite de cărturarii acelor tim puri obscure în nenorociri și peirea lumii.

Actualmente cu toată lumina timpului, totuși aceste credințe n'au putut fi încă desrădăcinate din sufletul poporului, care la orice ivire de asemenea fenomene fac aceleași tălcuiri profetice ca și cei din trecut.

Marți 23 spre Mercuri 24 Sept. 1908 orele 1³/₄ noaptea a fost cutremur mare timp de un minut.

Vijelie în Piatra

Au fost multe uragane și aci în Piatra, dar cel mai re-narcabil a fost cel de Duminică spre Luni, în noaptea de 26 spre 27 Ianuarie 1903, când o furtună strașnică, un adevărat uragan s'a abătut asupra acestui oraș, descoperind mii de case, ruinând totul în calea sa.

Luni 27 Ianuarie acel an, uraganul a luat în jumătate acoperământ de tablă cu totul de pe casele d-lui Leizer Grünberg, din strada Carol, ducându-l peste case o depărtare de 70 metre, acoperind și ucizând pe căruțașul de pâine Moise Haim împreună cu calul său.

Grindina în județul Neamț și Piatra

În anul 1817 grindina a făcut ravajii în acest județ, asemenea și în anul 1819. În anul 1855 căzu în mai tot jud. Neamț.

În anii 1863 1865, 1867 grindina a făcut mari stricăciuni în acest județ și în orașul Piatra

În luna 1874 căzu mai în tot județul Piatra mare.

În ziua de 29 Iunie 1924 orele 2^{1/2} ziua căzu grindina mare așa că a spart mii de geamuri și chiar tabla acoperă-mânturilor de pe case, continu 15 minute.

În ziua de 13 Iunie 1928 iarăși s'a abătut asupra orașului uraganul și grindina mai ca și în anul 1924.

Iernile cele mai însemnate în jud. Neamț

În anul 1701 iarna a fost așa de oribilă încât multă lume a pierit de frig și foamete, pierând și semănăturile. Era o mizerie îngrozitoare. Era în țară o credință care se adeveri că de câte ori veneau rușii în țară trebuia să fi fost o iarnă teribilă și chiar așa a și fost.

Îmi aduc aminte că în anul 1877 era o iarnă teribilă încât au degerat mai toți prizonierii turci duși în Rusia.

Acuma în anul 1916 fiind aici Rușii, a fost o iarnă grea și foarte friguroasă.

Iarna anului acesta (1928 1929) așa o iarnă grea și friguroasă la culme eu n'am apucat, căci au pierit foarte mulți oameni, animale și păsări. Era așa de lungă încât ținuse până la finele lui Mai.

Convertirea la Creștinism

Evreii mai înainte se converteau la creștinism din cauza că Kahalii și clerul sileau pe fiecare evreu ca să fie evlavios, considerându-se ca o abatere gravă dacă cineva călca prescripțiunile sau obiceiurile religioase.

Cel vinovat era bătut, ocărât, pus în chine și scuipat, excomunicat sau anatensuat etc.

Deci spre a scăpa cineva de aceste pedepse umilitoare, nenorocitul în disperarea și mânie, alergă la mijlocul extrem de mântuire, la botez, făcând astfel din cel renegat cel mai mare dușman de moarte al neamului din care a eșit.

Cei botezați erau tineri meștesugari desfrânați, și mai cu seamă cei parveniți din Rusia ori Polonia, fiind fără sprijin ori familie. Boerii priveau ca un act de mare evlavie de a îndemna și boteza pe evreii, pe cari îi îmbogățea și i și boeri chiar.

Evreul care avea în familie un membru trecut la creștinism era foarte puțin considerat între evreii.

Cei botezați își adoptă pronumele de „Botez” sau „Botezat” ca nume de familie.

Botezații după regulament erau scutiți de bir și se bucurau și de alte foarte multe privilegii.

La noi în județul nostru foarte mulți botezați au fost și sunt și astăzi.

Fii acelor renegați au ajuns la cele mai mari demnități și onoruri.

Unul din ei ¹⁾ *Lascar Radu* fiul jidovului botezat Leonti Radu, a fost președintele Tribunalului local. Alții ajunseră deputați, senatori, sub prefecti etc.

1) Curier de Iași III 1870 No. 34,

În mănăstirile județului au fost foarte mulți călugări botezați, cari au ajuns chiar la rangul de egumeni.

¹⁾ În schitul Buhalnița, a fost un egumen numit *Eremia* (evreu botezat). Acesta la bătrânețe se duse la Ierusalim, devenind iar evreu.

Numărul aproximativ al botezaților în întregul județ au fost aproape cinci sute, al căror copii azi, adevărați creștini sunt foarte mulți, ocupând funcții mari.

Relativ de botezați, voi aminti în treacăt că autorul scârbosei „Prastia” renegatul (rabinul botezat) Neofit, care a fost un ajutor de dascăl evreiesc, a fost la M-tirea Neamțului mulți ani; venind des aci se împrietini cu giuvaergiu lăncu și cu ceasornicarul Ușer, cărora le povestea toată biografia sa că numai din cauza anatemiilor în care era confundat și mai cu seamă din cauza ocării și persecuției din partea coreligionarilor săi s'a botezat, jurând răzbunare pe orice cale contra acelor care l'au obijduit, expunându-l a fi peritor de foame.

Monachul Varlam, care ajunsese duhovnicul M-tirea Neamț murind la 1861 s'a găsit în lada sa (filen, talesul și cărțile jidovești ale sale (Vocea Tutovei No. 39 an. 1899), și Răsăritul I 1899 No. 26.

Unrenegat din Neamț, numit Petricaner meșimed (botezatul din Petricani) care era tovarăș cu Strul Roș la o velniță, acesta când muri se găsi tales și filen,

În revista clericală „Biserica Ortodoxă Română” anul X articolul de profesorul Universitar, C. Erbiceanu, intitulat: Documente privitoare la istoria Bisericii și politica Românilor, pagina 156 găsim următoarele relative la rabinul botezat autorul cărților: „Prastia” și Infruntarea Jidovilor” următoarele:

1795 Februar 28. Sofronie Arhim Sf. Monastiri Neamțul și Secul. (XX IX) *Piatra ținutul Neamțului.*

Acest cinstit părinte anume *Neofit* monachul, carele de legea Jidovească cunoscând pre Dumnezeu cel adevărat, nu numai că au primit a lua astăzi sf. Botez, cât și cinul călugăresc, ci mai vârtos a pururea privighează pentru întoarcerea jidovilor, dintr'o a căruia privigherea și silință până

1) Povestit mie de piosul Alter Tarcuanu din com. Tarcău.

acum trei Jidovi cunoscându și orbirea lor s'au botezat aicea la noi la Biserica gospod din târgul Pietrei, fiind mai înainte Rabin și învățător între Jidovi, și aflându-se acum cu petrecerea împreună cu câțiva călugărași la schitul de Peste Vale, carele schit aflându-se lipsit de toate cele trebuincioase, au năzuit la mila creștinilor și pentru aceasta pe toți de obște-i rugăm și duhovnicește-i sfătuim ca să-i ajuturați și să i miluiți cu câtva da Dumnezeu și pe Dv. să vă învrednicească Dumnezeu Impărăției Sale pre noi toți să o dobândim.

1795 Iulie 1.

Ierei Ionichie Vichil Ot Piatra.

Nota. — Aceste două acte se referă la Neofit călugărul, cunoscutul rabin, ce s'a botezat în București, s'a călugărit la Cernica și a petrecut ca monach la M-tirea Neamțului.

El știa foarte bine românește, ebrește și grecește, a făcut pe dascălul și a scris o carte „Praștia“, în contra e-vreilor, imprimată la M-tirea Neamțului. Cunoaștea sf. Scriptură foarte bine. — C. Erbiceanu.

Al doilea act fiind prea mare și având acelaș conținut nu-l reproduc.

— 0 —

Atât în oraș și mai cu seamă în toate satele găsim nume de Botez și Botezat. Am zis că cei botezați după legile vechi aveau privilegii și li se dădea felurite funcții, așa într'un act ce posed al Depart. de Finans din anul 1855 lași luna Decembrie 29 zile găsec că Anica Botezatu a fost numită moașă la ocol de sub Jud. Neamț. 2 frați botezați Vasile și Alecu Ș . . . agenți sanitari, Alecu Peclovici comisar, Un fiu a lui Vasile Ș . . . sub prefect, un fiu a lui Vasile Col. . . sub primar și așa mai departe ..

Dacă a-și vroi să fac tot istoricul botezaților împreună cu archondologia lor nu mi-ar ajunge 3 volume.

Iată și copia Procesului Verbal al Tribunalului local, relativ la moștenirea Doamnelor Aglae și Marița botezate :

1) Tribunalul Jud. Neamțu

No. 288

Doamnele Aglaia și Marișa născută Herșcu Leib Wain-trob, cu drepturile de clironomie defunctei lor mame Ruhla Leea, prin suplica dela 6 Noembrie 1870, au cerutu să li se împartă de Justiție casă rămasă dela numita lor mamă ; Tribunalul prin procesul verbal dela 16 Noembrie anul contenitu No. 9 a jurnalului, în vedere că imobilul nu poate fi comod impărțitu după cum rezultă din adresa experților rânduți de Tribunal sub No. 3853, au dispusu vânzarea imobilului, aflătoru în ulița mare a Urbei Piatra ; și dar conform art. 683 și 696 din proc. civ., se publică terminul vânzării zisului imobil care va fi la 15 ale lunii Februarie anul 1871, invitându-se pe mușterii a se prezenta în camera acestui Tribunal în zcea zi-oarele 12 când este a se efectua vânzarea începându-se strigările dela prețul de 165 galbeni suma evaluării.

În general vorbind, botezul sau mai bine zis cei botezați erau agreeți de Voivozi, Mitropoliți și boeri. Așa *Matei Basarab* după arătarea lui Paul de Alepa, a botezat singur pe ovreii. *Vodă Caragea* a botezat singur pe Ovreica din Constantinopol. Pravila lui *Matei Basarab* glav. 369 zice : Ovreiul ce va face greșeală și se va boteza, nu se va certa. Ovreiul care a făcut păcat și scărnavii de se va boteza, toate se vor curăți și ar rămâne ca și cum acum s'ar fi născut. Glav. 783 mai zice : Botezul curăță toate păcatele pulând a se face și preoți. În Pravila lui *Vasile Lupu* are acest conținut cu a lui *Matei Basarab*. În referatul visteriei din 25 Mai 1834 zice : Evrei să fie slobozi și scutiți de orice dajdie de se vor boteza. Dughenele Mitropoliei din Iași nu se dădea cu chirie evreilor, preferându se pe cei botezați. Voivozii acordau multe privilejii botezaților, dându-le ca ca de apărare. Bunăoară ca *Alex. Ipsilante*, *Alex. Cant. Ioruz*, *Mihai Vodă Șuțu*, *Alex. Ioan Calimach*, *Alex. c. Șuțu*, etc. acordându-le chiar lefuri. În Manual Adr. al Moldovei Tom. II p. 37 zice : Referatul Visteriei d. 25 Mai 1834 și închierea Sfatului din acelaș an, pentru scăderea de dări acelor botezați Ovrei, Închierea sfatului din 18 Sept. acel an zice : cei botezați sunt scutiți de dări (pag. 38).

1) Publicațiuni oficiale No. 11. Anul 1871. Iasi 6 Februar.

Variate reminiscențe

Expoziții

În August 1884 d-l L. Weinberg a adus și aci în miniatură faimosul Templu a Regelui Solomon (unic în lume).

În anul 1886 d-l Jean Bardero a fost și aci cu o expoziție de tablouri artistice.

În anul 1928, A. C. F. E. a expus în sala Lojei „Menorah” o mică expoziție de obiecte brodate pentru bazar, prin inițiativa D-nelor Dr. Tanențapf, Strich și Ghinsberg.

În anul 1893 a fost aci Iacob Weisser cu Panorama și Muzeu idem și în anul 1896.

Tot în anul 1896 a fost aci cu Panoramă mecanică d-l M. Ștein.

În anul 1899 a fost aci Marele Muzeu istoric Eduard Braun.

În anul 1900 a fost aci tot d-l Braun cu o Panoramă și cu felurite animale sălbatice ca: tigrii, lei, hiene, crocodili, șerpi etc.

Iute alergător

În anul 1891 a fost aci iute alergătorul *Herman* care în 40 de minute a alergat de 40 ori împrejurul pieței mari.

Zodieri

Zodierii evreii cari au vizitat acest oraș au fost d-nii : Iosef Leib, H. Rosenzweig, Osias Orenștein, H. Steinberg, Adela Scüller, Ana Ghinter, Ilie Margulies, Aneta Ițicovici, Adela Ghilcik, Iosef Leibel și B. Iosef.

Cantori

Cantorii care au vizitat acest oraș, dând concerte religioase sunt : *Bern. Vladowschi* (1904), *Simon Deusch*

(1905), *L. Herzig* cu 10 cântăreți din Botoșani, *Meir Ber-covici* (Botoșani), *Berl Helzingher*, *S. Marchowschi* cu 12 cântăreți (1891), *Iankef Nogher* (1899), *Șloime Beinhorn* (Chișinău), *Israel Deusch* cu 10 cântăreți, *M. Segalescu* (1903), *Haim Steisel* (1891), *Nisi Betzer* (1875), celebru prin bucata „Ezras” ce a inventat-o, *Burech Schor* iar vestit cantor, *Bețalel Grünberg*, *Nute Fleisman* (Chișinău), *Aron Blum* (Basarabia), *I. Margulies* (Basarabia), *Mendel Herer*, *Șoil Blitman*, *S. Soibel* (București), *M. Kivilevici* (Roman), *H. I. Müلمان* (1922), *A. M. Padva*, *M. Kaizerman* (1927), *Moise Flomananschi*, *Mordche Leib* (Ismail), *M. Füsman*.

Muzica

Înainte cu 40 ani a fost aci vestita muzică a lui *Litman* cu fii săi cari deveniră șefi de muzică a regimentelor. Apoi în muzica lui Sinică, au fost mai mulți evrei.

La regimentul 15 de aci a fost capel-maestru *Fridman*.

Muzica particulară actuală este a lui *Avrami* și a lui *Zaharia*, compuse numai din evrei.

Teatru

Trapele Israelite care au vizitat acest oraș sunt: *Iacowki* jucând „Kune Lemel” etc.

Avram Goldaden, *Mogulescu*, *Horowitz*, *Lerescu*, *Finkel*, *M. Segalescu* (1899, 1896, 1916) au jucat: Sacrificarea lui Isac, Korbam Bairam, Regele Solomon, Bar Kochba, Amorul Ierusalimului, Visul Iadului, Regele Lear, Blimole sau Mărgăritarul din Varșovia, Belizare și Isabelă, Țara de aur, Dezertorul, Zion, Fromde Kinder, Liebedene Hertreer etc.

În 1891 *C. Juvelier* a jucat; Chagai și Vagai, Regele David Goliat, Jehuda Makabei, (Neschonke), Don Abarbanel, a 10 Poruncă, Regele Ahasweireș, Ebreica etc.

Iacob Zilbert a jucat Șir hașirim etc,

I. Blechman (1901) a jucat piesele: Șalechamunes, Haiom charas oilom, Ben Isruel, Bobe lente, Șoilik pe

tronul Poloniei (De ași fi Rege). *Bergman* (1902) a jucat piesele: Kol Nidre, Princesa nălă, Bas Ieruşulaim, Jidovul rătăcitor, Hertole Micheș, Scontistul etc.

I. Klückman (1907) a jucat: Eroul armatei, Vice rege, Kidiș Hașem (sacrificiul sfânt) etc.

B. Braunștein (1912) a jucat piesele: Comedii și quar-tele comice Viața în America.

S. M. Kraus trupa de operete israelite (1905)

M. Siegler & I. Askenazi au jucat: Die Mișemeideste (renegata), Dus Thoirole, Die idische neșume, Pericola, Șmilik, Vaber, Sulamita, Die 3 Matunes, Evreul Polon, Șobes Koides etc.

A. Axelrad (1892) Iosif în Egipt, Moșke și Mișke, Minunile false, Țiganca etc.

P. Fridman (1911) Bas Ieruşulaim.

C. Fridman & M. Goldștein (1896) Doui sergenți.

M. Leibovici (1910) Dezertorul,

M. Schwartz Banditul în frac (1894),

Francisca Rozan (1911) Sacrificiul, Magistratii etc.

S. Fridman Sacrificiul unei femei, Idiotul, Soldatul.

Boris Segal Sirkeole Doctor.

Trupa Goldșaden au jucat Athala sau încoronarea regelui lehuda în templul Ierusalimului.

Trupa de Varietăți a jucat: Ben Isruel, Ioim Achiper, Iceruri, Strigoiful, Iuditha și Holofern, Doctorul și fanaticul, Copilul în pădure, Meșiechs Țaten, Almosada, Napaste din Tiza Ezlar, Manase, Der dibik etc.

Teatru Oizer vederea naturală lucruri istorice,

Apoi felurite trupe diletante au jucat în mai multe grădini, cafenele, cofetării etc.

Mai remarcăm *Trupa din Vilna* (1924) a jucat: Motke Goniv, Gelozia, Grine felder etc.

Asemenea și teatru humoristic de *I. Botoșanski și Luțe Engelberg*.

Supușia și Evreii Sudiți

Prin capitulație, guvernul Turc a cedat celorlalte puteri europene oare și care drepturi și privilegii, adică dreptul Consulilor de a exercita jurisdicție civilă și criminală asupra supușilor lor, în cuprinsul domniilor otomane. Aceste s'au aplicat și aci, ca o parte ce a fost socotită făcând parte din imperul Otoman ¹⁾ Evreii străini stăteau cași ceilalți străini, sub jurisdicțiunea Consulilor lor, al căror protecție aparțineau o mică parte. Ei nu p'ăteau guvernului local nici o dajdie, reînoindu-și pașaporturile ca supuși.

Administrațiile locale nu puteau aresta ori pedepsi un supus.

Judecata între supus și raie se făcea la judecător local, dar dragomanul Consulatului respectiv (a sud-tului) era față la tratarea procesului, apărându și pe supusul său.

Când se judecau 2 sudiți de aceeași ori variată protecție, judecătorul local nu putea avea nici un amestec.

Supusul aci condamnat, era predat consulului său, care îl trimitea în țara sa spre a-și face pedeapsa.

²⁾ Persoana supușilor străini, era aparată de orice silnicie; casele lor nu pot fi vizitate decât numai la cazuri de vinovăție.

În atare caz Ispravnicia trebuia să înștiințeze starostele Consular până în 24 ore.

Voi extrage din codul-Judiciar a lui Scarlat Pastia Iași 1862 următoarele circulări relative la supușii străini:

Prin circulara Minist. Instr. din 1834 Sept. în 5 subț No. 1863 prin care se oprește pe supușii străini de a figura

1) Anuar Isr. IV pag. 9.

2) Instr. prea Înalt, Domn Mihail Gr. Sturza V. V, Eși 1835 No. 29 pag. 48, Cronica Comunităților Israelite din Jud. Neamț de Iosef Kaufman cronicar Piatra-N. Tom. II.

de vechili din partea pământenilor (p. 236). Prin circularile Minist. Dreptăței din 1836 ordonă ca supușii Ruși, să fie chemați de a dreptul judecăței și fără asistență de drago-man (p. 362-364).

Ofisul Domnesc din 1844 Iunie 22 No. 60 zice: străinii străinilor protecții să nu fie însărcinați de a fi hotarnici și arbitrii (p. 542).

Jurnalul Consil. Adm. din 5 Mai 1853 la formalitățile ce trebuie a se păzi la înfătoșarea de concurenți supuși străinii de a lua antreprize de a le statului, a caselor obștești și altele, vor fi împedicați la aceste (p. 930).

Afară de aceste restricțiuni, mai aveau altele față cu comunitatea. Așa, ei nu puteau fi aleși în funcție de ale comunităței, nu putea avea rabin, haham sau măcelar deosebit (Manual Adm. II p. 43).

Ei erau obligați a contribui la toate taxele impuse de evrei pământeni, deci au contribuit la birul obștesc.

Nici pășarele nu puteau tăia la alt haham ci plăteau taxa iar casapilor era interzis a vinde carne cușeră fără taxă (Uricar II p. 276-77 și Manual II nota p. 43).

1) Neguțitorii supuși străini formează o breaslă deosebită cu un staroste aparte și cu privilegiu după tractatele comerciale și de capitulație făcută cu Inalta partă.

Numărul sudiților se ²⁾ înmulțise în acel timp foarte tare în toată țară și aicea, nu numai prin imigranți, dar și prin dese treceuri la supușia a pământenilor, căci sudiții pe acele timpuri se bucurau de multe privilegii și erau feriți de falanga poliției și a altor persecuții atât din partea autorităților, cât al hahamilor ei și al starostelor pământene.

Fiecare supus avea afară, bătută pe peretele casei lui, tabela dată de Consulatul său, pe care era zugrăvit marca

1) Comercianții străini veniți cu marfă în țară, nu puteau a o vinde decât numai cu ridicată, într'un termen fix, plătind jumătate leu la sută pentru orice vânzare ce a făcut.

2) În mahalaua Humulești din Tr.-Neamț erau 98 Tuțueni Români supuși Austriaci (Trib. România An, II 1860 No. 97) și eu posed dosarul lor în original, Posed pașapoarte străine a unor boeri—AUTORUL.

țării căreia aparține și fiecare se ferea de dânsa de a călca
 1) domiciliul.

Evreul pământean din contra era expus la toate fiind la discreția autorităților țării, a hahambașiei, a kahalului etc.

Negușitorii străini, care trăesc în țară nu plătesc altă dare decât numai ce se numește fumăritul, adică dela 5 până la 40 lei pe an.

2) În raportul caimananiei țării Românești către Ministerul din năuntru cu No. 117 din 13 Decembrie 1858, i raportează regulamentul publicării și afișării listelor (lecto-rale, între altele arată : punct IV, fii supușilor născuți în țară, nefiind puși sub străină protecție se vor bucura de exersarea drepturilor civile și politice, punct V : sud ții străini veniți în țară și lepădându-se de protecție străină se pot delasine naturaliza iar copii acestora, născuți în țară și veniți în vârstă se vor primi ca *pământeni și se vor bucura de toate drepturile politice* 6).

3) Prin ofisul Minist. Drept din 8 Ianuarie 1858 No. 1 învoește străinilor de a cumpăra binale, vii și altele.

Aceasta era tolerat până la 1864 când s'a oprit cumpărarea acestora până la 1873, de când este liber.

4) La 1859 Ministerul din lăuntru a ordonat prefecturilor a elibera supușilor veniți bilete de liberă petrecere în țară pe cât timp vor crede iar Jidovilor numai până la 6 luni care pașapoartele să le trimeată Consulatelor respective ale supușilor.

5) Dela Mai 1859 prin ordinul Ministerului, ordonă judecătorilor de a judeca supuși fără caimacani.

Chestia străinilor și al supușilor ne cauză foarte multe rele căci măsurile luate de multe ori contra lor ne-au lovit foarte rău din toate punctele de vedere.

Emigrarea evreilor străini din țările vecine iar ne-au cauzat multe rele.

1) Eu posed dosarele originale a tuturor supușilor străini din întregul district Neamț—AUTORUL.

2) „Naționalul” An. II 1858 Bacurești No. 5 din 21 Dec.

3) Cod. Judiciar Scarlat Partia Eși 1862 p. 1107.

4) Steua Dunerei An. IV No. 195 din 28 Sept. 1859.

5) Steua Dunerei An. IV No. 92 din 5 și 6 Mai 1859.

6) Aceste referă numai la creștini.—AUTORUL.

Din cauza lor și noi adevărații supuși Români, pământeni eram considerați de străini și toate legile, regulamentele și ordinele, care tind a lovi în ei, loveau direct în noi, ferind pe adevărații străini cari au stat sub tutela supușiei lor.

Evreii înainte numai cu 40-50 ani erau divizați în 2 clase: Raiele sau pământeni; supuși sau sudiți. Cei pământeni erau considerați ca Români, ca copii țării iar cei supuși ca străini cu totul de ale țării.

Ordinul Ministr. Afac. străine No. 12888 relativ la modul eliberării de pașaporturi la Israiliți născuți și crescuți în țară. 1882 luna August La oficiul Dv. din 31 August crt. sub No 9116, am onoare a vă răspunde că nu se poate libera pașapoarte unor indivizi, fie Israiliți, fie de alt rit, care nu sunt în stare a proba că sunt supuși Români.

În ceea ce privește în special pe Israiliți născuți și crescuți în țară, comerciant sau proprietari, care au fost obligați la toate dările către stat și care nu sunt supuși la nici o protecțiune străină acestora conform regulilor stabilite încă prin circ. No. 17381 din 20 Noembrie 1878, li se poate libera pașapoarte pentru călătoriile ce ar voi să întreprinză în afacerile lor, veți cere însă ca asemenea persoane să prezinte un certificat din partea Primăriei constatând că se află în condițiunile arătate mai sus.

Primiți etc.—Ministru *D. Sturza*.

Prefectura în dosarul No. 39 anul 185 „Desființarea supușilor dela protecția străină“. Ministerul treburilor străine prin adresa sa către Prefectura Distr. Neamț, secția I No. 3015 din 23 Iulie 1850 arată că fctele dela osebitele protecții străine pot fi recunoscute între supușii locali, dând declarații Ministerului de lepădarea și Prefectura face aceasta cunoscut sub prefecturilor prin adresa No. 10321 din 30 Iulie 1859.

În anul 1860 Ministerul de Financs către Prefectura de Neamț, arată că dările patentelor dela negustori și meseriași evreii sudiți să se ieie deopotrivă ca și dela cei pământeni.

Iată copia:

Principatele Unite

Moldova și Terra Românească
Ministeriul de Finanse
al Moldovei

Secția I.

No 4331

1860 Mai 19 zile

Iassii

1) *Prefecturei de Neamțu*

Fiindcă în urmarea votului Adunării Legislative din 21 a contenitei luni Aprilie, aprobat de Înălțimea Sa Principele Domnitoriu, prin ordonanță cu No 226 din 15 a curenteii luni, urmează ca în conformitatea Art. 46 din convenție, darea actuală a patentelor pe comerțu și meserii să se întindă și asupra *Evreilor*, precum și asupra fețelor atârinate de *protecție străină*, care măsură pe temeiul închierii consiliului Miniștrilor din 14 a curenteii urmează ași avea aplicația sa dela 1 Genariu anul curent și fiindcă prin punerea în aplicație a acestei dispoziției încetează împlinirea dărilor numite sudeștești ce plătea până acuina atârnații de protecții străine după pilda anilor trecuți.

De aceia se face cunoscut acei Pref. ca să continească cu orice lucrare atingătoare de strângerea dărilor *sudătești* pe acest an; așa precum numiții urmează a plăti darea patentelor după gradul comerțului și a meseriei ce exersează fiecare.

Ministru secr. de stat la Depart. de Finans *E. Alcaz.*

Șef secției (*Indiscifr.*)

În anul 1861 Ministerul de Finans către casier de Neamț, ordonă ca în tablele contribuabililor și patentabililor să nu se amestice pe pământeni cu supușii străini și evrei.

Iată copia :

1) Adm. Financ. Neamțu. Dosarul No. 41 An. 1860. Conținerea înărei dărilor dela supuși. Posesia mea—AUTORUL.

Ministerul Finanselor ordonă casieriei de Neamț, ca în tablele contribuabililor și patentarilor să nu amestece pe pământeni cu supușii străini și evrei, ci tablele lor să se facă parțial,

Ministeriul de Finans
a Moldovei

Iași 5 Genar 861

Secția I

No. 31

¹⁾ *Domnule Casier,*

Prin circulările No. 13712 și 15024 vi s'au arătat atât modul de procedare ce s'au statornicit, aceste regule aveți a le păzi și pentru clasele patentabile, cu osebire numai ca să nu amestecați pe patentarii pământeni cu *supușii străini* și evrei, ci prefacerile ırmate la pământeni să se arăte în tabla lor. acela a supușilor în tabla privitoare pe dâșii și între evreii patentari, în tabla privitoare pe dâșii.

Primiți D-le Casier încredințarea osebitei mele considerațiuni.

Semnat p. Ministru *D. M. Filipescu.*

Semnat Director (*Indiscifr.*)

Domniei-Sale
D-lui Casier a Distr. Neamțu

Tot în anul acesta, tot Ministerul de Finans către casieria de Neamț, i face observație că în tablele trimise amestecă pe supușii străini și evreii,

Iată actul ;

Principatele Unite

Iassi în 28 Iulie 1861

Ministeriul Finanselor
a Mo'dovei

Secția I

No. 8451

1) *Domnule Casier,*

Vă înapoesc cu aceasta tablă ce ne a-ți prezentat pe întregul an 1860 a patentarilor *supuși străini și evrei*, pentru că pe lângă că ea nu are forma unei table, dar apoi Dv. a-ți pus la un loc *supușii cu evrei*; când după circulara sub No. 7633 din anul 1860 Dv. au trebuit în osebi a alcătui tablele *supușilor de acele a evreilor*, dar apoi prin ea văd că a-ți pus și darea șoselei în contra povățuirii ce v'am dat prin circulara No. 8886 tot din 1860.

Vă scriu D-le a alcătui alte table în osebi pentru *supușii străini și osebit pentru evrei*.

Veți prezenta osebită tablă de acestor două trepte, adică *supuși și evreii*.

Aștept grabnic prezentarea acestor table, spre închiere cdată a contabilității pe anul 1860

Primiți D-le casier asigurarea considerațiunei mele.

p. Ministru D. ad. A. Brăescu.

Șeful secției, *Ghițescu*

D-sale

D-lui Casier de Neamțu.

În anul acesta Ministerul Finanselor către casieria Neamțu confirmă primirea tablelor trimise corecte după circularile trimise casieriei.

Iată adresa :

1) Adm. Financ. Neamțu, Dosarul No. 48. An. 1861. Tablele casieriei dupre cum au urmat supunerea d'irilor pe anul 1860, Posesia mea—AUTORUL.

Principatele Unite *Iassi în 17 Noembrie 1861*

Ministeriul Finanselor
Moldovei

No. 12857

1) **Domnule Casier!**

Găsindu-să potrivite tablile *supușilor străini* comerșanți și meseriași, pe trimestru a II-lea și a III-lea anul curent, prezentate cu raportul No. 958, asemeni și pe aci a *evreilor* tot comerșanți și meseriași pe trimestru I acest an, după prefacerile însemnate de Dv. prin ele*.

Vă fac cunoscut D-le casier despre a lor îmbunătățire spre a Dv. regulă.

Primiți D-le casier asigurarea considerații mele.

p. Ministru *D. M. Filipescu.*

Șeful secției (*Indiscifr.*)

Domniei-sale

D-lui Casier de Neamțu.

In anul 1915 cu prilejul legii controlul străinilor, eu am procurat acte ce am poscdat tuturor evreilor din localitate prin care au putut dovedi că sunt pământeni.

Iată copia actului de mulțumire ce aceștia mi-au dat :

Act de recunoștiință

Subscrișii viețuitori, locuitori din Piatra-N. cu prilejul legii „Controlul străinilor“ d l cronicar Iosef Kaufman, tot de aci ne-a procurat actele indispensabile doveditoare că suntem pământeni și nesupuși protecțiilor străine ;

1) Caseria Generală jud. Neamțu. Dosariul Tablelor pe 1861 No. 14/861 vol II. Posesia mea—AUTORUL,

pentru care fapt îi exprimăm adâncă noastră mulțumire și eternă recunoștiință, dorindu-i ani mulți și fericiți împreună cu familia sa.

Piatra-N. 18 August 1915.

Urmează peste o sută iscălituri din care arăt câteva: Aron B. Catz, Pincu Zisu, Ben Grünberg, David Grünfeld, Moise Iuster, Șmil Daniel, Ițic Berman, Sigmund Rabinovici, Herș Esrig, Mechel Schwartz, Idel Brikman, Moritz Strich, Avram Fișer, Marcu Esrig, Inginer Pincu Leibovici, Inginer Mauriciu Leibovici, Moise Mendel Ghedalisohn, Burich Ghedalisohn, Moise Lupu Cafrisen, Bernhard Weisman, Moise Segal, Strul Burech Löbenshon, Bercu Goldenberg, Șmil Axelrad, Marcu Strul Sararu, Michel Pascal, S. A. Streutman, H. F. Rotman, Aron Rabinovici, Nute Schwartz, Ilie Soicher, Meir Wechsler, Leiba Negru, Șmil Ițic Katz, Iosef Naftalisohn, Haim Gărcineanu, Leon Goldner, Șmil Goldner, S. Ghelberg, Lupu Pisam, F. S. Rosenfeld, Meir Iuster, Ios. Weinberg, Ilie Rotenberg etc.

Jidovii pământeni și Inpământeniții din jud. Neamț și Piatra

Intotdeauna și după toate legile vechi ale țării evreii erau împărțiți în două clase : Ruele sau pământean și su-diți sau supuși. Evrei pământeni aveau prerogativă și su-primație asupra celor supuși.

Art. 44 din codica civilă a Moldovei zice lămurit : „cel ce are drept de pământean, dobândește desăvârșita întrebuintare a politiceștilor drituri (adică a drepturilor politice și civile) cu excepție că neortodocșii nu puteau cumpăra moșii și câștiga cinuri“.

După articolul 46 § 1 al convențiunei din Paris, Isra-iliții, cari se găsesc în condițiunile de lege, au în Româ-nia drepturi civile.

După art. 16 din C. civ. dela 1864 evreii se bucurau de drepturi civile, putând a obține întreaga naturalizare prin anume formalități. Iar după art. 26 al aceleași lege, asupra organizațiunei comunale conține o dispozițiune astfel înțeleasă :

„Israiliții indigeni, până ce vor arăta că au sentimente și moravuri Românești, și până la o modificare a legeri de față, nu vor putea exercita drepturile comunale, decât în condițiunile următoare” :

1) Dacă servind în armată Română, au dobândit gra-
dul de sub ofițer.

2) Dacă au săvârșit cursul de colegiu sau de facultate
în România.

3) Dacă după studii regulate, au dobândit dela o fa-
cultate străină diplomă de Doctor sau de licențiat, în orice

specialitate, trebuind însă ca această diplomă să fie recunoscută de guvernul țării.

4) Dacă a întemeiat în România o fabrică sau o manufactură folositoare țării și care ocupă cel puțin 50 meseriași.

După art. 7 din constituția votată în anul 1866 zice: Numai străinii de rit creștin pot dobândi înpământenirea.

Art. 44 al tratatului din Berlin recunoaște evreilor pământeni toate drepturile civile și politice.

La 1879 camera țării a reformat vechiul art. 7 din constituție cu dreptul că evreii pot cere și căpăta aceste drepturi prin cameră și senat, dar numai individual.

La 9 Noembrie 1879 se votează și se acordă naturalizarea Română Israelitilor cari au servit sub drapel în timpul războiului pentru Independența țării. Aceștia sunt în număr de 888 evrei, cărora li s'au dat diplome de îndeginat.

Iată copia unei asemenea diplomă:

Carol I

Prin grația lui D-zeu și voința națională Domn al României

La toți de față și viitor sănătate. Văzând legea votată de senat în ședința sa dela 13 Octombrie 1879 și de adunarea deputaților în ședință dela 18 Octombrie acelaș an, prin care se acordă naturalizarea Română, sergentului din regimentul 5 de linie *Moise Iancovici*, carele a servit sub drapel în timpul războiului pentru independență.

Având în vedere art. 7 § 2 litera C. din constituțiune. Având în vedere decretul nostru sub No. 2529 din 6 Noembrie anul 1879 prin care am sancționat și promulgat sus zisa lege.

Am decretat și decretăm ce urmează: Art. unic. Se acordă sergentului din Reg. 5 de linie *Moise Iancovici* toate drepturile civile și politice de cetățean Român.

Pentru care îi se dă această Domnească diplomă sub a noastră semnătură și sigiliu.

Dată în Domneasca noastră reședință București la 10

Decembrie anul mântuirii una mie opt sute șapte zeci și nouă și cel de al patruspre zecelea al Domniei noastre.

Urmează semnătură Domnească *Carol* (L. S.)

Ministru secretar de stat, Președinte al consil. Miniștrilor
I. C. Brătianu

Secret. Consil. *N. Duca*

No. 470

lată și lista soldaților Evrei împământeniți, din jud. Neamț

Extras din Monitor oficial dela 11/23 Noembrie 1879

1. Schwartz Ițic soldat Regimentul 5 linie, 2. Copelovici Copel sold, Reg. 5 linie, 3. Caliman Haim sold. Reg. 15, 4. Ițic Solomon sold. Reg. 15, 5. Moise Herșcu sold. Reg. 15, 6. Meer Sabu caporal Bat. 3 vân., 7. Pincu Meer sold. Reg. 8 calar., 8. Rabița David sergent Reg. 3 linie, 9. Herșcu Abas sold. Reg. 5 linie, 10. Peisih Leiba sold. Reg. 5 linie, 11. Osia Ovidia sold Reg. 5 linie, 12 Mendel Haim sold. Reg. 5 linie, 13. Moise Iancovici sergent Reg. 5 linie, 14. Arabagiu Leiba caporal Reg. 5 linie, 15. Haim Șmil Zaref caporal Reg. 6 linie, 16. Bianaru Iosef serg. major Bat. 2 vân. 17. Strul Meer serg. major Bat. 3 vân., 18. Ițic Ițic serg. major Bat. 3 vân., 19. Dohasoru Ițic serg. major Bat. 3 vân., 20. Naftulea Șmil serg. major Bat. 2 Roș., 20 Slose Haim Ioil serg. major Bat. 2 Roș, 21. Leizer Barba Lala caporal Reg. 15 Dor.

lată următorii sergenți evrei care au făcut parte din Regimentul 15 Dorobanți :

22. Marcu Solomon, 23. Faibiș Marcu, 24. Ciobotaru Avram, 25. Hanici Șuem, 26. Opincaru Herșcu, 27. Ghița Zeilig, 28. Argințaru Iosub, 29. Chiva Lelovici, 30. Carpen Aron, 31. Faibiș Leiba, 32. Gherșin Avram Nula, 33. Haim sin Haim, 34. Postelnicu Dudel, 35. Steen David, 36. Șulem Mendel, 37. Iosub Alter, 38. Covrigaru Hațcal, 39. Isac Șmil, 40. Roscovici Moise, 41. Stofter Hențel, 42. Solomon Haim,

43. Haim Iosub. 44. David Strul, 45. Mongiu Șloim, 46. Meer Herșcu, 47. Herșcu Leiba, 48. David Reșcu, 49. Lupu Leiba, 50. Arabagiu Sinca, 51. Tinighijiu Ițic, 52. Iancu Herșcu. 53. Dascălu Avram, 54. Lupu Aizic, 55. Șarf Leiba, 56. Latiros Strul, 57. Palic Avram, 58. Ioina Haim, 59. Noiș Bercu, 60. Lupu Lupu, 61. Ceprezaru Marcu, 62. Negru Șaim, 63. Bălan Herșcu, 64. Croitoru Marcu, 65. Herșcu Leiba, 66. Redler Moise, 67. Heler Moise, 68. Losner Ițic. 69. Cotiugaru Haim, 70. Chioru Lupu, 71. Căciularu Șimșa, 72. Burech Leiba, 73. Goldenberg Aron, 74. Grünștain Ancel, 75. Nahman Nahman, 76. Roșu Manoș, 77. Amale Haim. 78. Bril Ițic, 79. Iuster Haim, 80. Alter Zellig, 81. Bandel Strul, 82. Marcu Șmil, 83. Zald Bercu, 84. Iosef Moise Bir, 85. Herșcoviți Copel.

86. Haim Marcu serg. Reg. 7 calar., 87. Simon Haim serg. Reg. 8 calar., 88. Croitoru Pavel serg. Reg. 8 calar. 89. Cotiugaru Ițic serg. Reg. 8 calar., 90. Gavriloaea Ilie serg. Reg. 8 calar., 91. Hascal Moise serg. major Reg. căl. per. 92. Roșu Nusen Lipa serg. major Reg. căl. per. 93. Lupu Moise serg. major Reg. 2 roș, 94. Herșcu Moise serg. major Reg. 15 Dor. 95. Avram Strul caporal Reg. 4 linie, 96. Azenberg Marcu serg. Bat. 1 vân. 97. Avram Iancu serg. Bat. 3 vân. 98. Alter Avram serg. Reg. 5 linie, 99. Croitoru Herșcu serg. Reg. 5 linie, 100. Arabagiu Leiba serg. Reg. 5 linie, 101. Aizenberg Marcu serg. Reg. 6 linie, 102. Herșcu Leiba serg. Bat. 3 vân 103. Petraru Haim Leiba serg. Reg. 15 Dor. 104. Avram Iosef serg. Reg. 4 linie, 105. Mori'z Wainkop sold. Reg. 5 linie, 106. Moise Stoler serg. Reg. 2 art. 107. Opincaru Bevriv sold. Reg. 7 linie, 108. Nume șters serg. Reg. 6 linie, 109. Gărcineanu David sold. Bat. geniu, 110. Iancu Leon tambur major Reg. 5 linie, 111. șters 4 nume.

Afară de aceștia mai sunt naturalizați individual D-nii: Marcu M. Augenștreich, Michel Iuster, Herșcu Rapaport, Isiel Kohn farmacist, Ronetti Roman și Dr. Moscovici etc.

În 27 August anul 1918 guvernul Marghiloman a făcut legea pentru încetățenirea evreilor. Aceasta a fost în timpul ocupațiunii inamice și care lege a și fost anulată odată cu legiuirea Parlamentului din acel timp.

Tot în anul 1918 se decreta legea pentru încetățenirea evreilor. Aceasta avu loc sub guvernul I. I. C. Brătianu. în 20 Decembrie 1918.

Cei cari cereau încetățenirea, trebueau să se adreseze justiției, care o acordau printr'o ordonanță de judecată.

În anul 1919 legea de încetățenirea a evreilor, tot guvernul Brătianu prin un nou decret lege, No. 2085 din 22 Mai 1919 dă facultate ori cui a face numai o simplă cerere pentru a o căpăta.

În anul 1920 tratatul din St. Germain, prin art. 7 din acel tratat zice : «România se obligă a recunoaște ca supuși Români deplin drept și fără nici o formalitate pe evrei locuind în toate teritoriile României și care nu se pot prevala de nici o altă naționalitate».

În anul 1923 adunarea constituantă, conform și cu dorința mult regretatului Rege Ferdinand I și al primului Ministru I. I. C. Brătianu, ca problema evreiască să fie definitiv închisă deci conform art. 133 a fost ratificată.

Imediat după decretarea încetățenirii U. E. R. secția locală înștiințează populația Israelită că secția locală a înființat birou contancios în localul școlii dela Șipote, pentru facerea de cereri și formalități spre a putea obține încetățenirea legală.

Tot atuncea și d-l M. A. Renert face asemenea invitație în ziarul «Informatorul» din 9 Sept, 1918.

De atuncea evreii ca cetățeni iau partea activă la toate alegerile de cameră, senat și comunale.

Iată câteva schițe : În anul 1922 la alegerea membrilor pentru corpurile legiuitoare au apărut felurite apeluri a tuturor partidelor către evrei cerând votul lor cu următoarele cuvinte în fruntea apelului : «Către cetățeni Români de rit Mozaic».

În anul 1925 la alegerea pentru cameră și senat așa zisul Blocul Evreesc cu semnul «Menorah» au lansat apel cerând votul; asemenea și toate partidele și partidele unite.

În anul 1926 la asemenea alege, partidele s'au adresat cu cuvintele : Frați Evrei, Alegători Evrei, etc.

În lista cetățânească au figurat D-nii : A. Aronovici, Șulim Burich, Ilie Șapira, Paul Goldștein și A. Roșu iar

în lista liberalilor au figurat D-nii : Albert Abeles, A. B. Catz, Fridrich Davidovici, Meir Chascalovici și Carol Fridman.

La alegerea din 1927 iarăși toate partidele au lansat apeluri către evrei cerându-le votul.

Apelurile erau cu titlul : Cetățeni, Alegători, Frați Evrei etc.

Uniunea Evreilor Români au luptat fățiș pentru partidul liberal, semnat Sol. Drimer, Albert Abeles.

La întruniri au vorbit : Guranda, Prefectul Pșepelinschi, Dr. Herșcu, Barid și Abramovici.

Astfel a fost și la alegerile comunale și la cele a cămerei de comerț unde au fost și membri evrei.

În consiliul comunal al Primăriei au fost D nii: Leon Goldner, Pascal Braunștein, Sol. Drimer, Avocat Al. Starck, Avocatul Weintraub, Herman Abramovici M. I. lpcar. etc.

Al celor de comerț voi arăta la capitolul comerțul. Asemene iau parte evreii și la curtea juraților.

Calomnia de sânge asupra evreilor din jud. Neamț

Pe lângă multe suferințe ce evreii din localitate au suferit se mai poate adauga și aceste, scornite și aduse aci de liftele fanatiche ale Orientului, singurii patentabili brevetanți ai acestei scârboase mașinerii.

Calomnia sângelui a costat pe poporul evreu multe mii de martiri și sacrificii umane inocente. Ea n'are nici o umbră de adevăr, fiind combătută și spulberată și în țara noastră de *Voivodul Const. Alex. Ipsilante* (1804), de *Mitropolitul Dositeiu* (1808), de Părintele literaturii Române *Ioan Heliade Rădulescu* (1838), de *Prințul Alex. Dim. Ghica* (1858), de *Marele Costache Rosetti* tot în anul 1858 și de alți bărbați luminați ai României.

Cât privește străinătatea în frunte cu *Ernst Renan* și alți au combătut și ridicularizat această hidoasă acuzare.

În țările Române n'a fost vărsare de sânge, în asemenea cazuri ca în țările Occidentului, fiind un popor tolerant și mărinimos.

Calomnia de sânge dela anul 1710 (Neamț)

În anul 1710, în ziua de 15 Nisan după calculul ebraic, în timpul domniei lui Dimitrie Cantemir se petrecu următorul fapt: În mănăstirea Neamțului era un călugăr numit *Ioil Neculai*, evreu venit din Polonia în vârstă de 17 ani, botezat de paharnicul Neculai Musteață și călugărit la mănăstirea Neamțului.

Acesta voind a se insinua la starețul M-tirei Egumenul Lazer; în unire cu alt botezat din Nemaț, luă un copil

dela o văduvă creștină din Neamț îl junghia și în noaptea de 14 spre 15 Nisan, ajunul paștelui evreiesc, aruncă cadavrul în ograda sinagogei vechi de acolo. Evreii venind dimineața la sinagogă și văzând copilul, deteră de știre autorității de acolo. De abia vestiră faptul că o mulțime de călugări, arnăuți și norod se adunară, dând navală spre sinagogă, unde jefuiră, bătură și uciseră chiar câțiva evrei.

Ispravnicul din Piatra Gheorghită Ursachi, venind și el adună 22 evrei fruntași îi puse în fiare și i transportă la ispravnicie din Piatra.

Aci cum acești nefericiți fură aduși la Ispravnicie s'au adunat o mulțime de norod.

Evreii fură bătuți cu cnută peste trupurile goale și târâți goi prin strade, unde li se aplica la fiecare respintene câte un număr de cnote, până au ajuns la grosul cel mare din strada Poștei de azi.

Aci fură întemnițați și hrăniți numai cu malaiu și apă, scoși de două ori pe zi câte unul și băluți cu harapnicul, după obiceiul de atunci.

Evreii din Piatra văzând nenorocirea venită asupra lor, se ascuseră pe unde puteau de furia poporului și mai ales al Leșilor, ce erau în acea vreme în mare număr în Piatra, trimițând tot odată un delegat la Vodă din Iași, unde prin stăruință evreilor din Iași, a Haham-bașei Naftule, precum și prin intervenția lui Devlet Cherei Han, căpătară audiență la Vodă Cantemir. Și fiindcă Vodă primise de mai înainte o jaloabă din partea dregătorilor și a preoților din Neamț, prin care pretindeau adevărul crimei săvârșite, orându-i pe boerii Vasile Hăbă-sescu medelnicer și Manolache Ruset biv. vel. vornic, care să constate cele petrecute.

Comisia rânduită sosind la Neamț și făcând conveni-tele cercetări se convinse de nevinovăția evreilor, care au fost pe dată sloboziți din temniță; căci chiar mama copilului mărturisi singură că a dat copilul în mâna călugărului, care la junghiat.

Călugărul botezat, autorul crimei, fu dus în lanțuri la Iași, la Mitropolitul Ghedeon, unde acesta îl osândi la muncă silnică pe viață în Mănăstirea Golia, alătura cu

nebunii; iar mama copilului fu spânzurată în lași din porunca lui Vodă.

Dăm aci numai traducerea ¹⁾ actului din care cetitorul va putea vedea totul se s'a petrecut cu această acuzare.

Cu ajutorul lui D-zeu

La anul 470 (1710) din mia a cincia, în ziua 15-a din luna Nissan, în vremea în care Vodă Cantemir domnea peste Moldova—să-i crească slava — s'a întâmplat o nenorocire rea și foarte înfricoșată evreilor în vremea aceea.

În Mănăstirea Neamțului a fost un evreu—pomenirea să-i fie ștearsă—care și-a schimbat credința și s'a făcut călugăr; acela a dorit să lingusească pe staretul de acolo ca să găsească har în ochii lui, și a spus altor creștini ca să ia un copil de creștin, să-l străpungă și să-l arunce în curtea bisericei celei vechi spre a unelti contra evreilor cum că ei l-ar fi furat pentru al junghia, căci le trebuia lor sânge de Paști.

Apostatul avu de vecină o văduvă creștină, care avea un copil mic de vre-o șeșe sau șapte ani; și așa se duse la văduvă și-i spuse toate lucrurile ce ar voi să facă și-i mai spuse că ar fi un act de deosebită evlavie și cum că mai e lege dela Nazarenianul cel mare ... ca să omoare și să prăpădească pe evreii, și acuma dă-mi pe copilul tău cel mic și ți-oiu da pentru dânsul atâta și atâta și cu condiția aceasta ca să te duci și să strigi prin piețe și ulițe că evreii ți-au furat copilul.

Creștina cum auzi că este un act de evlavie și chiar o poruncă, și că tocmai ei se întâmplă să facă acest act de evlavie, spuse cu gura plină; ți-voi da copilul și banii nu voi lua, și voi face întocmai precum îmi vei porunci, și i dădu lui copilul: iar el se duse la tovarășii lui la Neamț.

Și în noaptea aceia în care fiecare evreu șade la masă și mărește pe Ziditorul său și povestește minunile cum că ne-a mântuit din țara Egiptului, luară copilul îl jun-

1) Originalul este la Dr. Elias Schwartzfeld Paris, oferit de mine—AUTORUL.

ghiară și îl aruncară în curtea sinagogei celei ve hi. A doua zi dimineață ducându se câți va evrei la baie, trecură înaintea curtei și văzură copilul zăcând plin de sânge. Atunci căzu peste ei o frică mare, și chemând încă în dată alți evrei, merseră la ispravnicul orașului să i dea de știre despre aceasta.

Iar dacă au venit la dânsul, găsiră la el pe apostatu și alți creștini.

Indată începură a i bate cu bataie cruntă așa încât omorâră cinci din trânșii și i jefuiră rău.

Indată trimise Ispravnicul la Parcâlab ca să vie la Neamț. Cum sosi acesta porunci ca să puie în lanțuri de fier două zeci și doi de evrei și i duseră la orașul Piatra și i aruncară în temniță.

Evreii din Piatra văzând că e rău de dânsii, trimiseră doi oameni iscusiti din Piatra la Vodă din Iași, ca să i povestească ura și tura făcută contra lor.

Iar dacă au venit la Iași se duseră la fruntașii orașului și aceștia merseră cu dânsii la Vodă și povestiră tot ce li s'a întâmplat.

Atunci trimise Vodă doi oameni la Neamț ca să cerce teze dacă lucru este adevărat ori nu.

Oamenii veniră și cercetară și căutară bine și văzură că e falș și neadevărate, asemenea și mama copilului mărturisi adevărul.

Atunci luară pe apostat și l duseră la Mitropolitul din Iași și acesta porunci ca apostatul să fie pus în casa de nebuni în tot timpul vieții sale, iar evreii să fie sloboziți.

Aceasta am scris'o noi spre vecnică pomenire și D-zeu să ne trimeată pe mântuitorul cel drept curând în zilele noastre amin!

Isc. *Ițhoc ben Abraham Moişe*

Aron Leib Neamțer

(L. S.)

Calomnia de sânge dela 1765 din Trg.-Neamț

În vremea domniei a oatra a lui Grigore Al. Ghica V. V. se înregistrează o altă calomnie în acest oraș.

Lângă cetatea Neamțului, dincolo de parâul Ozana, se afla și o biserică ortodoxă veche de lemn, ce a ars cu timpul. Acolo slujiau cinci preoți dintre cari 2 evrei botezați.

Aceștia din urmă, spre a-și airage mai mult poporul se hotărâră a scorni o calomnie pe seama foștilor lor coreligionari. În ultima săptămână a lunii Adar (1765) Vineri s re Sămbătă seară umplură cu sânge de remători o sticlă mare și un pahar țărănesc, și în acea noapte chiar se introduseră în sinagoga cea veche unde depuseră sticla și paharul în urna sfântă.

Tradiția spune că dascălul (șames) sinagogei visa tocmai în acea noapte că sinagoga stă în foc; trezindu-se speriat din vis dote fuga la sinagogă și uitându se înăuntru vazu o lumină din urnă unde erau depuse obiectele de mai sus, și în fantazia lui i se păru că vede doi bătrâni în genunchi cari plângeau.¹⁾

Dascălul speriat de cele văzute se duse iute la rabin spre a-i da de știre, și acesta îmbrăcându-se îndată, plecară amândoi spre sinagogă unde se zice că ar fi auzit o voce ce le spunea: „Căutați în urnă și vă mântuiți“.

Apropiându-se de urnă dădură de obiectele arătate și înțelegând primejția, mulțumiră lui Dzeu pentru scăparea miraculoasă.

Luară apoi sticla și paharul și vărsând sângele în părâu, le spălară bine și umplându-le cu vin roș, le puseră înapoi pe locul de mai înainte: apoi închizând sinagoga, porniră spre casă fără a pomeni cuiva de cele întâmplate.

Sămbătă dimineață, pe când toți erau adunați în sinagogă, se văzură deodată înconjurați de multă lume, de seimeni, husari, lipcani și altă armată. Vornicul târgului, câți-va preoți, comandirul și alți gospodari de frunte intrară înarmați cu iatagane în ogradă și pășind drept la urnă, o deschis-

1) Menționăm aci tradiția așa cum am cules dela bătrâni, este însă probabil că dascălul a fi fost înștînțat prin cineva unde poarta deschisă iar fi deșteptat bănuială.

seră și gășind sticla și paharul cu vin, erau siguri a fi dat de sânge omenesc.

Vornicul scoase abia obiectele și o larmă mare se făcu afară de norodul înghesuit la ferestri, care era setos de răzbunare, de vreme ce cei din launtrul sinagogei scoaseră iata-ganele spre a începe un masacru.

Dar Vornicul, un om bătrân și așezat, liniști mai întâi pe toți și examinând apoi conținutul se convinse că era vin și nu sânge.

Vornicul, cercetând faptul chiar în sinagogă făptuitorii, văzându-se dejucați, mărturisiră singuri cele săvârșite; așa că creștinii ce erau față slaviră pe D-zeu pentru minunea arătată; iar Vornicul relatează faptul Ispravnicului din Piatra.

După ce toate se liniștiră, rabinul și dascălul povestiră la ai lor faptul petrecut în timpul nopții și evreii din Neamț se veseliră 3 zile și 3 nopți de arândul; de vreme ce populația creștină convinsă ce s'a întâmplat o minune, căpătara mare stimă pentru evrei.

Tradiția mai spune că faptul ajungând la Vodă și la Mitropolitul Iacov, ei au pedepsit aspru pe cei 2 preoți botezați împreună cu alți 3 greci, tovarășii lor la această nelegiuire.

Calomnia de sânge dela 1803 în Neamț

În vremea lui Alexandru Moruz V. V. se întâmplă iarăși o acuzare de sânge contra evreilor.

Un casap Ițic, care ședea în vecinătate cu un creștin Mihai Bostan, venind noaptea târziu acasă dela căsăpie, aduse cu sine într'o pestelcă un miel tăiat.

Nevasta lui Bostan, văzând că evreul jupește ceva la noapte, era convinsă că trebuie să fie un copil creștinesc.

Venindu-i bărbatul acasă, îi povesti că a văzut singură, cu ochii ei, cum casapul Ițic juipoia o copilă creștină. Bărbatul ei tăcu și de dimineață denunță faptul ocărmuirii de atunci, afirmând și el că a văzut în persoană că Jidovul Ițic a juipoit un copil de creștin.

Tocmai atunci dispăruse și din satul Grumăzești un copil din sat, răpit de o fiară de pe câmp.

Când Comandirul poliției auzi denunțarea, trimese

zapcii ca să-i se aducă casapul evreu; și după ce l bătu de căzu mai mort, fu pus în fiare cu doi cumnați ai lui și trimes sub escortă la Isprăvnicie din Piatra.

Aci tustrei fură torturați mai bine de o lună, până ce un țaran din satul Grumăzești, eșind la câmp, găsi cadavrul copilului dispărut și înștiință despre aceasta autoritățile locale; care făcând noi cercetări se convinseseră de adevărata stare a lucrurilor și eliberară pe cei 3 nenorociți din temniță.

Negreșit acest fapt avu și o înrăuri e nenorocită asupra populației Israelite în general și cu deosebire asupra aceloră din Trg.-Neamț

Calomnia sângelui dela 1816 din Trg.-Neamț

În adevăr în anul 1816 în luna lui Nissan după calculul ebraic, în vremea lui Vodă Calimach, la un evreu numit Michel croitor, din târgul Neamț, ședea în gazdă un cerșetor creștin cu numele de Ioan.

Acesta după ce isprăvia spre seară cu cerșitoritul venea îndată acasă la evreul în chestie; aducea lemne, i cara apă, iar în zilele de Sâmbătă și sărbători dânsul îngrijea și de foc din casă.

Într'o vinere a lunei lui Nisan, în ajunul paștelui evreesc, cerșitorul făcuse prea mult chef cu băutura și când sosi seara acasă la evreu, se urcă în podul casei, unde se culcă pe un așternut de paie.

A doua zi de dimineață, Sâmbătă, evreul văzând că, cerșitorul nu se mai coboară, se sui singur în pod, unde îl găsi mort.

Michel Croitor dete pe dată fugi la poliție și i vesti moartea grabnică a cerșitorului.

Poliția se transportă neîntârziat în casa evreului și urcându-se în pod, luă jos pe cerșitorul mort, după ce l'a pus mai întâi pe o scândură plină de cuie și i sgăria tot trupul.

Câteva ceasuri după transportarea cadavruului la poliție, acesta fu îngropat în toată liniște.

A doua zi răsări deodată un băcan creștin Ștefan

Vele, care strigă în gura mare : că evreii au luat sânge dela cerșetor și că au cumpărat și oamenii poliției ca să treacă faptul sub tăcere.

El își făcu pe dată o partidă numeroasă de oameni neștiutori și brutali și împreună denunțară cazul Ispravnicului din Piatra *Petrache Sturza*. Dar până a nu sosi Ispravnicul, *Vele* cu partizanii lui desgropară pe mort, îl strâpunseră cu cuțite și râcniau în gura mare că evreii au făcut aceasta.

Ispravnicul din Piatra dușmănea și ura foarte mult pe evreii, fiindcă aceștea i-au refuzat în multe rânduri cererea de al împrumuta cu bani, și el găsi acum prilejul cel mai nimerit de a-și răzbuna contra lor.

Când el sosi dar în Neamț și constată atât alarma dată de Ștefan *Vele* și partizanii lui, cât și împunsăturile de pe trupul cadavrului, dădu îndată porunca strașnică ca, atât Michel Croitor, cât și membrii cahalului evreesc din Neamț, în număr de șese, să fie ferecați în lanțuri și transportați la Ispravnicia din Piatra, unde să poată opera după placul lui.

După ce dar Ispravnicul se întoarse la Piatra, cei șapte nenorociți, fură puși în fiare și în ziua de Sâmbătă la orele unu după masă au fost aduși în Piatra la Ispravnicia județului.

Imediat li luă Zaprazul și au fost apoi aruncați într'un beciu, care se afla pe locul unde este astăzi hotelul și crâșma La Americanul (fost Hotel România).

Agitația în Piatra începu a crește în acea zi printre populația creștină, și evreii, văzând că o primejdie e gata a se sparge pe capetele lor, începură a se ascunde care cât putea mai iute. Prin strade treceau deja cete de Greci și de țărani plini de furie și pe orice evreu care îl întâlneau îl luară la bătaie, și după ce îl maltratau în chipul cel mai barbar, îl duceau până la beciul cel de arestați, unde îl aruncau.

Bătaia suferită de evrei era în adevăr crudă, hordele îi trăgeau de perciuni. le smulgeau perii barbei, îi loveau cu pietre peste cap și peste trup, și nu încetară cu brutalismul lor decât numai după ce victima fu târâtă la beciu.

Un evreu leghuda, de profesie învățător a fost unul din cei mai maltratați; el a fost prins pe strada veche și dus în maltratări până la beciu, unde a fost aruncat și își dădu și sufletul peste câteva ceasuri.

Tot astfel și Froim Lungul, comerciant de lână.

Neculai Gotcol, unchiul lui Vodă Calimach, al doilea Ispravnic al județului, pe lângă cel dintâi Sturza.

Când dânsul află că liniștea e turburată în oraș și că răsvrătirea crește cu mare furie, așa că creștinii iritați țipau în gura mare că vor măcilări pe toți evreii, sosi în ulița mare cu trăsura când o femeie numită *Chaie Velvels* căzu la pământ înaintea trăsorei sale scoțând plânsete amare.

Ispravnicul Gotcol mișcat sări jos din trăsură și apropiându-se de ea, o întrebă ce pofteste. Femeia îi povesti toată întâmplarea.

Gotcol o liniști, și ajungând la Ispravnicie ceru lămuriri dela colegul său Sturza,

Acesta răspunse evaziv și afirmă că scopul arestării este pentru a se putea afla adevărul.

Când Nec. Gotcol văzu că cu Sturza nu o va scoate la nici un capăt, porunci ca să se înhame din nou opt cai la trăsură și se porni la lași spre a povesti lui Vodă toate faptele ilegale ale tovarășului său și a cere destituirea lui.

Sturză se convinse atunci că a trecut de glumă și că afacerea poate avea un sfârșit rău pentru el; trimise dar îndată pe sameșul Feștila Dimitrache, cel mai intim prietin a lui ca să-l ajungă pe Gotcol în drum.

Acesta se porni fără zăbavă, îl întâlni pe acesta la podul Frăsinel și după multă rugăminte îl induplecă pe Gotcol ca să se întoarcă la Piatra.

Ajuns inapoi toți evreii fură eliberați din beciu, după porunca lui.

Calomnia sângelui din Hangu-Răpciuni 1834-1836

Unul Volf Tapilager din Neamț, obicnuea să cutreiere cu felurite articole mărunțușuri etc. satele și târgușoarele din prejur.

Intâmplându-se a fi înaintea Paștelor la Hangu, niște locuitori îi introduseră în marfă o sticlă plină de o zeamă roșie, care apoi fu căutată și găsită la el: „Jidovul are sânge creștinesc pentru azime”, era strigătul unanim.

După multe bătăi, fu trimis la Piatra unde fu încarcerat și schinjit; supus la torturi groaznice, el dete ca complici în această afacere monstruoasă pe mai mulți evrei, cari pe dată fură înhațați și chinuiți.

Lucrul luă proporțiuni din ce în ce mai mari. În fine după intervenția lui Iosef Bolocan din Neamț, care era staroste, având mare trecere la autoritățile Române și Turce.

Am extras aceasta din Analele soc. Ist. Iulius Barașch, anul III 1889 p. 203 și cercetând faptul am constatat astfel:

La un evreu din Roman Iosub al Psalmistului, s'a găsit o sticlă cu pelin roș și creștinii văzând la el această sticlă răspândiră zgomotul că în acea sticlă se află sânge creștinesc. Într'o zi de Sămbătă, pe când vre'o 12 evrei din Răpciuni și Hangu făceau rugăciuni în mica lor sinagogă ce era într'o casă particulară, câțiva Români cu autoritățile comunale, intrară în ea legară pe Iosub al psalmistului, pe David Răpciuner și pe ceilalți în număr de 12 câți erau acolo și îi transportară la Piatra, unde fură închiși în hanul Brașovanu unde era grosul cel mare și unde șezură 4 săptămâni fiind crunt bătui și torturați.

După multă trudă din partea comunității din Piatra, evreii fură eliberați cazul numai avu nici o altă urmare tristă.

Calomnia de sânge din Trg.-Neamț în anul 1834

În noaptea primului seder se petrecu în Neamț o scenă din cele mai înfiorătoare. Niște creștini vecini cu Haim Gilbergher, turnară dinaintea uși acestuia din urmă sângele unui porc junghiat într'adins pentru acest scop. Toată sârbă toare o petrecură evreii în groază și neliniște.

Sfârșitul a fost că făptuitorul îmbătându-se striga singur pe uliță că el a făcut aceasta; dar până atuncia evreii erau ascunși în casele lor. (Povestit de bătrânul Ios. Herș Ghebergher).

Calomnia de sânge dela 1841 (Piatra-N.)

În anul 1841, în timpul domniei lui Vodă Mihai Sturza, avu loc o groaznică năpastă de sânge pe capul evreilor din acest județ și de astă dată direct în orașul Piatra.

În județul Neamțului se ivi un hoț, care a scăpat din castelul închisoarei unde era închis în Muntenia (el era de origine Albanez, un fel de Arnăut). Dânsul se ținea mai cu seamă prin partea muntelui într'o grotă subterană.

El avea obiceiul a prinde atât copii creștini, cât și oameni în vârstă și după ce i prădă, i omoră și le suga sângele din corp.

În astfel de chip se găsiră mai în fiecare zi cadavre pe toate drumurile județului.

Hoțul acesta veni într'o noapte la Buhalnița, la un călugăr și după ce îl prădă, îi tăia capul, îi spinteca pânțele, îi scoase mațele și își bătu joc de el în modul cel mai barbar. Atari scene hoțul le repeta în multe rânduri, și în todeauna nu neglija de a suga sângele victimei sale și a o arunca apoi pe drumuri în prada animalelor.

Românii dimprejur văzând aceste repețite omoruri se năpustiră asupra evreilor și ziceau că dânsii comit toate aceste crime în scop de a lua sânge.

Acest zgomot se lăți curând în populație și nu trecu multă vreme că dânsa se și năpusti asupra evreilor.

Un haham venind dintr'un sat în oraș cu o sticlă de must roș de merișoare de munte, dânsul fu apucat pe drum, legat și dus la Piatra unde fu închis în gros, deoarece se zicea că nu e must, ci sânge creștinesc.

Uu învățător (melamed) Haim Beriș, care era la Iankel Zeiliks din Crințiești, fu legat și trimis burduf la Piatra, unde prin torturi, zise că este sânge strâns la stăpânul său Iankel și la Iosef Herș Gebergher din Bistricioara.

Aceștia fură aduși imediat legați la Piatra împreună cu orândarii Bercu Pungărăcianu din Larg, un frate al său și un fiu al lui, precum și Naftule, părintele lui, Elie Naftalishon, Iosef Herș dela Hang, Haim Beier dela Iapa etc. într'un cuvânt s'au adunat peste 48 de evrei din Broșteni, Răpciuni, Hangu și din toate satele de prin prejur.

Toți aceștia fură ferecați în lanțuri și aduși la Piatra, unde fură închiși în grosul, (arest).

Acolo se puse o gardă de soldați spre paza lor și fură torturați în chipul cel mai crunt. Ei rămaseră astfel întemnițați timp de două luni.

La sus pomenitul Haim Beer era un servitor numit Ușer.

Acesta veni într'o zi pe jos cu piei crude în târg unde le vându și se duse apoi la bărbierul Vasile Frunzeti spre a se bărbieri și curăți de necurățeniile pieilor, care îl umplură cu sânge și murdărie.

Bărbierul văzând că hainele acestuia sunt pline de sânge, puse mâna pe dânsul și-l dete pe mâinele poliției, zicând că acesta este hoțul care suge sângele creștinesc.

El fu pe dată închis împreună cu ceilalți evrei; și fiind că dânsul era mai bănuț ca toți ceilalți; fu schințuit în modul cel mai neomenos.

Dânsul fu legat de perciuni cu capul în jos, fu spălat cu salamură și se dete apoi un număr de cnote peste corp.

Acest tratament barbar dânsul trebui să-l îndure în toate zilele.

Era pe atunci în luna Ianuarie și gerurile foarte groaznice; dar tocmai atunci sârmanul nenorocit Ușer fu scos afară, desbrăcat în pielea goală, îi se turna apă peste trup și fu apoi bătut cu nuele până îi țîșnea sângele de-i curse părăie, care înghețară sub influența temperaturii, fără a putea găsi îndurare înaintea călăilor lui.

Aceste scene se repetară în toate zilele, cerându-i-se în acelaș timp ca să declare: „că evreii l'au pus ca să sugă sânge creștinesc“.

Ceilalți evrei, ce e drept nu avură a îndura aceleași suferințe, dar nu fură mai puțin căzniți; și omenoasă poliție nu le încuviință decât o litră de pâine și o jumătate oacă apă pe zi.

Ispravnicul de atunci era Costache Ghica, un om slab de minte, care făcea toate câte îi se dictau.

Agitațiunea în popor devenea din ce în ce mai mare, evreii erau cuprinși de frică și de o adevărată panică, căci toți creștinii cu grecii în frunte se purtau cu vorbă în gură mare că vor măcilări pe toți evreii din oraș; și față cu această amenințare viața evreilor era într'un serios pericol.

Bărbații petreceau zilele în plâns și post, iar femeile și copiii se bociau și plângeau. În fine veni și scăparea.

În adevăr nu trecu mult și hoțul, adevăratul făptuitor a crimelor săvârșite și imputate evreilor, a fost găsit și prins de câțiva Români pe munți la Crăcăuani.

Acesta se duse la Crăcăuani, unde găsi pe câmp un bou, căruia îi tăia cu un cuțit o bucată mare de carne și fugi apoi în pădurea din apropiere spre a-și frige acea bucată.

Aci erau mai mulți țărani, care lucrau la șindrilă. Țăranul care era proprietarul bouului, cu numele de Ciurcă, văzând pe bouul său mort, alergă în pădure unde găsi pe hoț frigându-și carnea.

El dete dar alarmă mare și sărind cu toții puseră mâna pe el și-l aduseră la Piatra.

Prins fiind el mărturisi îndată că dânsul e hoțul, care a supt sângele creștinilor.

Sgomotul prinderii sale se lăți îndată în oraș și toți, dela mic până la mare, dela copil până la bătrân, ieșiră înaintea lui la barieră ca să-l vază; căci zgomotul perzista în asprime că hoțul e jidan și că va fi adus la ispravnicie.

Adus la ispravnicie și întrebat ce este, el declară că e Ronân, de origină Bulgar-Arnăut și că este din județul Tutova și mărturisi tot odată crimele ce le-a săvârșit. Întrebat fiind de ce n'a ucis și jidani ci numai creștini, răspuse: că dacă se lasa să meargă la un jidan, crășma era pururea plină și nu putea face nimica; dar adaugă tot odată că a ucis un jidan și o jidaucă pe drumul dela Grânțiș, și în adevăr în groata lui din munți s'au găsit cadavrele a două victime evrei, femeia lui Zeilig Grosul și un servitor al lui.

După ce i s'a luat zaprozul, toți strigară că vorbele lui sunt mincinoase, că dânsul nu e creștin, ci trebuie să fie jidan. El fu atunci desbrăcat gol și numai astfel se putură confirma zisele lui.

Hoțul era de statură înaltă, sdravân și aproape un uriaș, purta un caimanac pe cap și un ișlic pe frunte, iar la urechi două monezi (una din aceste o posed eu), și purta cu sine un baltag de o jumătate stângen. Pe picioare purta sdrențe și răspândeau un miros urât.

Câteva zile după ce a fost prins fu dus la Iași unde se și spânzură.

Evreii însă n'au fost pe dată eliberați din închisoare, ei fură siliți a trimite pe bătrânul Bercu Leib la Iași, care scoase un ordin dela Domnitor pentru eliberarea lor; și numai la întorcerea lui, dânșii au fost sloboziți, iar populația evreiască scăpă de cruzimele și bătăile ce a suferit cât și de năpasta neașteptată a calomniei de sânge.

În Analele Istorice ale soc. „Iuliu Barasch“ An. III pag. 204 vorbind de sus povestită acuzare de sânge povesteste că conform ordinului (firmanului) obținut de regretatul Șir Moses Montefior dela Sultan, prin care ordonă că de se va ivi în viitor o asemenea acuzare în vre'o provincie de sub stăpânirea lui, ea să se înađușe îndată și să se pedepsească cu asprime pe acei cari ar născăci-o sau ar încuraja-o și care ordin fu adus și la Iași de un trimis Turc Fuad-Efendi, care îl ceti înaintea lui Vodă și a poporului în Turcește și în Românește; conform acestui firman Ispravnicul Costache Ghica (cumnatul lui Lascar-Catargiu) fu condamnat a plăti 2000 piastri amendă căci el încurajase credulitatea poporului, arestând și maltratând pe evreii arestați în această pricină.

Acuzare de luare de sânge dela anul 1859 în Trg.-Neamț

În luna Decembrie 1858 la un Jidov Alter Lipes din Trg.-Neamț, o servitoare creștină ce o avea, furând mai multe obiecte casnice și fiind maltrată în mod crunt de sus numitul ei stăpân; după ce scăpă dela dânșul, se duse la Piatra unde făcu o denunțare asupra altor Jidovi Iosef Herș Ghebergher, Ițole staroste, Șabse haham, Choskel der heizeriker (răgușitul) și Motel Feighes, că aceștia ar fi omorât o fetiță creștină de 12 ani pentru a-i lua sânge.

Prefectura publică îndată ca părinții or rudele fetei omorâte să se presinte, dând signalmentele după denunsul servitoarei.

Iată și copia publicării în Buletinul oficial al Moldovei adaus No. 32 din anul 1859:

Prefectura Districtului Neamț—19 Aprilie 1859 No. 3277

„La această prefectură fiind trași în cercetare un număr de Jidovi din Trg.-Neamț pentru omorârea unei necunoscute fete cu numele Mariuca, dupre donosirea unei alte

„fete ce au fost slugă la unul din acești Jidovi, că cu două „săptămâni înaintea crăciunului ar fi cășunat omorârea acei „fete și în privirea că donosiții se apără cu totul despre a- „ceasta și pentru că nici până acum nu s’au putut descoperi „a cui ar fi acea fată, se publică spre obștească știință a ei „signalmente și îmbrăcăminte anume : în vârstă ca de 12 „ani, fața roșcovană și cam stricată de vârsat, de stat mică, „iar îmbrăcăminte cu rochie de cit roș și cu o polcuță „neagră deasupra, îmbrobodită cu ștergar alb, ca cine ar fi „părinții sau vre’o rudă de a ei, să se înfățișeze la această „prefectură“.

Istoricul acestei acuzări, a fost că evreii numiți mai sus, aduși fiind în Piatra, unde fiind arestați, fură maltratați spre a mărturisi.

Ispravnicul Rosnovanu însă luă denunțatoarea și îi aplică o bătaie zdravănă, care mărturisi îndată că toate arătările ei sunt mincinoase, având ură asupra Jidovilor.

Ei dară fură imediat eliberați, iar fata fu condamnată de judecătoria locală la un an închisoare.

Calomnia sângelui dela 1860 în Piatra

În anul 1860 în timpul Paștelui creștinesc, Grecii din acest oraș căutară un chip de a reînoui calomnia sângelui și aceasta în înțelegere cu consulul lor.

În acest scop ei se încercară mai întâi de a cumpăra un Țigan dela o curte boerească, dându-i bani mulți ca să lase să-i se ia puțin sânge, după care să se poată năpusti asupra evreilor și să-i învinovățească de acest fapt mișelesc.

Dar țiganul nu putu ține secretul și răspândind vestea, dete alarmă printre evrei.

Obștea Israelită însărcină îndată pe Zalmán Făticineanu și Fișel Tacsier ca să comunice aceasta prefectului Cozadin, acesta chemă pe țiganul și îl cercetă, dar grecilor nu li se făcu nimic.

Întăriți pe cât se vede, de această nepăsare a autorității, ei pășiră spre realizarea țintei lor.

De astă dată își făcură un om de paie umplut cu pulberă și gloanțe, îl îmbrăcară cu haine evreești și i puseră

un taleth pe corp și filactere pe frunte și pe mână, în care i puseră și un sidur (carte de rugăciune).

În ziua întâia a paștelui, grecii puseră apoi acest automat de paie într'o trăsură.

O mulțime de greci călări înarmați mergeau înaintea trăsorei, alții îndărătul ei și restul înconjură trăsura.

Excorta trecu astfel prin ulița mare și prin toate celelalte străzi ale orașului, mai ales însă acolo unde populația israelită era mai numeroasă.

Doi dintre acești înscenători se puseră chiar lângă automatul de paie și imitau rugăciunile evreești.

Evreii văzând acest alaiu și scena provocată de acești fii ai Eladei prinseră frică și închizând iute prăvăliile și ușele dela casele lor se ascuseră în poduri, unde puteau urmări, prin deschizăturile acestora netrebnica lor agitare.

Grecii însă așteptau vre-o mișcare de împotrivire din partea evreilor, spre a se porni la fapte; dar evreii se ținură liniștiți.

Capii acestor înscenători, conducătorii și ațățătorii erau indivizii cu numele de Practe, consulul lor, Stringhilo și Mihalopulo.

Evreii văzând însă că jocul numai ia sfârșit, trimiseră pe bătrânul Bercu Leib ca să denunțe faptul prefectului Cozadin, care adormea și fu sculat din somnul iui.

Acesta luă îndată măsuri pentru urmărirea culpabililor prin jandarmi și pompieri.

Grecii, văzându-se urmăriți o luară la fugă peste Bistrița unde deteră foc automatului, care și explodează.

Prefectul îi ajunse și voi să treacă podul Bistriței, dar ei se împotrivire soldaților, care se încercară a trece podul. Prefectul dădu atunci un ordin sever acestora și jandarmii cu pompierii trecând podul, după o scurtă luptă, prinseră pe toți răsvrătorii, îi ferecară în lanțuri împreună cu consulul lor, care se opuse cu energie, îi aduseră la Isprăvnicie unde fură aruncați în închisoare și ținuți câțva timp, apoi fură cu toții isgoniți din oraș.

La anul 1892 Abram Bicazer venind aci cu un băețel al servitoarei sale, la perdut în oraș, părinții reclamau copilul prin parchet cu acuzare că l'ar fi omorât pentru trebuințele rituale. În fine copilul peste câteva zile fu găsit de poliție și redat părinților din Bicz și numai astfel bietul evreu scăpă de nenorocire.

1) Zavera sau timpul Voluntirilor din jud. Neamț în anul 1821

Istoria voluntirilor din timpul eteriei sau zaverii, este destul de cunoscută, numai puțin purtarea lor barbară și bestială față cu evrei.

Zavera (pentru lege) este numele răscoalei de greci contra turcilor la anul 1821.

Pricina răscoalei se explică prin obișnuința nespusească ce au suferit grecii sub jugul turcesc, vînd a se elibera de acest jug, deci se răscoală atît în toată Grecia cît și aci în România unde fiind foarte mulți și la putere, negăsind pe turci, de a se răzbuna, uciseră și prădară pe evreii ce picaseră în mâinele lor.

Voi descrie aci jalnice întîmplări de starea cea tristă prin care au trecut evreii în acea groaznică vreme:

Ca și în întregă țară ei se arătară de cîteva ori în Piatra și în întregul nostru județ, săvârșind cruzimele cele mai neauzite contra evreilor: cari erau mereu siliți a fugi dinaintea lor și a se ascunde prin munți, păduri și ori unde se credeau asigurați de furia lor.

Pretextul principal întrebuițat de voluntiri spre a putea ucide și jefui pe evrei și din acest județ, era că aceștia țin cu turcii. Așa dară voi începe întîi cu orașul Piatra și apoi cu celelalte din județ.

«Ce necaz, ce osîndire, vai mie! ce fac amar,

«Ce tresnit și ce lovire, ce otrăvitor pahar!»

Eteria sau jalnicele scene prilejite în Moldova de vornicul Alecu Beldiman lași 1861 pag. 1.

După cuvintele de mai sus ale contimporanului acelor jalnice întîmplări se poate vedea grozăvenia acelor triste și amarnice timpuri.

1) Istorical Zaverii am făcut după relațiile lui Iacob Psantir în Divre Halu-mim Bearșos România. Tom. I și al II-lea.

„Pe acel timp Ispravnicul ținutului era Comisul Ioan Cantacuzino care era cel mai mare rival al grecilor și al eteriei „lor El a lansat un manifest cătră toți de obște neguțitori și „locuitorii Moldoveni în care biciuște această răscoală grecească pe care o privește drept perderea acestui pământ și „a tuturor, robindu-ne pe noi și pe lângă nenumăratele și „nesuferitele rele și pătimiri ce au pricinuit la toată starea și „la tot Moldovanul cu feluri de silnicie și prădăciuni, cu feluri de jafuri și cruzimi încât spaima cuprinzând pe toți, „s'au spart sate, târguri, ținuturi întregi și oameni împrăștiați „lăsu casele și averile lor în voia Domnului. Țara a ajuns „să fie pământul plângerei.

Apoi în acel manifest arată pericolul față cu Inalta poartă care ne poate crede complici.

Apelează cătră toți locuitorii a se înarma sub comanda lui pentru scăparea acestui flagel cotropitor, roagă ca toți să se unească pentru a goni pe acești tâlhari.

Tot odată ordonă a prinde pe acești răzvrătitori, a-i desbraca și aduce la el, iar averea lor va aparține prinzătorilor etc. — 30 Aprilie 1821.

Iscălit Sturza Spatar (vezi Uricariul Codrescu XV pag. 254 257).

Tot în buciumul român An. I Iași 1875 de Th. Codrescu pag 6 găsim în manifestul Mitropolitului Veniamin Costache (30 April) din Iași, din anul 1821 către toți de obște a toată starea locuitori de obște, neguțitori și locuitori Moldoveni (de orice lege) din ținutul Neamțului.

Cu mare mâhnire sufletească privesc înștiințarea pentru mișcările și strămutările ce urmează, pricinuitoare de mare zdruncinare și sărăcie etc. apoi apelează ca populația și toată obște să fie liniștită și unită, pentru rezistența etc.

Acest manifest la trimis la Ispravnicie ținutului Neamț, rugând a se publica și în tot cuprinsul ținutului.

Deci Cantacuzino și Sturza după ce lansară manifestul și văzând că nu pot împiedica această răscoală s'au retras, înștiințând cistita ocârmuire a Moldovei despre aceasta, care

orându-i în locul lor pe Bibica, despre care Beldiman îl descrie în versuri :

- 1) „Dar ispravnicul de Piatra, Bibica acel nebun,
- „La Colia, nu la Piatra ca să stea era mai bun,
- „După ce cu Arnăuții care ave dela Eși,
- „Pentru această pricină, dinadins s'au trimis,
- „Beșleaga cum și toți Turcii, negustori ce au afiat,
- „Lovindu-i în miezul nopței, desbrăcându-i i-au legat.
- „Spre mai mare a sa fală, a două zi toți legați
- „I ținea să vază lumea, ca pe niște vinovați.
- „In fine i-au trimis, legați la Eși; și pe drum la Roman i au jertfit.

Acest Bibica după ce ucise pe toți Turcii aflați aci între care și evreii supuși otomani, s'a dus la Iași, unde s'a făcut hatman peste Eteriști.

Un evreu Leib Abramovici (chior) întorcându se acasă dela sinagogă fu prins la ușa casei sale de Voluntiri și băgat în beciu împreună cu câțiva turci ; iar averea lui i se prăda cu totul.

Cu mare greu isbuti soția lui Malca ca să-l scape, obținând dela căpitanul Voluntirilor Const. Nanoan voie de a putea umbla neatins pe drum ; de aci acesta plecă în unire cu un altul Ide Leib Argintar la Roznov, unde un evreu era închis și pe care îl scăpară de moarte, aducându-l acasă rănit și greu bolnav.

Dar și aci trebuie remarcat că Românii dădură mult ajutor pentru scăparea acestuia.

Doi greci din acest oraș frații Gheorghe și Const. Nannan își făcură o bandă de Voluntiri și în noaptea de sf. Teodor, în postul mare se sfătuiră ca să ucidă pe toți turcii din acest oraș ; pe mulți îi și măcelăriră, iar o mică parte numai scapă peste graniță.

Pe lângă turci fură uciși și câțiva evrei ; dar când această bandă plecă în jos ea fu dezarmată și mulți din ei fugiră la Brașov.

Cât pentru Voluntiri de aci voi remarca că fiecare din ei purta o floare roșie pe cap, care era semnul lor distinctiv.

Zavergii se năpustiră ca lăcuste asupra tuturor satelor

1) Beldiman pag, 6.

din întregul județ și înarmându-se se așezară pe la mânăstiri, de unde năvăleau în bande asupra evreilor din sate și din orașe ale județului.

Pe acei prinși îi duceau la mânăstiri și i schinjuea în diverse chipuri. Pe unii îi spânzurau de picioare cu ca ete în jos și îi jupeau ca pe vite, părjolindu-i cu paie; iar pe alții îi desbrăcau în pielea goală și îi învăleau cu sucmane muiate în leșie clocotită, până li se jupuia pielea iar la alții săvârșeau alte nepomenite cruzimi.

Voluntirii ajungând la Broșteni, adunară din Dorna, Păraul Cărjei, Mădei etc. pe toți evreii, pe cari i-au tăiat pe un

catarg, aruncând cadavrele în Bistriță. Un negustor din Piatra Ioan Grasu, fiind față la acea scenă îngrozitoare, cuprins de milă răscumpără din mâinele călăilor pe două femei tinere din Mădei, pe care le trimise cu pluta la Piatra, venind și el dădu gratis dughenele sale (unde se afla astăzi fostele case a defunctului Simon Rentzler) pe timp de câțiva ani lui Bercu și Leiba Șprințes, soții femeilor sus numite. Aceștia își făcură aci negoțul și mai târziu plătiră datoria lor

Iacob Psantir

Primul Cronicar al Evreilor din România

filantropului și bine făcătorului lor Ioan Grasu. Tot aci e locul de observat că printre femeile ucise la Mădei erau și 4 copii a unei femei Reizel.

Un evreu Moise Beer, care ședea la munte fu prins de Voluntiri și torturat cu mari cazne până muri sub mâinile lor.

Moise fiul hahamului Șmil din Buhalnița, plecând pe drum cu lână spre Hărlău, a fost masacrat pe drum de Voluntiri.

Bercu Pungarăcianu care fu întâlnit de ei, scăpă cu fuga din mâinele lor, nu însă fără ai tăia nasul.

La tatăl bătrânului Bercu Leiba numit Zudik, veniră cu banda lor Elie Catargiu și Bujor și-l siliră cu amenințări ca să meargă la M-tirea Bijean și să interviev pe la călugări de acolo ca să le deschidă mănăstirea, în scop de a o putea prăda. de oarece se aflau acolo multe averi ascunse de ale boerilor, cari fugiră de frica Voluntirilor; dânsul nevoind a trăda pe călugări, al căror credincios era, Voluntirii îl tăiară pe loc în bucăți.

În comuna Largului Voluntirii au tăiat pe evreii Avner Meșures, pe Uren și pe Zeilig Ghebergher cu femeia lui.

La Răpciuni Voluntirii au tăiat pe Ițic Ghebergher cu toată familia lui.

La Potoci au tăiat pe Zeilik der grober cu toată familia sa.

Aci în Piatra ședea un turc cu numele de Ciolac, care era negușitor de miere și era găzduit la un evreu Moise Buhalniț-r, dânsul fu prins de Voluntiri și o moarte sigură îl aștepta; dar evreii având milă de el îl răscumpărară din mâinele lor.

Când Voluntirii erau să treacă pentru ultima oară prin Piatra, ei trimiseră o deputațiune, care să vestească hotărârea luată de ei de a măcelări pe toți evreii din oraș.

Deputațiunea sosi în adevăr în oraș, se primblă prin ulițe bând, cântând și petrecând; ținând predici de excitare a populațiunii contra evreilor, cu scopul de al face părtaș la măcelul proiectat de ea.

Când evreii auziră de această deciziune și priviră la scenele funeste ce se pregăteau pe seama lor, ei se înspăimântară și neștiind încotro să apuce, se ascunseră care unde credea că e mai sigur cu viață.

O parte din Voluntiri erau dejea în oraș, iar alții veneau dela mănăstiri, adunați fiind cu toții la locul unde e azi târgul vitelor.

Aci ei se puseră pe petreceri și țineau predici ațățătoare contra evreilor, așteptând pe șeful lor lordache Negroponte, care trebuia să decidă asupra soartei acestora.

lordache sosi și începu a agita și mai mult masele sale barbare contra evreilor.

• Iar un Voluntir cu numele de Șeptelici din aces oraș, cutreeră orașul cu o bandă întreagă ținând în mână o tablă aurită și strigând în gură mare că e pus de Ipsilante spre a culege neghina din grâu, la care banda lui răspunse cu un amin asurzător.

Dar când Voluntirii erau dejea să dea navală, turcii intrară deodată în oraș cu furie mare, cu cuțitele în gură și iataganele în mâni în fruntea cu pașalii: *Ciobanoglu și Saliç Pașa*; dând navală asupra Voluntirilor; ucigând pe orice întâlneau în calea lor și *tocmai cam pe locul fântânei din târgul vitelor*, au tăiat și capul lui Șeptelici.

Ceilați Voluntiri o luară la fugă, dar turcii îi fugăreau și îi măcelăreau fără milă, îndată ce puneau mâna pe vre-unul.

Atuncea abia putură și evreii eși din ascunzătoarele lor și să respire mai liber.

Odată cu venirea turcilor, frica de Voluntiri dispăru și populația începu a respira mai liber; dar în acelaș timp începu groaza acestora.

Un grec *Manole Apostol* din Piatra, neguțitor de plute, temându se de turci, când auzi de venirea lor fugi; pe drum el fu prins și adus la Roznov.

Evreilor de acolo și aci făcându-li se milă de el, și mai ales lui Duvid Colomeir, strânseră ofrande și îl răscumpărară din mâinile turcilor.

Pe când vre'o 40 de turci erau pe drumul Tazlăului și ajunseră la satul Roznov, un chelar din curtea lui Ionică Jipa începu a căti împotriva lor. turcii îl legară și îl duseră înaintea cailor; iar când ajunseră la satul Borlești mai prinsă alți patru Români și anume pe Vasile Bărtoi, Costache Stâncosu, Petru Nichită și Theodor a lui Ioan poreclit Ciobotă. îi legară și pe aceștia și îi fugăreau înaintea cailor.

Trei evrei anume Leibole Slobozier, Michel orândar din Gal și Avram Chaim Ghedales, care erau bine văzuți de turci se rugară de șeful acestora Mehmed Ismail, dându-i și un peșcheș, ca să-i cruțe pe aceștia, obținând această grațiere. Când ajunseră în satul Ruseni, fură primiți în gazdă la săteanul Ieremia Bobărțac. Acolo traseră în gazdă și turcii, iar Români de frică le aducea provizie atât pentru ei cât și pentru caii lor.

Acolo Jipa cu cei 4 Români au fost din nou făcuți prizonieri și legați, puși într'o oclă și păziți de turci: dar evreii le dădură de mâncare și de băut, rugându-se mereu pentru viața lor.

Pe la miezul nopții abia în sunetul clopotelor unei trăsuri veni deodată proprietarul moșiei Roznov Ioniță Stolnicu împreună cu un evreu Șmil Beile Reizes, care știa turcește și putură răscumpăra dela moarte pe Jipa. fără a putea isbuti să scape și pe ceilalți.

A doua zi cei trei evrei, implorară cu lacrimi eliberarea celor 4 români, dar turcul nu se înduplecă până nu scoaseră 80 irlilici și numai atunci îi putură scăpa.

Abia cu mult mai târziu românii înapoiară evreilor banii, mulțumindu-le din inimă pentru binele ce le-au făcut.

Nu voi lipsi asemenea a adauga un fapt, de altfel foarte cunoscut, că creștinii care se temeau de turci se refugiară și se ascundeau în casele evreilor, care îi țineau zile de-a rândul și îi ospătau în casele lor până ce turcii plecară cu totul din oraș.

Alți creștini neguțitori, cari aveau necesitate a călători și pentru a nu avea nici o frică de turci, se îmbrăcau cu haine evreești pentru a evita orice pericol.

Mai am de arătat că aci în Piatra, turcii prădară bisericile creștine iar evreii le-au răscumpărat obiectele sfinte prin Aliukem Avram, care obiecte au fost înapoiate preoților bisericilor respective prin Șulim Dobrener și Duvid Colomeier.

Acuma voi vorbi de târgul Neamțului și de celelalte localități în suferință.

În Buciumul Român de Th. Codrescu An. II pag. 337 vorbind de Trg.-Neamțului în timpul Zăvërei dela 1821 între altele zice: a început a veni niște căpitani cu Voluntiri în Trg.-Neamțului, au dat foc târgului și pre mulți Jidovi i-au tăet și pe turci unde-i găsea.

În luna lui Nisan a anului 1821 se afla în Târgul Neamț un Sărb romanizat numit Petru Capral și fratele său Ștefan sau arnăut.

Acesta pentru a putea mai ușor vărsa sângele evreilor se prefăcu că voește să-i proteagă contra Voluntirilor, deoarece se arată în față cel mai bun prietin al lor, și strânse astfel într'un beciu al său peste 100 suflete evreești, și după ce

își umplu astfel ¹⁾beciul cu victime. chemă într'o bună dimineață mai mulți Voluntiri și scoțând unul câte unul îi tăiară și aruncară cadavrele lor pe câmpuri și prin păduri.

Pe cât era de barbar acest fapt el nu rămase nepedepsit, căci când turcii intrară în oraș puseră mână pe acest Sărb nelegiuit, îl bătură în fiecare zi cu nuele peste tălpile picioarelor și cu rânci peste corp, și îl chinură luni de-a rândul cu diferite cazne până își dădu sufletul în dureri; iar leșul său fu aruncat câinilor spre mâncare.

Suferințele evreilor din Neamț. în timpul Zaverii, erau mai mari decât al celor din Piatra, ba chiar din toată Moldova. Mai bine de o jumătate din populație a fost ucisă și aruncată pe drumuri spre peada câinilor; și caznele cele mai mari le-au suferit în mânăstirile megieșe, unde au fost torturați și schinjuți în chipul cel mai barbar de călugări greci și Voluntiri.

Numai o parte mică ce a putut scăpa de cuțitele uci-gașe ale Voluntirilor, sa refugiat peste graniță în Bucovina și nu s'a reîntors la cămin, decât după potolirea desăvârșită a răscoalei; și încă aci îmi povestisă bunica mea *Mase* (o bătrână de peste 90 ani, născută în Neamț, reșoasă de 30 ani al căror părinți fură uciși atunci) că atât bărbații cât și femeile și copii au fost siliți a se travesti în haine țărănești; căci din contra erau omorâți de Voluntiri.

Capul Voluntirilor din Neamț era Sticica, un Arnăut din satul Grumăzești, om sdravân și înalt, crud de obicei și barbar față de evrei. Subalternii lui, cari furnicau în întregul județ, erau; Părvu Blamar, Radu Spirul, Ioan Radu, Vasile Lăcătuș și alți.

Stoica era un adevărat grec, pentru care a și fost trimis din Piatra de către șeful de acolo la Neamț, unde sosi în luna Iulie, într'o Vinerea seară, îndreptându-se direct către beșleaga turcească, care era unde e azi sub prefectura, omorând 3 turci, pe care îi târă morți până înaintea bisericii „Adormirea” și unde au rămas mai multe zile, până s'au milostivit evreii de i-au furat într'o noapte și i au îngropat dincolo de gardul vechiului cimitir Israilit.

1) Beciul era în ulița veche sub deal. Din cei scăpați din beciu au fost: Velvel Segal și Aizikel Cojocar.

Vre'o 8 turci cari au scăpat de acolo cu viața s'au ascuns la bătrânul Motel Feighes, care îmbrăcându-i în vechiul port evreiesc Moldovenesc, i-a adus până la Suceava.

Adevărată goană contra evreilor s'a deslănțuit aci în ziua întâia de Selichot și când Stoica veni cu 400 Zăvergii din M tirea Neamțului și a dat foc târgului.

Evreii fură prădați ziua mare și averile lor încărcate de Zăvergii pe harabale, fură expediate pe la mănăstiri.

Apoi el cu banda sa deonora fetele și femeile Israelite, spintecară pânțele femeilor însărcinate și comiseră și alte grozăvenii:

Tot dânsul prinse pe Michel Firester, Moise Avram Paster, David Lutfac, Mortche de ing, Hilel Soicher, Velvel Uricaner, Velvel Tismenițer și pe alți în număr de 40 suflete și îi transportă la Vânători, lângă Neamț, unde i-a ținut vre'o 8 zile, chinându i într'un mod barbar și în ziua de Șabat-teșuva i-a scos pe prund unde era jugăritul M-tirei Neamțului și i-au tăiat pe rând, lăsând cadavrele lor pe câmp unde au rămas neîngropate luni când veni un țigan de acolo, care aducând faptul la cunoștiința evreilor, bătrânul Motel Feighes și Iosub Bolocan au ieșit cu căruțe, de i-au transportat la vechiul cimitir, și au îngropat rămășițele cu mare jale lângă oil.

La *Pipirig*, aproape de Neamț, ședea un evreu Motel Piperigher; acesta se trezi într'o Sămbătă dimineața cu o ceată de Volunțiri sub conducerea lui Gh. Ursu, cari intrară în cărciumă, cerându-i de mâncat și de băut precum și banii ce i avea la sine. După ce le a făcut toate pe voie, îl tăiară pe el, pe soția lui, un ginere al său și pe o fiică a sa de 18 ani.

Cei doi fii ai lui Motel Nusen și Fișel venind din sat și auzind zgomotul făcut de Zăvergii precum și de măcările părinților fugiră în târg, de unde sau întors peste câteva zile, siluând cadavrele, le aduseră în târg de le înmormântară pe cimitir.

La *Filioara*, sat lângă Neamț, Zăvergii omorără pe orândarul Burech Neamțer împreună cu familia lui compusă din 8 suflete.

La *Vânători* Zăvergii în frunte cu Ștefan Caprar, șeful lor, adunară mai mulți orândari cu familiile lor, în număr de

peste 60 suflete și după ce îi chinură mai întâi ca să se boteze; văzând că torturații rezistă la caznele lor, i au tăiat pe toți; cadavrele lor neîngropate au fost aruncate pe câmp spre prada fiarelor.

La *Petricani* ajungând Voluntirii la crășma lui Moise Tismanișer, găsiră și alți 7 evrei din Fălticeni. cari se întorceau acasă cu brânză cumpărată de ei. Toți fură tăiați, afară de ginerele orândarului, luându-li-se și căruțele cu brânză. Ginerele orândarului care a scăpat cu viața i-a îngropat pe toți în curtea crășmei, unde și astăzi se mai vede locul mormântului.

Orândari din *Humulești și Bălfătești* au scăpat din mâinile Voluntirilor mulțumită stăruinței preoților și a suzelor însemnate de bani cu care s'au putut răscumpăra.

În genere evreii omorâți erau atât de numeroși de-i îngropa câte 10, 20 deodată.

Dintre evreii duși la mănăstire și care au scăpat cu viață, fiind răscumpărați de Motel Feighes și Iosub Bolocan, prin intermedierea protoreului din Piatra se pot cita: Moschke Maliner și Leib Moșches, ginerele celui dintâi, căruia Voluntirii i-au scos un ochiu.

Pe lângă cei doi de mai sus au răscumpărat și 4 turci: Ali Becce, Mehmed Gherefi Osman, Uzun și Abraham Ghiurel (toți neguțitori din Neamț). Banii răscumpărării li s'au restituit mai târziu, odată cu venirea turcilor în țară.

Evreii prinși și duși la M-tiri, acolo erau groaznic torturați de călugării greci și voluntiri. Unora le tăia vinele de vii ținându-i în torturi până li se scurgea sângele cu desăvârșire, pe alți îi atârnav de picioare și le jupuea pielea de vii, pe alți îi tăvălea înveliți în sucmane muiate în leșie clocotită, astfel că se ducea carnea despărțindu-se de oasele corpului, pe alți îi părlea cu paie peste tot corpul, pe alții îi creștiniza prin facere de cruci pe corp și frunte, altora le smulgea cu clește părul capului, bărbie, sprincenile etc. Cadavrele le arunca pe câmp ori în pădure.

În Analele soc. Istorice «Iuliu Barasch» an. II p. 196 într'o Șaalot asupra unei întâmplări din orașul Neamț din timpul Zăverei găsim următoarele despre Voluntirii din acel oraș.

„Intr'o Duminică 21 Av. Voluntirii intrară în oraș. Toți

locuitorii evrei părăsiră orașul afară de doi cari s'au ascuns, pe unul îl chema Hilel Lutfak și altul din Polonia. Dumini- ca cealaltă 28 Av. 2 evrei refugiați într'un sat apropiat de oraș se reîntoarseră în oraș, numiți Moșe ben Pinchas și Ichiel Mechel ben reb Moșe Iosef Haleivi, în urmă sosi veste la Trg.-Frumos unde se refugiară mulți evrei că cei 4 evrei s'au prins de Voluntiri. Fii sus numitului Reb Moșe trimiseră îndată o scrisoare la un creștin comerciant din Neamț, prin care îl rugau ca să răscumpere pe prizonieri, ei primiră răspuns că cei 4 evrei au fost uciși și cita pe fiecare pe nume. Șaalot are data 4 kislev 5583 (1822) subscris de rabinii Moșe Șmelke rabin la Neamț (bunicul lui Iosef Abeles Galați), Aron ben Doubeer, Sabetaib, Abr. Kahan.

Adevărul este că mai mult din jumătatea populațiunei Israelite din Trg.-Neamț a fost masacrată, averile lor prădate, orașul aprins împreună cu sinagoga lor.

Șoil Fălticener, Mosche Maliner etc. cari erau prizonieri în mănăstirea Secolul, fiind scăpați de turci, povesteau cu groază întâmplările de atunci și caznele din M-tiri.

Când turcii au venit la Trg.-Neamț, Voluntirii sau refugiat la M-tirea Secol, unde fură uciși până la unul. O spaimă cuprinse populația creștină și fiecare se ascundea în casă, în podul sau în beciul unui evreu; aceștia le deteră rele trebuincioase și îi păziră ca pe niște frați.

Turcii după ce intrară în oraș, jefuiră bisericile creștine; iar evreii cumpărară dela dâșii toate lucrurile sfinte și adunându-le în casa lui Iosub Bolocan, acesta le a înapoiat mai în urmă preoților Haralambe și Mihai, cari le pu- seră îndărăt la locul lor în bisericile jefuite.

Tot odată evreii răscumpărară dela turci pe mai mulți români și îi adăpostiră la sine, până după plecarea acestora.

Între creștini răscumparați se pot cita: Neculai Drăghici care a dat mai târziu foc sinagogei, Catinca fiica lui Vasilică Hagiu și sora directorului de atunci al județului, pe care Motel Feighes o răscumpără cu 1850 lei vechi ce li s'a înapoiat. Bolocan și Mates au răscumpărat dela turci pe preotul Ienache din Humulești și Safta femeia comandirului Constantin din Neamț.

Revoluția Românilor din anul 1848 și Evreii din jud. Neamț

Pentru fraternitate, egalitate și libertate

1) Este incontestabil că evreii din România au contribuit întotdeauna la toate faptele mărețe pentru progresul și fericirea acestei țări. Evreii au contribuit și la revoluțiunea Românilor, în anul 1848 prin un înflăcărat patriotism al bărbaților: *Daniel Rosenthal, Sanders, Lazaric Zaraful, Dovician Bali, Iehuda Barbu Iscovescu* și alți care și-au sacrificat viața pentru sfânta cauză a poporului român.

Această revoluție ca și a Francezilor a fost pentru: Fraternitate, egalitate și libertate tuturor locuitorilor din ambele Principate. În acel timp era o adevărată fraternitate și dragoste între români și evrei.

În acel timp în ambele Principate s'au proclamat în proclamațiunile lor Emanciparea Israiliților, care proclamațiuni au fost subscrise de guvernul revoluționar: Ioan Heliade Rădulescu, C. A. Rosetti, Frații Brătianu, Frații Golescu, Chr. Tell, Frații Ghica etc. și care prevede ia Art. 21 *Emanciparea Evreilor* și drepturi politice pentru orice compatrioți de altă credință, iar în Moldova, în programul partidului național în frunte cu rudiții *Mihail Kogălniceanu, C. G. Cantacuzino, Iorgu Sturza, Vasile Alexandri, Lascar Rosetti, M. Iepureanu* etc. prevede aceleași drepturi la Art. 27 din program.

În manifestul guvernului revoluționar zice: „Cetățeni în general: preoți, boeri, ostași, negușitori, meseriași, de orice treaptă, de orice nație, de orice religie, vă aflați în această țară, greci, sârbi, bulgari, germani, armeni, israeliți, armați-vă spre a ține bună orânduială și a ajuta la

1) Vezi Evrei luptători în Revoluțiunea Românilor din Anul 1848 de mine.
Cronica Comunităților Israelite din Jud. Neamț de Iosef Kaufman cronicar Piatra-N. Tom, II.

fapta cea mare. *Patria este a noastră și a voastră. De azi înainte o masă avem cu toții, un oaspăt de frăție ni se întinde: aceleași drepturi vom avea cu toții*".

1) Acuma voi arăta și întâmplările din acest județ din acel timp.

După răscoala din 28 Martie acest an, tinerii români s'au refugiat la Hangu iar la Bălțătești era: Ale.u Aslan, Cons. Bălășescu și Archimandritul Paisie lăceau toate pregătirile pentru revolta.

În Bălțătești Kneazii frații Leon și Gh. Cantacuzino împreună cu leșii: Malicovski, Trafsicov, Al. Ostahov, Iacob Stibulischi, Telisor cu românii Gh. Bonte, Th. Lungoci cu mulți țărani lucrau arme, drapelul etc.

Țara era ocupată atuncea de armata Rusă și Ispravnicul Banul Dim. Stan (al ținutului Neamț) raportează lui Vodă Mihai Gr. Sturza la Iași că Polcovnicul Rus Eller refuza a face cercetare pentru urzirele răsvrăitoare făcute de cei pomeniți aci, dar pe urmă acest Polcovnic făcuse inspecție cu cazacii și la Războeni, unde aresta pe leșii ce se aflau acolo lucrând arme, apoi a arestat și pe Leon Cantacuzino la Bălțătești și pe ceilalți.

Generalul rus Lüders ceru lui Sturza arestarea lor și atunci Sturza cere Polcovnicului Moller ajutor militar pentru arestarea revoltanților urmăriți de Maiorul Iacovache, care prind numai pe Hatmanul Alex. Aslan și pe Const. Bălășescu iar ceilalți fug în alte localități.

De remarcat este că evreii și de aci ca și cei din București, Iași etc. au fost tot mecanismul acestei mișcări.

Orândarii din Hangu, Bălțătești Meir Ete'os, Avram Făinar, Leib Bolocan, Leiba Reigenstreich. Avram Strul și Marcu Roșu, etc. au adus materialul necesar pentru fabricarea de arme etc.

Acești orândari au fost în strânsă legătură cu Iosef Bolocan staroste din Trg.-Neamț și alți.

Frații Cantacuzino au fost ascunși la bancherul Laba Mocâl, până s'au furișat cu fuga de rușii și de urmăritorii lui Vodă Sturza.

1) Vezi Documentele Hurmuzaki privitoare la Istoria Românilor, Vol. VI supl. I, pag. 580-586.

Revolta agrară din anul 1907

Această răscoală agrară a fost în forma ei cea mai primejdioasă. Mișcarea în fond a fost antisemită în Moldova dar mai grozavă a urmat în Mantenia și Oltenia până la venirea guvernului liberal, când încep represiunile și liniștirea populației.

Mă rezerv a face numai istoricul faptelor petrecute în acest județ.

Duminică 5 Martie 1907 în comuna *Roznov* e agitație mare, foarte mulți țărani se duc la arendașul moșiei *Roznov Șmil Herșcovici*, cerând estenirea pământului, amenințând cu răs.oala. Avizându se prefectura a trimis pe procurorul Kugler, judecătorul de instrucție Adam cu o companie de soldați și jandarmi.

În 8 Martie a început răscoala în comunele *Zănești*, *Costișa* și *Buhuși* cerând pământ. S'a trimis armată în toate comunele răsculate și mai cu seamă la *Buhuși*.

Prin're s'ateni a domnit o febrilă agitație sgomotoasă, cerând estenirea pământului, contrăr își vor face singuri d'opta'e. Prefectul *Gr. Isăcescu* a trimis acolo pe căpitulul *Sandu Chiriac*, comandantul jandarmeriei, care potoli spiritele.

A doua zi țărani s'au adunat într'un număr mai mare la arendașul *Herșcovici* din *Roznov*, cerând pământul mai estin amenințând cu revolta.

S'a anunț t Prefectura și a venit cu un tren special aducând pe d-l procuror și judecătorul de instrucție împreună cu armata; începând parlamentările cu țărani, d-l *Herșcovici* consimți condițiunile și țărani s'au împrăștiat mulțumiți.

În *Piatra-N.* d-l Polițai *Cost. Șoarec* a descoperit o tipografie care tipărea o gazetă contra evreilor. al căror redactori au fost din *Botoșani*. Cazul fu avizat Prefectului, care a luat severe măsuri contra acestor redactori.

Ministerul de război ordonă telegrafic Regimentului local 15 Războeni a face imediat mobilizare de 7 contingente, începând dela anul 1897. Aceasta se face prin sunetul de goarne și darabană.

În ziua de 8 Martie starea este astfel: Țăranii din *Roznov* s'au răscolit staționând în gară, la *Buhuși* este tulburare, la *Zănești* țăranii s'au dedat la excese, devastând locuințele evreilor *Lupu Aizic*, *N. Nachmanovici*. Aceștia au fost grav maltratați și alungați. Arendașul *Heller* a fugit. Numeroși țărani din *Costișa* s'au dus în corpore la *Buhuși*, unde au devastat magazinele din strada *Mare*. Mulți evrei au fost bătuti, forțele militare au fost insuficiente iar Prefectul a cerut telegrafic Ministerului armată.

Panica evreilor era de nedescris. Arendașul *Istrati* a fugit la *Piatra*. Un evreu care s'a apărat cu un revolver a fost crunt bătut.

În comuna *Zănești* evreii de asemenea au fost devastati și alungați.

În *Buhuși*, după cum am zis țăranii revoltați au devastat complet magazinele evreilor *Michel Leiba (Silvianu)*, *Moise Weizer*, *Moise Wechsler*, *Mendel Esrig*, *Mochi Siegler*. Cea mai mare parte din marfa devastată a fost furată iar restul aruncat în stradă.

Soldații de aci au intervenit dar fără rezultat fiind insuficienți. Locotinentul *Stănescu* a fost lovit la cap. A fost oribil bătuti *Șmil Iuster*, *Alter Iuster*, femeia *Nese Siegler*.

În acel timp sosi cu tren special Judecătorul de Instrucție *Adam* cu o companie de soldați. El alerga în mijlocul răscolanților iar răsvrătitorii fugiră la barieră și el anchetează.

În comuna *Roznov* țăranii au înconjurat curtea arendașului *S. Herșcovici*, cerând sgomotos să le socotească pământul estin, amenințând cu răscoală și incendiarea curței, Prefectul sosi cu un tren special împreună cu 2 companii de soldați din *Regim. 15* de aci precum și căpitanul *Jardarmilor S. Chiriac*, fiind de față și *Procurorul* cu *Judecătorul de Instrucție*. Aceștia împreună au potolit spiritele.

Arendașul *Herșcovici* a redus prețul după cererea

răsculaților iar comunele pomenite : *Zănești, Podoleni, Costișa și Buhuși* revolta nu s'a putut încă liniști și de aceea în orașul *Piatra-N.* populația evreiască a fost neliniștită și spiritele agitate din cauza versiunelor grave ce s'au pus în circulație.

Mai trebuie remarcat că tot în ziua de 8 Martie dela arendașul Istrati, țărani revoltați (*Buhuși*) au pornit în corpore la arendașul pădurilor *Michel Leiba (Silvianu)*, au spart ușile l'au târât la Primărie, silindu-l să semneze un contract de eftenirea lemnelor. De aci s'au dus mulțimea la curtea marelui rabin Fridman, amenințându-l că dacă nu va stăruii la arendașii să le deie pământ și lemne mai efin, vor incendia târgușorul. Multe familii și rabinul se refugiară la *Piatra*.

Populația de spaimă s'au ascuns în beciuri, poduri etc. i. r. cea mai mare parte fugiră îngroziți din târgușor.

Trbuie de remarcat că dirigintele oficiului postal și Judecătorul de Ocol, în fruntea soldașilor cu baionetele scoase au potolit răscoala,

Din satele *Podoleni, Roznov, Slobozia* au fugit toți evreii de acolo.

În ziua de 10 Martie (1907) un număr de 400 țărani s'au dus în *Roznov* la arendașul moșiei *S Herșcovici*, ducându-l forțat la Primărie, unde i-au cerut eftenirea pământului prin contract, contrar îl vor stășia iar căpitanul Jandaru Ior S. Chiriac a intervenit.

În acelaș timp *Dr. Aureliu Lupu* le ținu o cuvântare entuziasă, dându-le dreptate, rugând pe dl *S. Herșcovici* să accepte condițiunile, caciace a făcuto, semnând contractul impus și numai astfel a s'apat cu viața.

Tot în acelaș timp sosi în *Roznov* cu un tren special Procurorul, Judecătorul de Instrucție și armata iar țărani se îndărjiră și a mântător, amenințând cu devastarea comunei, iar evreii fugiră cu familiile lor, lăsând avutul în voia întâmplărei, iar răsculații au devastat prăvăliile și casele lui *Iancu Herșcovici* care a fost complect distruse și jefuite.

Sosind un batalion din Regimentul 14 Roman, Procurorul care venise acolo a fost insultat și înconjurat iar armata a arestat pe capii răsvrătirei.

Evreii din *Zănești*: Lupu Aizic, H. Weisman, A. Nachmanovici, A. Abramovici și Marcu Avram au fost devastați, bătuți și fugăriți,

La *Podoleni* răzvrătorii au înconjurat Primăria, unde au fost Procurorul cu Judele de Instrucție pe cari i-au ținut închiși toată noaptea și numai sosind armata cu căpitanul Păun, totuși nu s'au astămpărat, devastând pe evreii: *Herș Zeilig, Leiba Lăzis, Ițic Goldenberg, Iosub Krigler*, maltratând oribil pe *Leon Moscovic* cu soția sa cari fugiră la gară pazați de soldați

La *Costișa* țărani răzvrățiți au devastat curtea arendașului de acolo *G. Orenștein*, care cra fugit la Bacău, bătând oribil pe comptabilul *Krigler* și arzând arhiva moșiei.

Aci în *Piatra-N.* o delegație de 10 fruntași evrei s'au dus la Prefectul *Gr. Isăcescu* rugându-l să iei măsuri de apărare, ceiace a promis din toată inimă.

Tot în ziua de 10 Martie țărani din *Țibucani* s'au răscolit contra arendașului *Herșcu Rapaport*, i au devastat curtea, abia a scăpat cu viața,

Arendașul moșiei *Mitoc* I. Kaufman ca prin minune a scăpat cu femeia și 3 fiice, fugind din comună, iar tovarășul *A. Weintraub* a fost bătut.

Aci în *Piatra-N.* panica mare (11 Martie), Autoritățile sunt în plină mișcare, pretutindena consternare căci era teamă să nu năvălească și aci. Groaza cuprinsă populația Israelită. Poliția caută să liniștească spiritele.

În *Buhuși* magazinele sunt închise, circulația pe stradă oprită și barierele sunt păzite. Pretutindene jale și mizerie. Foarte multă lume Israelită este adăpostită în fabrica de postav.

În ziua de 12 Martie în orașul *Piatra-N.* domnește mare ferebere și agitații în sânul populației Israelite de aci, având serioase temeri de tulburări la care se aștepta zilnic. Evreii au fost ziua și noapte în picioare luând mari măsuri de pază.

Barierele erau ocupate de soldați, patrulare umblau prin oraș.

Seara închideau prăvăliile, baricându-se în casă. **Panica** era indiscriptibilă.

În zori de zi se observă ferbere prin mahalale, la 9 oare dimineața se strâng în fața Primăriei mahalagii. În acest timp sosește batalionul Regimentului 7 Infanterie din Ploești.

Mahalagii cerură Primarului *Dim, Corbu*, estenirea imasului, care i-a asigurată după dorință iar simpaticul avocat *Ioan Antoniu*, care le vorbi din balconul Primăriei, rugându-i să se împrăștie căci vor fi satisfăcuți.

Toate dughenele în acest timp erau închise. La moșia *Bodeștii Ghica* (a d lui Leon Bogdan) s'au adunat țărani cerând să li se arendeze moșia pe 50 de ani cu prețul ce vor hotărâ, apoi s'au dus la crâșmă unde s'au dedat la orgii au devastat magazinele și crâșmele evreilor, cari fugiră de furia lor.

În ziua de 12 Martie (1907) starea revoltei a fost astfel: În *Buzieni* o mare mulțime de țărani au venit în crâșma evreului naturalizat *Strul Leib*, devastându-i crâșma. Populația evreiască a orașelului au fost loviți de spaimă și groază.

Căpitanul *Frunză* din Reg. 14 intervine și atunci răsculații atacă armata și ea a dat salve de cartușe orbe. Țărani îndârjiți săriră asupra căpitanului, care trase focuri cu revolverul ucizând pe țaranul *Nec. I. Alexandru*. Patru ore a ținut lupta armatei cu răsculații până i-au împrășliat.

La *Războeni* țărani răsculați a sequestrat pe primar, devastând pe arendașul *Gă bicescu* după care au devastat toate casele evreilor.

34 țărani revoltați din *Roznov, Costișa și Buhuși* au fost aduși legați la *Piatra* și arestați.

În ziua de 14 Martie situațiunea revoluției a fost astfel: În orașul *Piatra-N.* a fost liniște. Armata a ocupat tot orașul și astăzi a și sosit noul prefect *Nicu N. Albu* care fu întâmpinat de multă lume de toate clasele cu cea mai mare bucurie și entuziasm. Mulțimea s'a dus apoi la școala No. 3 de băieți unde vorbiră noul prefect, preoți și învățători, protoercul *Popovici* și alți pentru pace și înfrățirea tuturor locuitorilor județului și bine țărănilor care sunt talpa țării.

În ziua de 15 Martie 1907 capii răsculați au fost a-

duși în Piatra și arestați în arestul preventiv. În comuna *Mastacăn* țărani au venit la evreul *M. Grünberg*, somându-l a părăsi comuna dar un alt grup de țărani n'au lăsat și au descărcat lucrurile din trăsuri și apoi toți țărani revenind la sentimente bune s'au împăcat și au plecat pașnic acasă.

Delegații săteni din *Negrești* au ajuns la bună înțelegere cu evreul *Ilie Soicher* și *Moise Făinar* (arendașii moșiei), s'azând țăranilor pretul pământului, plecând astfel mulțumiți și în pace.

Relativ la întrunirea dela școala No. 3 de băieți trebuie să mai adaug următoarele: *Ioan Ioaniu* membru baroului a vorbit pentru restabilirea ordinii și buna orânduială a acestei anarhii și barbarie, apelând la preoți și învățători să readucă pace și liniște pe la sate.

Protoereul Popovici arată starea nenorocită, accentuând că datoria preoților este de să-și exercite toată puterea spre a readuce la liniște și pace pe cei rălăciți, apoi citește telegrama Mitropolitului Partene, prin care îndeamnă pe preoți și poporul la liniște, pace și ordine.

D-l revizor ș olar *Zuharia* zice că i se sângerează inima la grozăviile și jale ce s'a săvârșit etc.

Au mai vorbit D-nii: *Dim. Hogeș, Gh. Neculau* etc.

La *Humulești* era mare febră fiind aproape de Trg-Neamțului unde evreii erau foarte îngrijorați, temându-se de năvălirea țăranilor răsculați, însă din fericire ei au păstrat o atitudine de liniște, cerând numai ca *M. Schnirer, Lilman, și M. Iuster* din Neamț să le deie înapoi pământul și ei le vor înapoia banii arendeii.

În acelaș scop d-l *Arnold Weinrauch* de acolo și cei 3 arendași au convnit după cererea țăranilor și astfel s'a făcut liniște.

În cămună *Rădiu* sătenii au înconjurat casa lui *Ioan Brătulescu*, care a ucis 2 săteni cu revolverul.

În comuna *Bălănești* sătenii au maltratat oribil pe femeia arendașului *I. Kohn*, din care cauză a și murit.

În comuna *Mastacăn* ajutorul de Primar *V. Mchedincu* și Învățătorul *V. Olteanu*, prin pilde și staturi înțelepte au împedat rascoala făcând ordine și liniște.

În comuna *Tazlău* țărani în număr mare din anexele

Balcani și *Frumoasa* au devastat complect magazinele lui *Fișel Avr. Șmil*, turnând petrol pe făină.

În ziua de 21 Martie sau petrecut următoarele: dl Gh Neculau prin revista sa face apel îndemnând pace, liniște și bună armonie între toți locuitorii județului și ale țării, fără deosebire de religie și naționalitate, pășind împreună pe calea civilizației și progresului pentru ferirea Patriei.

În comuna *Uricheni* crășmarul Gr. Bordeanu, îndemna pe sătenii la răscoală și jafuri. Țăranii au jefuit și maltratată pe evreii de acolo *B. Șmilovici* și pe *Mendel Lupu*.

În comuna *Gârcina* agitația sătenilor fiind mare, prefectul a trimis acolo 2 compăni din Regimentul 7 Ploiești care i-au liniștit iar cei 294 săteni au fost dați în judecată.

În *Piatra-N.* pe lângă Regimentul 14 și 7 Infanterie au mai sosit și un escadron din Regimentul 3 cavalerie.

Pentru ziua de 25 Martie înregistrăm următoarele: În localul Prefecturii s'au întrunit astăzi toți proprietarii și arendașii moșiilor din acest județ fiind de față Prefectul Albu pentru înțelegerea cu privire la învoelile agricole. Toți au ascultat sfatul Prefectului și au admis concesiile.

La Tribunal sunt 2 cabinete de instrucție. La ambele cabinete se perindează grupuri de țărani acuzați pentru revolta, sub excortă.

La *Dănești*, arendașul moșiei *Jacob Grünberg* făcând toate concesiunile cerute de săteni, n'a fost nici o tulburare.

În comuna *Slobozia* evreii fugind fiind că a fost devastată *Leiba Negru, Bercu Leiba, Marcu David, Solomon Neuman, D. Marcovici*, reîntorcându-se în comună fu însărcinat șeful Jandarmilor de-a face ancheta și a constata pagubele.

În comuna *Cărligi* arendașul moșiei fiind *I. Poplingher* care după cererea Prefectului Albu a admis toate cele solicitate de săteni.

În comuna *Rediu* sătenii au gonit pe evreul *I. H. Charas*, care de panică fugi pe jos până în *Piatra* și din care cauză s'a îmbolnăvit și muri, lăsând o soție cu 5 copii în mizerie. Pentru ziua de 1 Aprilie mai avem de

înregistrat următoarele: În comuna *Dragomirești*, ținută în arendă de *Lupu Tarcuanu*, aresta făcu toate cerințele sătenilor, reducând prețul cu 8 lei la fa'ce și s'au mulțumit.

Sătenii s'au dus de aci spre comunele *Borniș și Măstacăn* pentru devastare au fost însă opriți pe drum de preoții *Gh. Sandulescu și Vas. Văiteanu* și învățătorul *Ioan Călin*, cari prin cuvinte calde, pilde și sfaturi îi liniștiră, întorcându-se fiecare la locuința sa.

În manifestul clerului către preoți și învățători și săteni era iscălit de Mitropolitul *Iosif* și *Partene* precum și toți *Episcopi și prelați*.

În actele de acuzare a d-lui *Procuror general* de pe lângă Curtea de apel din Iași cu No. 4780, 4804, 4756 și 4759 din 20 și 21 Iunie 1907 care se găsesc la Onor Tribunal local, se poate vedea în extenso toate tristețile în tâmplări din acel nefericit timp.

După terminarea răscoalei evreii din satele devastate au lansat un apel, cerând ajutor pecuniar.

Imediat s'au format și aci un comitet pentru acest scop,

În fruntea a fost *Loja „Menorah”* care dete mult ajutor și sprijin nenorociților devastăți.

Toate aceste relațiuni le am indicat după arătarea ziarelor *Dimineața, Adevărul, Egalitatea, Curierul Israelit, Universul* etc.

Războiul Independenței 1877-78

După aliarea României cu Rusia și începerea războiului contra turcilor, s'au și format la Iași și București, comitetele centrale a Damaselor române, pentru ajutorul ostașilor români răniți.

Aceasta ayu loc în Aprilie 1877. Aceste centrale au lansat apeluri în toată țara, alcătuiindu-se astfel sucursale în toate capitalele județelor, deci și în Piatra.

La 9 Mai acel an sucursala locală a Damaselor române au lansat și ele apel semnat de către Preșidinta Maria Albu cu comitetul ei Elisa Blancfort, Elene Andrieș, Sevastița Iuliano și Eugenia Zamfirescu.

Comitetul damelor ¹⁾ române numără 40 membre. Aceste dame alcătuiiau comisuni care umblau zilnic de strângeau obiecte, îmbrăcăminte, scamă, bani etc. dela toată populația întregului județ, fără distincție de religie.

În toate casele din oraș se fabrica scamă din olandă ce creiau cămăși ori haine tot pentru armată, care obiecte fură predate comitetului.

Deosebit de toate aceste comitetul mai înființă și o loterie de 480 obiecte.

Acest comitet lucra pe toate căile pentru ajutorarea armatei fiind susținute de prefectul Emanuel Filipescu și de elita românească. Foarte des lansau apeluri în județ, cerând a li se da concurs în folosul soldaților români răniți.

În 4/16 Sept acest an (1877) un însemnat număr de ²⁾ cetățeni s'au adunat aci cu scopul de-a înființa un comitet central pentru adunare de bani pentru cumpărare de

1) În acest comitet n'au fost primite Evreice,

2) Nici în acest comitet n'au primit nici un Evreu.

arme pentru armată, ceiace s'a realizat sub președinția d-lui Emanoil Arghiropol și comitet compus din D-nii: Em. Filipescu, Economul Nec. Conta, Al. Blancfort, V. Christodulo, C. V. Andrieș, Grigore Isăcescu, Victor Dogaru și Gh. Beloianu și care comitet a lansat de asemenea un apel în tot județului cerând ajutor bănesc pentru acest scop. Acest comitet a împărțit liste de subscripție și evreilor și Epitropiilor Comunităților Israelite din acest județ.

Persoanele particulare sunt: Talic Iosub, Idef Beral, Alter Ferester d'n Trg. Neamț, rabinul Isac Fridman din Buhuși și H. Kopel, Avr. Lipa Iuster, H. Haimson, Leiba Rotenștein, Ilie Naftule, S. Stambler din Piatra, cari și-au dat toată osteneală, strângând sume însumate pentru acest scop.

Asemenea și evreii din întregul județ și mai cu seamă din Piatra atât bărbații cât și damele au format comitete cu scop de a veni în ajutorul armatei.

Iată un asemenea apel:

1) Proces-Verbal

Anul 1877 Luna Mai 9/21 zile

Evenimentele cele mai grave și situațiunea actuală a României, au animat pe Israiiții din urba Piatra, s'a contribuit cu ajutorul lor în favoarea militarilor români bolnavi și răniți, s'au întrunit astăzi în localul d-lui Avram Lipa Iuster, au regulat următoarele:

1) S'a format un comitet pentru acest scop compus de un președinte, alegându-se pe d-l Ilie Naftule și 9 membrii: Avram Lipa Iuster, Bercu Leiba, H. Goldner, M. Segaler, H. Heller, I. Goldner, L. Charas, I. Pascal și I. Lebelshon, un casier d-l M. Iuster și un secretar d-l F. Rosenberg.

Toți acești domni, au și declarat solemn că primesc sacra misiune ce li s'a oferit.

2) Acest comitet va avea de misiune de a aduna o-

1) Acest Proces-Verbal mi-a fost dat de D-na Clara A. Weiningher,

frande de bani și efecte în favoarea răniților după cum s'ar chibzui, tot odată s'ar face apelul la coreligionarii de pe la comunele rurale de a contribui la această sacră ofrandă.

3) Dl. președinte a și invitat pe membri comitetului de a se întruni în localul său mâine la orele 10 dimineața spre a proceda la lucrările de urgență.

Pentru care s'a dresat prezentul proces verbal.

Iscălituri : Ilie Naftule, Bercu Leiba, Ițic Goldner, Meilich Segaller, I. Lebelshon, L. Charas, A. I. Iuster, Hers Golder, H. Heller, I. Pascal, Moise Iuster și F. Rosenberg.

Un astfel de comitet era alcătuit din dame Israelite sub președinția D-nei Sose Goldner.

Mai cu seamă comitetul poment de bărbați a lucrat cu mare zel în toate comunele.

Iată de pildă copia unei quitanțe a Prefecturii locale pentru banii și obiecte adunate de zisul comitet :

1877 Quitanța No. 15

P R E F E C T U R A J U D . N E A M Ţ

Comitetul Israelit înființat în urba Piatra, pentru ajutorul răniților soldați Români, Județul Neamț, a bine voit a oferi pentru trebuințele armatei Române următoarele obiecte și sume de bani :

Cu adresa din 2/14 Iunie s'au primit la Prefectura Județului Neamț 1051 adică una mie cinci zeci unu lei 32 bani.

7341 grame scamă (șapte mii trei sute patru zeci unu), 28 adică două zeci și opt bandage.

N. B. Bandajele și scama sunt puse în nouă speze de pachete, care s'au primit sigilate.

Pentru primirea cărora s'a liberat prezenta quitanță la Piatra în 2 Iunie 1877.

Comisiunea primitoare, semnat : *P. H. Filipescu.*

(Originalul se află la moștenitorii def. Iosef Naftalisohn).

În Dosarul Primăriei No. 206 din anul 1877 numit „*Dosarul ofrandelor adunate în folosul armatei Române*” găsim că On. Prefectura către dl Primar prin adresa No. 7447 din 19 April acel an, cere să delege 3 notabili pentru strângerea ofrandelor și aceștia sunt: Dim. Vicol Iconom, N. Calmuschi și Sotir Panaițiu și cari au strâns și dela evrei sume însemnate. În lista donatorilor pentru armată, găsim peste o sută de persoane.

În Dosarul Primăriei No. 237 anul 1877 numit „*Dosarul Rechizițiilor*”. După Art. 12 de sub capitol IV din regulament, asupra rechizițiilor militare, publicat în Monitor Oficial No. 78 din 1877 urmează a se face în fiecare an recesământul. Comisiunea locală era aici alcătuită din D-nii Dima Costinescu, Dimitriu, Gh. Iurist și Dim. Șoarec. Aceștia au făcut tot felul de rechiziție adică de cai, trăsuri, marfă etc.

În aceste liste figurează sute de evrei care au oferit cu dragoste feluritele rechiziții, între care și părintele meu Haim Kaufman. Comunitatea Israelită din Piatra a oferit 3000 lei cea din Trg.-Neamț 2000 și cea din Buhuși 500 lei, în folosul armatei Române,

Rechiziții de oameni pentru felurite servicii s'au strâns în cafenele așa zișii burlaci: Motel Pitar, Ioine Pitar, un frate a lui, Iosub Blum (bărbier) Berman Abramovici, Leiba Pitar, Iosub Pin'lik (comi), I. Culbeci, Burich Abramovici. Aceștia de aci, fură și își pește Dmnăre și pași la felurite servicii, cari mai toți s'au întors bolnavi.

Și în Trg.-Neamț s'au format un comitet de inițiativă, alcătuit din evreii cari se ocupau ca și ce din Piatra pentru acest scop.

În tot locul și în toate casele vedeai un adevărat entuziasm patriotc pentru țară căci în toate casele femeile și fetele scârmâneau scamă și coseau haine și felurite obiecte necesare armatei Române.

Morți evrei din arest județ, căzuți morți în acest război pentru Independența României sunt; Soldatul *Moritz Weintraub* din Piatra, servind la Regimentul II linie, Sergentul *Moise Stoler* din Buhuși servind în Regimentul II artilerie și Soldatul *Opincaru Beiniș* din Piatra, servind la Regimentul de linie.

Iată și copia actului de pensie al mamei soldatului Opincaru Beiniș :

Apendice

1) Acordarea de pensie văduvei Leia Michuel din Piatra, al cărui fiu Beiniș Opincaru a murit în resbelul Independenței.

R O M Â N I A

Ministerul de Resbel

Direcțiunea I-a Personal și operații militare No. 2606

Titlu de penslune

LEI 240

Noi Ministru de Resbel, după cererea făcută de D-na Leia văduvă, domiciliată în comuna Piatra, pl. Piatra, Distr. Neamț, și după constatările făcute conform legii pensiunelor dela 29 Dec. 1877, D na Leia văduvă, fiind mamă bătrână și pauperă a decedatului soldat Beiniș Opincaru, intrând în categoria specificată la Art. 9 din cita'a lege, are dreptul conform aliniatului D. sub Art. 5, din menționată lege: la o pensie de lei două sute patru zeci pe an, începând dela 1 August anul 1879.

Făcut la București, la 24 August 1879.

p. Ministru semnat *Donici*

Director de serviciu
semnatură *indiscifrabil*

(L. S.)

România—Direcția I Ministeriul de Resbel

Serviciul pensiunelor

1) Actele sunt în posesia mea.

Războiul Româno-Bulgar 1913

La 23 Iunie 1913 s'a dat ordinul de Mobilizare, prin înaltul Decret Regal No. 4609 din 20 Iunie 1913 s'a hotărât m. bilizarea generală a întregii armate.

Operațiunile și transporturile de mobilizare vor începe în noaptea de 22 spre 23 Iunie a. c. ora 12.

Sunt chemate sub arme contingentele 1910 până la 1895. subscris prefect Leon Bogdan și Director T. Ivașcu No. 3543 Iunie 22 An. 1913.

La 2 Iunie a. c. Primarul orașului Tăchel Corbu a convocat o mare întrunire în sala consiliului comunal, alegându-se un comitet compus și din evreii: A. Renert, M. Iuster, Rabin Chaim L. Löbel, O. Kreindler, M. Semo, Sig. Herșcovici, Dr. Wolfshant, Iulius Agatștein, Ios. Weinrauch, M. I. Ipcar, Dr. Ștein, Dr. Tanențapf, Carol Renert, Aron Iuster, Lupu Lupovici, B. K. Engelberg, Lud. Berman, Carol Weinberg, Leopold Bach, Ios. Naftalisohn, Dr. Luciaș.

La această întrunire s'a ales biroul compus din D. nii Dim. Corbu (președinte) pentru oraș. Leon Bogdan (președinte) pentru județ. În sectorul I face parte și Lupu Lupovici. În sectorul II și Dr. Tanențapf. În sectorul III face parte și d-l Carol Renert și M. Semo. În sectorul IV face parte și D. nii Ios. Weinrauch și M. I. Ipcar. În sectorul V face parte și d-l Ios. Naftalisohn. În sectorul VI face parte și d-l B. K. Engelberg.

Secretariatul Comitetului de ajutor lucrează la Primăria Piatra în toate zilele.

Subscris acest apel de D. nii: Leon Em. Bogdan, Dim. Corbu, Th. Dornescu, I. D. Ioaniu, Max Schiller, Erm. Zaharia, Gr. Isăcescu, A. Renert, Michel Iuster, C. Isăcescu, Preot Gh. Popovici, Rabin Haim Löbel, Ion. Bacal, V. A. Trifu, P. Crivăț, O. Kreindler, Al. Sc. Stan, Spiru Lalu, Marco Semo, Sig. m. Herșcovici, Scutărescu, C. G. Semaca, M. Siamatin, I. G. Vasilco, Dr. Wolfshauth, Iulius Agatștein.

Preot C. Gheorghiu, I. Weinrauch, D. Hoge, M. Ipcar, V. Iamandi, Dr. Ștein, Gh. Neculau, Dr. Tanenșapf, Preot N. Roșescu, V. Șoarec, C. Ionescu, V. Radulescu, C. Renert, I. Ciuca, Aron Iuster, Th. Ungureanu, Victor Albini, Luca Missir Nicu I. Albu, Lupu Lupovici, B. K. Engelbeg, Preot V. Constantinescu, Alecu Lazariu, Ludvig Berman, Tache Mihailescu, C. R. Gribincea, C. Weinberg, Leop. Bach, Gh. Ștefănescu, I. Naftalisojn, Preot V. Capșă, Dr. Lucian, Al. T. Vasiliu, Gh. Ionescu Pleșa și D. Focșă.

În ziua de 25 Iunie a. c. apare un apel subscris de D-nele: Profira Th. Rosetti (președintă) și Lucia Leon Bogdan, Elenora Albu, Maria I. Ioaniu, Henrieta I. Bacal, Scarlat Cosloveanu, Oscar Stati, Nicu I. Ioaniu, Gh. G. Vasescu și G. I. Albu. Aceștia formează comitetul pentru ajutorarea familiilor ostașilor mobilizați.

În apelul acestui comitet apelează călduros la toți cetățenii județului de orice naționalitate și confesiune rugând a contribui pentru alinarea suferințelor celor rămași în urma luptătorilor pentru Patrie.

Distribuirea ajutoarelor se va face fără deosebire de naționalitate sau confesiune. Ofrandele se primesc în bani haine etc.

La 27 Iunie Prefectul Leon Bogdan face înștiințare cu No. 3683 ca negustorii de alimente să nu mărească (urce) prețurile la aceste obiecte, contrar vor suferi amenzi și areștări.

Tot astfel și Primăria orașului prin ordonanța No. 5800 ordonă pe lângă păzirea igienică în casele particulare și în felurile stabilimentelor de negoț etc. apoi ordonă ca și prefectura ca prețurile obiectelor alimentare să nu se urce contrar contravenienței vor fi dați judecăței.

Vineri 27 Iunie a plecat Regimentul 15 Dorobanți împreună cu comandantul ei Col. Romanescu. Înaintea plecării s'au înrolat câțiva tineri ca voluntari.

Primăria D. Carbu lansează un apel pentru ajutorarea familiilor celor mobilizați, asemenea și dl Dim. Focșă profesor.

În ziarul local „Îndrumarea” No. 25 An. 1913 scrie: Câte scene duiosă nu s'au petrecut cu ocazia rechizițiilor și a mobilizării. Mi aduc aminte că pe când ne duceam pe jos la cazarmă, să asistăm la serviciul religios, o biată ovreică

bătrână săracă, mergea alături de noi, având în mână dreaptă o pâine și în stânga un sac rupt plin de paie. Ridica sărmana dealul dela gară plângând mereu. Curios de firea mea, o întreb unde se duce. Mă duc la cazarmă, am un singur fiu și un singur cal, cari mă hrăneau și mi-au luat pe amândoi. Pâinea o duc feciorului iar sacul cu paie calului. O cupea era să calce în goană acea bătrână.

În ziarul local „Informatorul” din 7 Iulie a. c. în articolul *Dragostea de Țară* unde laudă patriotismul evreilor: Semo, Dr. Ștein, S. Herșcovici și multor alte persoane de seamă ca mulți funcționari, preoți, profesori etc alături de fruntași români, de confesiune mozaică. Toți erau însufleșiți de dorința de a lucra și a veni în ajutorul familiilor luptătorilor români. Fiecare și-a deschis bucuros punga, punându-se cu dragoste, în serviciul cauzei Române. Nici doamnele n-au fost mai rețușe, lucrând și bătând la ușele locuitorilor implorând ofrande pentru soțiile și copiii ostașilor români. Venerabila d-nă Prof. Th. Roetti, s'a pus în fruntea comitetului, în care figurează D-nele: *Lucia Em. Bogdan, Maria Ioaniu, D-na Bacalu, D-na Victoria Herșcovici, D-na*

Dr. Tanenșapf

Dr. Lupu, D-na Semo și multe alte doamne distinse. D-l Carol Weinberg a fost prim secretar al comitetului de ajutorarea familiilor celor mobilizați.

În lista delegaților din comitetul central pentru ajutorarea familiilor celor mobilizați, cari s'au însărcinat să plece în diferite comune pe spezele lor sunt *B. K. Engelberg, Carol Weinberg.*

Între membri însărcinați cu încasări, pentru scopul pomenit au fost D-nii *Carol A. Renert, Dr. Tanențapf și Lupu Lupovici*, iar sumele încasate de D-lor și delegații români creștini sunt enorme.

În telegrama adresată d-lui *George Clemenceau*, mulțumindu-i pentru articolul său publicat în ziarul său, apărând interesele României deci între cei subscriși figurează : *L. Tarcuanu și M. Iuster*.

Epitropia Comunității locale oferi 15.000 lei pentru armată precum și spitalul cu 20 paturi, întreținute de Comunitate.

D-l *Mauriciu Weisengrün* proprietarul domeniului *Negulești* s'a obligat către Ministerul de Război că pe tot timpul mobilizării, familiile mobilizaților din satul *Negulești* (comuna *Mastacăn*) vor fi întreținute de D sa, asemenea și familiile celor morți vor fi întreținute și după mobilizare și spre a pune în practică a constituit un comitet compus din d-l *Primar, preoți și administratorul fabricii de sticlă L. Weintraub*. Sunt 34 familii cărora se dă 15 kg. făină, 1½ kg. brânză și bani (*Informatorul 1 No. 20*).

În lista donatorilor pentru familiile ostașilor (*Indrumarea An. 1 No. 20*) figurează și evreii *Michel Iuster & fiu 4000 lei*, apoi câte 500 S. *Herșcovici, Aron L. Iuster, Marcu Semo 300, Lupu Lupovici 200*.

Câte 100 lei *Inginer I. Bacal, Iosef Weinrauch, A. Renert, Carol Renert, B. Orenștein, Moise Iuster, Leop. Bach, H. Goldștein, M. I. Ipcar și Ch. I. Kolomeir etc. etc.*

Moritz Sigm. Herșcovici întreține la moșia sa *Păstrăveni 15 familii* (*Informatorul 7 Iulie 1907*).

În lista ofrandelor adunate de D-na *Natalia Cuza* figurează în majoritatea donatori evrei. (*Informatorul 12 Oct.*).

Tot astfel și în lista D-nei *Lucia Em, Bogdan*.

Asemenea și în listele Doamnelor *O. Kreindler, Stan, Elisa Semo, Iorgu Albu, Profesor Vasilco etc.* (Vezi ziar *Informatorul* toate numerile).

Tot astfel și la comitetul „*Familia Luptătorilor*” evreii au luat parte, contribuind la toate sarcinile și pecuniar.

În ziua de 25 Iunie Rabinul a făcut serviciu Divin pentru victoria armatei (*Informatorul 30 Iunie*).

În ziua de 26 August (1913) s'a întors cu laurii isbân-

dei bravul și mult apreciatul nostru Regiment 15 Răsboeni și următorii evrei au donat pentru armată : Iosef Weinrauch 20 litruri coniac, Moise Iuster 100 litri spirt. De la mai mulți crășmari 800 litri vin, Lupu Lupovici 300 litri vin. Agatștein o mie lei, Aron Iuster 200, Calmanovici 300 kg. făină. (Informatorul I No. 31).

D-l Dr. H. Fischer a ținut locul d-lui Dr. Coșereanu Medic primar al orașului Piatra-N. Aci este locul adnotat că D-l Dr. Fischer a deschis în amfiteatrul Liceul Petru-Rareș, cursul de Mica chirurgie pentru soc. Surorilor de Caritate, înființată aci. A asistat un public numeros, aducându-i-se e-logii pentru frumosul său gest de a se pune la dispoziția societății, din partea celor prezenți.

Intre cei morți pe câmpiile Bulgariei au fost și câțiva evrei de aci care muriră de epidemia holerei ce a dominat acolo.

Războiul mondial 1916-1918

Cu începerea acestui războiu, s'a făcut o mare schimbare socială economică și administrativă. În 16 August 1916 Onor Prefectura locală dă ordin de mobilizare.

Iată copia ordinului :

P R E F E C T U R A J U D . N E A M Ţ

Ordin de Mobilizare

Prin înaltul Decret Regal No. 2784 din 14 August a. c., s'a ordonat mobilizarea armatei române.

Conținutul decretului este următorul :

Art. I. Intreaga armată se va mobiliza.

Art. II. Prima zi de mobilizare va începe la ora 12 în noaptea de 14 la 15 August 1916.

Art. III. Ordinea de batae va fi cea hotărâtă prin planul de mobilizare.

Prefect, *N. I. Ioaniu*

Director, *C. Groholschi*

Imediat începe a se face rechiziție, conform regulamentului legii de rechiziție al Ministerului de Interne. Rechiziția se făcea de animale, trăsuri, biciclete, automobile, motocicletele; apoi cereale, făinuri etc. Băuturile spirtoase de orice fel au fost confiscate și oprite cu desăvârșire a se vinde iar rachiurile, romuri și toate băuturile spirtoase de acest fel au fost vărsate, pentru care s'au dat bonuri, cari nici până acuma n'au fost achitate.

Această regulă s'a aplicat mai mult din cauza rușilor cari ocupau țara.

Pâinea se fabrica din făină integrală și chiar aceasta era cu greu a se obține căci s'a fost introdus regula de ratia (porțiune).

La manutanța Regimentelor 15 și 55 (unde era gara veche) se vedea familiile celor mobilizați după alimente și tutun cu cartela. Aci a fost numit un pretor, care judeca pe cei contra venienți.

Intre cele decretate era *Cenzura* asupra ziarelor și chiar pe orice fel de publicații și afișe.

Toate școlile și liceul local precum și cele ale Comunității Israelite, fură prefăcute în spitale atât pentru armata română cât și pentru cea rusă, iar unele case de rugăciuni evreești fură prefăcute în lazarete. Mai toate curțile și casele particulare erau ocupate cum se zicea în vechime ca quartir (cautonament) precum toate hambarele și grajdurile hotelurilor și caselor particulare erau ocupate pentru armată. Asemenea și azilurile erau prefăcute în spitale.

S'a făcut rechiziție și de felurite mărfuri ca lipscănie, pielărie etc. precum și rechiziția metalică. Dela mine s'a luat 40 kg. obiecte de aramă și 76 kg. alamă (posed ordinul de rechiziție a Ministerului de Război No. 338 din 21/V/1916 pentru care nici până astăzi n'am prinit nimica).

Era strict oprit de a se vorbi numai românește și nici decum altă limbă.

Când începură a zbura aeroplanelle, ucizând mai multe persoane, era strict oprit a se face lumină noapte, fiind frică de aeroplanelle.

Era oprit tăerea vitelor și chiar a păsărilor.

După cum am arătat toate crășmele erau închise până în anul 1918.

Felurite boli dominau atunci în oraș, mai cu seamă tifosul exantematic, (de care boală am suferit și eu) și pe ușile celor loviți erau alipite placarte cu cuvintele *Boală contagioasă, nu intrați în această casă!* Această placardă era în limba rusă și română.

Dela această dată începe scumpirea traiului și lipsa banilor de aur și argint, al căror preț s'a ridicat chiar de 40 ori valoarea lor. În acest timp circulau banii rusești (de hârtie căci de metal nu era) și românești asemenea numai de hârtie.

Cei supuși străini au fost duși de aci pentru internarea lor la locuri sigure.

Iată și încunoștiințarea Prefectului:

Incunoștiințare

Azi Marți 16 August oarele 7, minute 40 p. m. se începe în gara Piatra, înbarcarea străinilor austro ungar, german, bulgari și turci, pentru a fi transportați în zona de internare.

Deci la ora 6 p. m., toți străinii din această categorie să se afle pe peronul gării Piatra.

Prefect, *N. I. Ioaniu*

Pentru strângerea de haine etc., o comisiune era însărcinată pentru acest scop.

Iată copia încunoștiințării:

Incunoștiințare

Cu începere de Joi 10 Noembrie 1916, o comisiune se va prezenta din casă în casă, pentru a strânge cămăși, izmene, haine vechi, ciorapi, batiste vechi, mânuși, cârpe etc. dela cetățenii care vor dona benevol pentru armată.

Fac apel la sentimentul patriotic a bunilor Români, să se gândească la cei ce-și varsă sângele pentru apărarea moșiei strămoșești, și să vină în ajutorul lor, pentru ca să nu sufere cel puțin de frig.

Prefect, *N. I. Ioaniu*

In anul 1916 ziua de 22/VII Comunitatea Israelită locală, invită obștea Israelită locală să vie la Templu spre a face rugăciune pentru izbânda armatei.

Iată copia invitațiunei:

Comunitatea Israelită Piatra-Neamț

Evrei !

Glorioasele noastre Armate au pornit să realizeze idealul de veacuri al tuturor Românilor: înfăptuirea *României libere și întregite dela Tisa până la Mare.*

Evrei !

Veniți cu toții astăzi Marți 23 August ora 4 p. m. la Sinagoga Mare (Templu), să înălțăm o rugă fierbinte către cel atot puternic ca să reverse harurile sale asupra bravelor noastre Oștiri, să le conducă către izbânda definitivă și să întindă mâna sa ocrotitoare asupra iubitei noastre Dinastii, asupra celor ce conduc treburile Țării și asupra întregului popor *Român.*

In numele Comunităței Israelite

Președinte, *Solomon Drimmer*

Rabin Ch. Löbel

22/VII 1916

Se poate tipări

Prefect, N. Ioaniu

Un alt apel a lansat Uniunea Evreilor Pământenii de aci, cerând ajutorarea armatei iată-l:

Uniunea Evreilor Pământenii, — Secția Piatra-Neamț

Comitetul de acțiune

Către Evrei Pământenii

Fii și frații noștri au răspuns voioși ordinului de mobilizare, mândri că pot aduce și ei Țării tributul lor de sânge.

Cei cari au rămas acasă au și ei datorii sfinte de îndeplinit: au datoria de a ajuta la îngrijire rănișilor, de a

veni în ajutorul numeroaselor familii sărace, lipsite de susținătorii lor, fără deosebire de confesiune, și de a da efecte pentru soldați.

Nevoia fiind grabnică, am constituit un comitet de acțiune, care va lucra fără preget la îndeplinirea acestor datorii.

Societatea în lichidare „*Ahvah*“ ne pune la dispoziție fondul ei de aproape 6000 lei, care va fi întrebuințat pentru cumpărarea și împărțirea de pâine la cei nevoiași.

Comisiuni speciale însărcinate de noi, vor porni să strângă pentru opera noastră de ajutorare.

Toți, fără deosebire de sex și stare socială, să dea fiecare după puterea sa, acestor comisiuni, să dea pentru «Crucea Roșie», «Familia Luptătorilor», Armată și pentru toate instituțiile similare ce se vor mai crea.

Președinte, *Marco Semo*

Vice-președinți

{ *Moise Iuster*
M. I. Ipcar

Casier, *M. Gredingher*. Secretari: *Dr. H. Wolfshaut*,
Carol Berman.

Membrii: *Sigmund Herșcovici*, *Aron L. Juster*, *Julius Agatstein*, *Solomon Drimmer*, *David Stambler*, *S. Daniel*, *B. K. Enghelberg*, *S. I. Katz*, *A. Weiningher*, *L. Pollak*, *N. Schwartz*, *Osias Steinberg*, *P. Daniel*, *A. L. Grünberg*, *D. Grünfeld*,

21 Septembrie 1916
Văzut

Prefect, N. I. IOANIU

22 Septembrie 1916
Văzut

Col, FRATOȘȚIȚEANU

Duminică 26 Iulie 1915 populația Israelită locală a fost chemată la cuvântările ce s'au ținut de *Dr. Rabinul Nacht* și *L. Șaraga* din București.

Iată învitarea :

Evrei Pietreni!

Veniți la marea întrunire publică care va avea loc

Duminică 26 Iulie 1915 ora 3 fix

în localul școlii Israelito Române strada Șipotelor, când vor lua cuvântul D nui: Rabin Dr. J. Nacht din Focșani și L. Șaraga licențiat în drept din București.

Se va discuta *situația Evreilor în fața războiului.*

Veniți în număr cât de mare.

Organizația locală Zionistă

În anul 1916 Loja «Menorah» de aci a colectat pentru *victimele războiului* 16046 lei.

Dau numele celor decorați din Regimentele locale 15 și 55 Dorobanți după Monitorul Oficial No. 260/1917:

Blum Leizer Reg. 55, Bărbăția și credință, cu spada cl. III pentru bravură cu care s'a luptat la 16 Noembrie 1916.

Iosifescu I. Reg. 55 idem,

Soldatul *Iancu M. I.* Reg. 55 idem, pentru avântul și devotamentul cu care a luptat pe frontul Slovina Neagră și Dealul Co as, la 19 Iulie și 2 August 1917 (vezi Monitorul Oficial No. 22 /1917).

Lazarovici Haim Reg. 55, medic Regina Maria cl. II-a, pentru zelul cu care a îngrijit răniții căzuți în lupta din 1917 bolnavilor de tifos exantimatic pe zona de refacere 1916 17 (Monit. Oficial No. 211/1917).

Soldatul *Lazer Rivery* Reg. 55, Bărbăție și credință cu spada cl. III-a pentru bravura arătată în luptele dela 16 Febr. 1916 (Monit. Oficial No. 268/1917).

Soldatul *Mendel sin Nusin* Reg. 55, Bărbăție și credință cl. III a cu spadă, pentru bravura arătată pe câmpul de luptă,

Soldatul *Manășcu Fișel* Reg. 55, Bărbăția și credință cu spada cl. III-a. pentru bravura cu care a luptat în anul 1916 și 17 (Monit. Oficial No. 78 an, 1917).

Caporalul *Rudich Marcu* Reg. 55, idem pentru curajul cu care a luptat la Cozmești în August 1917 (Monit. Oficial No. 297/1918).

Soldatul *Weinberg Carol* Reg. 15, Medalia de argint Franceză, cu dreptul de a o purta (Monit. Oficial No. 298/1918).

Sion I. Reg. 55. Ordinul Sf. Stanislav cu spada și fiind a cu dreptul de a o purta cu gradul de sub Locot. (Monit. Oficial No. 258/1918).

I. Iosub Reg. 55. sergent, Bărbăție și credința cu spada cl. II a, pentru bravura arătată în lupta dela 16 Noembrie 1916 (Monit. Oficial No. 268/1917).

Steiner I. B. Reg. 15, medic asimilat, sub Locotinent Bărbăție și credința cu spada cl. III-a pentru curajul și devotament cu care a luptat contra maghiarilor până la 1 Mai 1919 (Monit. Oficial No. 8/1919).

Caporalul *Tarcuanu* Reg. 15, idem medalia Bărbăția și credința cu spada cl. III-a pentru curajul și devotamentul cu care a luptat contra maghiarilor până la 1 Mai 1919 (Monit. Oficial No. 83 anul 1919.)

Lista răniților

Bordăchan Avram Regim. 55 *Bercu Leib* Reg. 15, *Cerbu Riven* Reg. 15, *David C.*, *Feighel*, *Strul Avr.*, *Tanenșapt Leib*, *Haim Marcu Zisu*, *Haim Moise Liebu*, *Iosub Simon*, *Ițic Leiba*, toți aceștia din Reg. 55. — *Lazarovici Iosef* Reg. 15, *Leventer Mendel* Reg. 55, *Leibovici M. Leib*, *Pitaru Beiniș*, *Rențler Haim*, din Reg. 15, *Rotman Avr.* Reg. 55, *Strul Ițic*, *Strulovici Solomon*, *Zingher Zisu*, din Reg. 15, *Strul David*, *Simon I. David* din Reg. 55, *Zalochin Bercu* Reg. 15.

Lista Morților

Abramovici Strul Reg. 15, *Avadic Solomon* Reg. 55, *Camil Isac* Reg. 15, *Faibiș Marcu* Reg. 55, *Ghitincer C. Sim.* sold. *Grünberg Strul* Reg. 15, *Herșcu A. David* Reg. 55, *Horovitz Fischer* Reg. 15, *Haim Gavril*, *Ioil Avram*

din Reg. 55, *Plutonier Iuster Israel* termin redus Reg. 55, *Ioil Avram* sold, Reg. 55, *Ițic Moise*, Reg. 15, *Leventer Aron*, *Marcu Aron* din Reg. 55, *Moise Moise*, *Rotenberg Moise* din Reg. 15, *Strul Leib*, *Simon Al.* din Reg. 55, *Segal Bercu*, *Schiller Avram*, *Șor Isidor*, *Leon Roșcovici*, *Sacagiu Leib*, *Soifer Avram* din Reg. 15. *Sacri Meir*, *Șaim Meir*, din Reg. 55, *Simanovici Șmil* Reg. 15, *Zaidel G.*, *Iancu Meir* din Reg. 55.

Mai dăm aci lista morților evrei din aceste două Regimente 15 și 55 din jud. Neamț :

Informația VI No. 258.

Eroii evrei morți pe câmpul de onoare

În urma apelului lansat de Organizația „Poale-Zion” din localitate pentru înscrierea soldaților evrei morți pe câmpul de luptă, în vederea comemorării ce va avea loc în curând, familiile respective au înscris următorii morți: *Plut. Leon Pascal* și *Buzoianu Leiba*, *Soldații Isac Blumenfeld*, *Alter David Șmil Abramovici*, *Alter sin Șloime Brutar*, *Ițic Iosub*, *Marcu Blănar*, *David Raff*, *Rubin Lazăr*, *Moritz Bercovici*, *David Gutman*, *Ghedale Șmil*, *Kalman Șmil*, *Iosub Leiba*, *Haim Strul*, *Simche zis Gheșl Meier*, *Șloime Bercovici*, *Dudel Strul Aba*, *Iancu Camil*, *Avram sin Burich*, *Solomon Marcovici*, *Avram sin Froim*, *Moriți Meersohn*, *Leizer Froim*, *Levi Haim Heler*, *Bodnaru Avram*, *Avram Herș*, *Schiler Avram*, *Cofetaru Iosub*, *Herșcu Grinberg*, *Kalman Kalman*, *Lupu Zalman Nuchem*, *Marcu Feingold*, *Avram Rigler*, *Ben Zion Wolf*, *Haim Gavril*, *Șaie Moise*, *Iosub sin Ițic Avram*, *Ițic Solomon*, *Șmil sin Iosef Bercu*, *Șmil Simovici*, *Ilie Simovici*, *Leiba Kofler*, *Feibiș Kohn*, *David Bercu*, *David Spigler*, *Bercovici Buium*, *Beiniș Abramovici*, *Solomon Bercovici*, *Herman Mendel*, *Haim Sigmund*, *Zukerman Moisa*, *Buium Derner*, *Filip Abeles* și *Pascal Șulem* tipograf.

Mai sunt foarte mulți de soarta cărora nu se știe. Inscrierile continuă la Comunitatea Israelită.

Pe de altă parte :

Regimentul 55 Infanterie a publicat în amintirea ero-

ilor săi din comuna Piatra-N. morți pentru Patrie în a: est război pentru întreg reea neamului în luptele dela Mărășești, Mureș, Nămolosa, Gârlești, Carpați-Verdea, Costila-Valea Prahovei, Valea Cerbului, Furceni — Cosmești din Valea -Sirețel, lista următorilor Evrei:

Plutonier Iuster E. Israel, Soldații Asdril Herșcu, Aizic Marcu, Aron Moisă, Calman sin Iancu, Faibiș Marcu, Gavril Haim, Grinberg Marcu, Ghidale Herșcu, Iosub Ițic Avram, Levențer Aron, List Iosub Ușer, Leiba Wolf Avram Ițic, Meer Iancu, Șpanche Fișel, Steclariu Ițic, Șachter Moisă, Șvartz Aron.

Iată și lista dată mie dela Reg. 15 Războeni, a morților Evrei de aci care au servit la alte Regimente:

Ioil Avram, Ghedale Cherșin, Șmil Gherșin, Filip Herș Abeles, Kaufman Lupu, Iancu Ianculovici Reg. 85 Inf. Bat. I comp. 4. Zisu Meir Iancu Reg. 85. Leizer Gherșin, Reg. 15 Inf. Bat. III comp. 12, Marcu Schwartz, Marcu Feingold Reg. 15, Inf. Mendel Lendenbaum caporal, Fișel Șpanke Reg. 55 Inf., Burăch David Reg 4 Art grea, Ancel Ițic, Hans Ilie, Iosef Mendel, Faiber Chon Reg 8 Vânători, Calman Sufrin, Goldman David, Bernfeld D. Moise sub Locot, Șmil Kornblut, Gherșin Katar, Marcu Grünberg.

Iată și publicațiunea Primăriei locale din 12 Mai 1923 unde se poate vedea pe unii din decorați și morți evrei din localitate:

ROMÂNIA

Comisiunea Interimară a Orașului Piatra JUDEȚUL NEAMT

Publicațiune

Ordinul telegrafic No 37531 din 12 Mai 1923, al D-lui Ministru de Interne, conține următoarele:

„In vederea sărbătorilor ce vor avea loc la București în ziua de 17 Mai a. c. cu ocazia înmormântării «Ostașului Necunoscut», în parcul Carol, s'a hotărât următoarele: La ora 11 59 din acea zi, când după terminarea suljbei

religioase, de aci, sicriul cu rămășițele pământești, ale „Ostașului Necunoscut“ urmează a fi scoborât și înmormântat la ora 12 precis, timp de 2 minute, întreaga activitate pe tot cuprinsul României să înceteze, vehiculele, pietonii, și trenurile să se oprească, ori unde s'ar găsi, uzinele și fabricile să înceteze lucrurile în semn de pioasă evlavie pentru legiunile de eroi ce s'au jertfit pentru o cauză sfântă.

Noi Președintele Comisiunii Interimare a orașului Piatra-N.; aducem la cunoștința generală cu rugămintă ca toți cetățenii orașului să se conformeze sus citatului ordin respectând cu pioasa evlavie,—descoperiți—cele 2 minute dela ora 11,59—12 01; din ziua de 17 Mai 1923. *Ora oficială va fi aceea dela turnul bisericii Catedrale.*

Cetățenii orașului sunt rugați a lua parte la serbarea acestei zile având flori și lumânări. Cortegiul va pleca din Piața Mare (statuia M. Cogălniceanu) la orele 9 dimineață.

Cu ocazia acestei serbări se va face distribuirea diplomelor de onoare acordate eroilor morți și acelor dispăruți în lupte și anume.

În total sunt 71 eroi, dintre care următorii evrei:

Iancu Ițic, Netea David, Calmanovici I, Nussem, Rachmaier Iacob, Faingold Marcu, Volf Bențin, Aizic Marcu, Gavril Haim, Nută sin Moisă zis Natansohn, Marcu Aron, Lupovici Burăch, Trappiel Vilhelm, Mark Simon, Șvartz Aron, Bercu Moisă zis Bercovici, Sachter Moise, Davidsohn David, Bercovici Haim, Iosub sin Ițic Avram, Horovitz Fișel, Lazăr Riven, Haim Leiba, Leizer Marcu Herș, Șpanchiu Froim Ițic, Pincu Isac, Cofetariu Iosef, Leiba Solomon.

Diplomele urmând a fi predate familiilor eroilor de mai sus rugăm ca ele (familiile) să fie față la cimitirele creștin și israelit spre a le primi.

Data astăzi 12 Mai 1923

Președintele Comisiei Interimare

C. N. PALLADI

Secretar, Gr. Șt. Courig

În anul 1919 s'a făcut prima comemorare a soldaților evrei morți, din acest județ pentru Patrie, Organizația „Poale-Zion” a luat frumoasa inițiativă de a comemora soldații evrei, morți în război. La care s'a oficiat la Templu un requiem la 6 Iulie acest an.

La această pioasă ceremonie au asistat reprezentanții autorităților : *Col. Niculescu*, comandantul militar al jud. Neamț, *C. Palladi* primarul orașului, *Th. Ivașcu* directorul Prefecturii, *Maiorul Niculescu*, comandantul Regim. Războeni 15, *Maior Cantemir* comandantul pieței. Directorul școlii Israelito-Române *Dr. Wolfshaut* conduse serbarea. D-l *Carol Friedman* președ. Organizației „Poale-Zion” ținuse o frumoasă cuvântare istorică. Apoi vorbi d-l *Carol Weinberg* în numele Comunității Israelite, care făcuse o mare și frumoasă impresie autorităților, după care vorbește d-l *Primar Cicerone Palade* arătând patriotismul și sacrificiile ce evreei au adus întotdeauna pentru țară, încheind astfel : Să ne unim cu toții în acelaș gând, cu sufletul curat și desbrăcați de orice sentiment, decât acel al dragostei ce trebuie să existe în omenire, unind glasul nostru, să rugăm pe D-zeu să-i aibă în sfânta lui pază, plecând capetele noastre pentru eroii dispăruți, asigurându-vă că nu-i vom uita nici odată.

În 15 Decembrie, 1919 Prefectura face un manifest către toți locuitorii orașului asemenea și Epitropia Comunității Israelite locale, rugând să participe cu bucurie pe cei întorși din război din Regimentul 15. Și negustorii evrei au oferit gustare și tutun iar Sfatul Negustoresc a colectat de asemenea bani, cumpărând vin etc. bravilor soldați sosiți la veneratul lor Regiment.

În anul 1918 Regim. 15 și 55 o mică parte a venit aci iar cealaltă a staționat în Transilvania și mai cu seamă în Basarabia, pentru a face ordine și liniște în acele locuri.

Avansările făcute în anul 1918 au fost : *Albert Abeles* (sub-locot. de administrație), *Goldfacht Haim* (plutonier), *Șaraga Ichiel* (sub ofițer Adm.), *Iosub Grünberg* (sub ofițer adm.), *Dr. Lindenberg Iancu zis Iacob* (medic căpitan, medic asistent), *Rosman Simon* (student medicinist), *Rozenberg Heinrich* (sub ofițer Adm.), *Șmil M. Șmil* (sub ofițer Adm.), *Logner Jaque* farmacist (sub-locot.). Informatorul IV No. 185/918.

In fine iată și lista dispăruților so'dați *din Regimentul 15 și 55 Infanterie.*

Dispăruți din Regim. 15 sunt: Marcu Șoil, Marcu Ițic, Marcovici M., Marcovici Avram, Moise Avr. To lereș, Marcovici David, Moraru Strul. Nachinan Ilie, Nute Bercu, Pitaru Haim, Pietreanu Itic, Sticlaru Aron, Strul Blumen, Sochi Aron, Siragher Pincu. Șmil Moise. Soceanu Moise, Sol. Lozinca, Sticlaru Avr., Strul Marcu, Simon Bernhard, Strulovici Aron, Schwartz Avr. Soifer Buiș, Schwartz Haim, Segal M. Aizic, Șor Avr.. Țudic Oișie, Weinberg Sol, Waldman P., Zalman Herșcu, Ziberștein Ușer, Zaidman Leib, Zamber zis Zanvel, Calman Beril, Grinfeld Froim, Iosub Strik, Waldman Pincu, Aron V. Alter Godel, Aron F. Abramovici Lit, Antel M. Șaraga, Bercu Leon, Bercovici Șmil, Buhuș Iancu, Bercu Meir, Bercu Iosub, Ketrar H., Cuiraru Ancel, Calman David, Croitoru Meir, Croitoru M., Catz Leon, Calman Beril, Catz Meir, Chiker Moise, Derner Pincu, Weizer (Daizer) Moise, Filip Staiman, Ghidel Herșcu, Gingold Haim, Gărcineanu Leib, Gherman Haim Aizic, Haim Ițic, Haim Iosub, Herșcu Leiba, Herșcu Ancel, Iosub Ilie Iosub, Ilovici Strul, Ițic Iancu, Iancu D., Idel Iancu, Ițic Aron Leibel Strul.

Dispăruți din Regimentul 55 Dorobanți: Avr. Șmil, Aron Froim, Avr. Șmil sin Moise, Albert Zaharia, Aron M. Marcu. Alter sin David, Avr. Heinrich, Avr. M. Avr. Avr. Mendel, Bandel Bercu, Bercovici Haim, Blumenfeld Aron, Bril Ițic, Balonit Antal, Blumenfeld Nuchim, Bumberg I. Mates, Burich Moise, Bernștein Manase, Balan Ițic, Braunștein M. Zeil'c, Bril Ițic, Z. Leib, Bernștein Șmil, Braunștein Cașular, Catz Avr., Copel Herșcu, Coler Aron, Kievici Ferentz, Cojocar Sol., Cojocar Moise, Kimerling Herșcu, Kendler Moise, Klaim Moise, Croitoru Chune, Cașter Haim, Dabalaru Strul, Dav. Haim Șulim, David Leib, David Gherșin, Davidshon Leib, Albert Ioja, Elișcov Leib, Fișer Avr., Faighel Strul Avr., Fișer Strul Iosef, Feghel Iosef, Fișel Strul, Grosman Leiba, Ghidale Froim, Grünberg Herșcu, Grünberg Sol., Ghidale Lupu, Grünberg Avr. Leib, Grünberg Max, Gabor Moritz, Goldștein P. Leib, Ghețel Sol., Grosman Iosef, Grünberg Sol., Grünberg Herșcu, Gutman Avr., Gutman Simon, Hunea Marcu, etc. etc

Starea materială

*) Indeletnicirile

Evreii din acest județ ca și din toată țara aveau și au ca principală ocupațiune negoțul și meseriile în toate ramurile lor. În timpurile vechi făceau negoț cu Turcia, Polonia, Austria și Rusia, unde duceau produsele de aicea, aducând de acolo în schimb mărfuri de tot felul ce erau aci uzitate pe acele timpuri.

Astăzi însă stau în legătură cu fabricile și negustorii din toate statele Europene, mai cu seamă din Austria, Germania și Anglia.

Negoțul cu grâne, vite cornute și perji era în vechime negoțul cel mai principal și mai productiv, exportând aceste mărfuri în țările vecine.

Pe lângă negoțul și meserii, se mai ocupă cu cultivarea pământului ca arendași de moșii. Ei țin în arendă mori, felurite eraturi comuna'le și private, sunt și antreprenori de lucrări publice și private, comisionari, samsari etc.

Pe lângă aceștia mai mulți evrei au avut și au fabrici de : postav, ulei, ceară, cherestea, spirt etc.

Așa dară voi înșira toate aceste pe rând.

COMERȚUL

Dimitre Cantemir în descrierea Moldovei Ediția II-a Iași 1851 pag. 243 zice că evreii se indeletnicesc cu comerț și cu cărciumărie, apoi la pag. 245 adaugă : Negușitorii cei străini Turci, Jidovi, Armeni și Greci, cari se zice Gelepi, au apucat în mâni toată negușitoria Moldovei.

În Instrucții pe ea Înălțatului Domn Mihail Gr. Sturza V. V. Eși 1835 pag. 8 Art. VI, „clasiș Negușitorilor“ zice: Negușitorii ca unii ce în societatea omenească deșteaptă tot

felul de industrii cu înflorirea negoțului, dobândesc dreptăți privitoare către sporirea și întemiarea lor.

Art. VII. Ei sunt apărați despre tot felul de podozi sau alte havalele atât pentru dânșii cât și pentru a lor calfe din dugheni.

Art. VIII. Ei au starostii lor atât în orașul Eși cât și pe la orașele și târgurile celelalte,

Art. IX. Negușitorii nu plătesc nici un fel de capitalie și o dare anuală sub nume de patentă și zeciueala dărei către eforie, fiind împărțita în trei clase.

La secția V litera B zice: strângerea dărilor de pe la corporații se fac de starostii lor.

În descrierea Moldovei de Dim. Cantemir, opul citat pag. 169 zice: Camarașul cel mare așează cumpenele și măsurile negușitorilor, care stau sub poronca lui. Camarașul de lumini strânge birul cerei și saponului numit „Chaimen“, care producere cheltuește pentru lumânări și opăiuri pentru curte. Vornicul de târg strânge dejma mărfurilor ce se vând cu măsură și cumpână numit mortasapie.

¹⁾Privilegiile încuviințate de Domni erau diverse. În scurt ele se pot rezuma în chipul următor dela începutul veacului al XVII-lea încoace: Toți comercianții erau înscrși într'un isvod sau catasih special al visteriei cu pecete Gospod și primeau un răvaș al vel visternicului, despre înscrierea lor cu dajdie în sinul breslei; această dajdie o achitau la visteria Gospod. Darea varia între 15-17 lei de cap de negușitor pe an, pe lângă 14-15 parale de leu obicinuită răsură și se achita mai întâi în 11 rate de câte 1 leu 67 bani, iar mai târziu în două cășuri la sf. Dimitrie și sf. Gheorghe «după cîsla ce își făceau ei între ei pe starea și puțință fie căruia».

Fii negușitorilor cari erau în prăvăliile părinților nu plăteau nimica afaiă numai de erau însurați; asemenea erau scutiți de dare servitorii și aigații pe câtă vreme erau holtei.

Pentru slujba ajutorinței, lipscanii plăteau o dare anuală de 25 lei; brașovenii și blănarii 20, bagasierii 15 lei.

Pentru cotărit 60 bani odată pe an; iar pentru cărciume, după hotărârile unei deosebite anaforale. Afară de aceste dări nu puteau fi cu nimica supărați, nici cu cai de minzil.

Zaharea și salahori, nici cu alte angării, asemenea nici cu găzduirea de oaspeți, cu rădvane la schimbarea Domnitorelor și a. m. d.

Ba mai târziu întreaga breaslă a fie cărui oraș era scutită și aparate de 300 stupi și 600 vedre vin.

Negustorii străini din alte țări, nu li era îngăduit a vinde marfă adusă, decât numai cu ridicată și într'un termen fix

Breasla comercianților se afla sub ascultarea unei staroste și a fruntașilor, cari repartizau dările și le împlineau singur, fără amestecul dregătorilor, prin ceaușul starostiei lor. Tot aceștia formau tribunal, sub a căror jurisdicție se aflau toți comercianții. De era însă judecată între doi evrei, ei se puteau adresa la rabin sau locțiitorului Hahambașei spre a fi judecați de dânșii.

În caz de nemulțumire aveau dreptul de apel la Vel Visternic, fără amestecul agalelor sau a ispravniciei.

Pedepsele la judecăți constau în globă de bani în folosul statului, a starostelui și a cutiei de ajutor pentru comercianți.

Spre a deveni neguțitori trebuia să aibă învoirea starostelui și a fruntașilor.

Comercianții supuși străini din țară, formau o breaslă deosebită cu un staroste aparte, sub ascultarea și supunerea consulatului lor.

Comerțul în toate ramurile ei din acest județ stă în mâinile evreilor. Lipscani, galentari, făinari, hainari, manufacturiști, mobiliieri, brașoveni, pielari, pescari, opincari, porcelan, precupeți, rachieri (de lux), săponari, cereale, sticlărie, și comisionari de mărfuri sunt exclusiv numai evreii

Afară de cele de sus evreii fac negustorie pe o scară întinsă cu următoarele mărfuri și articole: lână, brânză, unt, ceară, oloi, mărunțișuri, alimente făinoase, coloniale, analină, antichități, articole pentru croitorie, spirtoase, vin (en grosiști și detailiști); ferărie, bere, bijuterii, broderii, librărie, dantele, coroane și decorațiuni artificiale, drogherie, gaz, petrol, păcură, lingerie, lumânări de ceară, de său și de stearină; mașini de cusut, mobile, velocipede, olării, obiecte de lemn, var, făină, sare etc. etc.

Afară de aceste, evreii din județul nostru fac un co-

merț foarte înlins cu cherestea sau lemnării, cereale și vite. Pe lângă aceste evreii din județul nostru sunt: Hotelieri, expeditori, împrumutători de bani, bancheri, măcelari, morari, zarafi, samsari, agenți principali al societăților de asigurări, cafengii, precupeți, contabili, antreprenori de băi, teatru, localuri publice, etc. etc.

Inchei acest capitol arătând că la 1891 după buletinul comercial din Galați, cu data 28 Iulie sunt în județ firme creștine 288 iar evreești 930. În Neamț 196 Israelite iar în Piatra 417 tot Israelite; în cele 3 plăși 183 ortodocși și 288 evrei.

Asemenea după ziarul „Emanciparea“ An. I 1897 No. 13 arată că întregul județ Neamț numără 27.653 locuitori urbani sunt 1234 firme, dintre care 930 evreești.

Meseriile sau industria manuală

Evreii se îndeletnicesc aci cu meserii din cele mai îndepărtate vremuri și din ce în ce în o proporție mai mare. În timpurile vechi meșteșugarii fură aduși din țări străine și erau scutiți de dări și angarii.

Aceștia se numeau liude adică scutelnic sau poslușnic. Acești meseriași erau împărțiți în bresle sau isnafuri, al căror șefi erau un staroste cu doi membrii aleși în camera comunală și al cărora alegere era confirmat de departamentul interior.

Mai fiecare breaslă de meseriași formau o deosebită corporație cu starostele lor, căruia îi erau supuși până la extrem.

Ce mai veche breaslă de meșteșugari pare a fi format ciubotarii. Apoi al croitorilor, hodnariilor etc.

Breslele deveniră cu timpul persoane morale și după Art. 13 din codica Calimach, toate așezările breslelor se vor întări de cătră stăpânire.

La capitolul („Pinkesen“) descriu statutele acestor bresle (societăți).

Nimenea nu putea deveni mainstru fără pozvolirea starostelui breslei, trebuind a plăti o taxă și a se înscrie ca membru în corporația breslei.

Numai cei însurați aveau dreptul de a deveni mainstru. Existența sinagogilor cu numele breslelor, arată și dovește destul declar vechimea și existența acestora.

Art 99 din regul. org. impune meșterilor noui sosiți a se înscrie în breasla căreia aparține; obligând a se forma atâte bresle câte meserii sunt și se exercitează în oraș; obligând pe membrii a contribui la sarcinele breslei.

După Manual Adm. al princip. Moldovei Tom. II No. 476 pag. 8, calfe creștine nu aveau voie a lucra la Jidovi.

Următoarele meserii au fost și sunt și astăzi exclusiv în mâinile evreilor: Croitoria de orice fel, legătoria de cărți, caldarari, căciulari, tinichijii, juvaergii, ceasornicari, covoare, steclari, boianjii, zugrafi, argintari, alămari, cortelieri, blănari, șepcari, bronzetari, muzicanți, filtratori de vin, măcelari, caretași, pantofari, ceprezari, opincari, sacajii, strungari, tașeri, vopsitori, modiste, fotografi și dentiști.

Apoi evreii din județul nostru mai lucrează următoarele meserii pe o scară foarte întinsă încât ei sunt 85% iar 15% sunt de alte naționalități, mai cu seamă nemți și foarte puțini români: mașiniști, ferari, stoleri, dulgheri, armurieri, bărbieri, cojocari, cofetari, brutari, curelari, cismari, dogari, bodnari, gravori, sculptori, lăcătuși, mecanici, potcovari, șelari, mindrigii, moașe, zidari, tăctori de lemne, pitari, tipografi. Aci trebuie să notez că la anul 1876, evreii săraci lucrau la munca câmpului la unul M. Orenștein posesorul de atunci al moșiei Cut, aproape de oraș.

1) Această întreprindere au fcut'o în cursul mai multor ani. Mai trebuie să arăt că de câți-va ani se văd la ridicarea zidurilor o mulțime de salahori evrei. Mahalii cari fac cele mai grele servicii negustorilor sunt exclusiv numai evrei.

De câți va ani încoace evreii au devenit și antreprenori de plutărie aducând plutele pe Bistrița dela Dorna ori Broșteni.

Aci este locul nimerit a arăta că acuma 15 17 ani compania Göetz a fost adus aci plutași evrei din Marmoroș cari lucrau și conduceau plutele până la Galați, dar cari din cauza că plutașii indigeni, cari erau indignați de acești concurenți, pe drum azvârleu în ei cu petre, din această cauză, au fost nevoiți a se întoarce în țara lor.

1) 1876 d-l B. Samsony și Aizic Rabinoviți a luat teren com, Torțurești a lucrat pământul cu 50 evrei.

Tot aci este locul să adaug că birjarii și cătiugarii sunt iarăși mai exclusiv evrei.

Hotelieri și resturante sunt tot cam exclusiv evrei.

Tipografi, afa ă de acea a județului sunt numai evrei. Cu alte cuvinte meseriile ca și comerțul este mai exclusiv în activitatea evreilor.

Industria mare

Industria mare și industria mică sau meșteșugurile erau cu totul libere pentru oricine, cum rezultă din așezământul lui Mavrocordat al ¹⁾Moldovei; nu era însă permis meșteșugarului evreu de a ține calfe creștine decât numai de aveau etate de 30 ani.

Industria mare era în deobște prea puțin cultivată în Moldova și în județul nostru, dar pe cât era se datora în parte evreilor.

Sub domnia Turcească, oprindu-se exportul grânilor, începe a se introduce pe o scară întinsă negoțul cu băuturi spirtoase, deci s'au înființat pentru acest scop fabrici sau velnițe de rachiu, care în acest județ mai toate erau proprietatea evreilor.

Regulamentul organic a Princip. Moldovei cap. III, titlul Nația Jidovească, Art. LII zice clar: «Jidovii au voie a lucra velniți ca și cel alt norod și cu aceeași privi'eghiuri, învoindu se cu stăpânii moșilor iar în târguri nimenea ori și cine nu este pozvolit, pentru siguranța polițiilor ci în depărtare de un sfert de ceas de oraș.

Așa în Tg.-Neamț, următorii evrei au posedat velnițe în condițiunile regulamentului: Motel Feighes, Iancu Avram Feighes, Chaskel răgușitul, Iosel Diner, Meșel Iuster, Meir Tupilațer, Berel Keșoles, Zamvel Meșels, Mendel Moșoles, Leibole Calckover, Șapse Tupilațer, Duved Beir, Strul Roș etc. În Piatra, au avut velnițe Burech Herș, Laba Mockel banchier, David șchiop, Avram Samoil Negru a hahamului, Leib Lișes, Leizer Rackover (Buhuși) etc.

Leiba Chior de aci era tovarăș la velnița din Dărmănești cu medelnicerul Gh. Albu, bunicul familiei Albu de

1) Uricariul V pag. 32 și 166,

aci. 1) Lancu Leiba de aci era tovarăș la velnița de pe moșia Hărțești cu paharnicul Cost. Vasiliu la anul 1855.

Cât privește de acei cari țineau velnițe în arendă au fost foarte mulți evrei. Mai erau și fabricanți de rachiu de drojde și de perje. Așa aci în Piatra au fost: Moise sin Ițic 7 malai, care avea și moara dela Frumușica, Elie sin Marcu, Idel Harlăuanul, Volf Brenner. Astfel de fabricanți au fost și în Trg.-Neamț etc.

La anul 1858 Moritz B. Catz de aci înființează o fabrică de praf în comuna Tarcău din acest județ, care a durat până cam pe la anul 1880, (Monitor Ofic. I 1859 No, 204).

2) La anul 1863 Tribunalul local a legalizat actul cu care Jidovul Elie și Fișel fii lui Samuil Negru din Piatra, au vândut o moară ce au avut o în mahalaua Măiăței, cu locul ei megieșit cu velnița lui Samuil Negru și cu acaretele lui Frantz Grefiantz, vândute lui Moise sin Iosub Roș cu 5000 lei.

În anul 1833, Carol Iuster fabricant de bețe pe moșia Petrodava a primit medal'ia de merit clasa I de aur, fiindcă producea 1 milion bețe pe zi, furnizând fabricelor de chibrituri din țară.

La 1 Octombrie 1899 s'a acordat fabricii de postav Abr, Lipa Iuster de aci, scutirea pe 15 ani al impozitelor către Stat județ și comună. Scutirea pe acelaș timp de plata taxelor vamale pentru mașinele, accesoriile etc. trebuitoare fabricii; asemenea și pentru lână merinos ce va importa din străinătate.

Dau aci o fidelă copie de toți fabricanți evrei din întregul județ Neamț de pe Monitorul Oficial din 10 Februarie 1890 și dările de seamă al Onor Prefecturii locale:

Avram Lipa Iuster stofării de tot felul, Haim Ioil bere, Aron Grünberg săpun, Moritz Strich saponerie și parfumerie, Strul Burich Saponar săpun, Iosub Frai idem, Meilich Segaller bețe de chibrituri, Alter Avram sumănărie și cergi, Copel Catz pălării ordinare de păslă, Lupu Șor oale și străchini, Solomon Klein lumănări de său, Burich Katz tăbăcărie, Daniel Zilberman idem, Strul sin Herșcu idem, Lupu Ghelbert rachiu de drojdie, Moise Cohn rolete, Alter Baraș idem,

1) Bulet. Ofic. An. XXIII No. 19 an, 1855.

2) „Progresul” Iași an. I 1863 No. 117.

Herșcu Copel apă gazoasă, Dr. Stein & Kohn idem, Herman Aizic chereștea, Dude Saponar săpun, Copel Catz piele, Lupu Șor oloi, Bernhard Weisman oloi, ceară și miere, Burech Katz & fiu piele, David Rotman mezeluri, botegă, pastramă, Aron Rotman idem, Leopold Bach rolete, perii, Ieikel Katz bedinele, Daniel Daniel cerneală, Leopold Steinberg ștampile de cauciuc, Burich Aizenberg turnătărie și fabrică de cărămidă. Ușer Cohn culere și lăzi, Moise Kozever covoare de lână, Herman Șapira lumânări pentru biserică, Ițic Berman rolete, Dr. Zwiebel apă gazoasă, Abramovici & Fischer pielărie. Ușer Bodner oloi, Ițic Moise Segal clărie, Ilie Steinberg idem, Id. Herșcovici & M. Avr. chereșt Herșcovici & Renert A. idem, Grüenberg & Vigdersho. ferărie mecanică, Moise Iuster drojd și presate, Sîrich & Măcărescu săpun, Frații Leiba & Meir Iuster chereștea, Surica Spiner fabrică de pălării pentru dame, Dr. Lupu, Fondianer & Grünberg fabrica de Mucava „Aurora“, Carol Weinberg fabrica sistematică de pâine „Viața“, Ayram Zeilicovici fabrică de sobe teracotă, Moise Iuster spirt de bucate și de perje, Michel Grünberg intemiatorul fabricii de hârtie și mucava. Toți din Piatra-N.

Strul Burich Flandra sumănărie, Ioil Dubălar mesini, iuft și talpă, Zümer sin Iancu idem, Șama Dubălar idem, David Weinfeld sumane negre și lăi, Velvel Moche Șeines sumănărie, David Zandebrand ulei, Ilie Garber tăbăcărie, Avram Ițic ulei, Moise Ca'men idem, Calman Pergman sumane, Ben'amin Siegler sumănărie, Alter Saponar săpun, Iosub Olar oale, Burich Iosel Wiener cărămidă, David Calmanovici piele, Aron Ferester moară și piuă, David Berșten Macher bodănele. Herșcu Berman sumane, Avr. Moise Pălticaneanu idem, Herș Isvoreanu idem, Ițic Iosubaș oloi, Litman Siegler & fii idem, Bercu Aizenberg sumane, Iosub Șneiberg moară cu vapor. Toți din Trg. Neamț.

Moscu Iacoby chereștea V tori Neamț. Froim Rosin vax Buhuși, Alter Herșcovici petrol Buhuși, Avram Lipa Iuster chereștea diferite tăeturi Mastacăn, Ilie Aizenberg idem Mastacăn, Michel Iuster spirt de bucate și de perje Crăcoani. Herșcu Rapaport idem Uricheni, Iosub Snerberg măciniș de făină cu vapor Humulești, Idem spirt de bucate Humulești, Dinerman & Șapira chereștea Farcașa, A. Renert & Th. Dornescu idem Ața Bour, Goldman & Sarfman idem Oarșu,

Frații luster idem Negrești, Michel luster & fiu cherestea Crăcoani, Efr. luster & Carol Nacht idem Gărcina Aizic Grünfeld & fiu gaz Roznov, Aron luster & Iulius Agatștein cherestea comuna Ca', A. L. luster cherestea Hangu, A. L. luster & Iulius Agatștein cherestea Rășca, Dornescu & Dinerman cherestea Tazlău, Osias Steinberg & Weintraub cherestea Almaș, Bacal & Co. cherestea Hangu, Michel luster & H. Copel drojdie presată Crăcoani, Ira Herșcovici olei Costișa, Zeilic Șmilovici cherestea Bicz, A. Fondianer & Abruzi cherestea Proroca, Haim Raf cherestea Agapia, Herș Făinar cherestea Pângărați, Th. Dornescu, A. Renert & fiu și C. Neuschlos Doftana.

La 1894 s'a înființat fabrica de lumânări de stearină Iurist & Weiningher.

Fabrica de ciorapi a D-șoarei Clara Satinover.

La 1889 Moritz Mașinist a înființat în tovărășie cu protoreu Nec. Conta fabrica de vărsătorie de metal.

La 1870-75 Idel Zucker a avut fabrică de cerneluri.

La 1886 Strul Dimant a avut o fabrică de cravate.

Au mai fost fabricile : de săpun a d-lui Aizic Wechsler, de bere a d-lui Chaim Schwartz etc.

D-l S. Semo fu tovarăș la marea fabrică de cherestea „Moldova“ din Piatra.

H. Goldștein fu tovarăș la marea moară sistematică „Doamna“ tot de aci.

Tipografi în Piatra: Iacob Copel, Samoil Goldner și Leopold Steinberg.

Fabricanți de crupe: Elie Schwartz, Pascal Crupar etc.

Filtratori de vin sunt; Elie Eisohn, Volf Brener, Lupu Lang etc.

Abreimel Fondianu avea cariere de piatră la Tarcău.

În fine și ramura industriei este condusă mai de evrei.

Moșii în arendă

Dreptul de a lua moșii în arendă sau cum se chema pe atunci de a cumpăra moșiile cu anul nu era nimeni oprit până la începutul acestui secol, adică la 1804 Vodă Moruz prin ordinul său către ispravnicii țării interzice evreilor acest drept.

În mod formal sub Calimach Vodă evreii sunt iar a-

rendași de moșii. În timpul ocupației Ruse dela 1830-35 evreii iarăși sunt opriți a ține moșii în arendă. Aceste nepozvoliri nu durară mult timp.

Ca să arăt pe toți arendașii de moșii este imposibil, totuși voi arăta numai pe câțiva :

1) La anul 1850 Avram sin Iancu a ținut în arendă moșia Păstrăveni dela Domnița Elena Sturza.

2) La 1859 Moise Hanganu a ținut moșia Roznov, im- posesuit dela Maior Gh. Roset Roznovanu.

3) La 1861 Avram sin David a ținut moșia Sarata, dela Iconom Gh. Vasiliu.

4) La 1858 Nute și Ioil Engenberg a ținut moșia Bor- lești cu velnița din Nichit.

Strul Telnicker (Sildh: us) a fost tovarăș la arende de moșii cu colonelul Iorgu Rosnovanu și medelnicerul Nec. Albu.

Moise Lazarovici a ținut moșia și velnița Căciulești a lui Roset Bălănescu.

Abr. Lipa Iuster, Herșcu Copel, Peisch Pascal, au ținut moșiile Dărmănești, Dobreni etc.

Iancu Leib Șarf, Șmiel Pascal, Mechel Iuster au ținut moșiile Crăcoani, Oșlobeni etc.

Aci este locul de arătat că mai mulți posesori de moșii evreii au avut herghelii de vite cornute în velnițe și mii de oi. Intre aceștia se deșting: Meir Kreimer (Piatra), Șmil Herșcovici (Roznov), Herș Rapaport (Țibu- cani) etc.

Șmil Dobrener și Leibiș der milichdiker aveau oile lor câte 5-600.

1) Monit. Foia Sătească XII 18:0 No. 22.

2) Aduș Bulet. Ofic, 1839 No. 52.

3) Monitor Ofic lil Iași 1861 No. 152.

4) Bulet. Ofic, 1858 No. 62.

Moșii de veci

¹⁾ Un vechiu obicei al pământului oprea evreilor dreptul de a cumpăra ²⁾ moșii.

Iată lista moșiilor din acest județ ce aparțin evreilor: Moșia Petrodava proprietatea d-lui Michel Iuster. Țibucani (3000 fălci) aparține bancherului Strul Ch. Daniel din Iași. Apoi moșiile: Negulești, Șarata și Movila ruptă aparține fraților Veisengiün din Iași. Herș Rapaport are moșia Hărțești.

Anuarul Statistic al României Ministerul Finanelor București
1904 Imp. Statului.—pag. 222.

Numărul meseriașilor 1902

Jud. Neamț. Total meseriașilor, calfelor și ucenicilor.
Com. rurale și urbane 2508 din care evrei 1072.

Pag. 239. Cap. III *Băcani* orașul *Piatra* 17 evrei patentari proporția 51% evrei.

Bărbieri 125 români și 15 evrei, proporția evrei 27%.

Blănari numai 3 evrei proporția 83 %.

Birjari 7 români 35 evrei " 49 "

Bagasieri numai 25 evrei " 77 "

Brutari 1 străini și 2 evrei " 54 "

Cafegii 1 străin, 1 rom. și 5 evrei " 44 "

Comisionari numai 11 evrei " 66 "

Ccasornicari numai 4 evrei " 85 "

Cojocari 4 străini și 5 evrei " 66 "

Cărciumari 5 români și 32 evrei proporția 65%.

D-ri medici 8 români și 4 evrei " 30 "

Comerți. făină numai 12 evrei " 78 "

1) Anaforoua No. 3566 din 28 Iunie a logofetei cu rezoluția Domnească din 28 Iunie 1815 zice că Armenii și Jidovii după § 1430 cod, civ. sunt opriți a cumpăra moșii de veci. (Adunare Compl. Așez. Jud. II Iași Cod. Pastia 1856 pag. 64 cap. 42.)

2) Tîrulara logofetei din 11 Martie 1843 sub No. 1403 prin care au împărțit Tribunalul închierea sfatului de a nu se mai întări vânzări de vii și terenuri (moșii) pe numele Jidovilor (Adunare ofis. și desleg. Hasras pag. 278).

<i>Fer—ferar</i>	2 români, 4 străini și 12 evrei	proporția 73%
<i>Comerț de lemne</i>	1 rom , 1 străin și 14 evrei	69 "
<i>Măcelari</i>	3 români și 10 evrei	43 "
<i>Galantieri</i>	numai 3 evrei	87 "
<i>Gazari</i>	numai 3 evrei	92 "
<i>Haine croitori</i>	3 români și 39 evrei	87 "
<i>Hotelieri</i>	1 străin și 2 evrei	60 "
<i>Cismari</i>	6 români și 34 evrei	63 "
<i>Tâmplari. (lemnari)</i>	4 români, 3 străini și 12 evrei	proporția 72% evrei.

Voi vorbi acuma și de ramura comerțului de *tutun* din acest județ fiind în anii 1866, 1867, 1868 și 1869 ca Regia sub stăpânirea Statului, care libera brevete, atât debitanților din comunele urbane cât și celor din comunele rurale. În acest timp brevetanții trebuiau să-și aprovizioneze tutunul trebuitor numai dela Regie sau mai bine zis depositul Districtului Neamț, contrar acel tutun era confiscat iar contravenientul era dat și judecăței.

Iată copia unui asemenea Proces-Verbal de contrabandă din 1866 :

MINISTERIUL DE FINANS Marca țarei

Model No. 42

Regia Tutunului etc.

Depositul Distr. Neamț

Anul 1866

Orașul Piatra

Luna Ianuarie 22

No. 7

1) Proces Verbalu

al
JURILORU

Subsemnații ce compun juriul instituitu pe lângă depositul de tutun din orașu Piatra, astăzi la 22 Ghenar anul una mie opt sute șease zeci și șease, procedând la esaminarea tutun indigen luat contrabandu dela evreul Ițic Șildhaus din oraș Piatra, ce s'a trimes la acest deposit de D-I

1) Dosar No, 4/1867 Comis. de expertiză, (Dosar posesia mea AUTORUL).

Prefectu Neamțu, cu adresa No. 533, am constatat că este de calitate notată pe contra pagină și în cătime acolo arătați subscrișii dar, făcând estimățiunea cuvenită declarăm că, tota'a cantitate, valorează suma întreagă de lei treizeci, precum s'a specificatu în dosul acestui, unde am scris asemenea.

Acest proces verbalu s'a închieatu în număr întreitu, din care unulu spre a se înainta la Adm. Centr. a Regiei Tutunului; altulu spre a se depune în cancelaria depos. respectiv și cel de al treilea s'a predat doveditorilor de Casier și Prefect de Neamțu.

Iscăliții membrii juriului: *Rosetti, Palade, P. D. Șoarec, Haim Kaufman, (părintele meu), Avram Tutungiu și Leiba Rotenștein.*

În anul 1867 brevetanții de tutun din Piatra cer înnoirea brevetelor.

Iată copia cererei:

Brevetanții de tutun evrei din Piatra, prezintă case-riei de Neamț brevetele și declarațiunile vechi, cerând înnoirea lor conform Jurnalului din 5 Sept. a. c. Aceasta pentru a putea exercita acest comerț înainte.

1) Domnule Casier,

Anexat cu Onor presentăm Dv. atât brevetele noastre cât și declarațiunea prin care cerem a ni se elibera bre- vete după dispozițiunile Jurnalului din 5 Septembrie.

Și vă rugăm D le casier să bine voiți a face ca prin mijlocirele ce aveți să ni se elibereze câte un brevet pentru exercitarea comerțului de tutun în orașul Piatra.

1867 Oct. 23

Subscrișii: *Ghedale sin Ilie, 2) Haim Kaufman, Leiba Rotenștein, Bercu Schwartz, Herș Goldner.*

D-sale

D-lui Casier Distr. Neamț.

1) Adm. Financ. Neamțu. Dosarul No. 3 din 1667. Avizarea la clasa pe de- bitanții după modfic. introduse la 1 Oct. 1867. Posesia mea AUTORUL.

2) Părintele meu,

În anul 1868 brevetantul trebuia a face cerere și depune banii tutunului ce luau la depozitul casieriei. Această regulă era în toți anii.

Iată copia :

S'au încasat cu recepisa No. 1234 lei 555 bani 81 subscris Casierul,

Domnule Casier!

Pe temeiul brevetului ce păstrez dela Minister, vă rog să bine voiți a-mi elibera o sumă tutun, calitate ce mai jos arată, depunând tot acuma și banii costului sau în suma de 555 lei 81 bani, pentru care vă rog a mi elibera convenită factură pentru debitul meu pe lunele Marte, April și Maiu.

Haim Kaufman

Bine voiți vă rog D-le Casier a primi încredințare profundului meu respect.

1868 luni 1.

Haim Kaufman

<u>Okale</u>	<u>Dramuri</u>		<u>Lei</u>	<u>Bani</u>
18—	250	Tutun saca total	550—	81
2—	—	Persician calit. I	25—	—
		Total :	555—	81

Monedă și No.

27 Napoleoni	total :	540—00
1 Carbovă	"	4—00
1 Icosar	"	4—44
11 Sorocovăți a 20 Kopeici		7—37
	Total	555—81

D-sale

D-lui Casier Gen. și Șef Depozitului Neamț

1) Dosarul No. 10 din an, 1868 Declarațiilor cu care Debitanții brevetatți cer tutunuri. Posesia mea AUTORUL.

Iată și copia unui asemenea brevet:

R O M A N I A

București Ian. 15 an 1869

Marca Tărei

Ministeriul Financelor

Direcțiunea Regiei Tutunului

Serviciul regiei Tutunurilor

No. 313

1) Brevetul

Noi Ministru secretar de Stat la departamentul financelor, conform legii din 31 Maiu 1868 și regulamentului din 26 Iulie 1868 concedăm dreptul de debitant pentru vânzarea de tutun, cigări și tabac D-lui ²⁾ *Haim Kaufman* șezător în comuna Piatra din strada Principală No. 53 județul Neamțu, care s'a regulat între debitanții tutungii de clasa a treia a gradului al doilea cu debit lunar de câte lei noi două sute, și care este obligat ca, dela 10 ale lunei August anul 1868 de când a început a exercita acest comerț, să se conforme întru toate dispozițiunelor legii și regulamentului special.

p. Ministru, *M Kostiescu*

Directorul, *P. Marcolescu*

Iată și felul tutunului și prețul după Publicațiunea Ministeriului Financilor No. 11974 din 23/4 Martie 1865 :

Oca tutun Turcesc Bocea laca 38 lei. Oca tutun Turcesc Bocea Orta 28 lei, Turcesc Boccea Chîr 22 lei oca. Turcesc Persicean și Basma era 3 calități a 16, 14 și 10 lei oca. Tutun Românesc din semânța Turcească era 3 calități 12, 9 și 7 lei oca iar semânța indigenă era 3 cali-

1 Originalul este în posesia mea. AUTORUL.

2) Părințele meu.

lăți a 7, 4 și 2 lei oca. Suta de țigări numite Havana era 2 calități a 60 și 27 lei. Diverse a 13 lei suta iar Indigene 2 calități a 7 și 5 lei suta. Acuma Tabacul (tutunul) 1 oca numit Carot 2 calități a 38 și 25 lei apoi tutun numit Ceap 38 lei oca, tutun numit Schet 32 lei oca iar indigen 2 calități a 8 și 3 lei oca.

Camera de Comerț

Camera de Comerț este o instituțiune veche, creată înaintea anului 1860 dar din cauza emancipării, evreii n'au luat parte la ea.

De abia în anul 1885 figurează ca alegători așa ziși dreptari din acest județ.

Dau lista alegătorilor eligibili din anul 1899 pentru Camera de Comerț din acest ținut ; Aron Carpen, Moise Roșcovici Urbea Piatra. Comuna Mastacău Haim sin Haim. Comuna Bistricioara Marcu Cepriza și Simon Haim. Comuna Călugăreni B. Cantar. Comuna Căciulești Gherș Avram Nute. Comuna Crăcoani M. Iuster. Comuna Dochia Ancel Grünstein. Comuna Doamna Bercu Herșcu. Comuna Galu Michel Iuster și B. Cantar. Comuna Girov Simon Iosub, Leizer Barba Lată. Comuna Hangu Hascal Covrigar. Comuna Bălțătești Moise Iancovici și Comuna Mărgineni H. Rapaport.

Dela 1920 adică de când toți evreii români au fost emancipați, dela această dată negustorii evrei i-au parte activă în Camera de Comerț, făcând parte ca alegători, fiind aleși și ca membri în comitet.

Evrei ca alegători sunt chemați la întruniri, constături, la ședințe extraordinare în sala consiliului județian. Intre cei care chiamă la aceste sunt D-nii G. V. Măcărescu, S. Drimer, C. T. Dimitriu și Aron B. Katz (1923).

În anul 1926 pentru alegerea Camerei de Comerț s'au prezentat două liste 1) S. Ghelberg și I. Luca diversi, C. T. Dimitriu farmacist, bănci N. Al. Guranda (Directorul băncii Petrodava) și Sigmund Herșcovici. Industria: Spiru Lalu, Albert Abeles, Michel Stern și S. Beral. Industria

lemnului: G. V. Măcărescu, Aron Iuster, Natan Iuster și Gh. Adamescu. Dl Nicu Ioaniu candidează ca independent. Lista guvernamentală: Categoria I alimente d-nii: Carol Weinberg și Nec. Maxim din partea Sfatului Negustoresc. Categoria II-a îmbrăcăminte D. Davidovici. Categoria III-a diverse Ed. Holban. Categoria IV-a bănci: A. Renert și Ioan Georgescu. Categoria V comerțul mic d nii loil Gherșin și L. Stern farmacist Trg.-Neamț. Categoria VI-a Industria lemnului Victor Isăcescu, Gh. Lalu, Iulius Agatștein, D. Dobreanu și S. Drimer. Categoria VII-a diverse industrii d-nii Gh. Isăcescu, C. Manoliu, Carol Berman și N. Dutescu dela Neamț. Categoria VIII-a Industria mică d-nii N. Calmuschi și Ulise Ionescu.

Este de notat că în luna Iunie âcel an, pentru îndeplinirea formalităților alegerii și constituirei, s'a numit o comisiune interimară compusă din D nii: Victor Isăcescu, Iulius Agatștein, Conrad Reis, Ed. Holban, Carol Berman, Ulise Ionescu, A. Renert, Dr. I. Klarfeld, Nec. Maxim și L. Stern.

De reușit la această alegere a Camerei de Comerț, a reușit lista d-lui Carol Weinberg, Sigmund Herșcovici, A. Renert, Iulius Agatștein, S. Drimer și Carol Berman astfel: Categoria I-a Weinberg, II a D. Davidovici, categoria IV Sigmund Herșcovici, categoria V Leon Stern (Neamț) și loil Gherșin, categoria VI Iulius Agatștein, S. Drimer, categoria VII Carol Berman și L. Silviu.

În anul 1927 Camera de Comerț și Industrie Piatra-N. era alcătuită astfel: *Comitetul de Direcție* N. Calmuschi președinte, Iulius Agatștein vice-președ., secția industrială Carol Weinberg vice-președ., secția comercială Ioan Georgescu Minister de Industrie și Comerț și N. N. Pleșescu secretar.

Consiliul de Administrație

Membrii *secția comercială*: Ed. Holban, D. Davidovici, Sigmund Herșcovici și Nec. Maxim Piatra-N., Leon Stern Trg.-Neamț.

Secția industrială: V. Isăcescu, Gh. Lalu, Gh. Isăcescu, C. Manoliu, L. Silviu, Ulise Ionescu, Carol Berman, S.

Drimer, Piatra-N., D. Dobreanu Tulgheș și N. Dusescu Trg.-Neamț.

Membrii de drept: Gr. Georgescu directorul băncii Naționale, Sim. Scutărescu delegat Federala Al. cel Bun, Pr. Șt. Romanescu Camera Agrară toți din Piatra-N.

Membrii corespondenți: C. T. Dimitriu farmacist, N. Guranda, A. Renert proprietari toți din Piatra-N., Dumitrescu Inginer soc. Coop. Tarcău, Conrad Reis directorul fabricii de postav Buhuși, Gh. Lubinischii Inspect. soc. Anonime „Göetz“.

Censori: V. Soroceanu deleg. Camerei de Comerț și Industrie, M. Georgescu Adm. Financiar, delegat Minist. de Finanțe, D. Botez expert contabil deleg. Un. Camerei de Comerț și Industrie București. Comisarul guvernului Gh. Ionescu Piatra-N.

Consiliul Camerei având în vedere răspunsul Uniunii Camerilor de Comerț și Industrie, primit cu adresa No. 3267/927, cooptează ca consilier în locul defunctului Ioil Gherșin pe dl A. Aronovici din Piatra-N., la secția comercială, comerț mic, categoria V-a.

În anul 1929 luna Martie s'a constituit noua comisie interimară a Camerei de Comerț alcătuit astfel: Ioan Georgescu președ., Sigmund Herșcovici vice președ.

În consiliul județian fac parte dl Gică Măcărescu, Victor Isăcescu, Nec. Maxim, S. Drimer, D. Leibovici, Leon Rozenzweig și G. T. Dimitriu.

În 4 April 1922 s'a constituit în Piatra Clubul Industrial sub președ. d-lui Ionel Diaconescu iar ca vice-președ. dl Albert Abeles.

În anul 1923 comitetul clubului comercial a rămas tot cel vechiu numai cooptându-se pe d-nii I. Brikman, Nicu Weisman, D. M. Abramovici și M. Leibovici.

Tot în acel an cercul comercial a ales ca președinte pe Avram Rubin.

În anul 1925 s'a pus bazele clubului „Infrățirea“ până la alegerea comitetului s'a ales pe dl Ițic Zilberbuș.

Tot în anul 1925 în 7 Ianuarie, a avut loc la cercul comercial de aci alegerea unui nou comitet. Au fost două liste 1) în frunte cu Michel Rorlich, M. D. Segal, Filip Bandel, Isac Făinar, H. Herșcovici, Iosef Gartenberg, Lipa

Catz, Gherșin Catz iar lista a II-a în frunte cu Nicu Weisman, care a întrunit majoritatea voturilor și care fu aprobată ca bun aleasă și care se compune din d-nii: Nicu Weisman, Strul Făinar, Lipa Zeilig, S. H. Leibovici, C. Fridman, Lupu Zümer, M. Gutman, Zigu Kreimer, C. Tarcuanu și Burich Abramovici.

Sfatul Negustoresc

Inițierea

În 16 Iulie anul 1916 avu loc o întrunire în localul clubului forestier, a tuturor negustorilor de toate branșele sub președ. d lui Gh. Ionescu Pleșea.

D-l A. Brociner, președintele sflatului Negustoresc din Iași, după ce dete a înțelege adunării că este strict necesar a se înființa și aci o secție a Sfatului Negustoresc, dând toate lămuririle necesare, îndemnând pe negustorii a se înscrie pentru binele lor și a înființa și aci secția Sfatului Negustoresc și fiind uniți își vor revendica drepturile lor negustorești.

Cei prezenți au acceptat, înscriindu-se următoarele persoane: Gh. I. Ionescu Pleșea, George Grefians, Solomon Drimer, Alecu Lazariu, D. Stambler, Ilie Săvescu, A. Weininger, Gh. Adamescu, Carol Weinberg, A. B. Catz, N. Schwartz, Leon Rozenzweig, M. Weinrauch, Leon Catz, Heinich Weinberg, M. Roșcovici, D. Leibovici, Samy Colbeci și alții.

Mercuri a avut loc o nouă întrunire, prezidată de d-l George Grefians, alegându-se următorul comitet; Președinte d-l Gh. Ionescu Pleșea, vice-președinți D-nii George Grefians, Ilie Săvescu, Carol Weinberg (asier, d-l Solomon Drimer. Secretari D-nii S. Simșenshon, A. Rubin. Bibliotecar d-l Leon I. Catz. Membrii D-nii: Alecu Lazariu, D. Stambler, Gh. Adamescu, A. Weininger, I. K. Katz, Nută Schwartz, A. Weintraub și Leon Rosenzweig.

Alegerea a fost aclamată cu aplauze.

D-l Brociner a anunțat că Duminică 7 August va veni aci însoțit cu D-nii Th. Jelea, președ. Camerei de

Comerț din Iași și cu reprezentanții Sfatului Negustoresc din mai multe orașe, când va fi o mare întrunire publică.

În anul 1918 cărciumarii din localitate au intervenit pentru obținerea de 60.000 litri vin, prin delegați D-nii: Nec. Maxim, M. Feder, M. L. Catz și Lazarovici, obținând promisiunea d-lui Colonel Rădulescu, directorul alimentărei, ceea ce s'a aprobat și primit prin delegați. Toate acestea prin stăruința Sfatului Negustoresc:

Tot în acest an conform ordinului No. 61214/918 al Ministerului de Finanțe, conform stăruințelor Sfatului Negustoresc s'au des-his crășmele în ziua de 14 April acest an. În anul 1919 s'a înființat Banca Negustorească sau mai bine zis «*Banca Sfatului Negustoresc*».

În 16 Aprilie 1920 a avut loc o mare întrunire a negustorilor în sala Hotelului Continental al căruia *moțiune* a fost :

Noi comercianții din toate brânșele din Piatra-N. întrunindu-ne astăzi 16 April în sala Hotelului Continental, văzând nexațiunile fără sfârșit ce avem de îndurat din cauza dificultății și elasticității decretelor legi, contra speculei; considerând ca în loc de a se urmări adevărații speculanți și se înscenează în continu procese pentru a-bateri fictive contra legii, nouă comercianților vechi și cinstiți. Implorăm pe d-l Prefect al județului ca să ia măsurile ce va găsi de cuviință pentru curmarea răului.

Tot odată pentru cazul că nu vom putea obține satisfacerea dreptelor noastre cereri, hotărăm să închidem cu toții magazinele noastre. Urmează iscăliturile.

În ziua de 29 August tot acest an a avut loc o mare întrunire a sfatului Negustoresc în localul sfatului din B-dul Costinescu sub președinția d-lui *Carol Weinberg*, asistat de d-l *Nec. Maxim* secretar.

Negustorii au fost foarte alarmați de anunțarea sosirei controlului miliar, pentru care s'a fost trimis o delegație a sfatului la d-l Prim Ministru, care a hotărât ca controlul militar să se facă numai în asistența unui delegat al sfatului.

Controlul să se facă numai acolo, unde vor fi plângeri. D-l președinte mai comunică ca spre a preîntîmpina neajunsurile create adevăraților negustori. Secțiunile sfa-

tului Piatra-N., Băcău, Roman, Iași Fălticeni, Botoșani și Dorohoi au stabilit o înțelegere de deplină solidaritate, spre a pune negustorii la adăpost de orice vexațiuni.

În ziua de 17 Octombrie tot în anul 1920 avu loc marele Meeting,

Iată chemarea :

„Sfatul Negustoresc“ din Piatra-Neamț

Sediul Str. Al, Cel Bun No. 11—Biuorul Str. L, Catargi 26

Soc. pentru apărarea intereselor Comerciale și Industriale

Persoană morală și juridică

Recunoscută de Guvern prin Decretul-Regal No. 1793 din 27 Aprilie 1914
Monitorul Oficial No. 19

Sediul Central : București

Calea Victoriei 60, Pasagiul Imobiliara, Scara A. Etajul I

43 Secțiuni în țară

No. 230

Piatra-N. 17 Octombrie 1920

Frați Negustori !

Inchideți prăvăliile cu o oră înainte și veniți cu toți la *Marele Meeting* ce va avea loc în Sala Teatrului Duminică 17 Octombrie 1920 ora 3 p. m.

Acei ce vor să întimpine oaspeții noștrii, să vie la 2 p. m. la gară, de unde în corpore vom merge spre Sala Teatrului să ascultăm conducătorii Sfatului. Vor lua cuvântul

D-l Senator Spirea Gheorghiu, președintele Sfatului din București.

D-l G. Florescu droghist, președintele Sfatului și președintele Camerei de Comerț din Băcău.

D-l Ozias Herșcovici industriaș, vice președintele Camerei de Comerț și vice președintele Sfatului din Băcău.

D-l I. G. Profiru avocat și membru onorific al Sfatului din Băcău.

D-l Isidor Bring industriaș, președ. Sfatului din Roman.

D-l Carol Weinberg comerciant, președ. Sfatului din Piatra.

D-l Gavril Loghin comerciant, președintele Sfatului din Fălticeni.

Nici un negustor să nu lipsească dela această grandioasă manifestație de solidaritate.

Cu salutări colegiale
Comitetul Sfatului Negustoresc Piatra-N.

La 5 Decembrie 1920 Sfatul Negustoresc secția Piatra N. No. 234 convocă negustorii la ordinea zilei fiind 1) Legea contra speculei. 2) Controlul civil militar. 3) Lansarea băncii negustorești și 4) Comunicări importante dela centrale, Președinte Carol Weinberg, Secretar general N. V. Maxim.

Pentru 2 Aprilie 1921 sfatul negustoresc de aci cheamă negustorii și industriașii la o consfătuire, spre a găsi mijloace ca proiectul de lege zis pentru *Infrânarea speculei* să nu fie votat de corpurile legiuitoare.

Sfatul negustoresc local face apel către frați negustori în 23 Ianuarie 1922 No. 438 Președintele Carol Weinberg și Secretar Nec. Maxim ca să vie la secție și să acopere cu semnăturile lor adresa de omagii ce se va expedia luptătorilor dela centru, unde este mare sărbătoare pentru alegerea d-lui *Hagi Tudorache* ales ca Președintele Camerei de Comerț din capitală.

Tot în anul 1922 luna Februarie 25 zile comitetul sfatului negustoresc secția Piatra No. 452 chiamă pe toți frații negustori la sfat contra plata taxelor globale, spor de preț la lumina electrică, toate suplimentare și unu la sută asupra cifrelor de afaceri.

Comitetul sfatului negustoresc de aci cheamă pe membri în ziua de 26 Aprilie 1922 pentru legea speculei.

Pentru 10 Mai tot 1922 sfatul negustoresc secția Piatra-N. No. 461 comitetul convoacă pe toți membri sfatului, înzistent rugați a veni la ședință la ordinea zilei fiind următoarele; 1) Instrucțiuni privitoare la ținerea registrelor și cifra de afaceri. 2) Evitarea amenzilor fiscale. 3) Condamnarea unui negustor la 6 luni zi o zi în baza legii contra speculei. 4) Diferite chestiuni importante.

În ziua de 8 Ianuarie 1923 a avut loc în sediul sfatului negustoresc o consfătuire a sfatului. Dl Președinte Carol Weinberg combate legea fiscală și legea speculei.

Pentru alegerea Camerei de Comerț D-sa este de idee ca sfatul să întocmească lista.

Dl Măcărescu combate unele vederi a d-lui Președinte Carol Weinberg și-l roagă să rămâie liniștit la postul său, lucrând înainte pentru nevoile negustorilor.

D-l Pșepelinschi și Leon Mrejeru deputați dau explicații cu privire la legea fiscalului, asigurând pe negustorii de bu-

nele intenții ce are partidul liberal pentru clasa negustorească. Aci fiind locul de a vorbi și de întrunirea comercianților și industriașilor la clubul Industrial ce avu loc la 8 Ianuarie acest an 1923, pentru a se consfătui pentru alegerea Camerei de Comerț,—la acest apel a răspuns D-nii : Spiru D. Lalu, George Lalu, G. V. Măcărescu, Leon Pșepelinschi, S. Drimer, Dimitriu farmacist, Arthur Grünberg, Matias Eisicovici, A. Rubin, I. Brikman, M. I. Ipcar, Ioan Luca, Cost. Vasiliu, B. Eizenberg, Dr. Palade, Rubin Soifer, Leon Rosenzweig, C. Weinberg, M. Semo, B. K. Engelberg, A. Toncu, M.

■ ■ D-I Carol Weinberg

Rorlich, Nisel Rotman, Albert Abeles, P. Chihaiia, Leon Katz, etc. etc. Au vorbit D nii : Palade care deschide întrunirea, apoi vorbesc D-nii Măcărescu, Pșepelinschi, Leon Rosenzweig. D-I Măcărescu propune a se convoca o mare întrunire publică și a se decide pentru binele obștesc.

Pentru ziua de 23 Mai acest an sfatul negustoresc secția Piatra-N. face *chemare* pentru *legea înfrânarea speculei*, libertatea comerțului, care se votează acuma de corpurile legiutoare. Invită pe toți negustorii la o mare întrunire, spre a evita votarea legilor vexatoare contra comerțului.

Tot în acest an sfatul negustoresc, secția Piatra-N. cu

ocazia înapoierei bravului nostru Regiment No. 15 Răsboeni, sfatul lansează următorul apel :

S F A T U L N E G U S T O R E S C

Secția Piatra-Neamț

Frați negustori!

Interesele apărării naționale au dictat în anii 1921 1923 ca *vitejii Regimentului Răsboeni No. 15* să străjuiască pe malul Nistrului.

După o lipsă de doi ani mândra noastră armată revine în mijlocul nostru astăzi

Sămbătă 17 crt. ora 10 a. m. Spre a cinsti așa cum se cuvine eroii noștrii, *vă rugăm să închideți prăvălile* și îmbrăcând haina de sărbătoare să întâmpinăm cu toții la gară brava noastră armată.

Cu inima voioasă și cu toată dragostea, să aclamăm pe demnii feciori ai țării, cari sub cutele mândrului drapel Românesc, au restabilit în ținuturile dezrobite liniștea și siguranța fraților noștrii,

Purtător al vitejiei strămoșilor Romani, dorobanțul din ținutul Plăeșilor, a cinstit numele de Român prin fapte glorioase și acțiuni de civilizație acolo unde bântuia molima anarhică.

Ginste soldatului Român.

Trăiască armata Română, scutul nostru al tuturor.

Președinte, *Carol Weinberg.*

Secretar, *N. Maxim*

No. 682 Piatra-N. 17 Noembrie 1923,

În anul 1925 sfatul negustoresc recomandă membrilor săi a se abona la societatea «*Fiducitatea*» fiind în interesul cetățenilor pentru paza avutului lor.

În anul 1925 a avut loc o întrunire a comercianților locali. D-l Președinte *Carol Weinberg* în numele sfatului ne-

gustoresc a relevat necesitatea organizării negustorilor. S'a instituit un comitet provizor. S'a ales 3 reprezentanți ai sfatului în comisiunea Jo'ntului, în persoanelor D-lor: Carol Weinberg, Beril Krigler, și Mayer Chascalovici, care comisiune are de scop refacerea negustorilor ruinați în timpul războiului.

Lista fabricelor actuale din jud. Neamț care aparțin Evreilor.

Făbri de Cherestea

Soc. Anonimă, fosta *Leib Iuster & fiu.* Reprez. firma, *Nathan Iuster, Piatra-N.*

Davidovici-Beral soc. în Nume Colectiv Piatra-N.

David Rabitza fabrica de cherestea Piatra-N.

Friderich Davidovici fabrica de cherestea „Carpați“ Soc. Anonimă Piatra-N.

Fabrică de cherestea „Cernegura“ Soc. Anonimă *Nicu Ioaniu, Albert Abeles și Samy Colbeci* Piatra-N.

Soc. Anonimă „*Șmilovitz*“ comuna Corbu (Tulgheș).

Max Haimovici fabrica de cherestea și parchete comuna Roznov.

L. Weinberg fabrică de cherestea și moară cu aburi comuna Roznov.

Fabrica de cherestea „Unirea“ Soc. în Nume Colectiv Roznov *Frații Froim și Moise Braunstein.*

Fabrica de cherestea *Sol. Holingher* Trg.-Neamț.

Fabrică de cherestea *Ruchla și Haim Dorneanu* Soc în Nume Colectiv comuna Roznov.

Fabrica de cherestea *Șulim L. Burăch și Th. Horowitz* Soc. în Nume Colectiv comuna Podoleni.

M o r i

Fabrica sistematică de pâine și moară sistematică Piatra-N. *Aron L. Iuster și fii.* Societate Anonimă.

Moară fosta *Leib Iuster & fiu* Soc. Anonimă Piatra-N.

Moara *Davidovici & Beral* Soc. în Nume Colectiv cherestea și moară Piatra-N.

Moara *David Rabbitza* chereștea și moară Piatra N.
 Moara *Pitaru I. David* Piatra-N. Moara *Negru Haim* cu
 benzină Piatra-N. Moara *Adolf I. Zomer* comuna Bălănești.
 Moara *Margulies Hoişie* Buhuși. Moara *Mișel Iuster* Trg.-
 Neamț. Moara *Leita A. Moise* comuna Reditu. Moara
Zamuel Siegler moară și teasc de oloi Trg.-Neamț. Moara
Siegler Litman idem Trg.-Neamț. Moara *Pincu Ițic Avram*
 idem comuna General Anghelescu.

B e r e

Fabrica de Bere (glucoză) „Zimca” Societate Anonimă
 Piatra-N.

Fabrica de Oale

Feingold Mendel (oale, dogărie și var) Piatra-N.
Segal M. Isac idem.

Fabrica de lumânări

Saponaru Mendel fabrică de lumânări Buhuși.

Fabrica de Postav

Lupu Eliser fabrică de suman Trg.-Neamț.
Heinrich M. I. și Heinrich Nathan fabrică de ștofuri
 Trg.-Neamț. Fabrica de postav Buhuși care are majoritatea
 acționarilor evrei.

Fabrica de Petrol

Carol Haimshon (Rafinerie de petrol) com. Costișa.

Fabrica de Perii

Soc. Anonimă pentru industria de lemnării și perii
Leopold Bach Piatra-N.

Fabrica de Spirt

Moise Iuster fabrica de spirt Piatra-N.

Fabrica de sifoane (apă gazoasă)

Leibu David fabrică de apă gazoasă Piatra-N. *Catz*
Iosef idem. — *Zeilig Meir* idem. *Ghiță Ionescu Pleșea &*

David Avram Piatra-N. *Ilie Weiber* idem Piatra N. *Brückman Marcu* idem Trg.-Neamț. *Iosub Ștain Nachman* Buhuși. *Soicher Bercu* Bistricioara.

Transparente

Strul H. Abramovici Piatra-N. *Haras Zaharia* Piatra-N.

Tăbăcărie

1) *Aron B. Catz*, 2) *Silvianu Lazăr* Piatra-N. 3) *Avr. Zilberman* Buhuși. 4) *Axelrad Ușer* Trg.-Neamț. 5) *Moise Tăbăcar și Isac Tăbăcar* Trg.-Neamț. 6) *Kertz Iosub Herman* idem Trg.-Neamț.

Tricotage (țesătorie)

1. *Bachman Cahane, S. Haim și Cahane Israel* Piatra-N.

Turnătorie

Burech Aizenberg turnătorie de metal, strungărie și fabrică de cărămidă Piatra-N. *Avr. Finkelstein & Finkelstein Nathan* Piatra-N.

Uleiuri

Albert Abeles produse chimice și uleiuri Piatra-N. *Leibovici Șmil Sura* (teasc) Trg.-Neamț. *David Grünberg* idem comuna Războeni.

Mobile

Arthur L. Grünberg Piatra-N. fabrică de mobile, fabrică de bețe de chibrituri, scobitori, cuie de lemn etc.

Tipografii

Tip. „Record“ *Avram I. Segall & Mișu Steurmann*.
Tipografia *Leopold Steinberg*. Tip. „Victoria“ *S. Löbenshon*.
Tipografia „Lumina“ *David Abramovici*.

Mai sunt multe fabrici mici ateliere de lăzi, cufer, rulete, scobitori de dinți etc. care nu sunt înregistrate în registru prin urmare nu le-am pus aci.

Registrul și Tabloul contabililor autorizați mi s'a pus la dispoziție de Onor Domn Președinte Camerei de Comerț *Ioan Georgescu*, pentru care îi mulțumesc foarte mult. — Autorul.

TRIBUNALUL NEAMȚ

Corpul Contabililor autorizați și experților Contabili

Secția Județului Neamtz

SEDIUL : CAMERA DE COMERȚ, PIATRA-N.

TABLOUL

Membrilor corpului contabililor autorizați și experți contabili

Secția Piatra-N.

Intocmit conf. art. IV din lege și VII din regulament pe anul 1929

EXPERȚI CONTABILI

Berman Carol industriaș lemn, Brand Samuel procurist Fabrica de Postav, Bach Ernest Mihail fabricant, Rotman Sami comerciant asigurare.

CONTABILI AUTORIZAȚI

Abeles Albert directorul băncei de Credit, Bandel F. S. comerț. industrie, Cohn Iacob manufacturist, Davidovici Friedrich industriaș, Enghelberg Carol contabil, Feibel Jacques comisionar, Fondianer Iosef I. contabil, Grünstein Herman contabil șef, Granach Chună șef contabil, Gavriloi Mayer contabil, Haimsohn Carol industriaș, Herșcu Aron L. șef contabil, Katz David contabil, Katz Michel contabil, Kreuzel Iacob contabil Farm. C. Vorel, Langmantel Moritz contabil, Lazarovici Max șef contabil, Lupu Iancu contabil șef, Mayer Lupu contabil, Marcovici N. Șulem contabil, Mendel J. M. (Jancovici) șef contabil procurist banca Centrală, Matias Iancu comerciant și asig., Mihalovici Heinrich contabil, Pais Avram contabil, Pascal Isidor con-

tabil și comerciant, Petreanu Mișu director banca de Credit Mărunt, Rabinovici Sigmund sub-direct. Banca de Credit, Rintzler Pincu director Tricotaj Doamna, Richter C. contabil casier. Rabinovici Herțel contabil casier, Schapira B. contabil, Matilda Katz contabil, Schapira Isac contabil, Schächter Aron contabil, Silberdrath Beriș contabil, Schapira Marcu șef contabil, Șapira B. Aron șef contabil, Sufrin David contabil, Sufrin Herțel contabil, Weinberg Carol director de bancă, Weisman Senior contabil, Wexler Mendel contabil, Weisbein Moritz șef contabil, procurist Banca de Credit, Zucker Oscar șef contabil procurist, Zaharia N.

CONTABILI STAGIARI

Aron Moise contabi, Felic Avram contabil, Herșcu Z. Mendel (Herșcovici) casier Iroslavici Pincu contabil, Lang Șmil contabil, Mendel L. Mendel, Polak Herman contabil, Weinberg Lupu contabil, Zelman sin Herșcu Bențin contabil.

Președinte, *Ioan Georgescu*

Secretar, *Teodor Demetrescu*

Regimul legilor

Evreii pământeni după legile vechi se bucurau de toate drepturile civile, fiind protejați de guvern și autorități ca și românii băștinași, numiți în deobște negustori, chiar de erau de altă breaslă.

Restricțiunile pentru evrei încep numai dela introducerea Regulamentului Organic (model moscovit), dându-se naștere la o mulțime de măsuri arbitrare continue contra evreilor. Acest regulament oprește evreilor dreptul a poseda case. Grație influenței și dictaturei ruse, mai multe măsuri restrictive fură des luate contra evreilor, totuși exercitarea cultului lor fu tolerată în toată libertatea.

Românii au fost totdeauna foarte toleranți față de evrei și dacă au avut loc oareșicare persecuțiuni ori alte pacoste asupra evreilor, aceasta nu se poate atribui poporului Român, ci un r persoane, care au crezut a-și face o glorie prin a persecuta pe evrei. Al doilea este că venind mulți evrei din țările vecine Rusia și Polonia, guvernul neapărat trebuia să iei măsuri contra lor și dovadă este că toate ordinele către Prefecți a nemuritorului Mihail Kogălniceanu, țintesc numai pe evreii din Polonia și Podolia.

Acuma din cauza venirii evreilor străini, toate legile și regulamentele care trebuiau să țintească numai contra lor, s'a înțeles greșit și lovea fără excepție pe toți evreii în general.

Pe acel timp nu era ca acuma „*Uniunea Evreilor Români*“, care de ar fi fost n'ar fi lăsat această confuzie, care lovea mai mult în cei băștinași decât în cei străini, fiind protejați de consulații lor.

Relativ la acest județ voi relata numai câteva din aceste întâmplări regretabile pe care ca cronicar îmi incumbă datoria a le arăta aci.

Prin ordinul Depart, din Lăuntru, din 27 Mai 1841 No. 11231 s'au oprit și pe evrei de a merge în sate cumpărând alimente. Această măsură era îndreptată mai mult

contra precupețiilor. (Foaea Sătească III 1841 No. 23). Tot astfel a fost și aci în Piatra căci la 6 Septembrie 1866 Primăria pune tabele la toate barierele și medeanuri, pe care era scris că precupeții n'au voie a cumpăra nimica până la orele 12 p. m. (Dos. Primăria No. 420/866).

În anul 1867 câțiva consilieri cer a se admite ca evreilor să nu li se deie nimica în antrepriză (Primăria Dosar No. 508/867).

În anii 1870, 1871 și 1872 și mai mulți evrei săraci fără căpătâi au avut de suferit, declarați fiind ca vagabonzi (Primăria Dos. 615/870 - 815/871 și 899/872).

Până la 1874 evreii n'au putut să-și răscumpere emba-ticurile (Corespondența Provincială I No. 22).

În anul 1878 s'a fondat soc. Economică Română „Pre-vederea“ la Art. 9 din statut prevede că numai persoanele de rit creștin pot face parte.

Acelaș lucru prevede și Art. 4 din statut soc. Econo-mice „Albina“.

Tot astfel prevede Art. 5 al soc. Economice Române de aci fondată în 1878.

În anul 1879 s'a fondat aci soc. Națională Creștină contra casapilor evrei care fu susținută de Onor Primăria, făcându se un fel de monopol iar Ministerul ordonă Prefec-turei cu No. 507 și 4085 a desființa monopolul cărnei. (Vezi ziar Fraternitatea No. 8 etc din acel an).

În anul 1890 Primăria dărâmă peste 100 case evreești și consilierul comersant creștin Ghiță Iurist s'a suit pe aco-perământul casei evreului Zalman Herșcu, nelăsând a se dă-râma (Egalitatea I No. 11).

În anul 1882 fondându se aci soc. Economică Română „Pionul“ la Art. 5 din statut prevede că nu pot face parte ca membrii decât numai creștini.

În anul 1859 s'a fondat aci soc. Economică „Petrodava“ la Art. 21 prevede acelaș lucru.

În statutul soc. Corpului Didactic Primar fondat în 1899 prevede acelaș lucru și tot astfel și soc. Mutuală fondată 1893.—soc. pentru încurajarea comerțului și industriei între Români fondată în 1879,—soc. cooperativa „Munca“, fon-dată 1902,—soc. clubului liberal 1909,—soc. de bine facerea reciprocă din Piatra fondată 1879, — Corporația Meseriilor

Unite din Piatra-N. fondată 1903,—Cercul Tinerimea din Piatra-N. fondată 1911,—soc. științifică „Asachi“ fondată în anul 1880. De asemenea nu pot face parte evreii la toate băncile Populare din întregul județ.

În anul 1883 s'a fondat soc. Română „Plutașul„ care era acelaș lucru.

Tot în acest an 1883 sunetul darabanei înștiințează pe toți evreii din județ că toți străinii (recte evrei) să-și procure dela Prefectura locală *Bilete de liberă petrecere* în țară, deci s'a făcut mare învălmășeală până s'a lămurit că acea înștiințare prevede exclusiv numai pe evreii supuși (Fraternitatea V No. 41).

În anul 1884 consiliul județian decide ca evreii să numai fie primiți gratuit în spitalul județian (Anuar Isr. VIII p. 143).

În anul 1885 Radu Porumbar din Bacău având afaceri și proprietăți în Tarcău, făcea mari neajunsuri evreilor. (Anuar Isr. IX pag. 135).

În anul 1888 murind perceptorul Vas. Voiculescu (evreu botezat) soția acestuia învinovăți pe rudele bărbatului că l-ar fi otrăvit, făcându-se autopsia s'a găsit că a murit de apoplexie (Revista Isr. III p. 216).

Tot în acel an Primăria locală nu lasă a se vinde carne cușeră mai scumpă decât cea creștinească, ordonând a se așeza cutii la toate trunchiurile unde benevol fiecare cumpărător să depue taxa. (Rev. Isr. III p. 398).

În școalele Statului nu sunt primiți evreii până după complectarea celor creștini (Rev. Isr. III p. 399).

În zilele de 6, 7, și 8 Septembrie 1887 a avut loc aci congresul studenților universitari, cari fură înquartiruiți și la evrei. După terminarea conferențelor, studentul universitar Panaitescu, prezintă o propunere semnată de peste 40 studenți pentru admiterea evreilor la congres. Unii din studenți au început cu vociferări și insulte la adresa evreilor. Studenții Panaitescu și Vasiliu au întreat că de ce se primesc la congres supuși străini greci, nemți, armeni și evrei nu? Astfel au strigat și studenții: Brăescu, Lateș, Policrat și Theodorescu iar studentul din București Dobrescu fu exclus pentru că susținea propunerea lui Panaitescu.

În fine propunerea admiterei evreilor a fost respinsă cu majoritate de voturi.

Tinerimea Israelită Română de aci (între care m'am numărat și eu) am tipărit imediat un mare protest, care fu lansat în oraș precum și congresiștilor. (Rev. Isr. III p. 464).

În anul 1896 Primăria dă rămă peste 100 de case evreești, declarându-le ca baratce (Egalitatea VII No. 23).

Un tânăr evreu umblând cersind, intră în casa mecanicului poștei Lăzărescu și dând de o ușă care nefiind în regulă, căzu la pământ făcând zgomot mare. Acesta fu bănuț ca hoț, el fu dus în bătăi la poliție unde fu iar bătut. Peste un ceas s'a zvonit că s'a spânzurat în arestul poliției. Lumea era de comun acord că victima a sucombat sub loviturile primite. (Vocea Dreptăței XII No. 40 An, 1897).

În anul 1899 fiind aci termeri de revolte antisemite, Prefectul lansează următoarea ordonanță :

A P E N D I C E

Circulara Prefecturii Neamț Contra antisemitismului

PREFECTURA JUDEȚULUI NEAMȚ

Ordonanță

No. 5306

1899 Luna Maiu 19.

„Noi Grigore Gr. Isăcescu, prefect al județului Neamț, pentru a preîntîmpina agitațiunile antisemite cu tendențe de a tulbura ordinea publică și provoca scandaluri, care din nenorocire au început a se semnala și în acest județ, orașul Piatra.

În virtutea art. 23 alin. 3 din legea pentru organizarea autorităților administrative exterioare ;

Ordonăm :

„Este oprită orice întrunire publică în tot județul a-fără de materie electorală, fără autorizarea D-lor Polițai respectivi ai orașelor Piatra și Neamț și a primarilor comunelor rurale din județ ; dată în urma avizului nostru.

„Sunt de asemenea oprite cu desăvârșire orice pro-

cesiuni și manifestații de stradă, afară de procesiunile ordinare la înmormântări. D-nii Polițai și Comisari ai orașelor Piatra și Neamț, D-nii Primari cu ajutoarele lor ai comunelor rurale din județ și D-l Comandant al jandarmeriei rurale sunt însărcinați cu executarea ordonanței de față. D-l Procuror cu agenții forței publice, D-nii Comandanți garnizoanelor din orașul Piatra și Neamț și șefii de garnizoane de prin comunele rurale, sunt rugați a da concursul D-lor pentru executarea ordonanței de față, punând la dispoziția agenților administrativi când vor cere și patrule militare pentru menținerea ordinii publice.

Prefect, *Gr. Gr. Isăcescu*

Director, *N. Gh. Matasariu*

În circulara Prefectului Bălănescu din 1901 oprește pe brutarii evrei de a mai fabrica colaci, pomenii etc. pentru creștini. La stare civilă se trec evreii «fără protecție».

În anul 1881 s'a aplicat în comunele rurale legea licențelor și prin urmare s'au sărăcit foarte mulți evrei, cari au rămas la sapa de lemn, fiindcă li s'au confiscat băuturile ce aveau. (Fraternitatea III No. 40). Conform legei debitantii de băuturi spirtoase trebuiau să fie alegători, conform Jurnalului Miniștrilor din 26 Ianuarie 1873, deci acuma ordonă închiderea acestor stabilimente cari nu sunt alegători.

Le permite însă a-și vinde marfă în o singură dată spre desfacere, după care fură somați a se muta în orașe, deci aceștia după cum am zis ajunseră în mare mizerie încât sătenii le dădeau făină de porumb spre a-și hrăni copiii. Ei reclamând. Ministerul ordonă Prefecturei telegrafic că reclamanții ne mai fiind crășmari să fie lăsați liberi în comune (Fraternitatea IV 31). Ordinul era uman și legal.

Atare somațiuni au primit evreii din *Bozieni* (Fraternitatea V No. 41), *Hangu* (Fraternitatea VII No. 19), *Răpciuni*, *Mărgineni*, *Bălțătești*, *Cutu* (Fraternitatea VII 21 și Anuar Isr. IX (p. 102), *Crăcoani*, *Uricheni*, *Păstrăveni* (Rev. Isr. I p. 402 și Anuar Isr. IX p. 102).

În anul 1886 în *Bozieni* primarele de acolo își făcu toate gusturile cu evreii (Rev. Isr. I 17 p. 531), *Bodeștii Ghica* (Rev. Isr. I No. 17 p. 535), *Buhuși, Roznov* (Rev. Isr. II p. 389 și 516). În anul 1887 comuna *Buhuși, Chisirig* (Rev. Isr. II 575 și III p. 47). În anul 1890 *Roznov, Gramăzești* (Vocea Dreptății VI No. 13 și 55).

În fine în anul 1925 în seara de Iom Kipur s'a întâmplat un incident la sinagoga din strada Carol, niște copii au spart un geam în timpul slujbei, ieșind pioșii în stradă au nimerit pe câțiva elevi de liceu. bătându-i, din această cauză au urmat consecințe regretabile.

Iată câteva din cele urmate :

„Reformatorul” VII, No. 372, 1925, 8 Martie.

Cuza șeful ligii creștine a vizitat Joi 4 Martie din nou orașul Piatra-N. unde a vorbit contra violențelor și dezordinelor, de „pericolul jidovesc”.

Din comuni au sosit grupuri de săteni cu câte un steag cu Zvastica, iar conducătorii lor purtau în mână câte un buzdugan un fel de măciucă. Au fost și vre-o două tarafuri de lăutari. Grupul din Calu-Iapa avea în frunte pe preotul Gervescu. Unii erau și în căruțe, toți spre obor.

În ajun au sosit 200 jandarmi din Cernăuți, Mizii și Trg.-Ocna pentru menținerea ordinii sub comanda Maiorului Jipa. D-l Colonel Fotin a trimis din Reg. 15, mai multe detașamente de soldați sub comanda d-lui Maior Lazăr.

D-l Colonel Bucescu dela garnizoană purta grija ordinii.

D-l Procuror Baldovin luă măsuri de ordine. Poliția era neadormită, d-l Theodorescu director om energic a fost strajă ziua și noaptea. Elevii liceului erau opriți dela cursuri și nu aveau voie a asista la manifestări.

D-l Prefect Comanița a plecat la Fălticeni, D-l Ivașcu d'rector i-a ținut loc energic. Șeful liberalilor d-l P. Criveț și d-l Primar Palade cinste lor.

Dela Obor venea colori cu drapele, căruțe, automobile și d-l Cuza. Cortegiul s'a îndreptat spre pădurea Peste-Vale strigând jos jidanii. Au fost găzduiți la d-l Costache Eșanu.

Seara a avut loc o întrunire în Sala Teatrului urmat de un festival artistic în cinstea d lui Cuza, A fost și agitații. Evreii au trăit o zi de teroare.

Din „Reformatorul“ Anul VII. No. 343, Piatra-N, 10 August 1925.

Ancheta noastră

Mișcarea antisemită

Părerile mai multor fruntași politici și intelectuali

Față de proporțiile ce le-a luat în ultimul timp agitațiile antisemite dela noi, am găsit necesar să cunoaștem părerile mai multor fruntași politici și intelectuali localnici asupra acestei mișcări.

Iată ce ni s'a declarat :

*

Privesc chestiunea antisemită în starea de acuitate în care se găsește astăzi, mai mult ca o nevroză post-belică decât ca o manifestare sincer națională.

Istoria nu cunoaște mișcări și violențe cu caracter național în timpuri de plină glorie națională cum este România în prezent.

Fascismul italian este mai mult o manifestare politică decât națională iar mișcarea antisemită de la noi este o nevroză datorită dezechilibrului economic creiat de urmările războiului.

Pe deoparte îmbogățirea și acumularea de capital în mâinile unei categorii de negustori, în majoritate evrei, iar pe de altă parte o proletarizare a intelectualilor și a clasei funcționărești, a produs acest dezechilibru care a provocat nevroza antisemită de astăzi și care nu cred că se va tempera decât atunci când guvernele printr'o politică de ajutorare a clasei proletarizate va restabili echilibrul economic dinainte de războiu.

De asemenea minoritățile și clasa capitalistă trebuie să înțeleagă că numai printr'o perfectă solidarizare și echilibrare a forțelor economice și sociale se poate ajunge la o apropiere sufletească și la o eră de liniște de progres,

Numai atunci vom reuși ca chestiunea evreiască să fie privită așa cum o cer principiile democrației și a le civilizației mondiale, pentru că în această țară—pe care o vrem să fie țara libertăților—raporturile între cetățenii ei nu pot fi alterate după confesiunile cărora aparțin. Aceste constituie o chestiune de demnitate pentru un stat civilizat.

De aceea socot că rătăcirea tineretului nostru în vâltoarea unui antisemitism sălbatec este dăunătoare ideei naționale care este prin excelență legată de respectul ordinei. Entuziasmul lui curat se va izbi de realitatea economică pe care guvernele n'o pot schimba dela o zi la alta și ideea națională va suferi o înfrângere inevitabilă.

Ernest Kirculescu

*

Antisemitismul este o pierdere de timp.

Energia ce se cheltuiește cu mișcarea antisemită, dacă ar fi întrebuințată pentru un naționalism adevărat, ar fi foarte folositoare.

Dr. Mareș

*

Violențele și excesele trebuiesc desaprobrate. ori din ce parte ar veni.

Vasile C. Șoarec, Decanul Baroului Avocaților

*

Mișcarea antisemită, este opera străinilor cari au interes să provoace dezordini în țară.

Ei vor să înlocuiască comunismul prin antisemitism.

Gheorghe Mareș, Avocat-Războeni

*

E o mișcare de care sunt entuziasmați numai minorii.

Preot Petru Bălănescu

*

Tot ce a creiat Dumnezeu, are dreptul să trăiască pe pământ și sub soare.

Dacă se poate, în cea mai perfectă armonie.

T. V. Ungureanu, Institutator

*

Sunt contra violențelor. Sunt pentru lupta civilizată pe cale culturală și economică.

Vasilco G, profesor

Luptele intestine cauzate de ura de rasă și de clasă duc la disoluțiunea statului unde se produc. Interesele superioare ale Statului nostru cer înfrățirea claselor sociale și armonia între toți locuitorii ei, ca o condiție premordială de existență și consolidare. Toți acei de bună credință trebuie să lucreze în direcția acestor interese. Tulburările antisemite de astăzi nu duc decât la dezordine înlăuntrul Țării și la compromiterea ei în afară, cei ce-și iubesc Țara nu pot privi cu simpatie asemenea mișcări. Programul D-lui Guza, pentru mine ar fi realizabil numai dacă România ar eși din concertul popoarelor Europene, ceea ce este o imposibilitate.

C. T. Dumitriu, farmacist

*

Mișcările antisemite dela noi, sunt copilării, cari însă au o înrăurire asupra țării. Conducătorii mișcării nu urmăresc decât scopuri politice, iar guvernul actual s'a dovedit un bun sprijinitor al ori căror mișcări de felul acesta.

Simion Scutărescu

*

Nu se poate clădi nimic sănătos în țara noastră, prin ură, răzbunare și violență.

Leon Pșepelinschi, Deputat

*

Dacă aș fi evreu, nu aș da nici o importanță antisemitismului dela noi.

Se vede doar că antisemiții nu sunt decât copii abia intrați în viață și pensionarii..

N. Al. Guranda

*

Mișcarea antisemită trebuie înlocuită printr'o concurență pe calea muncii.

Violențele le dezaproab întodeauna.

Oscar Stati

*

Credincios doctrinei naționaliste, cum de altfel se află întreg tineretul, sunt împotriva brutalităților, atâta vreme cât acestea nu sunt consecința unor provocațiuni.

Amilcar Semaca

*

România și-a atins idealul ei de veacuri: unitatea na-

țională. Ce avem de făcut în acest timp este consolidarea noastră culturală și economică pentru ca România să fie o reală forță în concertul popoarelor Europene. Avem de făcut prin urmare *naționalism*. Dar naționalismul nu înseamnă ura împotriva altor neamuri cari locuiesc cu drepturi istorice pe pământul țării; naționalism înseamnă iubire pentru națiunea ta. Iubire pentru neamul tău, nu înseamnă să strigi «Jos Jidarii» cât ești student și să faci gheșefturi cu ei, după ce ți-ai luat licența, după ce ai ajuns prefect, primar, deputat..., etc.!

Iubire pentru neamul tău înseamnă să muncești cu dragoste, pentru întărirea lui, înseamnă să combați beția, sifilisul, tuberculoza și atâtea boli cari macină poporul nostru, înseamnă să combați ignoranța întărind școala și biserica; înseamnă să dai poporului o bună administrație și să-l înveți să fie bun gospodar, demn cultivator și bun cunoscător de vite. Fac aceasta antisemiții noștrii? Nu!! ei duc o prigoană sălbatică împotriva «Jidanilor» dar de neamul lor nu se ocupă.

I. Matasă, avocat

*

Ca român, care-mi iubesc Neamul și Țara, dezaprobat hotărât mișcările antisemite.

Azi când poporul nostru a avut fericirea de a-și realiza idealul național și când România Mare are atâtea minorități, este o crimă să jignim pe evrei, care ne-au dat atâtea dovezi de dragoste de Țară.

Și interesul și mai ales omenia românească, cer să trăim în bune relații cu ungurii, nemții, sașii etc. din cuprinsul României Mari, cu atât mai vârtos relațiile noastre trebuie să fie frățești cu evreii cari sunt cei mai apropiați de noi și de idealurile noastre.

Am fost antisemit la 20 de ani, dar atunci antisemitismul se făcea contra trustului arendășesc a lui Mochi Fișcher.

Azi iubesc pe toți acei, ce iubesc Țara noastră și poporul nostru.

G. V. Măcărescu

*

Adevărații patrioți și naționaliști ar avea atâtea de făcut și de îndreptat în biata Românie Mare că nu le ar

mai rămânea timp pentru patriotism de operetă. Nu evreii sunt cauza relelor de care suferă țara, ci politicianismul nenorocit și sterp cu discursurile și vorbele goale, cu lipsa de muncă pozitivă și constructivă.

Const. Vorel, farmacist

*

Antisemitismul este o păpușerie politică.

Mijloacele de propagandă, sunt acte cu adevărat bolșevice.

N. Stoenescu, Profesor

*

Mijloacele prin cari își face propaganda L. A. N. C. ca alungare ori eventual masacrarea evreilor, nu vor prinde rădăcini în poporul nostru cuminte. Singura urmă ce o poate lăsa propaganda dusă de tinerii entuziaști, e ura aparentă. În numele d-lui A. C. Cuza neștiutorii, văd persoana marelui Domnitor dela 1864 și au credința că venind la putere partidul antisemit, prin persoana șefului lor, va revizui toate nedreptățile inclusiv improprietățile, ca și cum pe timpul marelui Kogălniceanu și a șefului său, s'ar fi făcut mai puțină nedreptate de-ât azi, ceea ce este tocmai contrariu, căci atunci s'a dat țăranilor ce a fost mai rău din proprietate. În viitorul parlament reprezentanții L. A. N. C., n'ar putea face nimic, căci n'ar avea majoritatea. De altfel nici nu cred să reușească, căci curând se va dovedi că aceste agitații au un substrat politic—fără program.

Avocatul Nicu Calmuschi

*

Antisemitismul nu-l înțeleg contra evreilor cari sunt pă-mânteni, născuți și crescuți aici, ași fi de părere ca să nuse mai primească evrei străini cari vin cu obiceiuri străine de țara noastră și de obiceiurile noastre. Sunt contra de a se proceda cu amenințări și loviri, aceasta nu poate să vină nici din partea evreilor.

Econom. G. Popovici, Protoireal Jud. Neamț

*

Antisemitismul nu poate aduce nici un folos țării. De altfel în județul nostru, nici nu a prins mișcarea aceasta.

Arhimandritul Ghenadie, Starețul M-rei Bistrița

*

Am remarcat că ori pe unde a trecut d-l A. C. Cuza și a vorbit, nu i-au lipsit și aluzii nefavorabile la adresa

d-lui N. Iorga. Aceasta a făcut pe mulți să creadă că d-l Cuza și-a luat și un mandat de ponegrire a acestui mare Român, care face naționalism cultural și arată în toată activitatea sa căile adevăratei propășiri a românismului.

Preot Teodor Gheorghiu

*

Găsesc că mișcarea antisemită este prematură, consecința care ar aduce o perturbare a așezământului social și ar provoca dezordini în stat. Violența nu și are loc. Dacă elementul evreesc a ajuns la o dezvoltare economică și intelectuală constatată astăzi, aceasta se datorește muncii îndelungate și fără preget. Pe aceiași cale trebuie să luptăm și noi spre binele nostru și al țării.

Mihail Grigoriu, inspector financiar comunal

*

Răspunsurile de mai sus, ne evidențiază că lumea politică și intelectuală, dezaprobă mișcarea antisemită ca și actele de violență.

I. R.

Din Reformatorul Anul VII, No. 344—Platra-N. 24 August 1925.

Mișcarea antisemită

Ancheta Reformatorului

Răspunsul d-lui N. Lazaride

Mișcarea antisemită nu poate fi tolerată îndată ce ea depășind limitele unei propagande îngăduite de legi, atinge drepturile publice, garantate prin constituție tuturor locuitorilor acestei țări.

Este indiferent, dacă această mișcare e manifestarea unui naționalism pur, sau nu este decât o platformă politică, cum apare acțiunea antisemită recentă, — din cauza incidenței sale cu evenimentele politice în curs — pentru prestigiul României ordinea publică trebuie strict menținută.

În cazul când — după cum a declarat subsecretarul de stat dela interne, — mișcarea antisemită actuală pornește din sorginte internațională, se înțelege că simple măsuri

de ordine nu sunt suficiente. Numai să nu fie acele grave declarații, — bazate pe raporturile Siguranței generale — pretext pentru înființarea stării de asediu acolo unde interesele politice ale guvernului o reclamă.

Dar dacă împiedicarea exceselor antisemite depinde de modul în care guvernul menține ordinea în stat, antisemitismul sincer — fără substrat politic, — este corolarul chestiunii evreești, care n'a fost integral soluționată prin clauzele tratatelor și textele constituționale respective.

Problema evreiască este și o problemă morală, care nu se poate rezolvi desăvârșit decât în inima poporului românesc; a o face este nu numai în interesul dar și datorită cetățenilor români de religie mozaică.

Trebuia să recunoaștem, că mulți din ei — conștient sau fără să și dea seamă, se comportă astfel încât s'au apropiat de sufletul nostru; dar din acelaș punct de vedere, — socot, că este o greșală a unei părți din populația evreiască. *Izolarea* în diferite uniuni fără rost, cum e de pildă «Uniunea evreilor pământeni».

Atâta vreme cât evreii născuți și crescuți în țară, erau considerați ca străini și spre a deveni cetățeni români trebuiau să recurgă la formalitățile grele; — pentru mulți inacestibile — ale naturalizării, în vechea noastră constituție, — denumirea de «*Evrei pământeni*» reprezenta o condiție juridică specială, reală.

Astăzi, — când acești evrei sunt toți cetățeni români, — „*uniunea evreilor pământeni*“ este o absurditate.

Apoi, ce rost are mișcarea sionistă care întreține în cugetul evreilor noștri noțiunea unei alte patrii — (pustiul Palestinean) — de care nu i leagă decât un trecut biblic și cu care evreul cetățean dela noi, de azi, n'are nimic comun decât religia.

Dreptul internațional cunoaște oameni fără patrie (heimathloos), dar nu se poate concepe oameni cu două patrii.

N. Lazaride, avocat

Nota Red. — După cum se vede d-l Lazaride se declară în contra antisemitismului și deci și a violentelor ceace îi face cinste. Dar la încheere păcătuiește când vorbește de acțiunea «uniunilor». Evreii au o singură uniune politică care

are ca deviză să lupte *în țară și prin țară* pentru cimentarea legăturilor între poporul românesc și cel evreesc căci deocamdată drepturile acordate sunt pe hârtie. Celelalte organizațiuni evreești sunt culturale, religioase și filantropice. Faptul că mulți evrei sunt sioniști și visează pentru generațiile viitoare reclădirea statului evreesc, nu este un cuvânt că nu sunt buni cetățeni români. Cea mai bună dovadă sunt sutele de morminte ale eroilor evrei.

Evreii români au iubit țara unde s'au născut când n'au avut drepturi și nu se poate să n'o iubească astăzi când li s'au dat toate drepturile civile și politice.

Herbert Samuel fost ministru de interne și al poștelor în Anglia, fost până mai dăunăzi comisar al guvernului în Palestina, a fost de curând la noi în țară într'o misiune oficială. E sionist și se spune că e și evlavios căci nu mănâncă decât .. cușer. Se poate spune în Anglia că d-sa nu este bun cetățean britanic și nu-și iubește țara unde s'a născut, căreia i-a închinat toată inteligența și puterea sa de muncă ?

*

Scrisoarea D-lui Colonel Piperescu

D-l Colonel Piperescu unul din șefii mișcării cuziste din localitate, insistă personal să-i publicăm un răspuns la articolele d-lui Șt. Cristescu. Deși ceeace scrie d-sa, nu intră în vederile noastre și nu poate să intre în linia de conduită al unui organ democrat, totuși în virtutea dreptului de apărare îl publicăm și ne rezervăm dreptul să-i dăm un răspuns la toate afirmațiile d-săle :

Văzând în ziarul „Reformatorul” din 10 August a. c. părerile distinselor personaje din Piatra-N., în frunte cu O. P. T. institutor Ștefan Cristescu, mă simt obligat, ca unu care am avut distinsa onoare a fi aclamat să prezidez adunarea, ocazionată de venirea și prezența d-lui A. C. Cuza eminentul patriot român,—onoare pe care nu am solicitat-o dar ca bun român nu am putut-o refuza și fiindcă patrioții români din județul Neamț, nu se simt ațiinși în demnitatea lor de români, — de a nu avea o tipografie românească în

capitala județului—mă simt nevoit a solicita înserarea în coloanele ziarului Dvs., a următorului răspuns:

Cei ce au auzit pe d-l A. C. Cuza și l'au înțeles, dacă sunt sinceri, n'au auzit decât un rezumat de program de luptă, pe cale economică și intelectuală cu pregătire sufletească, cu excluderea ori cărei idei de violențe, — bazat pe dreptul de egalitate cu aplicarea principiului de proporționalitate numerică națională în stat.

Este o lașitate deci, din partea celor ce susțin sau atribuie d-lui A. C. Cuza, îndemnuri la violențe.

Denumirea de «Ligă Apărării Naționale Creștine», conține ideea: de a ne apăra religia contra celor ce uneltesc într'ascuns, pe căi indirecte, prin formațiuni de secte religioase, cari distrug adevărata religie creștinească, cu respectul sfintei Duminici. Contra celor ce în război nu ne au dat probe de sentimente românești.

Contra celor ce în timp de pace ne-au acaparat bogăția țării, ne-au acaparat presa, ne-au devalutat în străinătate, — ne-au discreditat, — au corupt clasele diriguitoare în stat și au pervertit sufletele intelectualilor.

Când d-l Socolov, patriotul evreu, a venit la Piatra-N. și a văzut unirea ce există între evrei și cum stăpânesc acest oraș, le-a adus lauda meritată că Piatra N. este „Ierusalimul României».

Când d-l A. C. Cuza a venit la Piatra-N. și a văzut babilonismul creștinesc, ne-a îndemnat la unire.

Cel dintâi (d-l Socolov), a cerut evreilor punga și sufletul evreesc, evreii au dat bucuroși și României au tăcut. D-l A. C. Cuza a cerut creștinilor, sufletul creștinesc, nu și punga și totuși s'au găsit creștini cari s'au lepădat și de suflet, — iar evreii au tipat.

Coruperea intelectualilor a ajuns până în gradul a deveni nesimțitor, când apărătorul neamului românesc a fost lovit. Nici un evreu nu a desaprobat fapta lui Lerman ce-iaze denotă solidarismul evreesc,

Cetățenii din Piatra-N. nu s'au simțit loviți când inspectorul școlar evreu, a intrat într'o școală românească, amenințând pe pedagoga coloniei școlare, să nu mai cânte imnul patriotic român; iar profesorul Vasilco s'a pretat a însoți pe inspectorul școlaelor evrești la aceasta.

Eu detest orice manifestațiuni cu spargeri de geamuri, cari nu fac decât să alarmeze presa evreiască și să le dea pretexte a le numi progromuri.

Un individ ca și o națiune, în epoca deplinei dezvoltări, își trasează o linie principală, care este busola vieții—la un individ acul magnetic al busolei este conștiința și caracterul,—la o națiune este sentimentul de naționalitate.

De aceia să nu fie surprinși cei ce văd, că la vârsta de 20 ani, —tineretul cu sufletul curat urmărește direcțiunea acului magnetic sufletesc românesc. Cu cât înaintează un om în viață, nevoile sociale, sifesc pe cei lași, să urmeze direcțiunea acului magnetic care deviază sub influența monedei și atunci aceștia pentru a-și acoperi lașitatea sufletului, din monetariști devin umanitariști,—iar cei ce pierd cu totul busola patriotismului, se ascund ca struțul sub scutul ideilor de egalitate și fraternitate, fapt mărturisit chiar de d-l Măcărescu, în părerea ce și-a dat în „Reformatorul“, din care se întrevece ceea ce s'a întâmplat cu D-sa, ceea ce se întâmplă și cu d-l Guranda.

Când mai multe națiuni constituiesc un stat, când una din ele prin perseverența și consistența ei neasimilabilă, stăpânește efectiv materialicește pe celelalte și pe aceia mai numeroasă, pervertind sufletele intelectualilor — reacțiunea masselor oprimite inevitabil va începe,—tineretul intelectual le vor trezi și conduce și atunci precum între popoarele cari nu se pot înțelege,—tribunalele arbitrară Liga națiunilor sau contractele (tratatele), devin pețice de hârtie și puterea armată decide,—tot astfel diferendul între naționalitățile din stat când oprimarea va ajunge în extremis, nici o putere în stat nu va putea opri poporul a nu-și reclama dreptul, fie chiar prin violență.

Colonel V. Piperescu

Nota Red.—Luăm act cu plăcere de afirmațiunea d-lui Col. Piperescu că d-l Cuza este contra violențelor. Atunci de ce nu desavuiază pe cei ce le comit? De ce d-l Cuza îi apără în fața instanțelor judiciare?

L. A. N. C. duce luptă celor cari au „acaparât bogăția țarei“. Probabil că aci Liga vizează pe liberali cari sunt băgați

în toate întreprinderile mari economice și financiare și sunt stăpâni pe bogățiile țării.

D-l Sokolov este unul din șefii mișcării sioniste mondiale și de vreme ce d-l Duca i-a oferit un banchet în cinste d-sale la Athenee Palace, este dela sine înțeles că a venit în țară cu gândurile cele mai curate. D-l Sokolov a fost în București și nu la Piatra. Și dacă a cerut coreligionarilor săi «punga și sufletul» le-a cerut pentru clădirea căminului Palestinean, pentru care a solicitat și sprijinul guvernului român și i-a fost făgăduit. D-l Colonel Piperescu n'are nici un motiv să nu fie de acord și cu d-l Sokolov și cu guvernul.

Chestiunea Lerman a fost soluționată de justiție. Era un incident izolat care nu poate angaja o populație. De altfel evreii ieșeni într'un manifest au declarat că detestă violențele de ori unde ar veni.

Mai departe : Inspectorul școlar evreu la care face aluzie d-l Col. Piperescu n'a venit într'o școală românească să amenințe. O colonie de vacanță compusă din eleve venind în Piatra la școala normală de fete, unde este directoare eminenta profesoară d-na Săvesecu-Trancu pentru întremare și recreație, s'a dat la manifestări antisemite pe străzi. Ele purtau crucea încărligată și cântau „Jidanii care ne sugrumă țara“ ..

Acest cântec este patriotic ? Sunt cuvinte cari jignesc o întreagă populație pacinică. De ce nu au cântat „Trăiască Regele“, „Deșteaptă-te Române“, la care se asociază cu drag toți locuitorii țării ? Cum se explică că pedagogul a tolerat să se cânte asemenea cântece sedicioase ? Cine a dat această dispoziție ? „Inspectorul școlar evreu“ a venit numai să se intereseze de acest lucru, să rec'ame și nefiind d-na directoare, care era plecată la băi, a fost nevoit să adreseze d-rei pedagogice reclamațiunea. Cum se face că a doua zi d-l Col. Piperescu a aflat de convorbirea ce a avut loc și a dojenit pe d-l Vasilco, care întâmplător fusese și d-lui la școala normală ? D-ra pedagogă dacă a fost amenințată, putea foarte bine să raporteze la autoritatea școlară care este reprezentată aci prin inspectoratul școlar, iar nu secțiunei L. A. N. C., cu care școala nu are oficial nici un fel de raporturi. Terminând, ne pare foarte bine că d-l Col. Piperescu s'a declarat în contra ori

căror violențe în profesarea ideilor antisemite. I-a noi nu există nici un fel de diferend între naționalități. Populația evreească e în cele mai bune raporturi cu poporul românesc cu care împarte toate durerile și bucuriile.

Ordinea și liniștea

Cine și-ar fi închipuit vre-o dată că Piatra, liniștitul și tăcutul oraș din fundul Moldovei cu o populațiune cumpătată și plină de înțelepciune, să devie un centru de sfâșieri, de agitațiuni pătimașe și de răutăți? Cine ar fi crezut în urmă cu ani că la Piatra-Neamț se vor asmuți oameni în contra altor oameni, toți doar români cari își iubesc țara și au luptat pentru mărirea ei? Cine ar fi crezut că ar fi posibil la noi, ca cete de indivizi fără răspundere de prin mahalale, să atace ziua și noaptea o populațiune liniștită și dezarmată? Se poate tolera opera de distrugere și de violențe? Pot oare oamenii de bine creștini, intelectuali, studenți, să îngăduie o asemenea stare anarhică? Autorităților noastre le convine oare să se calce legile și să se creeze asemenea precedente primejdioase?

Cei cari distrug și nu sunt pedepsiți vor repeta mâine din nou scenele de samavolnicie.

Suntem o țară de ordine. În această privință am dat doar pildă altor țări. În toate timpurile actele de anarhie au fost la noi reprimite cu asprime și acum putem sta nepăsători la această îngrijitoare stare de lucruri? Se poate solidariza o întreagă populațiune pentru faptele necugetate a câtor-va? Am spus-o hotărât în numărul nostru precedent. Suntem în contra violențelor ori de unde ar veni. Și după cum nu vom face responsabilă populațiunea izraelită Pietreană de gestul exasperat a acelor persoane cari au lovit pe acei trei elevi, gest-repetăm—nesocotit, tot așa firește nu vom face vinovată întreaga populație creștină din localitate pentru acțiunea de van-

dalizm a bandelor dela periferii și a celor câți-va pescuitori în apă turbure cari agită și răscolesc patimele. Populațiunea românească creștină este în contra violențelor.

Ea detestă actele arbitrare și samavolnicie, căci acei cari într'adevăr își iubesc țara, nu pot admite ca ea să fie compromisă în ochii străinătăței. Se impun deci sancțiuni severe în contra acelor cari își fac singuri dreptate și iesă în afară de legi. Dacă agresorii celor trei elevi vor fi vinovați să fie osândiți pentrucă au căutat să și facă singuri dreptate. Tot astfel să se procedeze cu acei cari s'au dedat la distrugeri și la spargerea geamurilor prin diferite cartiere.

Toți să fie pedepsiți. La sute de locuitori, oameni nevinovați, dintre cari cea mai mare parte săraci și cumari greutăți familiare li s'au stricat geamurile și ușile numai fiindcă sunt evrei. Cine îi va despăgubi pe acești nenorociți cari trăesc de azi pe mâine?

Unii fruntași liberali au emis ideia de a se declara stare de asediu. Pericolul e atât de mare ca să se recurgă la aceste măsuri extreme? Ideea aceasta nu găsește aprobare în cercurile politice locale. Avem doar destule legi pentru înfrânarea actelor anarhice. Aceste legi să fie aplicate cu strictetă. Autoritățile să-și facă datoria cu energie și vor avea sprijinul tuturor oamenilor de bine, a acelor cari țin la bunul renume al țarei. Toți aproape din fruntașii vieței noastre publice sunt pentru ordine și liniște în oraș. Oamenii cumiși nu sunt de partea violenței. Tristele evenimente din zilele trecute ne a făcut această dovadă, așa încât n'au decât autoritățile sa ia măsuri serioase, sincere și energice și liniștea se va restabili. Publicul să nu dea crezare svonurilor alarmante și nimenea să nu-și facă singur dreptate ci — cum bine spunea prefectul județului — toți să ajute autoritățile pentru întro-narea ordinii, a păcei și a liniștei.

Din „Reformatorul“ Anul VII, No. 351. Piatra-N, 12 Octombrie 1925.

1926, „Telegraful“ IV 586

Pentru Joi 4 Ianuarie Liga Apărării Naționale Creștine de aci a făcut întinse pregătiri pentru sosirea lui A. C. Cuza. Manifeste în județ chemau aci țărani în oraș la sfințirea drapelului comunale ale ligii.

Duminică orele 10 d-l Cuza a sosit descinzând la Obor. Acolo d-l Cuza mulțumi publicului rugând liniște. S'a format un cortegiu în frunte cu călăreți cu steaguri și sulite a parcurs strada Petru-Rareș, Piața Kogălniceanu și Lascar-Catargi până Peste-Vale, aci a avut loc o întrunire unde a vorbit d-l Cuza și studentul Ieșanu.

Seara a avut loc un festival unde d-l Cuza tratând despre naționalism.

Au fost sparte geamurile dela magazinul de mobile a d-lui Grünberg, la bodega d-lui Blum și Grünberg, și la avocatul Weintraub.

Au fost bătuti mai mulți evrei. Prăvăliile erau închise. In oraș patrula jandarmi din Trg. Ocna. D-l Col, Fotin, d-l Procuror Baldovin și Polițiaul Comșa au luat măsuri de liniște.

Sentința în procesul incidentelor din 1925

In ziua de 27 Iunie crt. a avut loc procesul incidentelor din toamna anului 1925.

După pledoariile interesante ale avocaților de ambele părți, d-l prim-procuror într'un frumos requizitor a selecționat pe acuzați, clasându-i în 5 grupe, tribunalul a amânat pronunțarea pe azi Luni 2 crt.

La ora 6, după ce se face apelul inculpațiilor, d-l prim președinte B. Apostolide citește următoarea sentință, prin care se condamnă pe baza art. 239 din C. P. pe :

Leon Leibovici, Șaim Daniel, Baruch Siegler și Sami Leibovici, câte 3 luni închisoare. Aron B. Katz 2 luni. Avram Polak 25 zile. Bercu Iacobi, Bercu Ghidale Wolf, Rubin Soifer, Idel Șor, Ițic Iacobi, Iancu Șiler, Mendel Leibovici, A. Leibovici, David Daniel și câte 20 zile închisoare; Leon Leibovici, Sami Daniel, B. Siegler, Sami Leibovici și Aron B. Katz în solidar 300.000 lei despăgubiri civile reclamantului Herghelegiu.

Leon Leibovici, Șaim Daniel, B. Siegler, Sami Leibovici, Bercu P. Iacobi, A. Pollak, Bercu Ghidale Wolf, Rubin Soifer, Idel Schor, Ițic Iacobi, Mendel Leibovici, Avram Leibovici și D. Daniel în solidar 40.000 lei reclamantului Bălănescu.

Avram Polack, Iancu Șiler în solidar 20.000 lei Hudici Achită pe Ițic Șiler și Moise Solomon.

Ca cronicar, datoria mea este a arăta cele rele și cele bune, fără interes sau părtinire. Dacă am arătat aceste câteva fapte, le-am făcut și arătat în mod abreviat și fără arătarea tuturor localităților și nume. Numai să nu se zică și să nu fiu criticat că nu le-am arătat.

Am zis și repet și acuma că poporul român nu este apt pentru a comite progromuri și alte fapte criminale ca în alte state vecine și dacă s'au întâmplat oareșicare fapte regretabile cauza cauzelor au fost întotdeauna diversele elemente, care căutau jaf și avutul evreilor.

Nobilul popor român și după arătarea nemuritorului Petriceicu Hajdeu, a fost din vechime foarte tolerant cu populația Israelită.

Iată câte va exemple : În anul 1573 în timpul domniei lui Alex. Mircea al Munteniei, un evreu Șaim fiul lui Iosef, fu secretarul lui Vodă (op. citat p. 205). În secolul al XV-lea puțin după fondarea Moldovei, Israeliți, leșești stabilindu-se se ocupă liberi cu comerțul de cumpărare și vinderea de sclavi (idem p. 83). În secol al XVII-lea evreii din Polonia fiind torturați și uciși de Cazacii Zaporigeni, găsiră refugiu și liniște în Moldova (Arhiva Ist. Tom. I partea II p. 110).

Călătorii care au vizitat țările Române zic că : fiecare sectă și religie e tolerată de a-și exercita cultul fără nici o împiedicare.

În secol XV-a marele și gloriosul Voivod Ștefan cel Mare, fiind grav bolnav, un medic evreu îi alina durerile și suferințele. Vodă Petru șchiopul al Moldovei avea ca medicul său pe evreul Solomon Aschenazy, Vodă Vas. Lupu avea ca medic al său pe evreul Cohn. Nemuritorul Voivod Constantin Brâncoveanu avea ca medicul curții sale pe Avram Jidovul. Vodă Nec. Mavrocordat avea pe evreul Maran Fonseca. Pe la începutul secolului al 19-lea un Dr. Meyer din București era profesor al facultății de medicină de acolo, asemenea și Dr. Iulius Baraș etc.

Așa dară după cât am arătat argumentez îndeajuns că poporul Român a fost în toate timpurile cel mai tolerant față de evrei și dacă după cum am zis s'au întâmplat lucruri regretabile, ele au fost străine de voință și principiul nobilului și tolerantului popor Român.

JOSEF KAUFMAN
CRONICARUL EVREILOR DIN ROMANIA
— PIATRA-NEAMȚ —

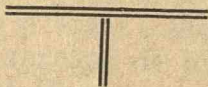
II

CRONICA

COMUNITAȚEI ISRAELITE

— DIN —

Târgu Neamțu

*Deoarece manuscrisul a fost până la 1903,
deci îl public astfel, după care însă voi com-
plecta istoricul și faptele până în prezent.*

AUTORUL

1) Numele și vechimea târgului Neamț

1) Târgul Neamțului, după tradiție, este fondat de Cavalerii Germani, ai ordinului din Malta, cari au trecut prin Moldova pe la 1249, după care ar purta numele. Zicerea : „*Neamț*“ este de origină slavică : „*Niemetz*“, dela cari a trecut la Români „*Neamț*“. 2) În chisovele imediat după Bogdan Dragoș Vodă, ne întâmpină dejea numele Neamțului.

3) La 1200 hordele Tatarale Cumanilor dominau în Moldova. La 1210 Andrea II Regele Ungariei cheamă în ajutor pe Cavalerii Teutoni contra acestor păgâni, care neconținut năvăleau și prădau statul său.

Aceștia venind făcură cotatea Neamț, iar la 1220 după învingerea Tătarilor, Cumanii părăsesc aceste locuri. Cumanii ce rămân pe loc, mestecându-se treptat cu populațiunea Română.

Moldoveniile au conservat suvenirea faptului, dând anticeii zidiri caracteristicul nume : „*Neamț*“, după care și târgul și întregul județ împrumutară acest nume.

4) Pe locul unde astăzi se află târgul Neamțului și împrejurul său, în vechime s'au aflat următoarele târguri, unde probabil locueau și evrei : *Jakote* (aproape de muntele Rusu), *Coarne* (tot aproape de muntele Rusu spre răsărit), *Orania* (pe dealul Pleșu, la punctul Carciova, unde e azi mahalaua Pometea din târgul Neamț) și *Târgu Nouă* (pe la Boiștea).

1) Hăjdeu. Arhiva Istorică a României. Tom. I p. 140, 142.—Idem Foaia „Românismul“ An. I.

2) Revista „*Asachi*“ An. III No. 10 p. 1374-1378.

3) Nuvele istorice a României de Gh. Asachi Tom. I Iași 1867 Institutul Albina.

4) După notițele Istoriei bisericelor Române de Arhim. Narcis Crețulescu ce mi-a dat.

Cronica Comunităților Israelite din jud. Neamț de Iosef Kaufman cronicar Piatra N. Tom. II.

Locuitorii târgurilor Jacote și Coarne s'au mutat pe țarina mare în Plopana (între S-cea și Blebea de astăzi), formând târg numit Țarina Mare, care aparținea pe acel timp familiei Catargiu. Mai târziu Visternicul Elie Catargiu împresură locurile Mănăstirilor din județ, anexându-le proprietății târgului său, iar la 1721 Ioinik Hadămbă Asan, episcopul Romanului judecându se la Divan cu familia Catargiu pentru împresurări, s'a hotărât ca târgul Țarina Mare să aparție Schitului Slătiorul (Voivodeni), iar lui Catargiu i s'a dat în schimb moșia Mărăței cu mahalale din târgul Pietrei, care pe acea vreme aparținea acelui schit Voivodeni.

Nu trecu mult și acest târg s'a desființat, mărindu-se neconținut târgul Neamțului.

Locuri în apropierea târgului Neamț, care poartă numiri evreiești sunt: *Moșe* (o vale care iesă la Rășca printre munți) și *Idauca* (lângă Bălțătești).

Târgul Neamțului este al doilea târg după Piatra, dela care se află 38 klm. depărtare și este așezat lângă pârâiele: Cracau, Neamț și Hozona, cari prin revărsările lor aduc deseori stricăciuni târgului și înaprejurilor sale.

Trg. Neamțului este înconjurat în partea răsăriteană de dealuri pline de ruine, cari ne vorbesc de vechimea lui și păstrează multe amintiri din trecutul evreilor locuitori din vechime în el, și are o climă ce nu se distinge de cea a Pietrei.

Dupa notițele statistice asupra Mollovei făcute de Prințul Necu ai Suțu (p. 55) acest târg a numărat 634 locuitori evrei, stabiliți din vechime, cari păteau o dajdie de câte 60 lei vechi, fiecare pe an. Astăzi întreaga populațiune se urcă la aproape 11.000 suflete printre cari aproape 4000 suflete Israelite.

Dela aplicarea riguroasă a Art. 8 din legea băuturilor spirtoase (1882) și a goanelor din sate, mulți evrei din sate s'au stabilit aci și trăesc în mizerie din care cauza mulți au emigrat și alți ar emigra de ar avea mijloace.

II) Școala sau Talmud-thora

Școala sau Talmud-thora în acest oraș datează din cele mai îndepărtate timpuri. Dela 1829 însă funcționează neîntrerupt. Ea este frecventată de peste 200 copii sărmani.

Înainte cu 40—50 ani ea avea 4 melamidim (învățători) care predau exclusiv limba hebraică, după obiceiul vechiu, cu traducerea în jargon. Budgetul ei era 150 lei vechi pe lună și se acoperea din venitul gabelei și din dări voluntare încasate prin o cutie specială ce purta titlul de „Cutie pentru biker-choilim și talmud-thora“ și care producea vre'o 30 lei pe săptămână. Mai înainte Talmud thora era sub conducerea Cahalului, astăzi însă se conduce de un comitet special, care se interesează de progresul ei.

În anul 1890 Epitropii Comunității împreună cu comitetul soc. „Cultura“ în frunte cu d-l M. Ipcar s'au întrunit la 16 Iunie, fiind la acea întronire peste 200 enoriași ai Comunității. Acolo s'a discutat înființarea unei Comunități regulate cu o școală modernă.

După ce s'a hotărât înființarea școlii moderne s'a colectat 2200 lei, alegându-se ca comitet al școlii și al Comunității pe D-nii: M. Ipcar, Dr. Schwartz, A. Weinrauch, Schneiberg, A. Charas, Lupu Vechsler, L. J. Wechsler, Șmiel Iancu și Raf.

Cei retrograzi și fanatici au fulgerat contra acestui comitet, dar totul fu în zadar căci școala progresa în fiecare zi, înființându-se un club de lectură în localul școlii și proclamând ca președinte onorific pe Baronul de *Hirsch* iar pe D-nii: Elias Schwartzfeld și M. Gaster ca membrii onorifici al școlii și Comunității. Directorul școlii fu d-l M. Birnbaum.

Ca comitet al Comunității s'a ales pe D-nii M. I. Ipcar, (preș.), Aba Herșcovici și B. Rorlich (vice-preș.), Arnold și Gustav Weinrauch (casier), S. Raf (secretar), Alterescu (contabil).

Acest comitet lucra în comun cu cel școlar. Pe de altă parte D-nele Marie Ipcar, S. Dr. Schwartz și D-șoarele A. Ferester și D. Wechsler au luat frumoasa inițiativă de a înființa o școală de fete.

În anul 1897 s'a fondat școala Israelită Română Arnold și Charlotte Weinrauch, care au oferit pentru acest scop imobilul lor în valoare de 10.000 lei. Școala fu deschisă Mercuri 9 Aprilie, când avu loc inaugurarea în fața unui public numeros, obligându-se d-l Weinrauch a da pentru întreținerea școlii 125 lei lunar iar domnul Herș Ra-

raport a donat 1000 lei bonuri, obligându-se a da 25 lei lunar. Asemenea s'au obligat a da pentru susținerea școlii d-l Berel Iuster 10 lei lunar și d-l Leizer Moise Calmen 15 lei lunar.

Ca și în Piatra soc. Junimea „Misericordia” îngrijea de îmbrăcarea copiilor săraci.

Afară de școală mai sunt multe școli private confesionale.

În trecut starea morală nu este tocmai ridicată, totuși de obicei se vorbește limba țării și sunt aci ca și în Piatra bărbați culți care merită a fi respectați.

Aci este locul nimerit de arătat că reposatul *Moise*

D-I Arnold Weinrauch

Leib a lăsat mai multe legate pentru văduve, orfani, bikerchoilim (bolnavi), școală și sinagogă, în valoare de o mie galbeni.

Aceste legate au fost prevăzute în testamentul său, legalizat de Onor. Trib. Neamț, dar d-l Beral, ginerele său n'a respectat legatele.

¹⁾ Aci fiind vorbă de școală, trebuie să amintesc că în luna Iulie 1901 Ministerul Instr. Publice a dispus închiderea asilului confesional Arnold și Charlotte Weinrauch pe motiv că localul nu era igienic și funcționarea neregulamentară.

În luna Mai 1902 d-l Astruc a trimis aci o circulară prin care îndeamnă a se alege un comitet școlar, care să se ocupe cu înființarea unei școli de fete spre a fi subvenționată de Ica.

În 15 Iunie 1902 mulțumită inițiativei D-lor S. Beck, A. M. Schor, S. Haimovici etc. s'au întrunit un număr foarte mare de enoriași, hotărând a colecta suma de 200 lei spre a putea reforma școala confesională existentă într-o școală model, putând fi condusă regulat prin subvenținea Icai.

S'a constituit un comitet școlar din D-nii: Schor, Beck, Haimovici, Wechsler, Raf, M. Ștain și Cornștein.

Neexistența gabelei și al unui comitet al Comunității, fac ca toate instituțiunile Comunității să zacă într-o adevărată amorțire. Nici școală modernă, nici spital, nici ajutoare, clerul neîntreținut și totul după voia întâmplărilor.

III) Bikur-Choilim (Ajutorarea bolnavilor)

De spital aci nici nu poate fi vorba, cu toate aceste în anul 1883 după cum am zis reposatul Moise Simon Leiba, a lăsat prin testament legal, mai multe legate, în valoare de una mie galbeni, pentru a se înființa aci un spital, dar Comunitatea nefiind persoană juridică, ginerele reposatului d-l Beral a ocolit testamentul, nefolosindu-se Comunitatea cu nimica din acel testament.

În anul 1891 reposatul Haim Burech Rapaport lasă 70.000 lei prin testament, de a se înființa aci un spital, dar rezultatul fu același ca și la 1883.

Mai înainte se dedea doi galbeni pe săptămână ajutor bolnavilor săraci, astăzi nici aceasta nu se dă, trebuind a se colecta ofrande spre a veni în ajutorul nefericiților.

IV) Ospătărie populară

În luna Ianuarie 1901, d-l Astruc a împărțit 3000 lei din partea Alianței și a regulat deschiderea unei ospătării populare, subvenționând această instituțiune cu 400 lei lunar, iar în anul 1902 a mărit subvenția la 500 lei lunar.

Aci fiind vorba de ajutorarea săracilor, voi adauga că mai înainte săracii scăpătați și cei neputincioși erau susținuți după împrejurări din venitul gabelei și din dări voluntare.

În timpul iernei se cumpăra de obicei 20 stânjeni lemne, ce se împărțeau săracilor din târg.

Pentru timpul Paștelor, la fabricarea de Matoth (azime) fie ce Israelit cu stare plăteau câte 5-10 bani mai mult pe kg. spre a putea da săracilor azime gratis.

Afară de aceasta, două persoane delegate de rabin, colectează bani sub numele de Mucs chiten, din al cărui produs se cumpără Mațoth, ce se împart gratis săracilor lipsiți cu totul de mijloace.

Mai era și un alt venit în folosul săracilor, acela numit „Șabes-pares“ (Bani de Sămbătă) care se strângeau de un gabai ales cu învoirea rabinului.

Astăzi caritatea într'adevăr este neglijată totuși se găsesc destui oameni cari o practică.

V) Sinagoga mare

Pe lângă cele nouă case de rugăciuni, există aci din cele mai îndepărtate timpuri sinagoga veche, al căruia istoric prezintă un mare interes în istoria Comunității locale.

Pe locul spitalului actual al M-tirei Neamțului, clădit la 1852 de egumenul Nioniel, din banii M-tirei Neamțului—căci pe acea vreme târgul aparținea ca proprietate M-tirei—a fost odincoară o sinagogă veche, făcută din dulapi groși, ce nu erau nici tencuiți, nici văruiți, așezate însă pe o temelie de piatră, rămasă dela dărămarea vechei sinagogi, ce era de piatră și cărămidă și care a ars la 1774. Alături de această sinagogă era o casă de rugăciune

clădită asemenea din lemn dar tencuită și văruiată. Vechea sinagogă se reclădise la 1776 pe locul celei vechi, care după cum am amintit a ars la 1774 în ziua a nouă a luni Ab (țișa beab), în vremea Domniei lui Grigorie Chica al Moldovei. Vodă nepermițând evreilor de a-și reclădi sinagogă din piatră, dâșșii trimiseră la el pe un membru al Comunității Ițchok ben Abraham Moïșe, spre a stăruii în acest senz; dar el nu reuși și voia se dete de Vodă numai pentru reclădirea în lemn. Intorcându-se trimisul lor, evreii se puseră la reclădire, lăsând numai temeliea veche de zid, și clădind restul din dulapi groși.

Pe atuncea nu erau în Neamț tâmplari, și reclădirea se încredință stolerului poreclit ¹⁾Vasile cel mare, care clădi și pomenită casă de rugăciune de alătura. Ambele lăcașuri se isprăviră la 1777, când Comunitatea le inaugură înaintea sărbătoarelor de toamnă din acel an, înscriind evenimentul în pinkes și pe o foaie volantă groasă de hârtie, semnată de toți membri Cahalului de atunci, punându-se și pecetea sinagogei anterioare, cu data 1737.

Iată copia documentului :

Documentul reclădirei Sinagogei din Trg.Neamț 1776

²⁾ Reclădirea Sinagogei din Trg.-Neamț 1776

Cu ajutorul lui D-zeu !

Spre pomenire pentru neamurile viitoare să fie acest uric că în orașul Neamț a fost o Sinagogă veche, zidită pentru veci, o zidire puternică și foarte frumoasă, iar în anul 534 (1774) *noue* a luni Ab în ziua cea mare pentru toți fiii lui Israel, în ziua, în care templul nostru și slava noastră, a fost dărâmat și ars de două ori, s'a încins un foc mistuitor în orașul Neamț, și pomenita Sinagogă a fost și ea prăda focului. Ne-am opintit din răspuțeri de-a

1) Acesta era un om înalt și zdravăn, care făcându-se mai târziu haiduc, îngrozi cu ceata lui tot județul.

2) Documentul este publicat în Fraternitatea An, VII Nr. 44. Este găsit de mine și trimis în original d-lui Dr. Elhas Schwartzfeld pentru publicare, dar fiind eslat la 1885, documentul deocamdată se mai află la D.-sa. —AUTORUL.

rezidi casa de rugăciune pe temelia ei precum a fost mai înainte. Dar Vodă Grigore Ghica — a cărui slavă să se mărească — s'a împotrivit să o zidim din piatră ; și așa am trimis la Vodă un apărător credincios și anume pe un evreu, domnul Ițchok ben Abraham Moșe, bine cuvântată fie pomenirea lui, ca să roage cu stăruință pe Vodă ca să reintoarcă splendoarea Sinagogei la forma ei cea veche.

Iar Vodă îi răspunse și îi zise : „Iată vă dau voie ca să zidiți Sinagoga numai din lemne și nu din pietre“ și noi am păzit poronca M. S. Vodă și am zidit această casă din lemn, și am scris aceste cuvinte spre pomenirea veșnică în anul : „Mai inare va fi slava acestei case din urmă decât acelei dintâi“. Aici Neamț. Noi am iscălit aci jos la masa de târnosire a Sinagogei, în anul 536 în 17 zile a luni Elul și-am pus peceta Sinagogei celei vechi.

(L. S.)

Isca liți : *Naftuli Grumăzeșter, Iehuda Leib Haham, Șloime sin Isac Ascățer, Peisich sin Moise, Isr. sin Menășe.*

Noua sinagogă reclădită, deși era o zidire puternică și frumoasă, nu stătu decât până la 1821, când un grec romanizat Neculai Drăghici, pe care evreii l'au scăpat de iataganele turcești, în timpul 1) Zaverii, drept recunoștință, dete foc sinagogilor, și au ars până în temelie cu tot târgul Neamțului.

Liniștindu-se apoi Zavera, Comunitatea Israelită, în vedere că orașul era foarte adeseori expusă pradei focului, și fiindu-i teamă a reclădi sinagoga iarăși din lemn, trimise la Vodă Ioan Sandu Sturza pe bătrânul Moche Feighes, care să obție voia de a o reclădi în cărămidă. Și dânsul obținu dela Vodă la 6 Octombrie 1823 un hrisov în care se zicea expres : ca să-și zidească în târgul pomenit (Neamț) școala lor pentru rugă (sinagogă), de cărămidă, tot pe locul unde a fost mai înainte.

1) Vezi capitolul „Zavera“ în Comunitatea din Piatra.

Hrisovul de învoire reclădirii sinagogei, a Voivodului Ioan Sandu Sturza este cu data de 6 Octombrie 1823. Iată copia învoelei :

Invoirea reclădirii Sinagogei din Trg.-Neamț 1823

¹⁾Hrisov Domnesc

Noi Ioan Sandu Sturza Voivod, cu mila lui D-zeu Domn țerei Moldovei.

Se face știre cu aceasta carte a Domniei Mele că prin jalobă ce au dat toți Jidovii locuitorii din Târgul Neamțului dela acel ținut ; au arătat că ei având numai o școală de rugă în acel târg, și fiind din lemn, în vreme când au ars târgu, au ars și școala lor, încă și toate cărțile gospod ce au avut asupra acei școli, rămânând ei și până acum fără de școală pentru care întimpină multă greutate și supărare întru săvârșirea celor datornici, ai legii lor ; făcând rugăminte ca să ne milostivim asupra lor, și prin carte Domniei Mele să li se deie voie și s'obozenie ca să și facă școală la loc, și pentru că a leseori se întâmplă primejdie de foc, să aibă voie să și facă școală de cărămidă spre apărare de primejdia focului ; cu care să se poată înlesni întru lucrarea datoriei legii lor

Deci după jaloba lor, încredințându-ne Domnia me că cu adevărat școala lor de rugăciune ce au avut au ars, și nu pot să se înlesnească întru ale legii datornicii sevârșire, privind cu milostivire asupra rugăminței ce au făcut. Iată prin aceasta a noastră Domnească carte, hotărâm și le dăm slobodă voia de a fi volnici să și zidească în Târgu pomenit Neamțu, școala lor pentru rugă, de cărămidă, tot pe locul care au fost mai înainte, după învoială ce au avut cu slă-pânii locului târgului, precum și casa dascălească a lor proprie de școală, iarăși pe locul ce au fost mai înainte să și zidească, slobozi fiind a se aduna întrânsele, și a sevârși cele datornici al lege lor, fără de nici o asuprire și fără de nici o oprire.

1) Documentul este descoperit și publicat de mine în ziarul «Fraternitatea» An, VII No. 4.

Despre asemenea și spre aceasta poroncim Domnia Mea ot Dregătoriei de ținut i altor boeri slujbași și zapcii, văzând carte aceasta a Domniei mele, cu toți să vă feriți de a face supărare numiților Jidovi din târgul Neamțului, la facerea arătatei școalei lor și la ale legi lor datornicii sevărsire întrânsa.

Io Ioan Sturza V. V. d.

(L. S. D.) 1823 Octomvrie în 6 zile.

(S. S.) Jalca Parati.—S'au trecut în condica ispravniciei.

Șeful secției *Kakam-Pod*.

Cahalul, în urma acestei învoiri din partea lui Vodă, adună material, adus din Roman și Fălțiceni și zidi o sinagogă mare, după stilul vechiu oriental; iar spre partea nordică a ei se ridică o căsută pentru dascăl, care ținuo loc și de *bet-hamidraș*.

Lângă sinagogă în partea răsăriteană era un arbore de pere, care după cum mi-au afirmat bătrânii, făcea roade de două ori pe an.

Tot în partea răsăriteană era și un mic *hegdiș*, ce adăpostea pe săracii bolnavi și neputincioși; față cu ușa dela *bet-hamidraș* era o fântână, care se mai vede și¹⁾ astăzi; iar împrejurul tuturor clădirilor aceste, era un gard de scânduri, al cărui cuprins se numea *Șilhoif* (curtea sinagogei).

Gardul avea două părți, una spre uliță și cealaltă pe lângă *bet-hamidraș* în partea apusană, unde era drumul ce conducea spre baie, care era în depărtare de 60 pași în spre dreapta sinagogei.

Dela baie cu 100 pași mai departe era cimitirul lângă deal.

În istoria sfintelor M-tiri Neamțu și Secol de Arhimandritul Narcis Crețulescu, în Tom. VII cap. «Spitalul din Trg. Neamț» p. 455 (sub titlul zestrea M-tirei Neam-

1) Locurile mi s'au arătat de bătrânul Israel Iancu Moise la 1884. Vezi și *Diure Haiumim Bearfois România de Iankef Psantir* Vol. I p. 27, 28, 29 și 30.

țului și pregătirea locului spitalului) spune: «Pe acest loc se află un feredeu jidovesc de lemn și o școală (sinagogă) jidovescă de piatră mare cu două rânduri». Sinagoga era netâncuită și nici văruiată.

Nici această sinagogă nu avu o soartă mai bună. Ea a stat neatinsă aproape 30 ani, până la anul 1849 când Arhimandritul și Starețul M-tirelor Neamțu și Secul, egumenul Nioniel cu soborul său proiectară zidirea spitalului actual și-și ațintiră ochii asupra locurilor Comunităței, și sub pretext că nu găsec loc mai potrivit și mai spațios, apărat contra inundațiilor ce suferea târgul și având M-tirea mitoc în apropiere, de-i stăruiră pe lângă dregătorii ținutului și la Vodă, de a se desființa toate clădirele Comunităței Israelite.

Această stăruință dura câți-va ani, adică până la anul 1849, când M-tirea obținu pozvolirea dărâmării acestora, atunci starețul Nioniel căuta a se înțelege cu Cahalii Comunităței în această privință, dar aceștia nu admitteră cu nici un preț a se dărâma sfânta sinagogă, atunci starețul prin ajutorul privighetorul ¹⁾Neculai Părvu, a șefului de poliție Dumitrache Pelin Medelnicer și a ispravnicului au pus oameni și au dărâmat feredea și sinagoga.

Dărâmarea sinagogei s'a făcut ziua (căci feredea s'a dărâmat noapte), când evreii închiseră dughenele și aler gară cu toții aci, suindu-se pe sinagogă n'au lăsat a se dărâma, de-i se încinse o luptă mortală între dărâmători și evreii, așa că 6 evrei fură uciși și mulți răniți. Asemenea și dintre dărâmători.

După dărâmare, Comunitatea a trimis o deputație compusă din D-nii ²⁾Iosef Leib Puioles, Motel Feighes și Iosef Bolocan, la Vodă, dar nu obținură nici un rezultat deci plecară la Constantinopol, de unde aduseră dela Vizir un firman ca M-tirea să deie Comunităței 1500 galbeni despăgubiri și alte locuri pentru cele dărâmate.

Mânăstirea s'a opus contra firmanului și Vodă Grigore N. Ghica n'a putut a pune la cale această pricină

1) Istoria M-tirilor Române de Archim. Narcis Crețulescu Tom. VII pagina 456 (inedit).

2) Urmașii acestui bărbat este familia Veinrauch de acolo.

până la anul 1855 când regula afacerea și liniști sfada ce exista între comunitate și egumenul Nioniel.

Mai întâi la 10 April 1855 s'a făcut următoarea învoială între Comunitatea și M-tirea Neamț.
Iată copia învoielei:

Invoială pentru a se face Sinagogă Evreiască cea nouă, în locul Sinagogei desființate la facerea spitalului din Trg.-Neamț la opis No. 593.—An. 1855 Aprilie 10 zile.

¹ Act de învoială

Pentru a se face o sinagogă evreiască cea nouă, în locul sinagogei desființate la facerea spitalului din Trg.-Neamț — trecut la opis No. 593 al actelor de învoială.—1855 Apr. 10.

Subiscăliții vechili și alți din Comunitatea nației evreiești din Trg. Meamțului facem știut că pentru siguranța spitalului ce a făcut Mănăstirea Neamțului în târgul său cu acelaș numire,—după rostirea articolului 79 § 4 secția 3-a din capul al III-lea a organicescului regulament în folosul public, urmând neaparata nevoie de stremutarea școalei evreiești ce s'a aillat în apropiere de acesta, însuși cărmuirea a încuviințat aceasta, pe temeiul aliniatului § 479 din condica țivilă și a altor legiuiri a țarei noastre, spre neajignirea însă dritului ce are Comunitatea de a avea sinagogă și casă dascălească aproape de ea, potrivit cu cartea D lui Ioan Sandu Sturza Voivod, în anul 1823 luna Oct.

Sfatul administrativ prin închierile sale, înalt întărite din anul 1849 Sept. 29 No. 2458 și 1852 Noemvrie No. 3704 și 1855 Februar 4 cu No. 385 au pus îndatorire mănăstirei acesteia ca pentru locul școalelor ce au fost în apropiere de zisul spital și care s'a și desființat cu ale sale poronci, să ne dea locul numit a lui Drăghici, după însuși stăruirea cererii noastre și apoi pe lângă locul arătat să ne mai dea mănăstirea și tot materialul trebuitor t t pentru asemenea zidire, precum piatra pentru temelie, cărămidă, var, nisip și toată cheltuiala trebuitoare ;—toate aceste : scoase, făcute și cărate de mănăstire la fața locului zidirei, precum și 200 galbeni

1) Arhivu Crețulescu, Ist. Monastirelor Române, Tom, X cap. 51 p. 186.

pentru plata lucrului tuturor meșterilor și a salahorilor și altele ori ce ne ar trebui acum, dar fiind sosită vremea de a se pune în lucrare zidirea sinagogei noastre pe locul arătat, după hoterirele ocărnuirei citate mai sus, și după luarea a-minte ce au făcut și o parte și alta, adică Comunitatea zisă, precum și Mânăstirea, am văzut multe greutăți și conoscând că pentru înlăturarea acestora neapărat urmează a se ațâța noue prigoniri și anume : că jos iscăliți vechili din partea nației, tocmai s'au lamurit că numai pe locul numit a lui Drăghici, cerut de noi însuși cu toată stăruirea și încuviințat de prea Înălțatul Domn, de loc pentru sinagogă aici cum nu este cu puțință a începe cu zidirea arătată, fiind aceasta numai de 5 stânjeni și una palmă în curmeziș și după hotăririle date am cunoscut că noi n'avem nici un drept a face cererea de a ni se da mai mult loc, fără numai acel a lui Drăghici, iar pe de altă parte cerându-se acum Mânăstirei materialul și cheresteua ce este îndatorită a ni se da, i vine foarte greu a intra în așa lucrare, mai vârtos acum în timpul plugăriei, cu care greu se sdruncină Mânăstirea cât și locuitori mai ales în cărătura acelu total material, — în privirea dară a împrejurărilor isvorite acum, găsindu-se și o parte și alta în strâmtorare, am cunoscut că lăntuirea prigonirii acestuia mai mult nu e folositoare nici unei părți și prin urmare după folosul ce am cunoscut o parte și alta ne-am învoit cu bună mulțumire în chipul următor :

Ca Mânăstirea pe lângă locul lui Drăghici carele este de 5 stânjeni și 1 palmă, încuviințat de hoterirele de mai înainte, să ne mai deie și încă și osebit alte două locuri de alătura numite a țiganilor, cumpărat de Mânăstire în măsura de 4 st. și 7 palme, care locuri unite fac un loc de 10 stânjeni curmezișul la amândouă capete și 20 stânjeni în lungime sau pre cât în lungime va arăta linierea uliței după împrejurările dela fața locului, care loc se află în parte de sus între locul D-sale Anton Ioan și în partea de jos a Sf. Saie Ionomului Grigore, și pe lângă arătatul loc să ne mai dea Mânăstirea atât binăua de piatră ce se află în ființă, pe însuși locul lui Drăghici și piatră ce este cărată de Mânăstire, tot pe acelaș loc, încă și 5 coșuri de piatră de zid, cărată la fața locului, acum din nou, care le-am și primit, rămâind Mânăstirei de a-și primi numai toate lemnele din casele țiganilor ce le-au cumpărat.

II) Pentru tăerea cherestelei și cărătura ei din cherestelele, pentru facerea cărămizei și a varului și cărătura acestor materialuri și al năsipului și a altora ce sunt de trebuință spre zidirea și acoperirea ziselor binale, precum și acei 200 galbeni hotărâți a ne da Mânăstirea pentru lucrătorii și pentru toate aceste la un loc, Mânăstirea se îndatorește ca potrivit învoelei acesteia, primită de către amândouă părțile, a ne da 1000 (una mie galbeni) zimți pe care am și primit acum la facerea acestei învoeli, iar alta nimic.

III) Pe lângă suma de bani arătați mai sus, Mânăstirea se îndatorește a ne da din locul de păduri slobode, toată cherestea trebuitoare la înființarea sinagogei fără plată de jugărit, precum și tot celalt material ce se va găsi pe mășina, fără nici o plată de dejmă sau jugărit.

IV) Dacă noi am mai cumpăra alătura, cu locul arătat ca punctul I ei, un alt loc pentru ograda a școalei ce s'ar aprinde de zidirea școalei noastre, Mânăstirea să fie datoare a ni'l întări fără zeciuiala cuvenită ei, rămăind iarăși nesupusă bezmenului cuvenit proprietăței în veci după vechiul obicei, pe vremea, cât însă aceasta va ființa de școală fără alte încăperi sau locuințe lăturalnice de spiculație vor fi supuse legiuit ca și toate celelalte binale din târgul acesta.

Și în sfârșit tot felul de documenturi și ori ce fel de înscrisuri vor fi păstrând asupra locului sau asupra locurilor, pe care a fost până acum desființatele școale, pe lângă spital, toate se desființează rămăind ca niște hârtii albe bes-tritul din carta Domnească, fiind-că Mânăstirea prin darea locului arătat la punctul I-ei a învoelei acesteia ni s'au despăgubit în totul, rămăind locul sau locurile acelea iarăși în vecinica stăpânire a Mânăstirei, rămăind și toate pretențiile iscate dintre Comunitate sau vechili asupra Mânăstirei, în de veci strânse, precum și orice fel de hârtii reclămătoare înainte către orice locuri administrative sau judecătorești, de azi înainte rămân toate albe și nelucrătoare și la orice locuri s'ar arăta să nu se știe în nici o seamă ca pentru pricină sfârșită și stânsă pentru totdeauna.

Deci spre știința și tocmai urmare a învoelei făcute în timpul arătat mai sus și primite de către amândoua părțile, s'au făcut două de o potrivă acturi, din care acesta adevărat prin iscăliturile de către plenipotenții Comunităței evre-

iești și alte persoane dintre noi, precum și osebiți martori creștini, care s'a întâmplat față, s'au dat Sf. M-tiri Neamțului, primind și noi în asemenea act din partea Sf. Monastiri sub peceta sa iscăliturile cuvenite a sub ordinicescului sfat a acestei Mânăstiri spre veșnica curmare a prigoniei ce au urmat până acuma în prejetul acesta al școalelor, încredințându-se aceasta și de locul competente.

Urmează zece iscălituri ale Jidovilor fruntași din Trg. Neamț

Și eu fiind față la aceasta învoială am iscălit de martor
Gavril Gheorghiu.

Și eu fiind față am iscălit : *Petru Ciuntu.*

Urmează legalizarea Poliției din Târgu Neamț cu No. 723 din 13 April 1855. (L. S.)

1) Conform închierii sfatului Administrativ din anul 1849 No. 2458. anului 1852 No. 3704 și anului 1855 No. 385 au pus îndatorire Mânăstirei, ca să deie Comunităței locul numit a lui Drăghici precum și tot materialul trebuitor pentru rezidirea acaretelor dărâmate, precum și toată cheltueala trebuitoare precum și 200 galbeni plata lucrului etc.

Apoi având însă în vedere greutatea predărei materiei pentru zidire, au convenit ca Mânăstirea să le deie locul lui Drăghici și numit al țiganilor, în mărime de 10 stâneni curmezișul la amândouă capete și 20 stâneni în lungime, una mie galbeni zimți în numerar, toată cheresteua necesară din pădurele Mânăstirei și toate binalele Comunităței să fie scutite de bezmen.

Comunitatea cu starețul merșeră la Vodă Ghică în Iași, care dete evreilor un *hrisov*, în care hotărește ca «pe lângă una mie galbeni și cinci coșuri piatră, Mânăstirea să deie nației evreiești din târgul Neamțului, locul numit a lui Drăghici și osebit alte două locuri alăturate numite a țiganilor și conform acestuia evreii și primiră dela soborul Mânăstirei Neamț și Secul toate cele hotărâte în *hrisov*; căci egumenul Nioniel murise în acest interval și era egumenul și Arhiman-dritul Dionisie starețul Mânăstirei».

1) Vezi actul de învoială al Comunităței Isr. cu M-tirea Neamț 1855 Apendice No. 3.

Iată copia Hrisovului.

Actul dn învoială a lui Vodă Ghica între Comunitatea Israelită d'n Trg. Neamț și M-tirea Neamț.- 1855.

1) Hrisov Domnesc

*Noi Grigorie Al. Ghica V. V, d. Cu mila lui D-zeu
Domn țerei Moldovei,*

Prin hrisovul Domnului Ioan Sturza din 1823 luna Octombrie este hărăzit nației evreiești din târgul Neamțu dritul de a ave zidită o școală de închinăciune și casa dascălească pe locul ce au avut-o clădite de lemn, asemenea încăperi mai înainte de ardere prezisului târg.

De această bună voință nația evreiască s'au bucurat până în anul 1849 când, după cererea repositului Arhimandrit Nioniel, starițul Sf-telor Mânăstiri Neamțu și Secu s'au desființat cea școală și casă, pe' prințip că era în apropiere de ospitalul clădit de Monastire în târgul Neamțului, și că repositul archimandrit prin adresa sa subț No. 291 din 1849 cătră sfătul nostru se îndatorește de a da Monastirea nației un alt loc, precum și tot materialul trebuitor pentru clădirea din nou a haviei, în conformitatea căreia soborul sfintei Monastiri Neamțu și Secu spre desdaunare nației despre expropriatie ce i sau făcut, prin actul de învoială din 10 April anul corent subț No 86. încredințat de poliția târgului Neamțu la 13 April anul corent subț No. 722 pe lângă una mie galbeni și 5 coșuri piatră, au dat nației evreiești din târgul Neamț, locul numit a lui Drăghici, și osebit alte două locuri alăturate numite a țiganilor. cumpărate de Mânăstire și cu toate că prin această urmare Mânăstire au îndeplinit îndatorire luată asupra-i prin numărată maisus adresă a repos. Stareț Nioniel, însă având în privire cererea ce ne au prezentat nația de a i se renoi dritul hărăzit pentru a avea școală de închinăciune și casă dascălească în târgu Neamțu, pre locul numit a lui Drăghici și acelea alăturate pre lângă el.

Domnia Noastră reînoinm în privire și cu mai sus țitulul

1) Hrisovul descoperit și publicat de mine în Fraternitatea VII No. 4.

hrisov din anul 1823 luna Octomvrie și întărim prin acest al nostru Domnesc hrisov dritul nației, de a și reînființa în târgu Neamțul școală de închinăciune precum și casa dascălească pre locurile date ei de către soborul sfintelor Mănăstiri Neamțu și Secu prin citata învoială pentru ca nația evreiască de acolo să-și poată deplini a ei datorie religioasă fără a i se pricinui vre-o supărare sau împedire.

Datutu s'au hrisovul acesta în reședința Iași, în anul Mântuirii 1855, iar al Domniei Noastre al șeptelea,

(S. S.) *Grigorie Ghica V. V. d.*

(L. S.) Cercetat *N. Catargiu.*

Departamentul din Iăuntru secția II-a No. 37, anul 1855
Iulie în 3 zile.

(S. S.) Șeful secției *Valenti Catargiu și A. Boișteanu.*

Sinagoga începu pe dată a fi reclădită. Prima piatră o puse Fabiș Marieses, care donă 100 galbeni, a doua piatră a pus Moise Leib Puiles care a dat 50 galbeni.

Ea se fini la 1857 înaintea sărbătoarei de toamnă, când se inaugură cu mare festivitate.

Dânsa e mare, lucrată de zid, având aspectul unei Mănăstiri, cu două porți mari la intrare în sală.

Înăuntru și afară este văruiată și se află lângă strada mare, nu departe de spital. Lăuntru sinagogei este frumos și înalt cu un amvon de oțel, așezat între patru stâlpi, și cuprinde peste 200 enoriași.

Acoperământul ei este de tablă și a ars împreună cu bagdadia la 1868, când izbucni focul cel mare; din această cauză sinagoga se scurtă cu aproape doi stânjeni,

Înaintea focului era înăuntru o frumoasă catapiteasmă (urnă sfântă), care a costat 800 galbeni iar un vultur colossal acoperia toată bagdadia sinagogei, și care era atârnat pe lanțuri.

Toate aceste au ars cu desăvârșire, nerămânând nici un ornament ce posedă. Am găsit un kandfas de oțel, dăruit de un Moise ben loil, un uren Koideș (urnă sacră).

jețul profetului Elie (pe care se obrezuesc copiii) și 5 candlelabre mari, toate foarte vechi ce se mai păstrează acolo.

Relativ la această sinagogă se publică în monitorul oficial I din 1859 vinderea unei strane.

Iată copia :

No. 220. Jud. Neamț No. 3040 Prefectura locală prin adresa No. 8232 din 12 Iulie 1858 mijlocește a se vinde de veci o strană ce Evreul Lazer Manașcu, are în havra Jidovească din târgul Neamțului întru în destulare d-lui paharnic Gh. Strătulescu, se publică în termen de 40 zile vânzare, mușterii să se înfățișeze la Tribunal.

În anul 1862 sinagoga a fost impusă la plata fonciarului iar Onor Prefectura Neamț prin adresa ei către d-l casier arată că ea n'are nici un venit prin urmare cere să fie scăzută de această dare.

Iată adresa :

PRINCIPATELE UNIȚE

Piatra 12 Maiu 1862

Prefectura Districtului Neamț

No. 7042

¹⁾ *Domnule Casier,*

La expusele în adresa Dv. No. 299 am onoare a vă răspunde că Sinagoga Evreiască înscrisă la No. 1236 nu produce nici un venit fiind un lăcaș de închinăciune, deci veți cunoaște aceasta pentru scădere.

Semnat Prefect {
» Director { *Indisc.*

D-sale

D-lui Casier de Neamțu.

1) Adm, Finanț de Neamțu. Dosarul No. 38. An. 1862. Impozitul Fonciar, Proprietatea mea **AUTORUL.**

În broșura Jubileul : «Sărbătorirea Jubileului de o jumătate veac dela înființarea celei întâi școli publice în Trg. Neamț», de Archimandritul Narcis Crețulescu, Piatra-Neamț Imprimeria Jud. Neamț 1904 pagina 63, 64, 65, 66, 67 și 68 vorbind de școală, spitalul și spișerie care s'au făcut pe locul feredelui și a sinagogei care s'au dărâmat în anul 1849 zice următoarele :

Istorie

Despre spitalul, școala și spișeria din Trg.-Neamț.

Datoria de a zidi spitalul, școala și spișeria cu toate atenansele lor.

Regulamentul organic din anul 1832, cap. 3, secția 3, § 4, îndatorește pe M-rea Neamțu-Secu ca să zidească cu cheltuiala sa un spital în Trg.-Neamț, asemenea să zidească și spișerie și școală cu internat cu toate atenansele trebuitoare, fie-căria din ele și tot cu cheltuiala sa să le întreție pe viitor, atât spitalul cât și școala și spișeria.

Datoria sau obligația s'a cerut dela M-tirea la 1832, prin regulamentul organic cu condiție că numai așa Mânăstirile Nemțene vor fi cruțate de secularizarea ce se proiecta încă de pe aiunci să se facă asupra altor Mânăstiri, care lege s'a și făcut la 1839, și s'a aplicat.

Pregătirea locului :

S'a făcut multă discuție asupra locului unde să se zidească spitalul, spișeria și școala cu toate atenanselelor. Pentru că toată așezarea târgului are o poziție rea, amenințătoare. De o parte inundațiile apei Neamțu cu toate părăile lui, de altă parte surpăturile munților care inundă prin nisipișuri.

Pe acest loc se află un feredeu *Jidovesc* de lemn, și școala (sinagoga) *Jidovească* de piatră mare cu două rânduri,

La evrei pentru feredeu și școală (sinagogă) le-au dat exproprierea tot de asemenea ca și la Români. Ei însă nu s'au mulțumit și făcu gâlceavă, împotrivindu-se pe toate

căile. M-tirea prin ajutorul sub-privighitorului *Niculai Părvu*, a șefului de poliție *Medelniceriu Dumitrache Pelin* și a Privighitorului, au pus oameni mulți noaptea și au dărâmat feredeul și sinagoga, Jidovii s'au alarmat cumplit, ei cer prețuri exagerate. Apoi *Jidovii* au făcut proces M-tirii și la judecată au câștigat procesul și judecata a condamnat pe M-tire să le facă feredeul și sinagoga la locurile ce le dăduse mai înainte. M-tirea le-au dat locuri mai bune, și le-au făcut feredeu bun, pentru că feredeul fusese expertisat la preț de 70 galbeni și M-tirea a cheltuit cu el 700 galb... Iară sinagoga a făcut o mare de zid, cu două rânduri, pe toată lățimea luată dela *Drăghici*, unde se întâlnește șoseaua mare cu ulița mare. Așa dar locul, cheltue-lile procesului, zidăria toată se cuprind în suma de 2000 galbeni după hotărârea lui *Grigorie Ghica Vodă*.

VI) Bet-hamidrașim

A doua sinagogă este cea zidită în ograda sinagogei de mai sus, clădită în același timp și acoperământului ei a ars la 1868; poartă numele de *Lapscher bet-hamedraș* și cuprinde aproape 100 capi de familie.

„*Chabat-Bet-hamedraș*“ este clădită de enoriași la 1830, pe locul lui *Avram Lungu*, este făcută din lemn, dar bine tencuită și văruiată, ea s'a prefăcut la 1855. Cuprinde aproape 100 enoriași.

„*Boslever Bet-hamedraș*“ clădită la 1836, pe locul lui *Ioset Melamed*, răscumpărat de enoriași. I-a ars acoperământul la 1822, când a fost prefăcută cu totul; cuprinde aproape 100 enoriași.

„*Meites Bet-hamedraș*“ clădită la 1826 de *Uren Keimes*, este de lemn, tencuită și văruiată frumos; cuprinde aproape 100 enoriași.

„*Iosel Șoils Bet-hamedraș*“, pe care acesta o clădi to în persoană la 1852, cu propria cheltuială, înzestrând-o cu cele necesare; cuprinde 60 capi de familie.

„*Alter Novacs Bes-hamedraș*“, clădită la 1854 de tatăl acestuia, din proprii cheltueli, a fost trecută ca proprietatea lui *Bercu Chetrar*. Cuprinde aproape 60 enoriași,

„Klazel“ *Bet-hamedraș*“ jumătate de zid și jumătate de lemn, făcută la 1874, are aproape 60 locuri.

„*Bet-hamedraș al Croitorilor*“, clădită la 1869 de zid, cuprinde aproape 100 enoriași.

În timpul sărbătorilor de toamnă se fac miniunim particulare precum și la rabinul Comunității.

VII) Feredeu-I (baia)

Pe locul unde se săpă pe la 1774 temelia pentru re-clădirea unei căsuțe pentru dascăl, ce era alături de sinagogă s'a găsit un bșsin (mikfe) cu 5 trepte de lemn, dovadă că a fost acolo mai înainte un feredeu vechi acoperit de deal și care probabil ar fi ars sau dărâmat.

Reclădindu-se sinagoga la 1776, s'a reclădit și baia, 60 pași departe de sinagogă, pe locul băiei vechi, căreia se dă o vechime de vre-o 200 de ani. Ea era făcută de lemn, tencuită, dar nevăruită, lăsându-i-se temelia veche de piatră. Dânsa a fost în ființă până la 1849, când dărâmându-se sinagoga, s'a dărâmat și ea, dându-se evreilor un alt loc pentru baie în strada Falticenilor, unde este și astăzi; făcută în zid și lucrată în chip solid.

La 1882 i-a ars acoperământul, ruinând și clădirea. Comunitatea o repară frumos, punându-i și un acoperământ de tablă, cheltuind suma de 18.000 lei.

În 13 Noembrie 1856 s'a făcut învoire între Cahalii Iosub Iuris, Iosel Leiba, Haim Burech, Șmiel Zamvel, Rapaport și Leiba Avram cu Mânăstirea pentru baia dărâmată la 1849. Impacarea a fost astfel: Mânăstirea a dat Comunității 550 galbeni numerar 10 coșuri piatră, carată gata la locul destinat, 200 dulapuri și lemnul trebuitor, arsul cărămizei trebuitoare și caratul fără jugărit.

Aceste toate împreună cu locul ce li s'a dat de Mânăstire gratis pentru acest scop.

Iată învoiala :

1) Inscrisul Exoflisis pentru feredeul Jidovesc 18 Mai 1856

No. 594

Prin care subsemnații vechili Comunității Evreiești din Târgu Neamțului proprietate Sf. Monastiri Neamțu și Secul, — în temeiul vechilimelei ce avem întărită prin Poliția Orășanească No. 740 anul 1855 luna April în 17 zile, după înțelegere ce am avut cu pomenitele Monastiri pentru feredeul ce după înscris datorea a ni se face în potriua aceluia ce s' u stricat și în aceeaș calitate, astăzi ne-am învoit cu sfânta Monastire în chipul următor, adică ca Sf. Mănăstire să ne deie 50 galbeni pe care i-am și primit în mânele noastre acum la facerea acesteia, 10 coșuri piatră carată gata la locul destinat, 200 dulapuri în grosime de două țoluri și în lungime de 10 palme și lemnul trebuitor pentru feredeu și arsul cărămizei după smetul ce vom da fără plată de jugărit, pe care le-am și primit toate.

Cărămidă însă să fim slobozi pe moșia Vânătorii, unde s'a făcut și are pentru școală fără vamă, rămânând ca Comunitate să și facă feredeul după plăcere pe locul ce i s'a dat prin actul din 12 Iuni, anul trecut, sub No. 13 și adausul lui din acelaș an No. 112, fără ca să mai supere M-tire cu alte cereri ori de ce soi și subt ori și ce numire ar fi pentru acest feredeu în chipul arătat, săvârșindu-se învoiala de față, rămâne în viitor stâns tot soiul de pretenție întinse de Comunitate pentru feredeu și pentru a se păzi întocmai copinderea acestuia, în temeiul țitatei vechilimelei, prin care suntem împuterniciți din partea i am dat aceasta Sf. M-tire sub ale noastre iscălituri.

1856 Mai 18.

Iscăliți: *Iosub Iurist, Iosef Leiba, Haim Burech, Șmiel Zamvel Rapaport și Leiba Avram.*

Urmează legalizarea Poliției orașului Neamț sub No. 1726 din 13 Noemvrie 1856.

Iscălit Șeful Poliției.

(L. S.)

VIII) Cimitirele

Cimitirele sunt în număr de două. Cel vechi aproape de spital și cel nou pe drumul Fălticeniilor. Cimitirul cel vechi se afla spre deal dela ferezeul cel vechi în dreapta, departe vre'o 200 pași.

Dealul rostogolindu-se cu timpul peste el, a acoperit mormintele, astfel că nu se mai cunosc acum de loc. El se întindea în partea dreaptă până lângă gardul bisericei Tușuenilor, unde se mai văd încă resturi din stâ'purile gardu'ui fostului cimitir.

În partea stângă ajungea pâră la gardul de zid al spitalului actual; iar în apropiere de curtea bisericei era oil (casă mortuară). Cam la mijloc era o ulicioasă strâmtă ce se vede și acum, și care ducea la cimitir; jur împrejur erau plantați arbori de tot soiul.

Cum mi-au afirmat mulți bătrâni din localitate, cimitirul avea o vechime mare; ei singuri au mai citit înscricțiile unor pietre vechi, pe jumătate șterse de 5-600 ani¹⁾. Atât pietrele scoase pentru clădirea spitalului, cât și ploaiele torrențiale au tot surpat pietrele până le-au rostogolit peste cimitir; ba adeseori ploaiele torrențiale venind cu prea mare tărie, desgropau chiar moșii.

Pe acest cimitir era îngropat un rabin însemnat *Abram Moșe Broder* din anul 1627; căci bătrânii mai țin minte și data pietrei sale mormântale,

Pe mormântul acestuia era o căsuță de piatră cu un acoperământ de oale de lut roșie, în al cărei interior ardea o candelă cu untdelemn, adusă din Palestina.

Pe mormântul lui evreii obișnuiau a se ruga în caz de nenorocire. În această căsuță, ne spune tradiția, că Vodă Vasile Iupu s'a ascuns într'un rând de frica Tatarilor, cel căutau în toate casele și bisericile târgului; evreii din Neamț aveau chiar un hrisov de mulțumire din partea lui Vodă, pentru acest refugiu ce i oferise²⁾ Tot pe acest cimitir s'a

1) Între alții pot cita pe bătrânul Strul lancu Moise precum și Haim Burech Rapaport care m'au condus și arătat toate aceste locuri la 1884.—*Autorul.*

2) Bătrânul H. B. Rapaport mi-a declarat (1884) că el singur a văzut hrisovul la tatăl său, dar arzând târgul a ars casa împreună cu acel hrisov,

înmormântat și rabinul Meșulem Fabeș ben Aziel, care a compus pinkesul.

Pe cimitir era un beciu mare, făcut în deal, cu intrare lângă gardul din apropierea dealului de o vechime de vre'o 350 ani. Se afirmă că beciul se făcuse în pământ, în scop de a înlocui de *Oil* ce nu se putu construi, iar alții spun că a slujit ca loc de ascunzătoare în vreme de nevoie, când năvăleau dușmanii țării în acel târg atât de aproape de cetate. În el găseau un refugiu nu numai evreii ci și boerii, căci era făcut cu secret: ba tradiția spune că Voivozii ce apucară drumul spre cetate se ascuseră asemenea în acest beciu secret, având eșire secretă.

Dânsul fiind lângă deal cu 60-70 ani înainte de a se risipi dealul.

În centrul cimitirului era un arbore de nuc foarte gros, încât îl cuprindeau abia 3 oameni și pe el erau săpate litere Hebraice în următoarele [traducere] „Imbrățișarea acestui arbore este simbolul unirii“.

Tot tradiția asigură că evreii aveau un hrisov dela Ștefan Vodă cel Mare, privitor la cimitir și la toate celelalte așezăminte a le Comunității, prin care le dădea voie a se așeza ori unde vor voi și a face ori ce vor găsi de cuviință, dar când Petru Vodă cel șchiop dete ordin pentru isgonirea evreilor din Moldova, pentru că cumpărau vitele din țară și le transportau peste graniță, evreii din Neamț, trimiseră la el o deputațiune cu acest hrisov.

Vodă supărat pe evrei le luă hrisovul și-l arse în fața lor, nevoind a primi plângere contra ordinului său.

În afară de acest cimitir de o vechime destul de însemnată, mai există și un alt cimitir și mai vechi, în dosul cetății Neamțului, și care fiind acoperit de deal și evreii nu-și mai aduc aminte despre el.

La anul 1833 Protoereul G igore, care stăpânea locul din dosul cetății și prin urmăre și locul cimitirului, având acolo o moară pe apa Ozana, ce curgea pe atunci în acea direcție, puse de se săpă un pat pentru gârta moarei, acoperită de rostogolirele dealului.

În timpul săpatului găsi o piatră mormântală cu inscripție Hebraică de peste 500 ani, și săpând mai departe găsi și oseminte omenești de desubtul pietrei.

Protoreul înștiințând despre aceasta epítropia Israelită din târg, epítropul fruntaș de atunci Iosef Bolocan, angajea mai mulți oameni, cari continuând cu săpăturile au dat de pietre mari și oseminte, precum și mai la vale de o zidire de piatră, care a fost desigur vechiul Oil, căci pe o piatră a ei se citiră cuvintele Hebraice: „Binecuvântat să fi tu Doamne, regele universului, judecătorul cel just“.

Printre pietrele găsite erau mai multe de o vechime de 5-6 și 700 ani. Fruntașul Bolocan voia să le mute pe vechiul cimitir de astăzi; dar rab'ul din acea vreme fiind prea pios și bigot, a dat ordin ca toate cele desgropate să fie din nou acoperite cu țărână, căci după cum pretindea, desgroparea morților a osemintelor sau și-a pietrelor mormântale și mutarea lor de la un loc la altul, nu este permisă nici în atare caz; Comunitatea ascultând de vorbele lui, nimeni n'a mai făcut vre'o cercetare și toate s'au lăsat în părăsire.

1) *Cimitirul nou*, se află cum am zis, afară de barieră, pe drumul ce duce la Fălticeni și este în uz dela 1838; primele cadavre au fost depuse în ajunul anului nou și a fost cumpărat de Comunitate la M-tire prin Motel Feighes, epítropul ei.

El se află pe locul numit în pârâul Ursului și are o lungime de 50 prăjini și lățime de 30 iar pentru Oil, după tocmeală trebuia să dea Mănăstirei pe fiecare an câte o oacă ceară. Până la anul 1881 cimitirul era neîngrădit și nu avea nici arbori plantați, ci numai un șanț jur împrejur; abia în acel timp i s'a făcut și gardul.

Printre pietrele mormântale se află și țom (pietre culcate) și mațevot (pietre în picioare). La unele morminte se văd și lăzi. Căsuțe și îngrădiri separate nu se văd aci, cum bunăoară au fost pe vechiul cimitir.

În vechime morții erau duși pe un pat de odgoane numit *mite* apoi îi ducea într'o căruță. Dele 1879 într'o lădă neagră purtată de 4 inși De câțiva ani cu car funebru.

Pe cimitir sunt pietre frumoase și piramide (obeliscuri) frumoase.

1) Vezi actul cumpărării locului pentru cimitir Apendice No. 6,

Actul de cumpărare al locului cimitirului 1838.

1) ACTUL MÂNĂSTIREI NEAMȚULUI

Locul cimitirului

Un loc în mărime de 50 prăjini lungul și 30 prăjini latul, din imașul târgului Neamțu, în păraul Ursului, unde s'au și mă-urat de către Mânăstire, s'au dat negușitorului Jidov Motel, în târgul Neamțului ca să-și facă pe acel loc țințirim pentru îngroparea morților obștei Jidovești și în spre știință i se dă aceasta subt iscălitură și punerea pecetei Monastirei; iar pentru o căsuță ce va fi la țințirim, va plăti una oacă ceară pre tot anul la Mânăstire.

1838 Iunie în 8 zile.

(S. S.) *Nioniel*. (Archimandritul M-tirei Neamțului),

(L. S.)—La Dosarul M-tirei Actul e trecul la No. 259.

IX) Pinkesen

În strânsă legătură cu cimitirele și în special cu administratorii lor „*Chevra Kedoscha*” stau așa numitele *pinkesen*, adică condicele de amintire în care se trec evenimentele mai însemnate petrecute în sânul unei Comunități. Deși cele vechi din Comunitatea Neamțului sunt pierdute și distruse prin incendii, mai există încă două până astăzi, de o vechime relativ neînsemnată.

Bătrânul Haim Burech Rapaport, mi-a afirmat că tatăl său a posedat un *pinkes* vechi de aproape încă 400 ani, privitor la această Comunitate, ca și multe alte hrisoave vechi dela foștii Domnitori ai Moldovei, încă din vremea lui Alexandru cel bun și Ștefan cel Mare. Acest *pinkes* purta numele de: „*Pinkes de Chevra Kedoșa șel uir Neamț*” și conținea o mulțime de fapte istorice privitoare la evrei din timpuri destul de vechi.

Dânsul era din pergament și avea o legătură din aceeaș materie; dar el a ars împreună cu alte acte prețioase,

1) Acest act este descoperit și publicat de mine în „Fraternitatea” an, VII No. 4;

în timpul focului celui mare dela 1821, când oamenii se scăpau goi de tot, fiindu-le imposibil de a mai scăpa și lucrurile din casă, precum și din cauza Voluntarilor ce tăiau în drum pe acei ce căutau să scape de îngrozitorul flagel. Astăzi se mai află în Trg. Neamț două *pinkesen*. Cel dintâi al societății „Ghemilat Chasudim“, e simplu, fără podoabă, legat cu piele iar scoarțele sunt boite în roș; iar pe fila întâia ce îi servește ca titlu slau scrise în limba ebraică următoarele: „Pinkesul înfrățirii de binefacere din Tg.-Neamț“ și ceva mai jos cu litere ca de tipar următoarea însemnare, a cărei traducere o dăm aci: „Această carte sfântă și curată este a societății Gemilat Chasudim din acest târg Neamț“.

Pinkesul se împarte în două cărți, una pentru cei vii, care conține statutele și regulamentele societății, iar cealaltă se numește «Cartea morților» și în care sunt scrise numele tuturor morților cu ziua pomenirii lor (*Iahrzeit*), și este întocmit de rabinul de atunci, care a și înscris următoarele: Acest pinkes l-am scris eu Meșilem Fabiș ben Azriel, spre vecinică amintire și lauda lui Dumnezeu și mai jos se înseamnă data anului în următorul chip: scris în anul 1776 și voi ocroti acest oraș, spre a-l ajuta pentru mine și pentru robul meu David.

Hârtia este albastră, groasă și de bună calitate. Lungimea pinkesului e de vre'o 30 c. m., lățime de 24 și are aceaș grosime ca cel din Piatra.

Are 100 file, între care 50 sunt scrise. Foaiele 1-10 conțin dogme religioase scoase din Talmud și poezii diverse, fila 10 cuprinde statutul, fila 11 pilde și dogme talmudice, pe fila 12 este zugrăvită o mână care bine cuvântează pe Israil, fila 13 și 14 are poezii morale, fila 15-20 tecunot (statut) asupra dascălilor (șamusem); fila 21 prezintă desemnat un vapor ce înotă în apă într'o mulțime de pești, cu versete talmudice; fila 22-39 e scrisă cu litere ca de tipar și conține sentințe morale trase din diverse cărți religioase. Dela fila 30-50 urmează în șir numele decedaților.

Dar partea cea mai importantă pentru starea socială a evreilor din acea vreme este statutul de pe fila 10, care se alcătuește din 20 de articole, care încep cu cuvintele

cu ajutorul lui Dumnezeu, și pe care îl reproduc aci în traducere :

Art. I. Ceiace este prevăzut aci, trebuie să fie ascultat și nimenea nu are voie să o calce, nici să prezchimbe.

II. Nimenea n'are voie a se împotrivi la această o-rânduială.

III. La orice adunare a Comunității, gabai (eforul) trebuie să șadă în capul mesei iar ceilalți după vrâsta anilor și caracterului lor de bine facere.

IV. Când se votează primirea unui membru în Comunitate, rudele acelui membru n'au dreptul la vot.

V. Când cine-va va voi a se înscrie în pinkes, trebuie să dea la șames (ceauș) 10 parale iau la autorul pinkesului 15 par.

VI. Un hesped, (cuvântare de jale) și o ceremonie de înhumare trebuie să se facă numai la gabai (efor).

VII. Când are loc o întrunire, nu este nimenui permis a vorbi de altele decât numai despre afacerile Comunității.

VIII. Mașeiva (piatră sepulcrală) nu se poate pune până nu se va da la gabai 2 3 lei, aceasta pentru localnici; iar pentru străini după tocmeală.

IX. Mașeiva nu se poate pune decât numai până la împlinirea anului și atunci cu voia și știrea lui gabai (efor).

X. Cel înscriș în Chewra (societate) n'are drept la vot până după 3 ani.

XI. La adunare, fiecare trebuie să șadă cu cel mai mare respect și cu capul acoperit.

XII. Atât ia adunări cât și la mese (siide) nimenea nu poate arăta obrăznicii, la din contra va fi exclus.

XIII. Dacă un membru al Comunității va voi a-și înscrie pe fiul său, va trebui să deie numai 3 lei și să facă o masă pentru societari.

XIV. Dacă membrul înscriș va avea 13 ani la moartea lui, toti membrii trebuie să l urmeze la înhumare și a ține prăvăliile închise.

XV. Mișeberech (bine cuvântare) și iskor (pomenirea morților) se face întâi lui gabai (efor) și apoi celorlalți după vârstă.

XVI. Dacă un *kohan* (descendent din sementia lui Aron) va voi să se înscrie, va plăti tot atâta, și va fi

supus acestui regulament. La caz de moarte a unui membru, frații meseriași înscriși nu vor lucra până după înhumarea lui.

XVII. Gabai are voie a-și pune un loctiitor, căci așa scrie și în pinkesul vechi ce a fost până acuma și loctiitorul pus de gabai va fi respectat și cinstit ca și dânsul.

XVIII. Toată societatea alege 3 membri și acești 3 aleg un gabai după majoritate; iar dacă cei 3 nu se pot înțelege, se va decide alegerea prin sort.

XIX. Dacă moare unul din membri, toți trebuie să-l urmăm, să ținem prăvăliile închise, să-i cerem iertare, și să i spunem că ne depărtăm de el și-l iertăm.

XX. Acest regulament se va păzi cu sfințenie de tot târgul Neamț, și așa Dumnezeu ne va binecuvânta ca pe strămoșul nostru Abram; fie cu noi și noi să fim ocrotiți sub aripele sale cele sfinte.

Al doilea pinkes nu prezintă tocmai un interes deosebit; dar are o vechime mai mare ca cel întâi și este din anul 1753.

Are legătură și forma celui întâi și cuprinde un regulament minuțios, asupra aprinderii lumânărilor și candelor la pomenirea morților, un regulament privitor la cioclii și la înhumare, precum și alte diverse prescripțiuni scoase din „Șulchan-Aruch“ și alte cărți religioase.

X) Organizarea Comunității

I

Comunitatea din Neamț a fost și ea administrată în vechime ca toate Comunitățile din Moldova, fiind sub obidiența lui Haham bașa (landruf), care avea acolo un ioc-țitor (bim kom landruf), care își avea biroul la ispravnicie. Apoi erau staroste, kahal, gabaim, rabin, daiunim, chewra kedoscha, taxier etc.

În vremurile vechi Comunitatea își avea un staroste recunoscut de autoritate. Cei mai însemnați au fost: *Itole Staroste*, tatăl bătrânului Bercu Leiba Staroste din Piatra. *Motel Feighes* iar *Avramutz Landru* (moșul lui Iosef Hers

Chebergher) era cu mare trecere la Vodă și autorități și Iosef Bolocan.

Comunitatea cu toți funcționarii ei însă nu aveau putere decât asupra evreilor raiele pământeni ; cei supuși plăteau bir la consulatele lor, de a căror supușie se țineau.

Epitropii însăși se numeau și se confirmau de guvern pe timp de 3 ani și aveau putere asupra tuturor membrilor Comunității ; ei strângeau dările, aveau în atribuțiunea lor, tratarea diverselor procese, puteau să decidă arestarea provizorie și să pronunțe divorțuri, pedepseau cu bătaia și cu chine pe călcătorii religiei și tot ei îngrijeau și de achitarea birului către stat.

II

1) Birul se plătea visteriei, în mâna sameșului, în patru sferturi pe fiecă an, oșebit de 12 parale la leu resură obicinuită și acest bir, care era de 850 lei vechi pe $\frac{1}{4}$ an, iar la 1852 plătea 8443 lei, scutea pe fiecare evreu în parte de orice alte dăjdii, având dreptul a-și exercita nesupărat negoțul sau meseria lui. Numai cât comercianții plăteau vama Domnească pentru marfă ce o aduceau din alte locuri, sau pentru aceia ce o scoteau din țară. Mânăstirea Neamț stăpâna târgului avea felurite taxe asupra mărfurilor ce se introduceau în târg și care venituri totdeauna s'au ținut în antrepriză de evrei.

Pricinele pentru bir se cercetau de Vel Visternic iar celelalte de dregătorii târgului.

III

Comunitatea însăși era organizată și administrată de un statut elaborat de membri ei și autorizat de guvern. Acest soi de administrare s'a menținut până la anul 1870.

Ca și în Piatra, alegerea epitropilor și darea în antrepriză al veniturilor Comunității, se făceau în camera Primăriei. Iată o asemenea publicație :

2) Prefectura Districtului Neamț. No. 14565

Comunitatea nației evreiești din târgul Neamțului, prin raportul No. 103, supune, că regulând termen pentru dare

1) Anual plăteau 33.774 lei.

2) Monitorul Oficial III 1860 No. 26.

în antrepriză a unei taxe mică câte 10 parale la oacă de carne cușer și pentru păseri după analoghie, pentru acoperirea cheltueleur arătate prin bugetul încheiat de ei, se publică ca mușterii ce vor fi achotnici a lua asemenea antrepriză, să se înfășeze în camera consiliului municipal cu garanțiile cuvenite, în zilele de 10, 15 și 16 a viitoareii luni Noembrie, anul prezent (1860).

Această regulă a urmat până la 1870 foarte strict.

IV

Ca și în Piatra, deseie intrigi în Comunitate au ruiat instituțiile ei, totuși înaintea anului 1882 era o Comunitate în regulă, condusă de 7 persoane, care conduceau afacerile ei. Pe lângă veniturile gabelei se percep și diverse taxe dela familiile celor decedați cu stare.

Administrarea acestor venituri, în lipsă de Comunitate regulată, este încredințată la una sau două persoane, care conduc pe un timp limitat afacerile Comunității și a cimitirului.

V

Până la 1868 Kahalul acestui târg, plătea sameșiei județului Neamț; un impozit general pentru toți evrei din localitate; dar de atuncea plata generală eu bloc s'a desființat, impunându-se fie cărui aparte. Cu toate aceste, până la 1872 doi membri din Comunitate făceau totdeauna parte din comisia de perceperea a impozitelor numită de Primărie; iar la consiliul de revizie luau asemenea parte doi membri din sânul ei.

VI

Alătura cu administratorii, pomeniți mai sus, mai era și o *Chewra Chedoscha* (societate sacră), condusă regulat până pe la 1865, acuma însă administrarea cimitirului se face de un gabai (efor). Acesta îngrijește de cimitir, percepe o taxă numai dela familiile înstărite a le decedaților; cele sărace nu plătesc nimica și în multe cazuri, chiar cheltuele de înhumare se poartă de gabai.

Uu regulament special sau o împărțire în clase a taxelor nu există.

Din venitul gabelei se plătește rabinului, hahamilor și se întreține școala și caritatea.

VII

1) În anul 1890 un număr de 25 tineri asimiliști din localitate prin ziarle: «Adevărul» și «Lupta» din 6 Iunie 1890 se declară contra Comunităților și rabinatului Israelit, rugând guvernul a nu adera la formarea Comunităților.

2) Iată cuprinsul manifestului «Mai jos semnații din Trg.-Neamț, protestăm energic împreună cu întreaga tinerimea evreie din țară, contra finanței și rabinatului evreiesc și suntem contra formării de Comunități, cu ajutorul cărora, finanța evreiască vrea să ne ție sub jug și să ne izoleze de orice progres și asimilație».

«Protestăm deci din suflet și rugăm pe guvern a nu încuviința înființarea Comunităților Israelite».

Subscris 25 inși.

Cei subsemnați sunt fără nici o însemnătate socială sau morală, mulți din ei care nu știu a iscăli și câți-va cari au iscălit în pripă și apoi au desmințit că fură surprinși cu iscălire.

VII

Taxierul era responsabil pentru birul evreilor, căci în caz dacă Comunitatea întârzia plata sfertului apoi Ispravnicia îl sumă și-l și execută foarte aspru, spre a achita birul Comunității la sameșia.

Iată o asemenea somație :

Somația Ispravniciei către taxierul gabelei, pentru ca el să achite la sameșia birul en-bloc.—1852

**3) Ispravnicia Ținutului Neamț
Către Taxierul nației Evreiești din Trg.-Neamț**

Așia precum sfertu următor al doilea a anului corent 1852 au sosit de aceiași se poruncește ca numai decât până la sfârșit următoarei luni April să aduceți istovul

1) Vocea Dreptății VI No. 1.

2) Egalitatea I No. 9.

3) Actul original este în posesia mea.

banilor birului negreșit la sameșia căci la mai multă întârziere vei fi aspru exacutarisit.

Semnat Ispravnic : *Dim. Gheorghiade Caminar.*
Masa finanței, Șeful *Gh. Tistu.*

No. 4459.

1852 April 8,

De multe ori se impunea taxa en-bloc ori după numărul populației evreiești al Comunității ori după produsul gabelei.

lata o asemenea fixare a birului :

Fixarea birului Jidovilor din Trg.-Neamț după venitul taxei.

1) Către Jidovii: Haim Baraf și David Baraf Antreprenorii taxei Jidovilor din Târgu Neamț.

Spre îndeplinirea ofiției Departamentului Finanțial No. 10873 arată după jalbă D-sale Vornicul Vas. Roset, pentru a se lămuri suma dărilor haznelei, va privi pe numărul Jidovilor din acel târg după contractul taxei închiet cu Vornicu. Această Ispravnicie Ținut. Neamț vă împărtășeste știință că în unire ce după poronca Depart. Finanțial 8100, veți cunoaște de antreprenor taxei după cum D-nu Vornic Roset au declarat că dările unor asemenea cu zecinelele Eforicești sumează anual 33774 lei; iară la un șfert 8443 lei 60 bani însă 7794 a nu se număra în sameșie capitația pe 433 M-tirei, 649 lei 60 b. zecimelele la epitropia târgului pe numărul acestor dajnici.

Total 8443 lei 60 b., la un șfert din trimestru, după actul coprins prin contractul taxei închiet cu Departament. Finanțial No. 15864 din 1852 Dec. 22.

Iscălit p. sameș : *Gh. Tistu Sulger.*

Iscălit p. Ispravnic : *Gheorghiade.*

În anul 1852 conform ordinului Ispravniciei Neamț s'a făcut alegerea cahalilor.

Iată Jurnalul alegerii din 11 Martie acel an :

Jurnal de alegerea a trei Kahali în Trg.-Neamțului de cătră obștea tuturor breslelor, conform poronței cinstitei Ispravniciei ținutului Neamț.

1) Jurnal

Una mie opt sute cinci zeci și doi, luna Martie în 11 zile.—Subt iscăliții obșteii nației evreiești din acest oraș Neamțu, din poronca cinstitei Ispravniciei, după cererea noastră și a toate breslele adunați fiind și într'o glăsuire, în locul Kahalilor ce au fost mai dinainte aleși tot de noi, astăzi după înțelegere ce au avut unul cu altul de o potrivă sau ales pe alții din noi, tot viețuitori locali numiți pe trei și anume: Avram sin Marcu Staroste, Moisa Balan Kahal și Zacharia sin Litman Kahal, pe întreg an, care aceștia vor sta totdeauna în întâmpinările și însărcinările ce li se vor pune din partea ocărmuirii; numai puțin și banii haznelei pe viitor asupra obșteii nației noastre în vreme ce vor înmâna în primire sameșiei ținutale; iar când ei se vor abate dela vre un katachrisis la mancurile banilor haznelei la neaducerea poroncilor însărcinărilor ce li se vor pune de urmare în împlinire, apoi potrivit aceștia, noi să fim răspunzători cu averile noastre mișcătoare și nemiscătoare, fără a ne apăra cu vre un cuvânt de protestare.

Urmează 66 iscălituri evreiești, apoi legalizare. Poliția orașului Neamț.

Acest jurnal închiet de obștea în prezența acestei Poliției, sunt adevăratele iscălituri, se încredințează de Poliți spre cuviință.

Iscălit Polițai (*Indiscifr.*)

1852 Martie 12—No 138.

1) Adm. Financ. Neamț, Dosarul No. 63 Anul 1852, Alegerea Kahalilor de prin târguri de reședințe, Posesia mea

Asemenea și raportul Poliției din 12 Martie, tot acel an :

**Cinstitei Ispravniciei Ținut Neamțu
Poliția orașului Neamțu**

1) Raport

Spre îndeplinirea poroncitoarei rezoluții atât acei din 2 a curgătoarei pusă pe jalba obștei Jidovilor din acest oraș pentru a se face alegere de Kahali, după care acea făcută 1-iu zu rămas nelucrătoare, cât și acea din urmă închietă la 5 a luni pe jalba aleșilor ce n'au voit a fi, —făcându să de iznovă alegere de alțikahali precum și anume pe Avram sin Marcu Staroste, Moisa Balan și Zacharia sin Litman Kahali, cu supunerea să predestavliască jurnalul obștei evreiești subatotimei lor iscălituri, încredințată și de Poliția subț No. 138.

Iscălit Șeful Poliției (*Indiscifr.*)

No. 381.—Anul 1852 Martie 12.

Dintre cei aleși Avram sin Marcu se plânge Departamentului că numai poate servi ca Kahal, deci acel Departament ordonă Ispravniciei a se alege un altu în locul său.

Iată acea adresă :

Evreul Avram sin Marcu se plânge Depart. din Lăuntru că fiind fost mulți ani staroste în Trg.-Neamț, acuma fiind iar ales ca atare și fiind ocupat cu osebite interese, cere scutirea de asemenea sarcini deci Depart. ordonă Ispravniciei ca nația să aleagă un altul.

2 DEPARTAMENTUL DIN LĂUNTRU

Cătră Ispravnicia Ținutului Neamțu

Evreul Avram sin Marcu, din târgul Neamțului, prin jaloba cătră Departament se tânguește că slujind mai mulți ani în trebuințele evreilor târgoveți ca Staroste. Acum nu

1) Adm. Financ. Neamțu. Dosar No. 63, Anul 1852. Alegerea Kahalilor de prin târguri de reședințe. Posesia mea

2) Adm. Financiară Jud. Neamțu. Dosarul alegerii Kahalilor de prin târguri de reședințe No. 63/1852.

ar mai putea primi asemenea sarcină, având osebite interese mi se roagă a fi pus la cale așa precum tot pe el l'ar fi ales de staroste și Kahal.

Deci se scrie Ispravniciei că de vreme ce jăluitor nu primește a mai fi staroste nației, apoi nici se poate sălnăci la ace. sta și lăsându'l în nesupărare să îndatorească pe nație așa alege pe un altul.

Isc. Șef Depart. (*Indiscifr.*)

Isc. Șef secție : *Karp.*

Secția I

No. 15626

1852 August 26.

Tot în acest an Departamentul de Finans către Ispravnicia Ținutului Neamț, îi ordonă a se face încasarea dărilor neguțitorești atât dela Jidovi raele cât și dela cei supuși fără cea mai mică asuprire.

lată adresa :

1) DEPARTAMENTUL DE FINANS
Cătră Ispravnicia Ținutului Neamț

Din raportul acei Ispravniciei No. 11776 văzându-se târguirea urmată din partea Kahalilor Jidovi din târgu Neanțu pentru nesupunerea Jidovilor supuși au cătră plata dării privitoare asupra spornicilor, să răspunde că așa precum Jidovii fără osebire sudiți sau raele urmează a plăti cătră hazne dare regulată asupra clasei neguțitorești de starea a 3-a și cătră aceasta adausul privizornic legiuit în urmă, nu remâne cuvânt de împotrivire, dacă peste o asemenea dare nu sar sălnăci a plăti mai mult.

Pin urmare Ispravnicia se va îngriji a cerceta și a priverge de a nu se face cea mai mică asuprire nu numai supușilor Jidovi dar și raielilor, căci răspunderea la întâmplare va privi asupra ei.

Subscriși șef Depart. { *Indiscifr.*
« » secției

Secția I

No. 8447

Anul 1852, Septembre în 22 zăie.

1) Adm. Financ. Neamțu. Dosarul No. 64, An, 1852 supușilor străini ce mijlocesc a se scade de dări locale. Posesia mea

În anul 1853 Antreprenorul taxei se plânge contra Kahalilor că nu se conformează condițiilor din contract, lată copia :

1) Copia de pe Jalba Taxierilor Neamțului urmată către acest Departament în 4 Febr. 1853,

Cunoscut este Onor. Depart. că taxia târgu Neamțu ce prin contract au fost luat repos. Vornicul Vasile Roset, când se afla în viață au trecut asupra noastră, care s'au încuviințat și de Onor. Depart. În contract se coprinde că obștea nației noastre să deie trebuincioșii chachami, rabini, teșghetari și traibici care nici cum până acuma au urmat obștea cu darea a acestora și noi am plătit la aceștia din punga noastră, de aceia ne rugăm Onor. Depart. să bine voiască a poronci Ispr. Ținutale ca pe de o parte să îndatorească pe obște de a'mi plăti cheltuelele ce am făcut până acum cu plata lefilor cuprinși mai sus și tot odată pe viitorime a se îndatori de a ne da cuviincioșii chachami, rabini, traibici și teșghetari, potrivit cuprinderii contractului. Iar pe de altă parte să ni se împlinească dare cuvenită de pe la orândari care se află de pe la ocole potrivit glăsuirei contractului.

Pentru întocmai iscălitura (*Indiscifr.*).

lată și ordinul Departamentului de Finans către Ispravnicie Ținut Neamț, spre a regula această pricină :

2) DEPARTAMENTUL DE FINANS Ispravniciei Ținutului Neamț

Suplica primită la acest Depart. dela țiitoriul taxiei Nației evreiești din târg Neamțului, împărtaşindu-să în copie spre plirofisire acei Ispr. de arătare ce fac, i să scrie că având în privire lejiuire cuprinsă la artic. 3-lea din contractul taxiei, să regularisească lucrare către îndatorirea obștii Nației evre-

1) Adm. Financ. Neamțu. Dosarul No. 2, An. 1853 Jidovilor strămutați din sate. Posesia mea

2) Adm. Financ. Neamț. Dosarul No. 2, An. 1853: Jidovilor strămutați din sate, Posesia mea

iești de acolo a da taxierului chachamii, traibicii și teșghetarii trebuitori, spre a nu se prileji vre'o obijduire la căutarea taxei, care să a lăcă pri'eje de mai multă reclamație; căci la întâmplare, respundere va privi asupra Ispravnicii, tot odată se va regula și împlinirea Kapitației cuvenită taxierului de pe la Jidovii strămutați prin sate din acel târg a Neamșului.

Isc. Șef Depart. (*Indiscifr.*),

« » Secției (*Idem*).

Secția I

No. 884

1853 Febr. 5 zile

In anul 1854 Taxierul din Trg.-Neamț către Departamentul de Finans cere împlinirea rămășițelor taxei dela orândari strămutați în oraș.

Iată Jaloba taxierului :

Copia de pe Jaloba taxierului din Trg.-Neamț către Depart. de Finans, cerând împlinirea rămășițelor taxiei dela orândari strămutați acolo din oraș.

1) De pe jaloba taxierului din târgul Neamțu urmată către acest Depart. din 11 Genar 1854.

Pentru Jidovii strămutați prin satele ținutului Neamțu, din drepti dajnicii *târgului Neamțu* pentru care plătesc taxă către Nație, Onorat Depart. de pe jaloba ce am dat au și bine vroit și au poroncît Ispravniciei Ținutale, ca să împlinească dările de pe la asemenea strămutați și să-mi facă îndestulare Ispravnicia de și au scrisu privighitorilor de ocoale ca să execute și să împlinească banii însă privighitorul n'au făcut nici o împlinire. De accia adaug iarăși a ruga pe Onorat Depart. să bine vro'ască de-a poronci Isprav. Ținutale ca prin înadins jandarm să rânduiască prin satele ținutului ca prin măsurile executive să împlinească dările dela strămutații Jidovi și să-mi facă îndestulare.

Pentru întocmai Iscălit *Enescu*.

1) Adm. Jud. Neamțu, Dosarul Taxei No. 1, Anul 1854.

Iată și ordinul Departamentului de Finans către Administrația de Neamț în această chestie :

1) DEPARTAMENTUL DE FINANS

Cătră Adm. Distr. Neamțu

Jaloba primită la acest Depart. dela țiitorul taxiei Nații evreiești din *târgu Neamțului* împărțușindu-se în copie spre pliroforie Adm. de arătare și cerere ce face, i se scrieca să cerceteze și dacă se vor descoperi Jidovi strămutați din acel târg prin satele din cuprinsul acelu district și cuprinși prin contractul taxiei, apoi de îndată să se îplinească de la ei, dările capitației pe vreme ce ar urma rămășița care să se deie impricinatului pentru indestularea petiționarilor ca să nu se mai întâmple vre'o reclamație din parte le.

Isc. Șef Depart. }
Isc. Șef secției } *Indiscifr.*

Secția I

No. 162

1854 Genar 11

În anul 1855 Taxierul Comunității Israelite din Trg.-Neamț se plânge Departamentului de Finans, că mulți Jidovi strămutați la sate se opun a plăti rămășițele ce debitează, Iată copia Jalobei :

Taxierul Comunității Isr. din Trg.-Neamțu se plânge Depart. de Finans că unii din Jidovi dajnici, prevăzuți în contract Taxiei, strămutându-se la sate, se opun a plăti rămășița ce debitează, deci Depart. ordonă Adm. a-ida ajutor taxierului pentru împlinirea banilor, raportând separt.

2) DEPARTAMENTUL DE FINANȚE

Adimnistr. District Neamțu

Țiitorul taxiei Nației evreiești din *târgul Neamțului*, prin jaloba dată Depart. arată că din No. dajnicilor Jidovi. cunoscuți prin Contractul taxii din acel târgu, strămutându-se prin

1) Adm. Financiară de Neamțu. Dosarul taxiei, No. 1 Anul 1854.

2) Adm. Financiară Jud. Neamțu. Dosarul taxiei No. 16 Anul 1855.

unile sate din cuprinsul aceluși ținut, unde s'ar afla orândari, se împotrivesc a plăti rămășița dărilor ce i privesc către taxieru; în urmarea căreia se scrie Administr. ca să cerceteze și încredințându-se că niște asemenea Jidovi sunt strămutați prin sate ca orândari, să deie cuviinciosulu ajutoru jăluitoaru taxieru, pentru împlinirea rămășiței de dare ce se va descoperi că urmează asupra-le, raportând și Departamentulu.

Isc. Șef Depart. *P. Mavroghene.*

Isc. Șeful secției (*Indiscifr.*)

Secția I

No. 124

1855 Ianuarie 10 zile

Iată și Jaloba taxierulu Târgulu Neamț către Onor Ispravnicie Ținutulu Neamț, cerând a i se da un jandarm pentru împlinirea dărilor:

Onoratei Ispravnicii a Ținutulu Neamțu

Taxierul târgulu Neamțu

1) Jaloba

Dela Jidovi aflători în ocol Mijlocul și de sus am a lua atât rămășița de dare de pe sfertul trei luni curent cât și de pe acesta, potrivit contractulu și după câte cereri ce le am făcut plata banilor,—prin aceasta plecat vin a ruga pe Onorată Ispravnicie să bine vroiască a'mi da un jandarm întâu executarea acestor bani, pentru ca să pot și eu mai cu grabire respunde dăria către hazne.

1855 Noemvrie 16.

Subscris evreiește *Haim Burich.*

1) Adm. Neamțu. Dosarul No. 16, An. 1855 al taxei, Posesia mea,

În anul 1856 Jidovul Moise Balan, fiind a' es Kahal, roagă Ispravnicia să fie înlocuit cu altul, având multe necazuri.
Iată copia :

Timbru 20 p.

**Cinstitei Ispravniciei a Ținut Neamșului
Jidovul Moise Balan din Târgu Neamșu**

1) Jalobă

Atât precum de mai multă vreme mi sau impus sarcina de Kahal, dar apoi pentru că acuma nemai putând purta aceasta sarcină... având de purtat mai multe necazuri și împovorat de altele, de acea mă rog plecat a se alege și rândui pe un altu iar pe mine rog a mă slobozi.

1856 Mai 5.

Semnat evreiește *Moisă Balan*.

Subt No. 6687 sau scris Poliției de Neamțu.

Tot în acest an Taxierul Nației evreiești către Onor Ispravnicie cere un jandarm pentru a putea încasa rămășițele, ce trebuie a răspunde Sameșiei.

Iată cererea :

Timbru 20 p.

**Onoratei Ispravniciei a Ținut Neamșu
Taxierul Nației Evreiești din Neamțu**

2) Jalobă

Pentru că mai mulți din Jidovi pătitori de Taxie cari împărțiți cu spicula de negoțu pe la unile din satele acest ținut.

De acea plecat rog pe Onor. Ispravnicia de a-mi da un jandarm care să-mi fie de ajutor în scoaterea unor asemenea rămășițe bani, care către sameșie trebuie a le respunde.

Semnat evreiește *Haim Burech*.

1856 Mai 31.

Resoluția—Subt No. 6130 s'au făcut cunoscut Comănduirei ai da un jandarm.

1) Ad n. Financiară de Neamțu, Dosarul No. 46 An. 1856 al taxiei Târgurilor Posesia mea.

2) Adm. Financiară de Neamțu, Dosarul No. 46 taxei târgurilor 1856, Posesia mea.

Tot în acest an Jidovii Zalman Nuchem și Moise sin Iosub se plâng Ispravniciei că fiind stabiliți aproape de Piatra, plătind taxierului de acolo, apoi se mai văd apucați la plată și de taxierul din Trg.-Neamț.

Iată Jaloba :

Timbru 20 para.

Onoratei Ispravniciei a Ținut Neamțu

Jidovii Zalmen Nuchim dela Tatărași și Moisë sin Iosub
din Gara Doamnei

1) Jalobă

Noi ca acei ce suntem aflători în apropiere de târgul Piatra ne supunem la plata taxei către taxierul din Piatra, dar pentru că ne vedem apucați și de acel dela *Neamțu* ai plăti și lui adaugare urmează cu totul obijduitori nouă aceasta de a fi plătitori în două locuri, plecați rugăm pe Onorată Ispravnicie ca prin locul convenit să fim scutiți de darea ce taxierul de la Neamțu vrea a se folosi nedrept căci și el s'au încredințat chiar dela taxierul din Piatra căruia noi i plătim darea.

1856 Dekemvre 3.

Semnat evreiește *Moise sin Iosub și Zalmen Nuchim.*

560184

Taxa Comunității să dedea în antrepriză prin Prefectura ținutului. Iată publicația și din 1860: Monitor oficial al Moldovei An. III Iași No 26, Prefectura Distr. Neamț No, 14565 Comunitatea Nației evreiești din Trg.-Neamțului prin raportul No. 103 supune, ca regulând termen pentru darea în antrepriză a unei taxii mică câte 10 parale dela oca de carne cușar și pentru păsări după analoghie, pentru acoperirea cheltuelilor arăte prin budgetul încheiat de ei, se publică cu mușterii ce vor fi achotnici a lua asemenea antrepriză, să se înfăpșeze în camera consiliului Municipiului cu garanțiile cu-

1) Adm. Finanț., Piatra, Dosarul No. 46 din 1856 al taxiei târgurilor, Posesia mea.

venite, în zilele de 10, 15 și 16 a viitoarei luni Noembrie anul prezent.

În anul 1861 Kahalii din Neamț, penrză quitanța birului ce au plătit, deci fac publicație prin Monitorul Oficial al Moldovei An. III No. 350 Iași 1861. Iată o :

Monitorul oficial al Moldovei III No. 350 Iași 1861

Prefectura districtului Neamțu

No. 16653. Domnul Teodor Teodoru casier acestui district prin adresa No. 1004 mijlocește publicarea țidula sub iscălitura D-sale manoscrite perdută de Cahalii nației evreiești din *Târgul Neamțu*, eliberată de D-lui în 12 Mai pentru suma de 6434 lei primiți din dările evreilor din acel oraș, așa precum le-au dat adeveriți tiparnice; în contra țidulei perdută au primit escoflis Cahalilor Leiba Malcei, Moisi Michel și Zacharia Litman cu pecetea comunei, având data de 14 Noembrie 1861, în asemenea privire se publică că țidulă perdută să se considereze ca o hârtie albă, și acel ce au găsit'o se o dea spre desființare, ca ceea ce numai are nici'o validitate.

Tot în anul 1861 evreii plăteau contribuțiile către receptorul Comunității. Iată o asemenea quitanță :

Epitropia Comunității Israelite din Neamț

Subscrisul am primit dela individul David sin Herșcu Moscovici din această comună. Contribuție personală 36 lei, 3 lei și 24 paraie zeciueala ei, taxa 14 lei, total 53 lei 24 par. adică cinci zeci trei lei și 24 par. cursul fiscoșului, pentru 4 trimestre acest an.

No. 193 - 1861 Mai 17.

Iscălitura indiscifrabilă. Peceta quadrată cu inscripție Sfatul Comunității Evreiești a târgului Neamț¹⁾ 1859.

1) Este în posesia mea

În anul 1863 Municipalitatea Poliției (orașului Neamț) către cisteria Distr. Neamț, amintește de leafa Kahalilor.

Iată adresa :

Principatele Unite Române

1863 Februar 15

Municipalitatea a Poliției Neamțu

No. 181

1) **Domnule Casier,**

Prin tabloul ce-l comunicați pe lângă adresa No. 1094 din conținutul an, se vede că Dv. faceți o scădere de 481 lei 20 par cursu tezaurului ca leafa Kahalilor, — subscrisul președinte aplicabil decisiunii camerei, cu onoare vă pofteste a comunica și municipalității temeiul după care faceți asemenea scăderi.

Bine vojiți a primi încredințarea osebitei mele considerațiuni.

Subscris Președinte (*Indisc.*)

Secretar, *D. N. Gheorghiu*

D-sale

D-lui Casier a Distr. Neamțu.

Vezi și Dosarul casieriei Neamț No. 53/1860 numit Dosarul Corospondențelor pentru zecimele Municipale Piatra și Neamț. (În posesia mea) între altele zice: Leafa Kahalilor a câte 10 naraie de individ etc. La 1869 în dosarul No. 1/869 al Adm. Financiare locale. La 38 Noembrie: Primăria Neamț către cea din Piatra zice că a făcut învitare nației Israelite a veni și alege Kahali, cere a-i se trimită copii de pe acte spre a ști cum să se orienteze.

Primar *Popovici*, secretar *Balanescu*.

1) Casieria Jud. Neamț, Dosar No. 53, Anul 1860 Corospondențelor pentru zecimele municipale târgul Pratra și Neamțu pe anii 1860, 1861, 1862 și 1863. Posesia mea.

În anul 1875 comitetul Israelit din Urbea Neamț publică că la 14 Sept. acel an, este terminul de dare în antrepriză a taxei de 15 bani la oca de carne cușeră, pe timp de 2 ani, pentru susținerea cultului și altele. Amatorii să se prezinte în camera Primăriei Neamț, însoțiți de garanția în bonuri sau 200 galbeni numerar (Corospondența Provincială Piatra An. II No. 65 Anul 1875 Sept. 7).

Din darea de seamă a Comunității pe anul 1908 rezultă venituri că *Gabela* a produs anual 12842 l. și 30 b., *Baia* lunar 150 și 170 lei. În anul 1909 *Gabela* a 400 lei lunar iar *Baia* a 170 lei lunar.

Cheltueli rabinul Roller a 40 lei Săpt. și 4 hahami a 20 lei săpt. La țărani săraci din Humulești 112 lei, — *Bicker Cholim* a 20 lei săpt.

În 1907 au fost venituri și cheltueli total 16890 lei și 30 bani.

În anul 1908 au fost total 17.886 lei și 70 bani, iar în anul 1909 au fost total 20.800.

Comitetul era alcătuit astfel: Arnold Weinrauch preș. vice-președinți D-nii Dr. Feigenbaum și S. Beck, casier L. W. Weisman, controlori L. Iuster și S. Wittner iar membri: I. W. Meler, A. Idelshon, S. Iancu, A. Leibovici, O. Ghelber, C. Bergman, A. Weisman, I. Elias, S. M. Herșcovici, B. Segal și I. Carp iar secretar B. Raff.

În darea de seamă arătată Comunitatea a suferit de zeci de ani lipsa de organizare, neexistând în Comunitate nici o instituție de b'ne-facere.

Baia fiind ruinată s'a reparat radical, școala declară președintele că în anul 1909 va clădi pe cheltueala sa școala primară de băeți pe locul cumpărat expres pentru acest scop, care vine vi-a-vis de școala primară No. 1 și pentru care a cheltuit circa 35.000 lei.

În dare de seamă a Comunității Israelite pe anul 1909 se constată puțină diferență atât la venituri cât și la cheltueli.

Comitetul fiind alcătuit astfel: Președinte și casier A. Weinrauch, vice-președinți Dr. Feigenbaum și S. Beck, controlori L. Iuster și I. Schneiberg. Membrii: B. Eisenberg, M. Soceanu, S. Glasser, S. Iancu, I. W. Meller, L. W. Weisman, A. Leibovici, Iancu Elias, S. M. Herșcovici, Bercu Segall, secretar B. Raff.

În darea de seamă a Comunității pe anul 1912-1913 rezultă *venituri* Gabela 20.378 lei, *Baia* 1728 lei, *Cimitir* 2033 lei ect. total 34183 lei și tot atâtea cheltuieli.

Comitetul era alcătuit astfel: Președ. A. Weinrauch, iar membri: Dr. Rosenfeld, L. W. Weisman, S. Braunfeld, Azic Leibovici, Aron Bercovici, D. L. Schneiberg, Simon Snürer, Dr. L. Feigenbaum, S. Beck, I. Schneiberg, H. Rosenzweig, Millo Stablerg.

În anul 1915, Comunitatea s'a judecat cu D-na Maria Weisman moștenitoarea milionarului S. A. Weisman, pentru locul mormântului său, câștigând procesul.

În anul 1916 Onor Tribunalul de Neamț recunoaște existența juridică Comunității Israelite din Trg.-Neamț.
Iată copia hotărârei:

Tribunalul

Văzând cele expuse.

Văzând că prețul cel mai mare au fost oferit de Comunitatea Israelită din Trg.-Neamț prin mandatarul ei în suma de 2400 lei.

Văzând că în termenul celor opt zile nu s'a ivit nici o propunere de supra licitare,

Luând act și de cererea D-lui Jude sindic.

Văzând și art. 549 și urm. pr. civ.

În vederea acestora Tribunalul.

Adjudecă în mod definitiv și cu prețul de două mii patru sute lei, asupra Comunității Israelite din Trg.-Neamț, reprezentată prin mandatarul ei D-l Samuel Beck, imobilul falitului Leizer Solomon, situat în orașul Trg. Neamț strada Cuza-Vodă, construcție de zid și acoperit cu tablă, compus din trei camere megieșt de o parte cu un loc viran, de altă parte cu imobilul lui Șmil Vaisman, în față cu strada Cuza-Vooă și în fund cu piața.

Adjudecatarul se va conforma art. 551 și urm. pr. c. în ce privește depunerea prețului.

D-Portărel va consemna suma depusă de adjudecător, iar recipisa o va trimite tribunalului, eliberând garanțiile depuse de ceilalți concurenți. — Dată și cetită în ședința publică astăzi la 21 Ianuarie 1916 ss. V. Bilcuirescu, ss. Crivetz, Grefier ss. G. Mărdărescu.

În anul 1919 sosind în Piatra-N. Crucea Roșie Americană D-l W. S. Bentley, șeful misiunii și secretarul său I. I. Balimberg, împărțirăOCI rufe, haine etc. pentru orfani și văduve de război, apoi după stăruința d-lui Carol Weinberg, au plecat la Trg. Neamțului unde au împărțit la fel ca și în Piatra.

În anul 1926 a fost mare tăărăboi în sânul Comunității fiind fost ca președinte d-l Stein fa macist, iar Duminică 19 Decembrie acel an a avut loc alegerea dela Comunitate fiind că au fost 2 liste, una în frunte cu d-l B. Eisenberg și I. Grünberg iar a 2-a în frunte cu d-l Rubinstein.

D-l Bern. Froim Directorul Băncii și fruntaș de seamă al târgului dând concurs listei No. 1 a reușit pe deplin, la care alegere a asistat d-l ajutor de Primar Gh. Lucaciu, care după terminarea alegerii ținuse un frumos discurs spunându-le să nu se descurajeze când vor da de greutate și obstacole ci să lucreze cu tot curajul pentru binele Comunității. Tot astfel vorbiră și D-nii Leon Stern fost președinte al Comunității și B. Froim. D-l Eizenberg mulțumi alegătorilor pentru alegerea sa astfel și d-l C. Zomer. Ichiel Grünberg. A Feingold etc.

Școala Israelito-Română (reamintiri)

Ministeriul Cultelor primind dela Epitropia Comunității Israelite din Trg. Neamț, cerere de a se încuviința taxa pentru ținerea școlii Comunității, aceasta arată Epitropiei, a se adresa direct Ministeriului de Interne.

Iată copia :

Principatele Unite

Iassi 1861 Maiu 5 zile

Ministeriul Cultelor și al Instr. Publice
din Moldova

Secția Școalelor—Oficiu Adm.

No. 4580

1) DOMNILOR !

Asupra adresei Dv. sub No. 183 vă fac cunoscut Domnilor, că încă după ce înțieia cererea a Dv. s'au mijlocit cele de cuvînță la Ministeriul de Interne, pentru a

1) Originalul este în posesia mea.

incuviința taxa, din care să se poată deschide școalele evreiești din acel târgu, însă D tre sunteți poftiți a vă adresa în acest obiectu la zisul Ministeriu de a căruia competență este asemenea cazuri.

Primiți Domnilor, asigurare deosebitei mele consider.

Subscris (*Indiscifr.*)

Domnilor Membrii a Epitropiei Comunității Israelite din târgului Neamțu,

În seara zilei de 12 Martie 1915 în saloanele elegante a școlii Israelito-Române „Arnold și Scharlotte Weinrauch“ a avut loc un splendid bal organizat de Comunitatea Isr. locală, sub patronajul D-nelor Rachele Dr. Feigenbaum, Marie Stern, S. Isvoreanu, G. Natanshon și P. Eisenberg. Balul fu daf în folosul școlii.

În anul 1916, la examenul școlii „Arnold și Scharlotte Weinrauch“ o comisiune a fost alcătuită din D nii: C. Stan (președinte) și D-nii A. Bradu. Gh, Bogrea și Gheorghieș (membri). Comisiunea a rămas satisfăcută, purtând veșnica recunoștință soților Weinrauch pentru fondarea școlii.

La 3 Ianuarie 1916 d-l Ancel Isvoreanu a îmbracat 32 copii din școala Weinrauch.

În luna Ianuarie 1915 Uniunea Femeilor Israelite de aci a dat o splendidă serbare cu revelion și bal în saloanele d-lui Dr. Rosenfeld, organizat și servit de D-nele: Glara Dr. Rosenfeld, Segal, Rapaport, Wasserman și Strulovici, Serbarea fu dată în scop filantropic și mai mult în folosul școlii. Tot în folosul școlii, cantinei și îmbrăcarea copiilor săraci s'au dat felurite serbări și baluri.

Azilul pentru bătrâni

În anul 1918 regretatul filantrop de aci a donat Comunității din Trg. Neamțului un imobil pentru azil.

lată donația :

Din Trg.-Neamț

„Informatorul“ anul V No. 227—6 Octombrie 1918.

Duminică 23 a lunii curente, a avut loc la Primărie în Trg.-Neamț o întrunire a evreilor fruntași din localitate în frunte cu rabinul d-l Marcu Roller, presidată de d-l Zamvell președintele comisiei interimare, care după ce face istoricul faptelor petrecute și a stăruințelor depuse, în mare parte de D-sa, predă Comunității Israelite locale actul de donație făcut de bogătaşul și filantropul Michel luster din Piatra-N. pentru un local destinat azilului de bătrâni evrei din acest oraș, împreună cu 4500 lei în bonuri de tezaur și 18 lei 05 bani în numerar, bani rămași din fondul adunat cu ocaziunea vinderei zaharului și uleiului populațiunii evreiești locale.

Cu acest prilej d-l Primar Zamvell a mai promis lărgirea necesară pentru patru paturi la azil.

Se speră că în curând să se poată deschide acest azil atât de necesar.

Populațiunea evreiască nemțeană aduce cele mai călduroase mulțumiri d-lui și d-nei Michel luster pentru frumosul și mărinimosul act săvârșit de ei cum și tuturor acelor cari au stăruit pentru realizarea acestui nobil scop și anume : D-lui D. Zamvell, Șmil Iancu, Fișel Frenchel, Isac Vainrauch, M. Soceanu etc.

Fie ca exemplul D-nei și D-lui Michel luster să găsească câți mai mulți imitatori.

Feredeul Comunității

Relativ la baia Comunității, în anul 1881 Primăria Urbei Neamț, prin adresa către Prefectura Județului arată că conform hotărârei consiliului comunal a înscris baia Comunității la dare de transmitere, ceiace s'a acceptat și de către comitetul permanent.

Iată adresa :

REGATUL ROMÂNIEI

Anul 1881 Luna Noembrie în 23 zile

PRIMĂRIA URBEI

Neamțu

Județului Neamțu

No 3881

Domnule Prefect,

1) «De rezultat adresei Dv. No 13804, — am onoare a vă comunica că Consiliul Comunal în ședința ordinară dela 27 Octombrie anul corent asupra Petiții D. Aron Roșu care contestă în numele Comunității Izraelite înscrierea la dare de transmitere a feredeului lor din această Urbă au decis Consiliul deliberând asupra celor din Petițiunea de față și găsind că înscrierea în ștate este bine făcută respinge reclamațiunea».

Primiți vă rog D-le Prefect încredințarea osebitei mele considerații.

Primar (*Indiscifr.*)

Secretar, (*Indiscifr.*)

D-sale

Domnului Prefect Jud. Neamțu

XI) Societăți Filantropice

De altfel acest târg nu prea avea rădăcini pentru fondarea de societăți. De vre'o 40-50 ani încocoace au început a se forma asociațiuni, dintre care mai principale sunt :

Soc. „Ghemilat Chesed” fondată în anul 1879 cu scopul de a ajutara pe săraci. Ea a fost desființată și reînființată mereu în felurite date.

1) Arzând nu s'a realizat.

Soc. „Ahavas Israel“ înființată în anul 1880 cu scop de ajutor reciproc. Ea fu filiala soc. cu acelaș nume din Piatra. Ea ținu 6 ani.

Soc. „Bikur Choilimi“ pentru ajutorarea bolnavilor. Înființată în anul 1878.

Soc. „Mizercordia“ înființată în anul 1881, compusă din elita Comunităței. Scopul ei a fost mai mult de a veni în ajutorul incendiaților din acel târg. Ea dete baluri și alte serbări. Comitetul era alcătuit din D-nele Maria Ferester, Sofie Iuster, C. Beral, I. Loebel, P. Gatz, S. Grünberg, A. Calmanovici și A. Ferester.

Soc. „Luna“ fondată în anul 1876 sub președ. lui Moses Herșcovici. Scopul era filantropia.

Loja „Caritatea“ fondată în acelaș timp și cu tot a acelaș scop.

Soc. „Cultura“ fondată în anul 1890 cu scop filantropic. Pe lângă cotizații ea dete baluri și felurite serbări. E dere marcat că ba'ul dat de Primărie, din produsul lui, d-l M. I. Ipcar președ. soc. a luat 500 lei, care s'au împărțit săracilor evrei. Această soc. a stat în strânsă legătură cu Comunitatea de acolo. Această societate a deschis școala model cu peste 100 copii săraci, sub direcțiunea d-lui Birnbaum.

Comitetul societăței era alcătuit din D-nii: M. I. Ipcar președ, A. Herșcovici, B. Rorlich, Arnold și Gustav Weinrauch, I. Raf, Alterescu, iar comitetul școlar era compus din D-nii: L. Wechsler, Sneiberg, A. Charas, A. Weinrauch, Raf și Herșcovici. Societatea pe lângă întreținerea școalei, mai îngrijea pentru haine, cărți etc. pentru copii săraci. D-l *Strul David* din Fălțiceni, a oferit o casă a sa pentru școală. D-rii *Elias Schwartzfeld* și *Gașter* au fost proclamați membrii onorifici iar *Baronul de Hirsch* președinte onorific al societăței.

Soc. Filantropică „Junimea“ fondată în anul 1894 sub președinția lui Herș Șulimsohn. Scopul a fost filantropia.

Soc. „Soimich Noiflum“ reînființată în anul 1896 scopul ajutorul bolnavilor.

„Soc. de ajutor“ pentru ajutorarea săracilor și al copiilor. Ea fu fondată în anul 1892, Fiind lipsă de Epitropia Comunităței, ea aduse servicii mari.

Soc. Zioniste

Soc. „Halwunen“ fondată în 1898 sub președ. lui I. Weiber.

Soc. „Choiwewe Zion“ sub președ. lui Efr. Moscovici, fondată în 8 Sept. 1898.

Soc. „Buchor Zion“ fondată în Sept. 1899 sub președ. lui Eliezer Iosubaș. În anul 1900 soc „*Buchor Zion*“ a venit în ajutorul săracilor pentru Paște, cu cartoafe etc. dând și baluri pentru acest scop.

Soc. „Agudas Choiwewe Zion“ fondată tot în anul 1899 era de vază.

Soc. „B'nei Zion“ fondată de tineri în anul 1899. Această societate organiza o loterie de 20.000 lei, pentru care au procurat lemne săracilor.

Soc. „Alianța Janimei Israelite“ fondată în anul 1900 sub președ. lui D. H. Leizerovici ea a fost curat zionistă. Avea și club de lectură.

Soc. „Ajutorul“ era filiala din Piatra scop cultural, fondată în 1883.

Soc. Dame și D-șoare

Soc „Damelor“ fondată în 1878 scopul ajutorarea le-huzelor sărace.

Soc. „Filantropică de D șoare“ fondată în 1901 cu scop de a veni în ajutorul văduvelor și fetelor sărace, Sub președ. D-nei Ernestine Iuster.

Soc. „Fetița“ compusă din copile, fondată în anul 1901 sub președ. D-șoarei Frida Rothkop Societatea dedea serate muzicale, baluri etc. Scopul era a procura săracilor lemne, cartoafe etc.

Soc. „Cercut Intim Armonia“ fondată în 1907 compus din D-șoare și tineri.

Soc. „Uniunea Femeilor Israelite“ fondată în anul 1913, scopul este filantropia sub președ. D-nei Dr. Rosenfeld. De remarcat este că în anul 1908 d-l farmacist Stern a fondat soc. «*Salvarea*» al cărui scop a fost filantropia

Soc. „Infrățirea“ înființată în 1926 de Bercu Froim care

i-a donat 5000 lei, Ușer Axelrad, 5000 lei și Ch. L. Grünberg 1.000 lei. Această societate a devenit persoană juridică, sub conducerea D-lor S. Marcovici, I. Vigder, B. Schwartz, Pascal Elias, Aron Aron, H. Bleichberg etc.

Soc. „Ajutorarea Emigranților” sub președ. lui Șmil Pascal fondată în anul 1882.

Acuma relativ la Breasla Croitorilor Jidovi și starostele lor dau copia raportului Poliției Neamț către Ispravnicia locală, unde se poate vedea integrala afacere :

Onoratei Ispravnicii a Ținutului Neamțu Poliția orașului Neamțu

1) Raport

În urmarea rezoluției No. 613 pusă pe jalba a unora din obștea croitorească a Nației evreiești ; conform citatei res. Poliția adunându-i în camera sa totimea bres'ei lor, cărora puindulisă îndatorire ca potrivit cererei cuprinsă în jalba dată din ei parte ; prin care au cerut ca spre înlăturare în viitor a nu mai fi obijduiți să-și cunoască și aleagă din breasla lor staroste cu îndatorire ce acest staroste ales de ei să răspundă la chemare atât a cărmuirii, precum și în liniștea lor pe viitoriu ; Poliția îndemnată de poroncitoare rezoluție însemnat jurnal după cererea ce au făcut, totimea breslei croitoriască în care au ales de mulțumirea lor pe Jidovul Moisa Leib sin Haimce și are însușirea cuvenită de a purta o asemenea sarcină, și care se crede că ar răspunde la această îndatorire, pe care jurnal încredințat de Poliția sub No. 107 pe lângă aceasta cu toată supunerea se comunică Onor Ispravnicii spre a regula precum va găsi de cuviință odată cu înapoirea și a jalbei, arătându-i să tot odată că la cuvântul ce prin jalbă, îl declară că de către Kachalii aleși de Nația evreiască de aicea iar obijdui cu feluri de împovărări, necunoscând poziția și starea lor. Despre aceasta dândusă înfățișare în camera Poliției ; totimea breslei croitorești, cu Kachalii ziși mai sus, toți într'un glas au strigat că nici de cum să cunoască obijduiți de ei Kachalii.

Subscriși Polițai și secretar (*Indiscifr.*)
No. 1072 Anul 1855 Iunie 3.

1) Adm. Neamț. Dosarul No. 16, Anul 1855 al taxei, Posesia mea.

Societăți de emigrare

În anul 1882 când începu prima emigrare spre Palestina și America, mai multe familii emigrară, unele spre America iar altele la Palestina.

Un lucru frumos petrecut aci, merită să fie amintit. Plecând atunci ea de aci) Marcu Leib Satinover cu familia la Palestina, Starița Ivighenia Micalavsca, din M. tirea Agapia, a condus pe soacra lui Satinover, dându-i 10 galbeni și cu lacrimi s'au despărțit.

În anul 1884 șasezeci familii din întregul județ s'au decis a pleca în insula Cipru.

În anul 1885 douăzeci și șapte familii din Trg.-Neamț, în număr de 128 persoane au emigrat la insula Cipru.

Rezultatul fu că coloniștii s'au împrăștiat în toată lumea și o mică parte reveni ră în țară.

XII) Rabinii

Pe vechiul cimitir este îngropat rabinul *Abran Moise Broder* care muri în anul 1628. Pe mormântul său era o căsuță de piatră cu un acoperământ de oale de lut roșie, în al căreia interior ardea o candelă cu untdelemn adusă din Palestina. Pe mormântul său evreii din localitate obicinueau a se ruga în caz de nenorocire.

Tradiția păstrată în memoria bătrânilor localnici, zice că acest rabin, a fost de origină din Brodi, era foarte învățat, scriind multe opere, care au ars împreună cu locuința sa.

Rabinul Meșilem Fabiș ben Aziel, autorul pinkesului, este de asemenea înhumat pe vechiul cimitir. Acesta de asemenea a fost un savant și versat Talmudist.

Rabinul Zwolever pela 1816. Acesta era un bărbat impunător și respectat.

Rabinul Moise Șmelke (1821) adus din Polonia. Acesta de asemenea a fost bărbat savant și respectat, funcționând

1) Emigrantul I, 1882 No. 92 din 29 Sept.

2) După cum am arătat și în Cap. „Cimitirele“.

aproape 40 ani ca rabin, când apoi s'a dus la Palestina unde muri.

După dânsu fu adus ca *Rabin Simche Ioil*, care funcționează 12 ani și muri.

Ca Daien (ajutor de rabin) veni *Iose Darabaner și Avrum Herș* care n'au durat mult căci rabinul Darabaner s'a dus ca rabin la Herța iar Avrum Herș la Palestina.

Mă simt dator a reaminti pe *rabinul Simche Ioil* că era originar din Brodi, era foarte savant și făcător de minuni (bal moifis) iar pentru înțelepciunea sa fu numit *azerner kop* (capul de fer). E autorul cărților: „Chales leichem“ și „Meii Hașel'ech“. Din cauza intrigilor între partide s'a dus în Polonia ca rabin, după care veni ca rabin rib *Leib Esrig* din Piatra, care de asemenea fu înțelept, învățat și respectat, funcționând aproape 30 ani ca rabin, murind la 1897 se iviră două partizi, una adusă de rabin pe *Haim Mordche* din Buhuși iar cealaltă partidă a adus ca rabin pe *Isruel Haim Ackerman* din Polonia. Intriga și dușnănia între aceste două partide au ruinat Comunitatea. Rabinul Ackerman fu arestat și expulsat.

Rabinul actual este tânărul *Haim Mordche Roller*, care este respectat. Ca pastor al Comunității cred nimerit a aminti un fapt relativ de acest capitol.

XIII) Tradițiuni istorice

I

La 1615, în timpul Domniei lui Ștefan Tomșa, trecând prin Moldova vestitul *rabin Iosef Solomon Delmedigo* tradiția din Neamț afirmă, că împreună cu fidelul său Rodrigo trecu mai întâi munții Ceahlăului, dar ajungând pe acolo în timpul nopții, pe la finele lunei lui Cheșwan, începură a rătăci pe drum, până se opriră pe loc, disperând de a mai putea ieși din pădure. În apropiere însă ședeă un evreu bătrân Hachiv de Honori, de vr'e o 90 ani, care venise din Olanda după ce se scăpă din ghiarele incviziției Spaniole, și se stabilise acolo pentru a-și petrece în tihnă restul vieții sale. Acesta ieșind cu felinarul, călătorii zăriră lumină și chemară pe bătrân, care îi adăpostii în casa la el.

Aci călătorii găsiră pe o nepoată a lui Nehame de 16 ani și pe mama ei Leia, femeia unui Eleazer, o rudă de aproape a lui Di Honori.

Rodrigo era originar din Italia și a fost răpit ca copil de catolici, care îl puseră într'o Mănăstire din Florența; dar trimes ma târziu cu un preot Pedro Iacobi spre a strânge bani pentru Mănăstirea Sf. Mihail, fugi pe drum, până dete peste Del Medigo.

Aci în casa bătrânului, în urma mai multor interverbiri, Rodrigo își recunoscă pe mama și sora lui. Puțin mai apoi, cu toții plecară spre Palestina, lăsând pustie casa și grădina din jurul ei, de vreme ce Del Medigo singur se duse la Iași, unde se întâlni cu vestitul rabin Solomon Arvi, unde rămase mai multă vreme.

Familia lui Eleazer și bătrânul de Honori se află îngropați în Zfass, unde se vede până acum mormântul lor, pe a cărora pietre se vede că sunt veniți din Trg.-Neamț. Iar din casa unde au stat se mai cunosc și azi urmele lângă deal, cunoscute sub denumire de „pustia jidovilor”.

Bătrânul de Honori și ceilalți din familia lui nu erau de altfel — cum afirmă tradiția — singurii evrei Spanioli ce s'au refugiat în Neamț în timpul cel barbar al incviziției.

În aceste timpuri veniră mai mulți evrei Spanioli, și nu sunt nici 100 de ani când nepoți de ai acestora erau în mai multe orașe ale Moldovei, cunoscuți sub numele Frenken, purtând costumul lor originar din Spania.

Pe la începutul secolului nostru veniră deasemenea în Neamț și Piatra, mai mulți Poloni, cari primiră Judaismul.

Foarte multe asemenea familii erau aci și nu sunt mai mult ca 80 ani, când feciorii acestora erau în număr mare cunoscuți sub numele de poilsche gheirem (convertiți poloni), până astăzi se mai găsesc străncpoți ai acestora prin Moldova, în Piatra și în Trg.-Neamț.

II

Muntele Ceahlăului, pe lângă tradiția de mai sus asupra lui Di Honori, nemai păstrează și altele. Astfel la fântâna care și are obârșia la vârful lui, tradiția pretinde că rabinul Israel Bal-șem-tov se scâldea de 3 ori pe zi și că își săvârșea în apropiere rugăciunile sale.

III

O însemnătate deosebită pentru evrei de aci, are și cetatea Neamțului, căci, cum povestesc bătrânii, în timpurile vechi ea servea ca loc de refugiu și pentru evrei în vreme de grele nevoi, pe când erau în primejdia vieții.

Tradiția spune că pe când Sobieski a intrat în țară și a ucis pe Ruxanda, fiica lui Vasile Vodă și când Vodă a trimis pe coșia lui, împreună cu familia și averea lui la această cetate, a pus pe evrei ca păzitori credincioși ai acestor tezaure.

Tot tradiția ne spune că înaintea venirii acestui Domn, doi boeri mari, Hatmanul Bogdan și Visternicul Iordache, cari au fost cu oaste în cetate, au fost poftiți de noul Crai prin trimișii săi, între cari erau și evrei, căci nu vroia altfel să se încrează în oamenii lui Vodă.

Tot aci evreii aduceau mari slujbe Domnilor, dregătorilor și boerilor, când se refugiau înaintea dușmanului, aducându-le mâncare și cele trebuincioase și spionau căile dușmanului dând cuvenită veste celor refugiați, spre a ști a lua măsuri din timp.

XIV) Medeanul

La 29 Decembrie 1839 s'a făcut invoială între M-tirea Neamț și cu autoritatea târgului cu târgoveții (între cari și evrei) pentru medeanul târgului.

Iată și actul trecut la opis No. 576 iar în Istoria Mă-năstirelor Române de Crețulescu Vol. X No. 45 p. 175.

Invoială

Prin care noi jos iscăliți târgoveți din târgu Neamțului adevărim că în pricina cu M-tire Neamțu pornită asupra ne pentru a'și face binale pe 8 stângeni loc quadrat în ulița nouă din Neamț și noi asupra M-tirei am face binale căci ne închide piața târgului, unde se adun trăsurrele cu feliori de produse, de negoț și altele, în a căreia sfârșit după invoială ce ambe părțile am dat, sfatul cărmuitor ni s'au o-

rânduit comisie la fața locului adecă prin Logofeție Drep-
tăței cu poronca sub sub No. 6631, către Judecătoria Ținu-
tului Neamț, unde au nunit însărcinare însuși Presedintele
D lui Aga Manolache Miclescu și din partea Cînstitului De-
partament din năuntru, numerisită 21600 s'au orânduit pe
revizor Dimitre Gheorghiaade, care întrunindu-se la fața lo-
cului, de nimeni siliți și de a noastră bună voie, înaintea
Comisiei, spre asemenea tot feluri de perderi de vreme și
zadarnici cheltueli, după mijlocirea ce și D-'or mădulările
comisiei s'au făcut, ne-am învoit pentru acel loc ca să rămâie
precum și până acum au fost și noi să plătim Sf. Mânăstiri
acum înainte douăzeci oacă ceară în act, și pe viitorime pe
fiește care an avem a da bezmen câte două oacă ceară; a-
ceasta fiind chipul curmărei a toate prigonicile de mai sus.
Cînstita Comisie pe temeiul ei va în hîde la pricini, după de-
osebită jalobă ce vom da. Mai adaugăm că locul pe prund,
unde azi se strîng vitele la zilele de tîrguri spre vânzare și
are începere dela podul de lângă gardul lui Vas. Blănar și
merge în sus până la Mitocul Mânăstirei din tîrg, rămăie în
întrebuințare pentru alișveriușul vânzării, a vinde fără jîgnire
drîtul proprietăței, însă binalele, câte au apucat a se face pe
lângă acest loc și loçurile—**a** nu se închide câte sunt vî-
dute pe alătura, de mai înainte vor remăie iarăsi nejnignite
și dar cu aceasta se închid toate pretențiile pornite despre
noi astăzi și pentru a fi temeinică cu cererea prin jaloba mai
jos semnaților, la Judecătoria Ținut Neamțului, de a întări'o
formalele *Theodor Drăghici, Chiriac Fasolă, Iacob Toivi,*
Dumitru Arsu, Ștefan Marcu, Nec. Dăghici, Ilie Marcovici,
Ilie Manoliu, Capit. Ioan Hociung, Ioan Cosma, St. Trofin,
Cost. Palade Gh. Gosian, Theohariu, Andrei a lui Anton,
Dim. Chiril, Beiniș sin Solomon, Herșcu Ieșanu, Bercu Zet
Motel, Strul Leib Strul, Motel Aron, Avr. s n Riven, Moise
sin Mechel, Ițic sin Zeilig, Leiba sin Herșcu (Marcotin),
Moise sin Ițic, Strul sin Marcu, Alter sin Ghedale, Șcudel
sin Nute, Iancu sin Hxim, Unțe Catz, Haim sin Iosef, Șmiel
sin Avram Zet Iosef, Avr. sin Marcu Gros, Ițic Vola sin
Toivi, Iancu sin Herșcu Căciular.

Comisia orânduită în ființa noastră s'a făcut această cu
bună primire ambelor părți, pentru care s'au adevărit că a-

daugire piața pentru vânzarea vielor, de azi înainte rămâne loc însemnat prin aceasta învoială pentru toată obștia târgului.

Semnați apoi : *Aga Manolache Miclescu.*

Revizor *Dimitrie Gheorghiadu.*

Mardarie Stareț, Gherman Duhovnic, Calinic Duhovnic, Isichia Duhovnic, Miftodie Cromolali, Elefterie Ferediacon,

Legalizat de Comisarul târgului Neamț, (L. S.)

XV) Botezul Evreilor

După cum am arătat în Cronica orașului Piatra, județul nostru numără foarte mulți renegați evrei, mai cu seamă în Mânăstiri.

Venerabilul Arhimandrit Narcis Crețulescu, starețul Sf. M-tiri Neamțu și Secolul, mi-a dat următoarele relațiuni despre *rabinul botezat Neofit*, autorul cărței „Infruntarea Jidovilor” ce s'a tipărit la Mitropolia din Iași la 1803 :

Monahul Neofit este fiul Jidovului Nuchem din Adjud vechiu (Moldova). Părinții lui (negustori) s'au mutat în Roman la 1752. La 1760 s'a născut în Roman, dându-i-se numele de botez Iancu.

La 1798, veni la M-tirea Neamț și se botează, luând numele Neculai. Starețul M-tirei pe acel timp a fost Sofronia Rusu, care l'a și botezat la biserica Sf. Ioan Bogoslovu cel vechiu (M-tirea Neamț). Se zice că s'a botezat în Piatra la 1795 la Sf. Ioan și apoi s'a călugărit de starețul M-tirei Sofronie or Doroftei Rusu. Numele de Neculai ce l'a primit la botez, călugărindu-se l'au schimbat în Neofit iar la 1826 a murit monahul Neculai Neofit.

În timpul său mai erau în M-tire Neamț monachii *Varuch, Ilisei, Kiprian*, erau Jidovi botezați din Rusia, talmudiști profunzi, cari împreună au alcătuit „Infruntarea Jidovilor”.

Sunt aproape 60 ani a fost în Trg.-Neamț, un reneгат numit Petricaner meșimed, care de locul lui a fost din Roman, dar om cult și lucra în comun cu Neofit. Murind s'a găsit însă în casa lui Tales cu Tfilen.

XVI) Holera

Holera a secerat mulți evrei în Trg.-Neamț, dela începutul veacului nostru până la anul 1867.

Cea dela 1812 din timpul lui Calimach, a nimicît aproape o jumătate din populație și evrei ca și creștini, se văzură nevoiți a se retrage în corturi afară din oraș pe drumul Pietrei.

Cea dela 1829-1831, a decimat iarăși populația abia întremată de ciuma anterioară dela 1812. căci pe lângă holeră se mai adause foamea și lăcuste în țară.

La 1831 holera arătându-se furios, evreii se mutară în corturi pe drumul Fălticenilor.

La 1848 holera venită cu furie, ținu vre'o 4 luni de zile, secera groaznic populația; dar având aceleași simptome, în curând evreii din Neamț se slujiră de aceleași leacuri ca coregionarilor din Piatra, și isbutiră a pune capăt flagelului, scăpând pe mulți loviți de boală și făcând ca efectele ei omorătoare să meargă slăbind; mai ales după ce se retraseră la câmpul liber, în lunca Blebei, lângă actuala fabrică de postav a lui Alcaz, în urma unui ordin al Ispravniciei din Piatra; ba isbutiră chiar prin leacurile lor a veni și în ajutorul populației creștine, care se retrase cu 8 zile mai târziu ca dâșii în mahalaua Pometi, aproape de via Mitești.

În fine holera dela 1866 din luna Ab și Elul, seceră aproape o sută suflete, din sânul Comunității Israelite.

În anul 1866 Primarele Theohari și Dr. Müller fac Prefectului următoarea telegramă relativ la rărirea evreilor în acest nenorocit timp al holerei, Iată copia:

No. 8529

Stația — —

No. 412

101

— vorbe

TELEGRAMA

Prezentată Neamț în	— — —	1866 — — 6 ore 5 m — amiază
Sosită la Piatra în 14, 8 — —	— — —	1866 — — 8 ore 10 m — amiază
Notița Stației		

1) D. PREFECT PIATRA

Bola epidemică a holerei au luat un mare zleac din cauza poliția n'au luat nici'o măsură din acele prescrise de instrucțiile medicale; necurătenie există, rărirea Israelitilor de

1) Comitet Perm. Jud. Neamț. Dosar No. 2 litera B. 1865. Boala holerei ivită în Constantinopol, Posesia mea.

prin locuiețe nu s'au efectuat. Rugăm ordonați : a se executa ori-ce măsuri mijlocite, căci rezultatul timpural de concursul omenirei care din amânarea măsurilor se pune în bântuire de această epidemie și care după pozițiunea locului sau putut feri reul luându-se măsurile din timp.

Dr. Müller,

Primar *Theohari*

Tot în acest an: Poliția de Neamț către Prefectură raportează că a cerut dela Comandirul Pompierilor ajutor spre a scoate Jidovii din casă, transportarea săracilor la spital etc. Iată raportul :

ROMANIA

866 August 15

Poliția Urbei Neamț

No, 8702

No. 1499

1) Domnule Prefectule!

Răspunsul ce am primit dela D. Comandant de Pompieri de aici la adresa ce i-am făcut sub No. 1362. Am onoare a vă presenta în copie anexată pentru informație, aducândușă la știință, că eu am cerut ajutor de pompieri, pentru curățenie, pentru scoaterea Jidovilor din casă, pentru a executa transportarea acelor săraci la spital și a morților cu paza la biserică și la mormânt care atribuit este a poliției sanitare și în care D. Comandirul nu numai că nu voește a mă cunoaște dar mă blamează că i li-am recomandat de urgență. În fine D. Prefect vă rog a face să am ajutor că nu pot aduce întru împlinire câte mi se cer, și cât pentru maniera D-l Comandir judecând Dv. veți face ce veți socoti căci sunt prea convins că nu merit atâta insultă precât, D-l Comandir mi'o dă prin asta adresă.

Capu Poliției (*Iscălitura nedescifr.*)

Secretar, Blaga.

XVII) Focuri

Nici într'un oraș poate al țării nu s'au declarat atâtea focuri ca în Tâg.-Neamț, care au consumat întotdeauna a-veea acestei populații de altfel foarte muncitoare.

1) La anul 1778 a ars mai tot târgu în număr de câte-va sute case, în toiul ernei grele, sărăcind toată populația, care rămase fără adăpost și fără îmbrăcăminte.

La 1782 au ars iarăși câte-va sute de case și câte-va mori Israelite. Focul de atuncea era atât de îngrozitor, încât se nimiciră toate lucrurile.

La 1821 arzând cea mai mare parte din târg, consumă și sinagoga veche.

2) La 1868 izbucnind un foc în prima zi de *Seluchoth* pe la 12 în zi, consumă 200 case și tocmai atunci ivindu-se două stele roșie pe cer dete hrana superstiției populare.

La 25 Martie 1881 au ars 14 case Israelite.

La 5 Martie 1882 pe la 1½ oră din zi izbucni un incendiu îngrozitor, arzând 600 case. Onor Camera de Deputați a votat 100,000 lei ajutor.

3) Soc. D-șoarelor Isr. „Mizercordia“ au colectat pentru nenorociți 3467 lei 71 b. D-l Berman luster a donat 1000 lei. Rabinul Friedman din Buhuși a colectat 251 lei, etc.

La 31 Februarie 1884 au ars 9 dughene Isr. păgubind 54,000 lei.

În April 1887 au ars 44 case.

În anul 1864 a fost un foc mare de au ars foarte multe dughene și 3 biserici. S'au colectat bani în ajutorul nenorociților (Monitor Oficial No. 202 anul 1864)

În anul 1865 ziua 13 luna Noembrie au ars 120 dugheni din centrul orașului. Primăria către Prefect cere ajutor de pompieri și dorobanți.

În anul trecut 1928 Octombrie 12 a fost un mare incendiu în strada Mare, au ars următoarele case: Ruckenștein, Froim, Stein, Weis, Calmanovici, Bercovici, Șni'ovici etc.

1) Magazin Istoric de Balcescu III 1864 p. 64.

2) Ziar „Stindardul“ I No. 31.

3) Ziar „Progresul“ Iași VI No. 61.

XVIII) Inundațiile

Inundațiile încă nu au lipsit în diverse rânduri, produse fiind de părăiele ce curg prin târg și în jurul lui.

Cea mai însemnată însă a fost cea dela 1881, care ținu 3 zile—dela 26 Mai—jumătatea târgului era acoperită de apă și multe locuințe s'au surpat cu desăvârșire.

XIX) Foametea

Iar în anul 1849, imediat după holeră, se ivi foamea ce mare din cauza flagelului ucigaș și a lăcustelor ce inundase țara.

Evreii suferiră crunt de acest al doilea flagel, alături de ceilalți locuitori. Obștea Israelită din Neamț, constituită dar o societate sub numele de „*Ghemilat Chasudim*“, care avea de scop să adune bani și procurându și cele necesare pentru hrană să le împartă tuturor celor lipsiți de mijloace fără deosebire de religie. Această bine facere realizată atrase obștei multe binecuvântări din partea creștinilor nevoiași.

XX) Invaziunile armatelor străine

Austriacii veniți în Iunie 1849, nu au stat mai mult decât trei luni și au fost asemenea puși în cvartire în casele evreilor. Tot astfel și Rusii etc. Aceleași suferințe ca și în Piatra din partea acestora. În acest timp Kahalii întrețineau din taxa și sume colectate spitalele lor—precum și aprovizionarea.

XXI) Traiul amical între Români cu Evreii din Trg.-Neamț

În anii 1855-1862 *Marele Mihail Kogălniceanu* avându-și sediul în Trg.-Neamț, deoarece își avea fabrica de postav foarte aproape de târg, a fost adevăratul părinte al acestui târg: 1) Anexează satul *Humulești* la acest târg

care frumos fapt a adus mărirea și progresul târgului, 2) În târgul Neamț se aflau pe atunci 98 gospodari Țuțueni, care au fost supuși Austriaci, care fapt constitui o rușine pentru țară, deci el lucra pe toate căile de s'au lepădat de sușie, devenind raiete (supuși Moldoveni), etc. etc.

Cât privește de evreii din Trg.-Neamț, Marele Kogălniceanu avea mai mulți din ei cari erau comisionarii produselor făbricei iar pe Lupu Urtic, Choskel rugășitul, Chune Haimovici, Gavril Weiselberg, Mendel Fatel, Moise Mechel și alți avea ca tovarăși la eraturile și otcupurile târgului atât al comunei (Municipalitate) cât și al M țirei Neamț. (căsăpiile, mungeriile, pităriile, cântarul etc). Ca om de încredere pe starostele Jidovilor losub Bolocan.

În 3 August anul 1865 fiind complot nereușit contra nemuritorului *Vodă Al. Ioan Cuza*, din toată țara trimițându-se guvernului felicitări, asemenea și din Trg.-Neamț, subcrisă fiind de români și jidovii: Ioan Teohari, Gheorghiu, Grigore Icoomu, C. Alexandrescu. Bradu, Ștefănescu, Lozinschi, Zamieschi, T. Drăgici, Antoniu Grama, Velciu, Neculai, Lazăr Panaite, Popovici, C. Theodor, Butescu, T. Adam, Th. Pavliu, Ferester, Chesel Marcu, Sender Sandbrand, Șloim Altei, Mechel, Rosner, Iuster, R. Alexandrescu. (Vezi Monitor Oficial 1865 No 174 din 10/22 August).

În anul 1731 unul Ioan Topolice din Humulești se împrumută cu 20 lei dela Jidovul Ianculeseg.

Iată copia :

**Ion Topolice din Humulești—Neamț se împrumută
cu 20 lei dela Jidovul Iancules.**

1) Adecă eu Ioan Topolice din satul Humulești, care mai jos mă voi iscăli, datăm adevărat zapisul meu la mâna D-sale (Jidov) jupănesei Ianculesei bătrânei, precum să se știe că mi-au făcut bine cu 20 lei cu vadea în două săpt. de zile și la vadea să dau toți banii D sale cu mulțumită iar de s'ar întâmpla vre'o pricină ca să între banii la implineală, toată cheltueală și implineală să fie despre mine și pentru mai adevărată credință am pus numele și degetul : Eu Ioan platnic, Leat 7813 (1731) Dek. 28 și eu Ioancea Dascalul am scris cu ziza lui.

1) Zapisul original este în posesia mea.

In anul 1834 unul Ștefan Dudan etc. se împrumută cu 275 lei dela Herșcu Jidov din Trg.-Neamț.
Iată copia :

**Ștefan Dudan, Axentei a Elenei etc. se împrumută cu 275 lei dela Herșcu Jidov din Trg. Neamț, pe timp de 1 lună.
Anu 1834,**

1) Adeverință

Adică noi care mai jos am pus numele și degetele noastre, datam adeverință și bun încredințat în zăpisiul nostru la mâna D-sale jupânului Herșcu Jidov din Trg.-Neamț, precum să se știe că ne-am rugat D-sale că ne-au făcut bine cu 275 lei, adică două sute șapte zeci cinci lei în vade o lună de zile cu dobândă să-i dăm 4 curcani și 4 curci și la numită vade să-i dăm atuncea banii cum și dobânda cu mulțumită și fără cuvânt de răspuns, iar întâmplându-se noi de-a nu plăti banii la numită vade câtă cheltueală s'ar întâmpina, toată să fie despre noi și pentru mai adevărată credință am pus numele și degetele noastre chizeși platnici unul pentru altul, ca or unde se va arăta ca să i fie de bună crezare,

1834 Dekembrie 21. Eu Ștefan Dudan platnic, Eu Axente a Elenei platnic, Eu Vasile Camin platnic, Eu Dim. Cantă platnic, Eu Toder Manole platnic.

Adeverință este întărit de privighitorul Ocol de sus
1834 Dec. 13.

Evreul Iosub Rotășanu din Trg.-Neamț garantează pentru Ioan Manoliu, în fondul bolților cu locul lor ce are în acet târg, întărită de acest Tribunal sub No. 133 la 18 Noembrie 1859 (Vezi Monitorul Oficial al anul 1866 No. 63).

Reposatul I. Theohari din Neamț, în testamentul său rostește că din venitul moarei sale ce a rămas orfanilor săi de acolo să se îndestuleze mai întâi pe Jidovul Isac

1) Zăpisiul original este în posesia mea.

Văleanu de bani 3600 lei și apoi să intre în stăpânirea fiilor săi (Vezi adaus la Foaea Sătească No. 19 anul 849).

Lupu Urtic din Trg.-Neamț a fost favoritul lui Ștefan Catargiu.

Cercul Intim „*Armonia*“ (1896) din Trg.-Neamț, a numărat între membri fondatori pe A. Ferester, M. I. Ipcar și Dr. Schwartz.

În anul 1903 Michel Iuster a dăruit comunei Crăcoani, terenul și tot materialul necesar pentru construirea școlii, pentru care Ministerul Instr. Publice și al Cultelor îi mulțumește cu adresa No. 11263.

Jidovul Iancu Leib din Trg. Neamț avea tovărășie cu paharnicul Cost. Vasilia la moșia și velnița din Orgești, (Adaus Bulet. Principat Moldovei la foaea No. 19 din 6 Martie 1855).

Murind Polițaiul Tică Theohari din Neamț, Comunitatea a dat o coroană.

În anul 1855 Jidovul Haimovici din Neamț, a împrumutat M-tirei Neamț cu 600 galbeni (vezi Bulet. Oficial al Principat Moldovei No. 10 Iași anul 1857).

Jidovul Moisa Ghidale din Neamț a vândut preotului Gheorghe din satul Humulești loc 5 stânjeni și 6 palme din Neamț (vezi adaus foaea Sătească No. 38 din 23 Mai 1843).

Zapisul lui Iancu Jidovul din Trg.-Neamț dat Egu-menului Varlam din M-tirea Neamț prin care îi vinde 2 locuri de casă în Trg. Neamț, lângă Iosub Jidovul. Anul 7273 (1765) Martie 16, (vezi Istoria Narcis Crețulescu Vol. X p. 170).

În cartea (hrisovul) lui Al. Calimach din 9 Februarie 1818 ordonă ca mahalagii și dughengii mahalalelor să plătească M-tirei Neamțului câte 8 lei bezmen anual, având dreptul a și paște vitele și a lua lemne dela moșia M-tirei precum și toți locuitorii târgului, (vezi Istoria bisericilor etc. de Archimandritul Narcis Crețulescu Tom. X p. 219).

XXII) Evrei proprietari

Evreii în localitate, din timpuri vechi fură proprietari de imobile, velnite, mori etc.

În anul 7261 (1753) Postolache cu Ștefan Romptă și Erei Th. Zabrustură vând lui Iacob Jidovul jumătate de moară ce au avut în acest târg.

Iată copia Zapisului :

Lupul sin Ursul ect. vând lui Iacob Jidovul jumătate de moară în Trg.-Neamț. —Anul 7262 (1754).

1) Zapis

Târgu Neamț, Postolache cu Ștefan Romptă și eu Erei Teodor Zabrustură, am scris acest Zapis, Pisat Februrie K G zile, leat 7261 (1753).

Pentru acest Zapis al meu, care mai sus scrie pentru parte de jumătate de moară, am D-sale Iacob Jidovul ca să schimb și i-am pus lui Ibraim și bezmen i-am dat tot. și mohorul ca să se crează. Leat 7262-1754 Dekemvrie 14 în mânele sale proprii.

Urmează iscăliturile : *Lupul sin Ursul, Cavril Cojocar, Ursachi* și iscălitura *Turcului.* (L. S.)

La 7272 (1764) Iosif Jidovul cumpără dela M tirea Neamț loc 8 stângeni față în ulița mare pentru casă și dugheană.

Iată copia Zapisului :

Zapisul lui Iosif Jidovul din Trg.-Neamț, pentru loc de casă și dugheană 22 Martie 7272 (1764).

2) Zapisul

Lui Iosif Jidov din Tg.-Neamț pentru loc de casă și dugheană.

Adecă eu *Iosif Jidov* din Trg.-Neamț, datam Zapisul meu la cinstita mână Sf. Sale Părintelui Kir Varlaam, Egumen

1) Arhireu Crețulescu, Ist. M-tirilor Române, Tom. X, partea I Cap. 28 p. 165.
2) Arhireu Crețulescu, Ist. M-tirilor Române, Tom. X, partea I Cap. 33 p. 169.

Sf. Mânăstiri Neamțului, precum să se știe că mi au dat M-tire loc de casă în uliță opt st. Domnești în față și m'am tocmit ca să dau Sf. M-tire pe an câte două oca ceară, iar nefiind ceară să aibă a împlini dela mine câte cinci orți pe oca, și șease ani să mi se fie în seamă la acaretele dughenei, pentru doisprezece ce am fost dat lui Gavril Patrașcu pe acel loc de dugheană, dând eu banii cu greșală lui Gavril Patrașcu, că fiind locul al Sf. Mânăstiri n'a'n știut, și i'au fost vândut el prin neștiința Egumenului și judecându-se Egumenul, au luat locul târgului Neamțului, și m'am tocmit cu Egumen pe tocmeală ce scrie mai sus iar eu să nu vând casa nimerui, numai eu să trăesc întrânsa și după mine copiii mei iar altora să n'aibă voie s'o vândă, ci se remăie al Sf. M-tiri întorcând cheltueala ce ași fi făcând eu cu dugheană iar altul să n'aibă voie a o lua fără știrea Egumenului, iar învoind Egumenul și cu tot soborul, atunci să fiu volnic a o da cui ar trebui iar la aceasta tocmeală s'au întâmplat mulți oameni dintru acest târg al Neamțului, care mai jos s'au iscălit și și-au pus degetele și pentru credința m'am iscălit jidovește.—Leat 7272 (1764) Marte 22.

Iscălitura Jidovului *Iosif*.

Iscăliți Eu *Ierei Ursu* ot târgu Neamț la biserica gospod. *Ierei Ioan* ot tam, *Grigore Fălțiceanu* m'am întâmplat la aceasta tocmeală, Eu *Luca* ot Târgu Neamț m'am întâmplat.

1) ANEXA A

Epitropia Sf. Mormânt No. 243, Dela Rafail sin Leiba spișterul s'au primit banii bezmerului patru zeci lei pe un an, ce se începe dela trecută lună Oct. 23 acestui an 1833 și se sevârșește la 23 April a viitorului an 1834, de acărora întărire se dă aceasta respiscă a Epitropiei.

Semnat *Darmanescu Vornic* 1833 Iulie 20 — pentru un loc din târgul de jos a M-tirei Barnoski al Sf. Mormânt.

1) Actul original este în posesia mea.

¹ La 1775 Strul feciorul lui Herșcu cumpără dela M-tirea Neamț loc de dugheană și casă în ulița mare de aci.

Iată copia Zapisului:

Strul feciorul lui Herșcu Jidov cumpără loc de dugheană în Târgu Neamțului, la M-tirea Neamțului în anul 1775.

2) Zapisul

Eu Strul fecior lui Herșcu Jidov, din Târgu Neamț, făcut-am Zapisul meu la mâna sfinției sale Părintelui Varlaam (Dinga) Egumen Sf, Mânăstire Neamțului, precum să se știe că l'am rugat de mi-a dat loc de dugheană în Târgu Neamțului, care am făcut'o lângă Vasile și să aibă a da bezmen la Mânăstire ; și pentru credință m'am iscălit jidovește

• Leat 1775 Iuli 6.

(ss) *Strul Herșcu.*

³ La anul 7273 (1765) Iancu Jidovul din Trg.-Neamțului cumpără dela Egumenul M-tirei Varlaam două locuri în acest târg pentru casă, care vin lângă Iosif Jidovul, obligându-se a da M-tirei două ocă ceară anual (Marte 16 an. 1765)

⁴ La 1778 Martie 20 Iancu Jidovul sin Friptului cumpără la Egumenul Varlaam loc de dugheană în ulița veche din jos lângă Timofte Olar.

La 1805 Savin Bran Șoltuz cu soția lui Aximia și cu feciorul său, au vândut Jidovilor Marcu Zisu și lui David Jidov, fii lui Iosif a Mariei, o casă și o dugheană în acest târg, cu prețul de 656 lei.

Iată copia Zapisului de vânzare:

Savin Bran Șoltuz cu soția lui Aximia și cu feciorii lor au vândut o casă și o dugheană Jidovului Marcu Zisu cu 656 lei.- 1805 August 28.

1) Descendenții acestuia este familia Ferester din acest târg.

2) Narcis Crețulescu Arhireu. Ist. Mânăstirilor Române Vol X Cap. 55 p. 192

3) Ist. M-tirelor Ortodoxe de Narc. Crețulescu Tom. X p. 170,

4) Idem p. 192.

1) Zapis de vânzare

Adecă eu Savin Bran Șoltuz dinpreuna cu soția mea Axinia și cu feciorii mei, datam adevărat Zapisul meu la mâna D-lui Jăpânului *Jidov Marcu Zisu* și la mâna Jăpânului *David*, feciorilor lui Iosif a Marii, pentru ca să știe că le am vândut D-sale o casă încă cu o dughenuță alături, care sunt sub un acoperământ, care casă și dugheană se hotărește din sus cu Șmil Jidov și din jos cu Iosub sin Marian și o am vândut cu tocmai 656 lei, pe care bani i-am luat toți în mânele noastre și o am vândut cu bună voie noastră, nesiliți, neasupriți de către nimeni și D-lui să aibă a stăpâni în pace, atât D lui cât și toți fii D lui, însă D-lui să aibă ași plăti bezmenul la sfânta Mânăstire după obicei sau când s'ar întâmpla a se scula cineva din neamuri sau din rudeni spre a întoarce această vânzare, să nu fie volnici pentru că din a lor știre s'au vândut și nu s'au aflat nici un cumpărător și pentru credință am pus deget spre încredințare.

1805 August 28.

Semnați : Eu Savin Bran șoltuz (vanzător), eu Axinia Sandu (vanzător de bună voie), eu Ștefan sin Savin Bran (adevărat vânzător), eu Ioan sin Savin, eu Gavril sin Savin (adeverim), eu Luca sin Savin (adeverez), eu Maria sin Savin (adeverez), - Tofan Pempida (s'a întâmplat ca martor), eu Penciu Ion, eu Ion Brașovan (martori), și eu Petrache, am scris acest Zapis cu voia vânzătorilor eu Ropotă martor.

La 18 Decembrie 1824 Mânăstirea Neamțului dă jalbă la Vodă Ioan Sandu Sturza asupra unor bezmenari Jidovi și asupra lui Ire Jidov, care s'au întins cu binalele sale peste locul Mânăstirei.

Iată copia Jalbei :

1) Actul original este in posesia mea.

1) Monastirea Neamțului dă Jalbă la Vodă asupra unor bezmenari. Vodă dă cartă Domnească ca să execute plata bezmenului, lata carta lui Vodă.

Domnule Vel Logofet, pune la cale cererea Sfinției sale după cum vei ști 1824 Dek 14 Aslan Vel Logofet.

Hrisov Domnesc

Noi Ioan Sandu Sturza V. Vd. Cu mila lui D-zeu Domn țerei Moldovei.

Cinstiți credincioși boeri Domniei Meale Dv. Ispravnici de ținutul Neamțului sănătate.

Din Jalba veți înțelege pe larg arătarea cu cererea ce se face de către vechilu Sf. M-tiri Neamțu, deci fiindcă din mărturisirea rânduitului spre cercetare la față locului Vornicul de Portă Lupul Blajin ce s'a dat la 21 a trecutei luni Iunie, anul curgător ce s'a văzut la mâna vechililor M-tirei, s'au cunoscut că acel *Iric Jidov*, părăt, fără știrea M-tirei s'au întins în stăpânire pe mai mult loc de cât au avut cumpărat, și vânzarea lui către alții dintru acel loc împesurat de dânsul este rău. Se scrie Dv. să cercetați că de vor fi apucat a face până acum binale pe acel loc împesurat, atât pumitul *Jidov* și cumpărătorii dela dânsul cât și pe locul dela *scoața* lor ce zic vechilii, că s'ar fii mai întins *Jidovii* acum peste câ au fost din vechi, apoi fără să se strice acele binale, vei implini dela dânsii numai bezmenul moșiei precum plătesc alți megieși ai lor, și vei pune la cale ca de acum înainte nimeni să nu cuteze a face binale pe locul M-tirei sau a vinde locuri până când se va învoi cu vechilul Monastirei, spre a conteni jalbele întru acest fel de pricini și dacă părâții *Jidovi* n'ar fi făcut binale pe acest loc până acum și se vor îndatori a plăti bezmenul la M-tire iarăși vor rămâne nestremutați *ca să întemieze târgul precum este buna voință a Domniei Mele.*

1824 Dekemvrie în 18 zile.

Iscălit *Vel Logofet.* — (L. S. G.)

1) Arhireu Crețulescu, Ist. M-tirelor Române, Tom. X Cap, 69 p. 209.

La 27 Oct. 1824 M-tirea Neamțului jeluște lui Vodă Ioan Sandu Sturza că o samă de Jidovi ce mai înainte au fost șezători în târgul Neamțului, acuma în răsvrătirile trecute și după arderea târgului s'au strămutat în alte târguri, deci M-tirea se păgubește de bezmenul locurilor, deci Vodă hotărăște a se face publicații și până în 6 luni acei proprietari să plătească datoriile bezmenului la din contra locurile vor aparține Mânăstirei fără pretențiuni din partea foștilor proprietari ai acelor locuri.

Iată copia Hrisovului Domnesc :

Carta lui Ioan Sandu Sturza V. Vd. pentru bezmenul M-tirei Neamțului în pricina cu *Jidovii* din Trg. Neamț.—27 Octombrie 1827.

1) Hrisov Domnesc

Noi Ioan Sandu Sturza V. Vd. cu mila lui D-zeu Domnului și a țerei Molovei.

Cinstiți credincioși boeri Domniei Mele, Domnia voastră Ispravnici de ținutul Neamțului sănătate.

Fiind-că Prea cuviosul Stareț al sf. Monastiri Neamțului și Secul prin jaloaba mi s'au făcut arătare că o seamă de *Jidovi* ce mai înainte au fost șezători în Târgu Neamțu, ce este moșia M-tirei; - acum în răsvrătirile trecute și după arderea târgului s'ar fi strămutat cu șederea pe la alte târguri Botoșani, Herța și pe aiure, deși fac alișverișul și cu locurile de casă, dughene și alte acareturi ce au avut pe moșia Monastirei întru acel târg Neamțu după-ce stau acele locuri fără binale, apoi și M-tirea i-ar fi aflând păgubaș de bezmenul ce i se cuvine să ea.

Poroncim Dv. că îndată să rânduiți a se face publicație la zile de târg și în multe rânduri la starea locului în Târgul Neamțului, spre știința tuturor, că unora ca aceia ce au fost locuitori și acuma ar fi strămutați precum și acelor de față ce de mai înainte ar fi avut locuri coprinse pe moșia Monastirei întru acel târg, acum nici binale a fi vrând a face nici bezmenul a'l plăti; li se pune hotărâtă vade până

1) Arhireu Crețulescu, Ist. M-tirelor Române, Tom. X. Cap. 70 p. 210.

la Sf. Gheorghe viitor, adecă de 6 luni, ca până la această dată ori să meargă la starețul sau la vechilul M-tirei să plătiască bezmenul pentru anii trecuți cine nu l'ar fi dat și pentru-că și vor urma datoriile lor cu plata bezmenului și de atunci înainte să siguripsească cu chizeși ori cu facerea de binale sau să deie înscris după ce vor plăti remășița până acum că nu vor pritinderisi în urmă locurile ce au avut de la M-tire de mai înainte,—căci neurmând nici la una nici la alta, apoi fiind că M-tire nu pot remâne păgubașă de dreptul seu ca înadiși oameni Domnești, li se va face împlinirea tuturor remășițelor lor până atuncea și va avea M-tire slobodă voie a lua tote acele locuri pe socoteala sa fără să se poată în urmă acăța unii ca aceia cu vre un cuvânt și că ați primit poroncă aceasta și ați pus'o în lucrare, să răspundeți la D-lui Vel Logofet al Țerei de Jos ca să ne facă știut. 1824 Octomvrie în 27 zile.

Iscălit *Vel Logofet.*

(L. S. G.)

Tot la 27 Octombrie 1824 Vodă Ioan Sandu Sturza către Starețul sf. M-tiri Neamț și Secu, tot relativ de bezmenarii târgului Neamț, strămutați la alte târguri și care nu urmează cu plata bezmenului și nici nu fac alte binale pe acele locuri, în locul celor arse, îl înștiințează deci de porunca ce-a dat dregătorilor ținutului a se face publicare și dacă până în 6 luni Jidovii și alți locuitori nu vor plăti bezmenul locurilor atunci locurile vor fi a M-tirei.

Iată copia scrisoarei lui Vodă către Starețul Domițian :

Scrisoarea lui Vodă către Starețul Domițian.—27 Oct. 1824.

1) Scrisoarea lui Vodă către Starețul Domițian

Noi Ioan Sandu Sturza V. Vd. Cu mila lui D-zeu Domn Țerei Moldovei.

Prea cuviosului Arhimandrit și Stareț al Sfintei M-tiri Neamțul și Secul sănătate.

Primind Domnia mea scrisoarea trimisă de către cuvișia ta s'au văzut cele însemnate în pricinele cu acei ce au avut locuri cuprinse pe moșiile M-tirei în Trg.-Neamțu deci

1) Arhireu Crețulescu, Opul citat, Tom X, Cap. 71 p. 511.

cât pentru aceia care acuma ar fi stremuțați pe la alte târguri sau fiind și de față nu și ar fi urmând datoria lor nici așa face binale pe locurile ce au avut, întru a lor socoteală, nici a fi plătind bezmenul la M-tire, iată că se trimete poroncă D-lor dregători de ținut să publicarisească spre știința tuturor vadeua ce li s'a pus pentru plata bezmenului, după care vei cere punere în lucrare precum li s'a scris. Iar pentru *Jidovii* și ceilalți locuitori întru acel târg ce se află față între care s'au întâmplat pricini cu zapcii Ispravnicești și Vechilul M-tirei fiind că îi au poroncit prin osebită carte Domniei Mele Vornicului de Portă Lupu Blajin, să urmeze pătrunzătoare cercetare. Prea Cuvioșia ta vei rânduiri dar la aceeași cercetare atât pe vechilul ce au fost până acum strângătorul bezmenului, care după știință ce au luat n'au dat țidulă pentru bezmenul primit la . . . cât și pe osebit vechil din partea M-tirei deplin respunzător, cari pe lângă alte dovezi să aibă de față la cercetare și hrisovele Sf. M-tiri pentru așezământul de bezmen aceluia târg ca să se potă lămuri tot adevărul și spre a nu se mai urma vre'un catachrisis de către vre'o parte împotriva bunei rânduiri vei poronci Vechililor M-tirei strângătorii bezmenului de la târgoveți, să deie țiduli pe ceară sau bani ori-ce va lua în socoteala bezmenului căci are lua unele ca acele fără țidule nu este de cuviință și precum întru aceasta vreme asemenea și în urmă pot să nască pricini aducătoare de păgubire locuitorilor și M-tirei. — 1824 Oct. 27.

Vel Logofet.

(L. S.)

La 3 Iunie 1825 urmează poronca Ispravniciei către căpitanul din Trg.-Neamț să se execute plata bezmenului a Jidovilor.

Iată copia actului:

Poronca Ispravniciei către Căpitanul din Trg.-Neamț, să se execute plata bezmenului. — 3 Iunie 1825.

¹⁾ Poronca Ispravniciei către Căpitanul din Târgu Neamț, să se execute plata bezmenului Ivod de locuri sterpe din

¹⁾ Arhivu Crețulescu. Opul citat, Tom. X, Cap. 90 p. 234.

Trg.-Neamț a Sf. M-tiri și nici nu se află cuședere în Târgu Neamțului, care după poroncă gospod se cer acu în stăpânire M-tirei implinindu-se și publicație hotărâtă 1825 Mai 26. Locul lui *Moise Covrigar* la deal la ulița veche, locul lui *Leiba Croitor* tij, locul lui *Herșcu Jidov* idem, locul lui *Toivi Jidov* idem, locul lui *Simon Croitor* idem, locul lui *Motel Croitor* idem, locul *Cobălțoicei Jidauca* idem, locul lui *Iancu cumnat cu Manes munjiu* idem, locul lui *Țalic Jidov* idem, locul lui *Lupu zet Ițic* idem.

Ispravnicia către Căpitanul din Trg.-Neamț

Locurile mai sus însemnate ce au fost date de Sf. M-tire arătaților mai sus, ca săși facă binale și să plătească bezmenul, carele acum unii din trânșii, acum în vreme resvrătirei și arderei târgului s'au stremutat pe aiure șiși fac alișverișul acei ce sunt pe loc, i-au împresurat locurile cu binalele căroră li s'au făcut cunoscut întru aceste rânduri ca or săși împresoră locurile cu binalele, și să platească bezmenul pe trei ani trecuți după luminata poroncă gospod ce are Sf. M-tire, care ei n'au fost următori nici întru acest chip. Deci să se scrie ca mergând pe la toți aceia i vei apuca de la care vei implini bezmenul pe 3 ani trecuți până la Sf. Gheorghe trecut numai decât, fără să mai prelungească și dacă vor mai vrea să mai șadă pe acele locuri spre ași urma trebile lor săși deie vrednice chizeșii căși vor face binalele și că vor urma a plăti bezmenul pe locul M-tirei, iar dacă nu vor vrea s'și mai facă așezări apoi vor da înscris Sf. M-tiri ca slobode să fie a vinde locurile acele a le da ori cui va vroi, și dar de primirea a'esteia și urmare întocmai și se cere respuns.

1825 Iunie 3 zile. — Asemene și a li ține și dacă vor vroi să le cumpere, nevoind a le ține aceia să le facă știut.

Iscălitura *Indiscifrabilă*,

¹⁾ La 27 Mai 1828 Vodă Ioan Sandu Sturza dă poroncă că locuitorii și dughenjii târgului Neamț să se conformeze

1) Narcis Crețulescu Arhivu, Ist. Sf. M-tiri Române, Tom. X, Cap. 88 p. 235,

Hrisovului Domnesc dat Mânăstirei și să plătească adetiul după așezământ.

Ordinul este dat către Ispravnicii Ținutului și ivorbește în general de toți locuitorii târgului.

La 31 Iulie 1825 Vodă dă poroncă către Ispravnicii ținutului pentru împresurarea locurilor Mânăstirei de către un Iurik Jidov și alți locuitori din târgul Neamțului, deci Vodă ordonă ca toți acei ori să se învoiască cu M-tirea ori să ridice binalele de pe locurile cuprinse fără drept dela M-tire.

Iată copia Hrisovului Domnesc :

Poronca lui Vodă către Ispravnicie ținut. Neamț, pentru împresurarea locurilor M-tirei,

1) Hrisov Domnesc

Noi Ioan Sandu Sturza V. Vd. cu mila lui D-zeu Domn țerei Moldovei.

Cinstiți credincioși boeri Domniei Mele, Dv. Ispravnici de ținut Neamț sănătate.

Pentru împresurările ce s'ar fi făcut acum în urmă revrătirei, locurilor Sf. M-tiri Neamțu de către o samă de locuitori în târgu Neamțu cu întindere pe mai mult loc decât ar fi avut cuprins cu binalele făcute mai înainte după tocmelele cu M-tire sau Vechilii sei. Fiind-că pe lângă înștiințările Dv. din 20 a trecutei luni Mai anul curgător către Logofeția cea mare cuprinzătoare cu un *Jidov Iurik* dintru acel târg, la cercetare ce ați făcut din poronca s'a dovedit că fără cuvântul dreptăței s'au întins cu stăpâniri pe mai mult loc cât au avut'o din vechi. s'au mai văzut încă la mâna Vechilului pomenitei M-tiri și altele îndestule mărturii ai Vornicului de Portă Lupul Blajin cu alți rânduiți, care iarăși din poronca urmând cercetări și la fața locului, s'au dovedit că nu numai acel *Iurik Jidov* ce și alții cu asemenea urmări prin nebăgare în seamă s'au întins cu stăpânire în părțile M-tirei necoprinse în așezările și tocmelele lor cele vechi, și pentru că nii dintre aceia ar fi *sudiți*, poroncim Dv. ca împreună cu *starostele* peste *sudiții* de acolo, atât pentru acel *Iurik*

1) Arhireu Crețulescu, Opul citat, Tom. X Cap. 88 p. 232.

Jidov cât și pentru or-care asemenea lui sau fiște cine să pu-neți la cale să se învoiască toți cu M-tire, neapărat sau să'și răd'ice acaretele numai decât de pre locurile M-tirei fără prelungire, pentru că sub nici un cuvânt ei nu sunt volnici a'și face binale pe loc strein până când se vor învoi cu M-tire stăpâna moșiei, pentru bezmen, pe locul ce vroesc a cuprinde cu acaretele lor, și acei ce ar fi cumpărat locuri dela *Iurik Jidovul* sau de la alții, care nu aveau alcătuirii cu M-tire pe acele locuri vândute să'și caute banii la vânzătorii locurilor către dânșii, și de urmare Dv. întru aceasta se înștiințați la D-lui Logof. Țerei de Jos să ne facă cunoscut săvârșirea poronței.—1825 Iulie 31.

Vel Logofet.

(L. S. G.)

¹⁾La 28 Mai 1826 Mânăstirea Neamțului dă jalbă la Vodă, prin care arată că Jidovii străini sudiți nu se supun la plata bezmenului.

Vodă dă poroncă către Ispravnicii săi se se execute. Ispravnicia arată 15 locuri a le sudiților și îi supune la bezmen.

La 24 Ianuarie 1827 Jidovul Lupu dă jalbă la Vodă că a avut loc cumpărat la M-tire, al căror binale au ars, a-cuma recere locul pe care M-tirea nu voește a-i il da, Vodă poroncește să-i se redeie locul. Tot pentru acest Jidov scrie Visternicul Dim. Ghica către Starețul Mânăstirei că este un al nostru din vechi etc.

Iată copia Jalbei :

²⁾M-tirea dă Ialbă la Vodă, prin care arată că Jidovii streini sudiți nu se supun la plata bezmenului. — Vodă dă poroncă la 16 Febr. 1826 către Ispravnicii sei să execute.

Ispravnicia arată 15 locuri anume ale sudiților și i su-pune la bezmen.—1826 Mai 28.

Ispravnice Sturza Postelnicu și Scorțescu Hatman.

La No. 840 *Jidovul Lupu* dă jalbă la Vodă de jeluște că au avut loc cumpărat dela M-tire și au dat 10 galbeni și una ocă de ceară bezmen și 10 galheni Ispravniciei, au făcut

1) Narcis Crețulescu Arhireu, Ist. M-tirilor Române Tom. X Cap. 92 p. 235.

2) Crețulescu Ist. M-tirelor Române, Tom, X Cap. 92 p. 235.

dugheană, au ars târgu cu dugheană lui, au pribejit pe urde au putut acuma cere locu ce l'au avut și M-tire nu-i'l dă. Vodă dă poroncă din 24 Genar 1827 către Starețul Do-mițian să i deie locul.

Tot pentru acest Jidov Lupu scrie M-tirei Visternicul Dimitre Ghica așa: „Cu fiasca evlavia mă închin cuvioșiei tale. Infățășitorul acesteia *Lupu Jidovu*, om al nostru din vechiu, are doi stâneni loc în târgul Neamțului, moșia Sf. M-tire, pe loc au avut și dugheană, alte binale făcute, și în vreme rezminiției din întâmplările știute au ars, acum numitul voind a'și alcătui iarăși binale pe acel loc, s'ar fi impotrivind sub oareși care cuvinte neîngăduindu se a'și trage la stăpânire lucrul ce l'a avut.

Pentru aceasta poftim pe prea cuvioșia ta ca să bine voiți a'l lua în bagare de seamă dreptatea numitului și să poroncești a-i se da la stăpânire acel loc, ca să'și facă pe el binaua trebuincioasă, plătind pe el bezmenul pe anii trecuți, spre nepăgubire Sf. M-tiri și mă vei îndatora“.

Al Prea cuvioșiei tale sunt fiu sufletesc și slugă Dim. Ghica Visternic.

Iași 26 Genar 1827.

La anul 1827 Schimonachul Petru, Vechilui M-tirei Neamț, dă jalbă la Vodă că au ars târgul la bejem 1821, negustorii au fugit și locurile au rămas fără bezmen, se roagă a se fase publicații.

Vodă prin poronca lui din 26 Martie către Vel Logofet Sturza, ordonă a se pune la cale iar către Ispravnicii ținutului poroncește acelaș iar pentru Jidovul Ițic, ordonă ca acesta să'și plătească datoriile bezmenului și să'și facă alte binale în locul celor arse.

Iată copia poruncei Domnești :

Schimonachul Petru, Vechilul M-tirei dă Jalbă la Vodă că arzând târgu la 1821 negustorii fugind, locurile au rămas fără bezmen. Vodă dă poroncă pentru a două publicație 23 Martie 1827.

1) Schimonachul Petru, Vechilul M-tirei dă Jalbă la Vodă că au ars târgul la Bejeni (1821), negustorii au fugit și locurile au rămas fără bezmen și rogă de-a două publicație în termen de 6 luni.

Iată și poronca lui Vodă. D-lui Vel Logofăt va pune la cale 1827 Martie 23. Sturza Vel Logofăt.

(Hrisov) Poronca Domnească

Noi Ioan Sandu Sturza V. V. d. Cu mila lui D-zeu Domn țercu Moldovei.

Cinstiți credincioși boeri Domniei mele Ispravnicii de ținut Neamțului sănătate.

Din cuprindere jalobei veți înțelege arătare și cerere ce face j lu torii, Schimonachul Petre, Vechilul sfintelor M tiri Neamțu și Secul, deci de vreme ce pentru *Jidovul Itic* nu au urmat a veni și a plăti bezmenul locului la M-tire în curgere vremei de 6 luni ce după poronca Vornicului s'au făcut publicarisirei la fața locului de către acei Ispravnici, că toți aceia cu locurile și în arătată vreme să meargă să se plătească bezmen, iar care dintre aceia cu locurile în pomenită vade, nu vor plăti bezmenul M-tirei, să aibă a-i le lua locurile și a le da altora care vor plăti bezmen. Poroncim Dv. ca pe toți aceia ce vor fi luat locuri de case sau de dugheni la M-tire acum după publicație ce s'au urmat la starea locului, să-i înputernicești că după alcătuirea ce ar fi având cu M-tire așa face binale pe aceleași locuri și pe aceia ce au avut locuri de mai înainte să nu îngăduiți nici într'un chip a pricinui supărare. Pentru care din tocmăi urmare poroncim să înștiințați la D-lui Vel Logofăt al Țerei de Jos. 1827 Martie 26.

Vel Logofăt *Chirică Ban*

(L. G. S.)

1) Creșul.scu. Opul citat Tom, X Cap. 93 p. 236.

¹⁾Apoi urmează opisul de documente ce se găsesc în M-tire relativ de proprietățile Jidovilor din Trg.-Neamț. Sunt câteva sute de acte de vânzare de case, velnițe și locuri de către M-tire către Jidovi din Trg.-Neamțului.

În istoria Mănăstirilor de Narcis Crețulescu Tom. X Cap 47 No 2 pag. 19 amintește că în anul 1803 Jidovul Iosub Argintar, vinde lui Maștei partea sa de moară cu 110 lei. Actul adevărit de M-tirea Neamț.

În Buletinul oficial VII No. 77 din 1840 găsim că M-tirea Neamțului a avut proces cu velnicierii Jidovi și Creștini din Neamț pentru bezmen.

În Buletinul oficial al Moldovei VIII No. 70 din 1840 prin următoarele: sub No. 2005 s'au încredințat vechilimeua ce Jidovii Șm I Iuster, Marcu sin Avram, Leiba sin Bercu Iuster, Iosub Leiba și Moise Haim au dat Jidovului Moise zet Ghedale ca să steie în judecată cu M-tirea pentru embatic.

Asemenea Bercu Negru, Mendel sin Moise, Avram sin Marcu și alți au dat lui Iosub Bolocan să steie în judecată cu M-tirea etc.

Asemenea și vechilimeua lui Fișel Froim cu Avram Abel din Piatra.

xxIII) Antreprize

După cum știut este că târgul Neamțului era proprietatea Mănăstirei Neamțului, tot astfel nu se poate tăgădui că veniturile ce avea zisă Mănăstire asupra acestui târg, toate taxele și impozitele mai bine zis, ce avea Mănăstirea asupra târgoveșilor, toate din timpuri vechi se dedea în antrepriză la Jidovii favoriți a-i stareșilor Mănăstirei.

Jidovii târgoveși de multe ori se opuneau taxelor exorbitante, ce punea Mănăstirea așa că trebuia să intervie la mijloc Vodă singur.

Așa în anul 1816 evrei n'au voit a plăti havaetul pe rachiul ce scoteau din velnițele lor, deci Vodă Scarlad Alexandru Calimach, ordonă a se pune la cale pricina, supunând pe părinții a da havaetul căzut etc.

¹⁾ Toase actele opisului sunt extrase din Ist. M-tirelor Române de Arhiteul Narcis Crețulescu Tom. VIII.

Iată copia Hrisovului Domnesc :

Jalba lui Grigoraş Logofăt Vechil moşiei Târgului Neamţ dată lui Vodă — cu îndos Carta Domnească.

Dl Vel Logofăt să se dea Carta gospod după rânduală 1816 Noembrie 3.

1) Hrisov Domnesc

Noi Scarlat Al. Calimach V. Vd. Cu mila lui Dumnezeu Domnului
terei Moldovei.

Cinstiţi credincioşi boeri Domniei Meale. Dv. Ispravnici
de ţinutu Neamţului sănătate.

Din copriinderea jalobei acesteia, pre larg veţi înţelege Dv. arătare şi cererea ce face jeluitorul, pentru nesupunerea *Jidovilor*, a plăti havaetul moşiei pe rachiul ca scot din velniţele lor după obicei, Drept aceia scriem Domnia Mea, Dv., înfăţoşându-se cercetaţi pricina şi de se va dovedi arătarea părţilor adevărată, după dreptate să puneţi la cale, supuind pe părinţii a da havaetul căzut precum vor fi mai dat spre asemenea odihnit jeluitor ca să nu mai jeluiască, iar fiind pricina întru alt chip, atunci să trimeteţi pre larg înştiinţare către D-lui Vel Logofăt şi veţi avea al doilea poroncă cum să urmaţi.

1816 Noembrie 6 zile.

Vel Logofăt.

(L. P.) gospod

În anul 1827 se iveşte o altă pricină pentru vânzarea păcurei şi al dohotului. Evrei au fost cerut ca vânzarea acestora să fie slobodă, ceea ce li s'a admis, găsindu-se şi hrisoavele Mânăstirei, fără drept a impune taxă asupra acestora. Antreprenorul acestora rămânându-i marfă, evreii s'au impotrivit a-i relua marfă rămasă, deci trebuia să intervie Vodă, spre a se curma pricina.

1) Narcis Creţulescu Arhivu, Ist. Măturilor Române, Tom. X, Cap. 9 p. 221,

lață copie :

1) **Carta Visteriei pentru păcură și dohot**

Visteria către cinstită Ispravnicie ținutului Neamț

Prin Jalobă ce au dat către M. S. Vodă, Vechilii M-tirei Neamțului, au făcut arătare că după o alcătuire ce au făcut în toamna trecută în vânzarea păcurei și al dohotului din Târgu Neamțului, — acel ce s'au învoit cu M-tire de au cumpărat venitul acesta, cumpărând dela târgoveți păcura și dohotul ce au avut ei spre a'l mai precupi, — după Jalbă ce au dat în urmă *Jidovii* târgoveți din acel târg, cerând a fi slobodă vânzarea acestora, ceretându-se hrisovele Mânăstirei și văzându-se că nu sunt oprîți târgoveții la vânzarea acestora și dându-se jeluitorilor târgoveți luminata carta Gospod la mână și slobozenia, aceasta; am fost oprit acel cumpărător a venitului acestuia, rămîind cu o sumă de dohot și păcură care lui nefiindu-i trebuitoare s'au întors cu pretenție asupra Mânăstirei, cerând 1600 lei, pentru ca: e pricină jeluitori părinți cerând punerea la cale, se scrie Dv. ca să chemați pe acel cumpărător precum și pe *Jidovii târgoveți*, și întru înfătoșare ce vor avea înaintea Dv, pe câtă păcură și dohot, veți dovedi că au luat numiul de la câștit, să le faceți cu cuvântul a înțelege *Jidovii târgoveți* cu sunt datorii a primi marfa lor înapoi, întorcând prețul ce au luat dela dânsul. Și să puneți la cale ac'o spre a nu mai jelui.—1827 iulie 3.

Iscălit *Sturza Vel Logofăt.*

In anul 1855 găsim ca antreprenor al căsăpiilor (sahanaua) târgului pe unul Moise Itic Casap iar al piteriilor pe unul Moise Mehel, care le ținu aproape 40 ani în antrepriză dela sfânta Mânăstire.

Iată o quitanță de ale antreprenorilor Mânâstirei :

1) Adeverință

Lei 1500, adică una mie cinci sute lei s'au primit în camera Mîstirei Neamțu, de la antreprenorul Moise Ițic, pe două cășturi ; — a sf. Gheorghe și a sf. Dimitre anul următor una mie opt sute cinci zeci și cinci, pentru saba-naua din târgu Neamțu și spre știință s'au dat aceasta

(ss) *Gherasim Monach.* — 1855 Noembre 2.

2) Adeverință

2000 adevă două mii lei cursul pieței am primit la casa sfatului orășănesc din Neamț, proșfaraua de la lumă nările de său, prin D-l antreprenor Moise Ițic, pentru un an de zile după contract, început la 26 Oct, anul content și sfârșindu se la asemenea lună și zi, anul curent, pentru care am dat aceasta.

Casier *Lazu*, — (L. S.) No. 1336. — 1857 Dek. 8,

Tot în anul 1857 se ivește o pricină p. ntru căsăpiile Mânâstirei, așa că Ministeriul din lăuntru a dat cuvenita deslegare.

Antreprenorii fiind Moise Ițic Casap și Mendel sin Michel.
Iată copia :

Ordinul Ministeriului în afacerea antreprenorului căsăpiilor.

3) MINISTERIUL DIN NĂUNTRU

Sfatulul din Neamț!

Antreprenorul căsăpiilor din acel târg prin Jaloba ce au dat Ministeriului, arată că antreprenorul ce ține cau-nul de căsăpie a proprietăței pe anul viitor 1858 lar pri-

1) Actul original este în posesia mea.

2) Idem.

3) Idem.

cînu mai multe șicanuri păgubitoare antreprizii, și se roagă că așa precum în mai mulți ani de arîndul, el au ținut asemenea trunchiuri plătind pros foroua cuvenită proprietății fără ca să pricinuiască vre'o păgubire posesorului apoi să se lasă tot asupra lui și acest tritu. În asemenea privire Ministeriul s'rie sfatului că de vreme ce numitul se îndămorește a răspunde prosforoua cuvenită proprietății pentru acest trit să-l împuternicească la stăpînire acelu trunchiu. Cu învoirea proprietății.

Semnat : *Ministru din Lăuntru.* — Ad. Interim (*Indiscifr.*)
Șef secției (*Indiscifr.*) — Secția Inteia. — No. 21104.

1857 Octombrie în 10 zile,

În anii 1858, 1859 și 1860 constat că antreprenorul Mănăstirei pentru căsăpie și munjerie pe Moise Ițic. (Părintele lui Rudolf Ferester)

Cu alte cuvinte toate veniturile ce avea sfânta Mănăstire în târgu Neamțului, erau date în antrepriza evreilor. Tot astfel s'au urmat și după ce târgul a trecut și devenit urbia municipală a guvernului.

Iată două adevăruri de ale antreprenorilor :

1) Adevăruri

Lei 1500, adică una mie cinci sute lei s'au primit în camera Sfintei Monastiri Neamțu dela D-lui antreprenor Moisa Ițic, cășturile pe anul întreg următor. una mie opt sute cinci zeci și opt pâna la 1859 chiria saxonaki din târgu Neamțul.

De acărora primire s'au dat această adevăruri și reștiință cu iscălitura și peceta Monastirei.

1858 Decembrie 3 zile.

(ss) *Cămărașanu Sofronie Monach.* No. 109 [L. S.]

1) Actul original este în posesia mea cumpărat la d-l Rudolf Ferester. Moise Ițic a fost părintele D-sale, a cărui părinți și bunici formează cea mai veche familie din acest târg. — Numită a Marii, despre care se amintește în cele mai vechi documente de aci.

Adeverință

Stat orășănesc Neamț. 4605 lei a lecă patru mi șease sute cinci lei cursul pieței s'au primit de la Jidov Antreprenorul orașului câștul l din anul curent, pentru care i se dă aceasta din partea subscrisului,

Semnat Casier, (*Ind scifrabil*)

(L. S.) No. 1316.--Anul 1858 Dek 31.

În anul 1840 constatăm următoarele antreprize: *Jidovul Herșcu Moscovici* din Neamț, ținătorul căsăpiilor și a mungețiilor târgului. (Vezi Adm. Financiară Neamț No. 77 din 1840 posesia mea).

Tot în acest an găsim pe *Jidovul Leiba Novac* (tot acel dosar). Pe *Leiba Bolocan, Avram sin Marcu, Lupu Urtic* (acelaș dosar).

Găsim pe *Leiba sin Lupu Segal* și *David sin Ițic Katz* au luat oțcupul pităriilor, asemenea și *Avr. Rubin* 1847. (Vezi Buletinul oficial Iași 1847 No. 90).

M-tirea Neamț a dat un oțcup pe 3 ani înbezmânuierea cerii din Trg-Neamț unui Jidov. (Vezi Buletinul oficial XV No 26 Anul 1847).

Tot în acest an s'a întărit hrisovul lui Ioan Sandu Sturza V. V. din 15 Martie 1823 dat M-tirei Neamțului, pentru chipul cum urmează a primi venitul târgului Neamț dela târgoveți. (Vezi Buletin oficial XV No 90 Iași 1847).

În anul 1858 *Moise Mechel* a ținut piteriile mulți ani. (Vezi Bulet. oficial No. 703 din 1858).

Iosub Rotoșeanu a ținut pităriile, căsăpiile și mungețiile. (Vezi Monitor oficial No 59 din 1859).

Moise Ițic a ținut mulți ani căsăpiile târgului dela M-tirea Neamțului. (Posed multe adeverințe originale ale M-tirei.)

Eratul cântăritului a fost ținut de *Haim Catar*, apoi de *Buium sin Lupu, Mendel Fatel, Haim sin Strul, Mendel Bacal* și *Avram sin David*. (Anii 1860 1866).

Eratul cântarului și perceperei pentru orice mărfuri

ce intrau sau eșeau din târg 50 para de 100 oacă marfă și 30 para de 100 oacă sare și tărăță, ținut de antreprenorii de mai sus.

De asemenea reposatul S. Waserman din Trg.-Neamț era antreprenorul deligențelor: Trg.-Neamț-Pășcani, Faliuceni și Piatra etc.

Se menționează că Iosef Bolocan de acolo era furnizorul sfintelor M-tiri Neamț și Secul etc., furnizând tot felul de alimente și băuturi. (Anii 1840-1869).

În anul 1864 eratul tutunului de țară, oțcup de bere, țuică și drojdii de bere au ținut Șloim sin Alter și Gavril Weiselberg.

Fiind vorba aici de antreprize, deci dau copia adresei Depart. de Finans către Adm. Financiară Neamț, pentru antrepriza taxei evreiești din Trg. Neamț ținută în antrepriză de Vornicul Vasile Rosseti.

DEPARTAMENTUL DE FINANS

1) Cătră Administrație Ținutului Neamțu

În privire că D. lui Logofat Ștefan Catargiu au sigurisit pe fiscu cu fondosul moșiei Tupilați din ținutu Romanului pentru oțcopul taxiei Nației evreiești din târgu Neamțului, luată în antrepriză de către reposatul acum Vornic Vasile Roset în locul închizeșiei făculă de Dumnaei Comisă Zamfira Roset, privinde pe D. ei toată respundere la întâmplare de necurmare plăței căștului, sau că n'ar ține condițiile contractului, apoi se face cunoscut acei Adm. spre știință și cunoașterea D. lui Logofat de antrepriză asupra acei taxe—în locul ofiției contractărei.

Ș. f. Depart. {
« secției { *Indiscifr.*

Secesia I

No. 426

1854 Genar 25 zile

1) Adm. Neamțu. Dosarul No. 1, Anul 1854 intitulat: Dosarul taxei 1854. Posesia mea.

XXIV) Industria-Meserii

Ramura de căpătenie a activității evreilor din acest târg este negoțul, dar ei se îndeletnicesc asemenea și cu industria națională și cu meseriile de tot felul, precum și cu alte profesii. Mai toate meseriile sunt în mânele evreilor iar comerțul exclusiv în mâna lor.

Industria rachiului mai cu seamă din vechime era una din principalele produșii ale târgului care se practica de evreii localnici.

În actul din anul 7283 (1775) Oct. 26 găsim pe unul lăncu Jidovul cel Roș, care și-a făcut velnișă în Dumbrava, pe locul târgului Neamț.

Iată copia Zapisului :

1) Zapisul

lui lăncu Jidovul cel Roș de au făcut velnișă Leat 1775

Ade ă eu lăncu Jidovul cel Roș ot târgul Neamțul, făcut am Zapisul meu la mâna sfinției sale Părintelui Varlaam, egumen Sft. Mânăstiri Neamțul, să se știe că m'am rugat de m'am lăsat de mi am făcut velnișă în Dumbrava pe locul târgului Neamțului, însă cu aceasta tocmeală ca să dau tot anul câte zece lei la Sft. Mânăstire și anul să porceagă de când va porni velnișă iar de s'ar tâmpla a nu mă ține de cuvânt să aibă a împlini dela mine pe tot anul câte zece lei—și pentru credință m'am iscălit jidovește.—Leat 1775 (7283) Oct. 26.

Iscălit lăncu Jidovul cel Roș.

În Jalba starețului la Vodă, pentru velnișele din Trg. Neamț, care au cuprins mai mult de jumătate din târg, cerând ca binalele să treacă în posesia Mânăstirei, fiindcă velnișerii se opun plății bezmenului, găsim pe Jidovi ca atare.

Iată copia Jalbei ;

1) Jalba

Starețului la Vodă pentru velnițele din Trg.-Neamț.

Resoluția lui Vodă : Logofeția D. eptăței se va îndrepta Jaloba aceasta după cuviință spre a-i se hotărâ după pravila din 23 Aug. 1837 No. 3046, (L. P.).

Prea Înălțate Doamne,

Pe moșia târgului Neamț, proprietatea acestei Mănăstiri, s'au făcut un număr de velnițe atât de către creștini cât și de către *Jidovi*, cu documenturi cuprinzătoare ca să plătească pe fiște care an bezmenul după luminatul hrisoave ce are Mănăstirea ; — în care hrisoave se glăsuiește, că toți acei ce vor avea binale să aibă ada pe tot anul de ușă câte una oacă ceară, care de sine se înțelege că acest bezmen este al locului, însă ei pentru bezmenul cuvenit Mănăstirei, nici cu un chip nu se supun a plăti, decât pe vreme cât lucrează velnițele, plătesc căldăritul după cum se pot învoi cu posesorii moșiei etc.

Al Înălțimei Voastre smerit și prea plecat împreună cu tot soborul : Mardare Arhimandrit și starețul Mănăstirei Neamț și Seculului,

1837 August 16 No. 437 (L. S.).

2) Intr'un Zapis din acest târg al lui Postolache cu Ștefan Romptă și Erei Toder Zabrustură din anul 7261 (1753), se constată că aceștia vând lui Iacob Jidovul jumătate de moară din târg.

3) În zapisul din 14 Octombrie 1803, se constată că Jidovul Iosub Argintar vinde lui Mafei partea sa de moară cu 110 lei.

1) Crețulescu Arhivu, Ist. Măntirelor Române Tom, X Cap. 86 p. 231.

2) Vezi actul Tom. II p. 309.

3) Vezi Narcis Crețulescu Istoria Măntirelor Române, Tom, X Cap. 47 No. 2 pag. 179.

1) In Hrisovul lui Vodă Mihai Stuză din 10 Martie 1839, se constată procesul avut între M-tirea Neamțului cu Jidovul Burech a Marii pentru o moară din târg

2) In copia dată de Jidovul Mehel Leșanu către Mitropolie asupra Mânăstirei pentru un loc de moară, se constată că toate morile din târg erau a evreilor. 1830.

3) In jurna'ul Judecătoriei Neamț, din 1836 se constată pricina între M-tire cu Mișel luster pentru un loc de velniță.

4) In Zapisul Jidovului Șmiel sin Nute cu frații lui, se constată pricina cu Avram sin Șachne pentru un loc de velniță.

5) In Zapisul Jidovului Iancu Roș se constată pricină pentru o velniță în târg la anul 7283 Oct. 26.

6) In îns risul Jidovul Beiniș, se constată pricina adevătată a unei velnițe. Anul 1782 Genar 6.

7) In cele 17 hârtii, felurite corospondențe ce-a avut M-tirea cu Jidovul Burech a Marii pentru o moară, anul 1782, se constată că această pricină s'a curmat cu Hrisov Domnesc din 1828 Martie 10 No. 34 opis No. 587.

Evrei velnițeri în acest veac au fost mai vechi: Motel Feighes, Iankel Avrum Feighes, Haskel Răgușitul, Iosel Diner, Meșel luster, Meir Tupilațer, Berel Keșoles, Zamvel Meșels, Mendel Moșoles, Leibale Kaloșkiver, Șapse Tupilațer, Duved Beir, Leizer Reighenstreich, Leiba Buingiu, Meir Urtic (1872) etc.

Velnițele erau în târg, apoi le-au alungat în lună aproape de fabrica de postav a nemuritorului M. Kogalniceanu.

In anul 1855 Departamentul de Finans către Adm. de Neamț arată că Starostele breslei Croitorilor din Neamț este conformată de Departament.

1) Narcis Crețulescu Arhimandrit, Ist. M-tirilor Române Vol. VIII No. 587 pag. 50.

2) Idem Vol. VIII No. 856, anul 1830 pag. 64.

3) Idem No. 882 p. 65.

4) Idem Tom. VIII No. 735 din 26 Dec. 1832 pag. 58.

5) Idem Tom VIII No. 681 an. 7282 p. 56.

6) Idem Tom. VIII No. 705 din 1781 Genar 6 p. 57.

7) Idem No. 708 din 1782 Iulie 26 p. 57.

Iată copia :

DEPARTAMENTUL DE FINANS

Secția I

No. 3811

An. 1855 luna Iunie 20

lassii

¹ *Administrației de Neamțu*

Inscrisul pentru alegerea Starostilui Breslii Croitorilor Jidovi din *tirgu Noamțu* numit Moise Leib sin Haim, primindu să la Depart. cu raportul acci Administr. sub No. 7620 și după observația ce i sau facut găsindu-să conform cu așezământul sau oprit spre păstrare, iar pe numitul întărindu-să de Staroste pe răspunderda breslei alegătoare se face cunoscut Adm. spre știință și regulă.

Subscris, Șef Departamentului *P. Maurogheni*.

Subscris, Șef secției, (*Indiscifr.*).

In revista «Asachi» de aci An. III 1880 No. 4 se constată că comerțul de vite, oi, piei, oloi, ceară, brânză, lână, suman etc. se practică din vechime de către evrei. Abr. Itic, Moise Calman (fabrici de oloi), Strul Burich Londrik, Calmen Bergman, Ben. Sigler (fabrici de suman), Alter Saponar (fabrică de săpun), Ignatz Wasserman (fabrică de bere), Iosub O'ar (fabrică de oale), Burich Iosel Winer (fabrică de cărămidă), Ioil Garber, Dav. Calmanovici, Zümer Iankel Rones (fabrici de piele), Aron Frister (moară), Michel luster și Herș Rapaport făcea export de vite în alte țări.

Pentru comerțul din timpul primului monopol (1857-1869) constatăm că în Foaia de mezat al eratului de tutun din Neamț, anul 1864 se constată că debitanți au fost : Avr. Balan, Iancu Zalman, Iancu David, Lupu sin Herșcu, Hoisie Flandra, Avr. Calman, Haim Burich și Moise Mechel.

1) Adm. Financ. Neamț. Dosarul taxei No. 16 An. 1855. Posesia mea,

Iată copia telegramei din 1868 relativ de achitarea debitului de niște debitanți din Trg. Neamț:

STAȚIA PIATRA

TELEGRAMA

Galați în 17/II 1868 — ore 2 min. 55 amiază.

Piatra în 18/II 1868 — « 11 » 15 »

No. 9

¹¹ *D. Șef Depozitului* $\frac{\text{Neamțu}}{\text{Piatra}}$

Avram Balan, lancu David, lancu Zalman, Lupu Herșcu au achitat debitul pe mai multe luni aicea.

Scmnat Șef Depozitului, *Dimescu*.

M-trea Neamțului își avea foarte multe vite care treptat se vindcau prin licitație cu aprobarea Ministeriului Finanselor și de Onor Prefectura locală.

Iată copia unei asemenea licitații admisă asupra lui Herș Rapaport și Mendel sin David din anul 1865:

Principatele Unite Române

Piatra 1865

PREFECTURA JUDEȚULU NEAMȚU

No. 9375

2) *DOMNULE CASIER*,

«Resultatul licitației vitelor *M tirei Neamțu*, aprobându-se de Ministeriul Finanselor prin telegrama No. 29287, am onoare a vă face cunoscut ca să încasați dela cumpărătoriu suma de 40664 lei.

Veți bine-voi a anunsa pe Prefectura spre a se putea da ordin convenit pentru eliberarea vitelor. Avându-se avizul Ministeriului împreună cu formalitățile mezatului».

p. Prefect *Burchi*

p. Director *D. V. Valcenschi*.

1) Adm. Financ. Neamțu, Dosarul No. 5 An. 1868, Tutun Mijlocirilor spre executarea debitanților la facerea debitului la care sunt obligați. Posesia mea.

2) Comitet perm. Jud. Neamț Dosar No. 67 I, II 1865, Corospondențe ținute cu Prefectura pentru vânzarea averilor Mânăstirești, Posesia mea.

XXV) Mitricele sau starea civilă

Mitricile au fost purtate de Kahali, dând raporturi mitrice cu iscăliturile Kahalilor și cu peceta Comunității care purta următoarea inscripție: «Sfatul Comunității Evreiești din Neamț 1859». Raporturile date de Kahali erau din registrul dat lor de guvern, erau întărite de Poliție. Raporturile erau date pentru născuți, căsătoriți și morți în fiecare lună.

Kahalii de atunci au fost Moise Haim, Mordche ben Litman și Moise Mechel. (Dos. Adm Financiară Neamț No 67 anul 1857), posesia mea,

Departamentul cultelor etc. către Ispravnicia Neamț, înștiințează că a primit dela obștea evreilor târgului Neamț cerere a li se da hârtie necesară pentru formarea registrelor mitrice.

Iată copia:

PRINCIPATELE UNITE

Moldova și Țeară Românească

Ministeriul Moldovei

Departamentul de Culturi și Instrucțiune Publică

Secția II

No. 904

1860 Februar 3

Iassii

1) Cătră Ispravnicia Districtului Neamț

În urmarea suplici ce sau primit la 2 a curentei dela obștea evreilor târgului *Neamțului* cu cerere de ai se da una sulă coale hârtie tipărită pentru scrisoarea actelor mitrice etc.

Ministru Cultelor *D. M. Alexandrescu.*

Șeful secției (*Indiscifr.*)

1) Adm. Financiară Neamț. Dosarul No. 15 An. 1857 Iniințarea mitricilor de născuți, căsătoriți și morți a confesiilor catolice, protestanți, lipoveni și evrei, Posesia mea,

Iată și adresa Poliției Neamț către Kahalii de acolo :

POLIȚIA ORAȘULUI NEMȚU

Către Kachalii Nației Evreiești a acestui oraș

Spre mai bună D lor Voastre lămurire de cuprinderea oficiilor Ținutalei Adm. No. 2544 și 3161 motivate duple a Depart. Cultului și al Instr. publice No. 1074, atingătoare pentru actele mitrice de născuți, căsătoriți și morți, ce vor urma între Comunitate acei nație, cu începere de la 1 iu a trecutului luni Genarie, anul curgător și înainte, fără cea mai mică scăpare din vedere a vre'un nume; alăturându vișă aice în tocmai copie de pe citatele officii, vi se pune îndatorire spre întocmai urmare cu ținere acestor mitrice atât pen ru evrei născuți, căsătoriți și morți din cuprinsul orașului, cât și pentru cei șezători prin sate de pe afară în alte locuri de pe colă, a căror născuți, căsătoriți și morți sunt uniți aice în târg. Și la sfârșitul fie căruia an, a trădat Poliției asemenea table duplicate scrisă cu cea mai mare curățenie în dialectul Moldovinesc, spre a le comunica și la Administrație conform ro-tirei sus numeratei officii.

Alăturându vișă și formular de chipul cum urmează a se ține această mitrică; -- însă cheltueala facerei tablelor tipărite privind pe obștea,

Urmează Îscălitura Polițaiului (*Indiscifr.*)

Secretar (*Indiscifr.*)

No. 577

1857 April 10

1) Actul original anexat la Condicta Mitricilor pe anul 1861 este în posesia n ea.

Iată și adresa Prefecturii Neamț către Epitropii din Neamț, cerându-le tablele mitrice:

Prefectura cere Epitr. Comunit. Isr. din Trg.-Neamț tablou de născuți, căsătoriți și morți pe anul 1859.

PREFECTURA DE NEAMȚU

1861 Martie 5

No. 3959

1) Domnilor Membrii

Din îndemnul oficii Domnului Ministru de Interne No. 5924, vă invit ca grabnic să-mi transmiteți un extractu general pentru toți născuții, căsătoriții și morții de religia Dv. din acel oraș, pe tot anul 1859, cu cifre foarte exacte.

Primiți Domnilor încredințarea consider mele.
Iscălitura Pref. (*Indiscifr*).

D-sale

D-ilor Membrii Epitropiei Comunității Isr. din orașul Neamțu.

Pe raportul condicei mitricilor este stampila mare cu inscripția: Marca Moldovei în centru iar împrejur cuvintele: Principatul Unite 1861 Epitropia Comunității Evreiești din Trg. Neamț.

XXVI) Uniunea Evreilor Pământeni în Trg.-Neamț

Cei naturalizați de aci au fost: Dr. Moscovici, Iziel Cohn farmacist, Herș Rapaport și Michel Luster de aci.

Uniunea Evreilor Pământeni de aci, în anul 1912 a fost aci sub președ. Dr. Feighenbaum, vice preș. Isac Abramovici, Secretar M. Strulovici, Casier L. M. Natanson, iar membri: Martin Goldschmid, S. Beck, Abr. Abramovici, L. Stern D. L. Schneiberg, S. Rubinstein Carol Rubinstein, lancu Fritz și H. Weis

1) Originalul este în posesia mea.

În lista liberală figurează d-l B. Froim, U. Axelrad și dentistul Carol Zosmer. D-l Zosmer figurează și ca ajutor de Primar (1926).

În lista averescană figurează d-l Leon Solomon, A. Iancovici și Jean Wasserman 1926.

În anul 1926 s'a constituit în sala Primăriei un comitet pentru construirea liniei Pașcani-Neamț. În lista inițiatorilor figurează C. Zosmer și I. Marcovici.

În anul 1915 Uniunea Evreilor Pământeni de aci prin președintele ei Dr. Rosenfeld au convocat o mare întrunire în sinagoga mare, la care au vorbit Dr. Rosenfeld și Barbu Lăzăreanu reprezent. U. E. P. vorbind de nepăsarea și lipsa de interes pentru această organizare indispensabilă a U. E. P. A doua zi s'a ales următorul comitet : Dr. Rosenfeld, Moses Schor, Carol Rubinștein, Carol Zosmer, Lupu Davidovici, Simon Wasserman. (Ziar Infrățirea III No. 28).

„Uniunea femeilor Israelite“ a fiata la secțiunea locală a U. E. P. numără peste 100 membri s'a ales următorul comitet : D-nele Maria Weisman (președ. de onoare), Clara Dr. Rosenfeld (președ. activă), Sofia Natanshon, Rașel Goldschmid, Pepi Stein, Jenny Grünberg Cracoanu, Rapaport, Stahalberg, Dermer, Beer, Sara Ferester, Iancovici și Reichman.—1915,

În anul următor, acest comitet a serbat un reveion și bal splendid în scop filantropic, reușind pe deplin (Infrățirea IV No. 3).

În anul 1926 la alegerea dela Primărie a fost ales ca Primar d C. Nădejde iar d-l Carol Zosmer ca ajutor (Reformatorul VIII No. 406).

XXVII) Culturale

În anul 1925 a avut loc o șezătoare literară organizată de clubul de lectură Zionistă, al cărui presedinte este d-l Carol Zosmer.

În 31 Ianuarie 1926 s'au împlinit 15 ani de la fondarea cescului de lectură dându-se un mare banchet festival.

În 20 August 1927 s'a dat un splendid bal organizat de studenții evrei de aci, cu care ocazie s'a ales pe d-l Emil

Schäcter, în calitate de membru al cercului regional studentesc de aici. În 5 Septembrie același an studentul Iacob Bacal de la soc. „Maccaby“ a ținut o conferință în localul școlii de aici. La 17 Septembrie tot același an a avut loc în sala de conferințe un festival dat de „Hașomer Hazair“ sub conducerea Șomerilor.

XXVIII) Evrei marcanți și talentați

I

Dintre evreii marcanți din localitate putem cita pe: *Berel Potocnic* (1820-1844) moșier, comerciant foarte mare și foarte bogat, cu mare trecere la Vodă și boeri.

Starostele Iosef Bolocan, înțelept și șagatnic, cu mare vază la M-tirea Neamț, la M Kogălniceanu, Ghica etc. (A jucat rol mare între anii 1816-1850).

Alter Cracuaner (1848-1874) moșier, cult și foarte înțelept).

Moise Șimen Leib (1834-1882) cult și foarte bogat.

Șmiel Pascal (1840-1877) cult, moșier și înțelept.

Moisă Mehel (idem).

Ițic Văleanu bogat cu mare vază.

Chaskel Răgușitul, bogat rutinat și cu mare vază

Haim Burech Rapaport bogat și cu vază.

Moise Iosel Lungu idem bogat și cu vază, cult și înțelept

Kirschenbaum foarte cult și mare comerciant.

II

Dintre talentați moderni distingem pe *Dr. Văleanu* medic secundar al spitalului Sf. Spiridon cum și medic diriginte al băilor Oglinzi, azi la Focșani.

M. Lupescu Diplomat la facultatea din Paris, avocat.

Dr. Moscovici Uziel (farmacist), *Dr. Theofil Wechsler*.

III

Froim Mechel Chazanul cult, talent muzical extraordinar, autor mai multor cărți Hebraice.

În anul 1916 din inițiativa d-lui Dr. Comaniță, medic primar al spitalului local s'a pus bazele sindicatului medical (scop apărarea intereselor medicale de aici). Din acest sindicat a făcut parte d-l Dr. Feighenbaum și Dr. Rosenfeld.

XXIX) Premii

În Decembrie 1927 la Prefectura Jud. Neamț, s'a distribuit premiul de 25.000 lei celor care au prins banda Agafiței și Niculiță.

Între cei răsplătiți au fost și tânărul *Mendel Zingher* și *Leibiș Goldstein* cu câte 1000 lei.

XXX) Felurite

Comitetul Permanent Jud. Neamț în ședința II-a din 6 Martie 1865 No. 1516, cu un original, Suplica a 2 evrei din Urba Neamț prin care ar fi că Primăria acei Urbe nu ar fi revocat taxa pusă pe portul evreesc așa dară decide că această dare fiind desaprobată, rămâne de știință și nulă.

Ședința XVIII din 3 Iunie 1865 Suplica aparte din obștea Israeliteană din Neamț, tânguesc contra Primăriei pentru taxa de 4 p pusă asupra fie cărui ocă var, comitetul regulează a se avea în vedere la altă ședință. (Vezi Dosarul Comitet Permanent No. 48 Anul 1865 posesia mea).

În anul 1884 medicul orașului puse taxă asupra morților evrei, dar Consiliul Co unal la destituit (Fraternitatea VI No. 2 Anul 1884).

Tot în acest an s'a fondat în Trg.-Neamț soc. „Ștefan cel Mare“ contra evreilor.

Tot în acest an Polichroniade ținu conferințe contra evreilor în sala Primăriei și a format club economic.

În anul 1915 s'a înființat în Neamț soc. „Ajutorul răniților“ și filiala „Crucea Roșie a României“ exclusând pe evrei. (Informatorul din 11 Oct. 1915).

În anul 1919 prin intervenția D-lor P. Iuster și Carol Weinberg din Piatra-N. la Prefect și Colonelul Creceanu s'a distrus Ordonanța Primarului de acolo, jignitoare pentru evrei de acolo. (Fabricarea pâinei și vindere cu cartele (Informatorul VI No. 282).

Populația evreiască din Neamț fiind alarmată că școala Isr. Română nu prea este frecventată de copiii evrei din care cauză merge regres, s'a hotărât a se face propagandă pentru școală, alegându-se un comitet școlar alcătuit din

D-nii Leon Stein, Bercu Froim dentist, Carol Zosmer, H. Grecescu, Uș r Axelrad, Sloimă Cerbu, Avram Goldenberg, Mircea Ștein, Rubin Ghelberg.

În anul 1862 onor Prefectura Neamț intervine la Casieria locală a ușura dările a 67 evrei săraci din Tg.-Neamț, arătând că a raportat și Ministeriului. Iată adresa Prefecturii către Casierie :

ROMANIA

1862 Ghenar 29 zile

PREFECTURA
Distr. NEAMȚU
No. 2011

Domnule Casier,

1) În Considerații că un No. de 67 Evrei însemnați în alăturata listă din Târgul Neamțului, după toate măsurile luate îndestul de aspre pentru împlinirea dărilor ce figurează asupra lor de la 1 Genar 860 până astăzi, nu au stat puțință a să scoate bani, din cauza tristei lor poziții și sărăcirii, din care sânt cuprinși încât unii sânt lipsiți și de zilnica hrană.

Vă poftesc Domnule Casier ca să regulați cele convenite în privire că Prefectura au raportat Ministerului cu mijlocire a regula ușurarea numiților de dare în privire tristei lor poziții. Primiți etc.

Iscăliturile (*Indiscifr.*)

D-sale

omnului Casier Distr. Neamțu.

1) Dosar No. 19/1862 Reclamațiilor Kahalilor Evreiești din Neamțu pentru scăderea din contribuție și patente pe anul 1862. Acest dosar este în posesia mea.

In anul 1865 Primăria de Neamț nu se conformă ordonanței Domnești în privința Cântarului, deci și negustorii evrei reclamă Comitetului permanent. Iată reclamația :

Neamțu 1865 April 19

Domnilor Membri,

1) Prin Monitorul Oficial No. 53 se publică ordonanța Domnească că darea cântăritului numai atunci se poate lua când nu ar fi înțelegerea între vânzători și cumpărători și nici cum în altfel. Primăria acestei Urbe nici cum voește a aplica asemenea ordonanță asupra iește cărui marfă ci numai face restălmăciri mai mult și au regulat aplicarea ordonanței numai asupra țărăței și sarei, lucru ce este contra ordonanței Domnești și a noastră mare obijduirea, ba au făcut și ordin că nu slobode afară din barieră și marfa care nu trebuie a se cântări ci cu silă face de a se cântări, cu totul contra legilor; Propuind Primăria că are încuviințarea Dv. Deci ne vedem nevoiți noi comersanți de a reclama Dv. cu mijlocirea de a se aplica ordonanță Domnească fără alte restălmăciri²⁾.

Urmează 66 iscălituri evreești.

In anul 1925 Evreii din Neamț înaintează Prefecturii plângerea, se frământă tulburări prin manifeste incendiare și feroce. Rog a se lua măsuri drastice.

Semnat *Dr. Feighenbaum, Bernard Froim, S. Beck, Leon Stern* farmacist, *Ușer Axelrad, A. Goldenberg* (Reformatorul VII No. 343.)

Copia declarațiunei Eruditului Arhireu Narcis Crețulescu dată d-lui Iosef Kaufman autorul acestei Cronice :

1) Comitet permanent Jud. Neamț. Dosar No. 143 An. 1864 Eratul Cântărire din urba Neamțu, Posesia mea.

2) Comitetul permanent ordonă Primăriei Neamț No. 257 a se conforma ordonanței Domnești și a aplica legea după cererea obștei făcută telegrafic No. 253 la 26 April și suplica de sus.

1) Declarațiune

Subscrisul arhireu la Monastirea Neamțului (Județul Neamț) Narcis Crețulescu Cronicar și istoric, am dat D-lui *Iosef Kaufman* cronicar din Piatra N. documentele mele (din colecția mea), relative la evreii din acest județ care le-au transcris în fața noastră, chiar aci în Mănăstire, spre a-i servi la opera D-sale: „Cronica Comunităților Israeite din județul Neamț“.

Pentru adevărarea subscriu :

Mănăstirea Neamț 10 Iulie anul 1902.
semnat † *Narcis Crețulescu*, Arhiereu

Copia declarațiunii dată D-lui Ios. Kaufman, autorul acestei Cronice:

Declarațiune

Noi subsemnații Isac Weisman din Tg.-Neamț și Iulius Goldenberg din Galați ambii studenți, declarăm că azi în ziua de 9/22 Iulie 1802 am secondat pe d-l *Iosef Kaufman Cronicar din Piatra-N.* pre care l'am ajutat a prescrie documente și acte prezentate D-sale (spre copiere) de eruditul istoric Prea Sfinția Sa Arhiepiscopul Narcis Crețulescu din Monastirea Neamțului, deci spre dovadă am scris și subscris autograf.

Monastirea Neamț 9/22 Iulie 1902.

semnați { *Isaac Weisman*
 { *Iulius Goldenberg*

Adresa :

Isaac Weisman student Tg.-Neamț,
Iulius Goldenberg „ Galați str. Petru-Rareș 4

1) În curs de aproape 20 ani am vizitat sînta monastire de mai multe ori cu scopul de a descoperi documente relative cronicei mele, ceea-ce am obținut, dar de astă dată am completat toate documentele necesare Cronicei mele, fiindu-mi date spre copiere de Prea Sfinția Sa cu cea mai mare amabilitate și iubire părintească ce-l caracterizează.

Omnipotentule creator, făcă-se voia ta, după rugămintea mea.
AMIN!

JOSEF KAUFMAN
CRONICARUL EVREILOR DIN ROMANIA
— PIATRA-MEAMȚ —

III

CRONICA

COMUNITAȚEI ISRAELITE

— DIN —

Târgul Buhuși

Tom. II

*Stimă și laudă D-lor Conrad Reis, și Lazăr
Margulius directorii fabricii de postav din
Buhuși, pentru săvârșirea faptelor caritabile
ce practică.*

Autorul

Numele, întemeierea, vechimea și istoricul Târgului Buhuși

Numele de *Buhuși* este pomenit în Letopisitele și cronicile României. Așa documentele Huromuzachi Vol. II partea a II-a pag. 415, povestește că în anul 1498 regele Litvaniei a trimis pe Buhuși Diaconul ca ambasador la Ștefan cel Mare. Idem vol. VI supl. I amintește de un diac Buhuși.

La 1683 Cronicile țării, amintesc pe hatmanul Buhuși, care a fost la Curtea lui Vodă Șerban Cantacuzin. Deci este evident că numele de Buhuși se trage de la stăpânii cari purtau acest nume. Stăpânii mai recentii ai acestui orașel au fost: Th. Buhuși, Anica Buhușoie, Al. Buhuși iar în timpul stăpânei *Catinca Buhușoie*, adică pe la anii 1823 — ea a înființat acest târgușor.

Cei dintâi evrei cu care s'a înființat acest târgușor au fost: Șloime Zetghersen, Copel Bodeșter, Herș Leib Orândar, Lupu Ungureanu, Sol. Roș, Lupu Cioră, David Blijșter, Moșke Nemțian, Zalmen Lipsan, Copel Gărlener, Șmil Ioil Lipcanu, Sirul Bențien și Moise Rahover (care se botează primind numele de Constantin).

Ultimii stăpâni ai acestui târgușor fură; Ioan Greceanu, Christodor Iksarch și apoi Eugeniu Alcaz. Evreii care fură întemeiatorii târgușorului, toți aceștia primiră un hrisov Gospod (Domnesc), prin care li se dete locuri pentru sinagogă, feredeu și cimitir precum și alte privilegii. Acest hrisov a ars în anul 1863, când a fost focul cel mare. Evreii conform hrisovului clădiră case și dughene, plătind proprietății după așezământul hrisovului; 2 lei vechi de stânjen față, — apoi pentru mărfuri: 30 parale de vadră vin, 1 leu și 5 par, de vadră rachiu, 12 par, de vânzarea unei vite, 14 par, de

jug. cu pâine iar pentru mărțâpie cât se puteau învoi. Cu toate că acest târgușor era Comună rurală până în anul 1921, totuși din vechime evreii locuitori au fost proprietari mai a întregului târgușor.

În anul 1850 Ieromonahul Gherasim din Bisericanii a vândut lui Meilich zet David două dughene din târgul Buhușoie cu 4500 lei, cu actul întărit de Judecătoria Neamț, sub No. 3076 acel an.

În anul 1862 s'au vândut casele și magaziile jidovului Bercu Copel din Târgul Buhuși, spre îndeștulara creditorilor prin foaia No. 258 al Judecătoriei Distr. Neamțu No. 5628. Cu alte cuvinte evreii de aci cumpărau și vindeau liber orice case și terenuri. În timpul cât acest orașel era comună rurală, evreii făceau strajă după rând, conrar plăteau la alții, care îi înlocuiau.

Acest târgușor se mai numea Budești Buhușoia și Bucureștii mici. Acest târgușor este situat la 35 Klm., depărtare de orașul Piatra-N. așezat fiind pe dealul cu același nume și are o populație de 4940 loc., dintre care 3560 români, 1580 evrei și 801 alte naționalități.

Evreii se îndeletnicesc cu comerțul, speculațiuni și industria manufactură.

În anul 1921 guvernul în urma intervenției parlamentarilor județului, orașelul Buhuși a fost transformat din comună rurală în urbană și în ziua de Duminică 8 Mai s'a sărbătorit eu mare pompă acest eveniment, la care au asistat d. Nicu Calmuschi prefectul Județului, d. n.ii deputați Colonel Calmuschi, Gh. Nicolau, George Lalu și Ernest Kirkulescu, toate notabilitățile și autoritățile întregului județ care au fost întâmpinați la barieră cu muzică și drapele, formând un impozant cortegiu care merse întâi la biserică unde s'a făcut serviciul divin, de aci cortegiul a mers la sinagogă, unde s'a oficiat de asemenea un Te-Deum și unde rabinul B. Roller a ținut un impozant discurs mulțumind guvernului în numele populației evreești etc.

Între oratorii evreii remarcăm pe D. n.ii *Conrad Reiss*, directorul tehnic al fabricii de postav din Buhuși, I. A. Borștein (fost ajutor de primar). Este de remarcat că pe actul comemorativ scris pe pergament făcut pentru păstrare eternă, sunt subscriși și mai mulți cetățeni evreii de aci.

Tot atunci s'a întocmit noua comisiune interimară compusă din 9 membri, în frunte cu d. Țipa și având 3 membri evrei, între care și d. Conrad Reis (directorul fabricii de postav de aci. Mai este de relevat că oaspeții au făcut apoi o vizită marelui rabin Friedman.

II

Sinagogile

Sinagogi în acest orașel este una singură făcută puțin mai târziu după întemeierea târgușărilor, cumpărându-se loc necesar de anexat la curtea sinagogei, de la preotul Axinte pentru suma de 90 lei. Astfel s'a clădit de cărămidă această sinagogă pe drumul Pietrei, costând 20.000 lei vechi, iar acoperământul era de șindrilă.

Pe la 1863 arzând sinagoga, i s'a făcut alt acoperiș tot de șindrilă, fu stricat de un teribil vânt și apoi iarăși prefăcut. Astăzi e o zidire potrivită, dar îi lipsesc multe mobile și ornamente. Aproape 200 de pioși fac acolo rugăciunile lor. / proape de sinagogă (șil) este și *Beth hamedreș sil* făcută în acelaș timp când s'a făcut sinagoga, din cărămidă cu acoperământ de șindrilă, astăzi însă este reformată.

Alte *Bet hamidrașim* sunt: *Das kleine bet hamedreș* aproape de sinagogă, întemeiat de Duved Velvel, (1840) cu a sa cheltueală. *Șnaderesche beshamedreș* întemeiat la 1879 în str. Bacăului, al breslei croitorilor.

Mai frumoasă însă este *Beth hamedreș al rabinului Friedman* (str. Romanului) în casa proprie, (*Deim Rebens Klaus*), care este o clădire vastă, uriașă și frumoasă, chiar în curtea rabinului.

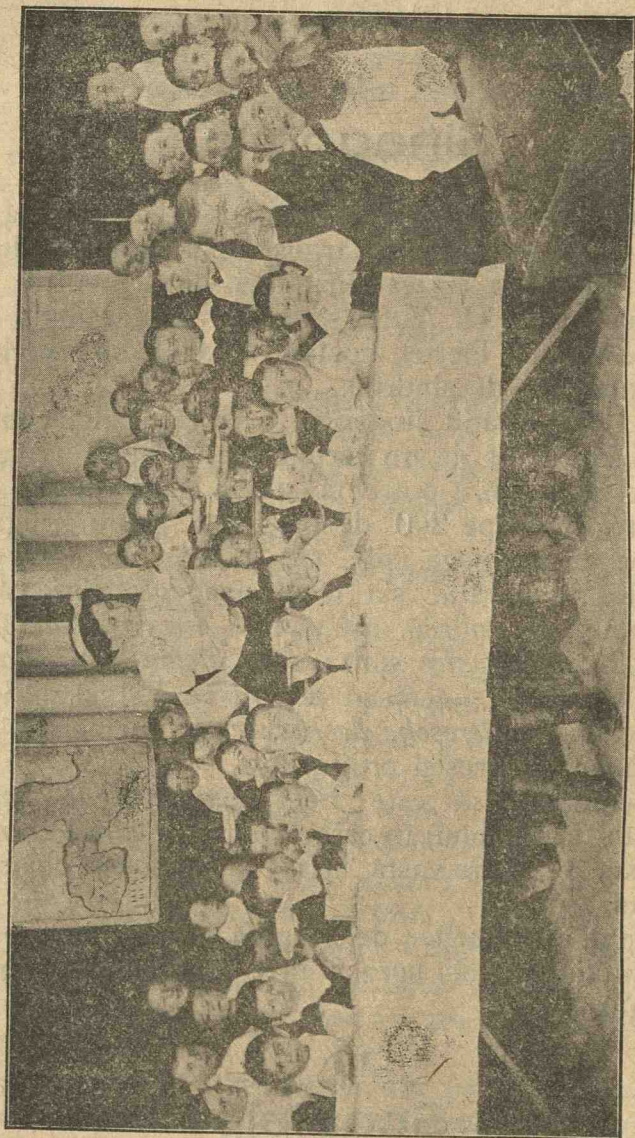
În timpul sărbătorilor de toamnă, o mulțime de străini adepții rabinului, vin aci spre a face rugăciunile în *Deim, rebens Klaus*.

III

Școalele

Școala (Talmud-thora) este aci de 80 de ani. Cel întâi gabai (efor îngrijitor) ai școalei talmud thora a fost Alter

Moșkes (Zeider). În ea frecventau 50 - 60 copii săraci instruiți de 2 institutori (melamdim). Afară de aceste mai existau 10 chedarim.

Cantina Școalei Israelite din Buhuși

La 15 April 1897 Comitetul cult. isr. și soc. „Beth-Hassefer” din localitate au înființat și deschis școala isr.

Română în localul propriu al Comunității, construit după planul inginerului șef al județului. Localul este destul de spațios și igienic, unde se predă Hebraica și Româna conform cerințelor Ministeriale.

În zilele de 12 și 14 April 1898 a avut loc primul examen, fiind de față Sub.-Prefectul, profesorii și profesoarele școlilor publice locale, rămânând pe deplin satisfăcuți de progresul elevilor.

La 19 April 1896 a avut loc împărțirea premiilor, când d. S. Gotfried, directorul școlii ținu un frumos discurs, arătând indispensabilitatea școlii și progresul ei. După împărțirea premiilor, cei premiați fură conduși acasă de public cu muzica în frunte. Înființarea acestei școli model, se datorește D lor Ad. Leventer, președintele Comunității și Ios. Segal, care au luptat pentru existența ei.

La 1892 și 1894 soc. damelor : „*Malbeș Neurim*“ dete baluri pentru îmbrăcarea copiilor săraci.

La 7 Ian. 1901 s'au împărțit la 20 copii săraci 20 per. ghete și 20 per. ciorapi, banii fiind strânși de d-nele Bertha Catner și W. Leventer.

La 12 Oct. 1902 d. Lazer Mechel cu concursul tinerilor L. A. Körner, Isidor Aronovici și al d-șoarelor Charlotte Gotfried, Mat. Reis, Cecilie Körner și Mat. Solomon, au dat un bal în folosul copiilor săraci din școală, căruia reușită a fost satisfăcător.

Școala este întreținută de Comunitate, din venitul gabelei etc.

În anul 1902 școlile de băieți și fete au fost subvenționate de „Je Wich Colonization Asociation“ (Egalitatea XIII 33).

IV

Baia Comunității

Feredeu sau baia Comunității, există aci de la începutul fondării orașelului prin Evrei. Ea este de zid și acoperit cu tablă. Ea s'a prefăcut și reparat de mai multe ori.

V

Cimitirul

Cimitirul Comunității există aci de aproape 100 ani, fiind dat de proprietarul târgului pentru acest scop, (Teodor Buhuș). Primul mort aci înhumat a fost Libe femeea lui Duved Horbaci.

Imprejur este închis cu gard de lemn. Căsuțe de zid sunt pe mormintele următoare; Rebețin *Reizel*, muma repos. rabin Ițole Friedman (fiica rabinului Don din Rusia), *Dvoirole* nora repos. rabin Ițole și fica rabinului Herșole Meșbes din Rusia, *Rib Ițole Friedman*. In aceste căsuțe ard totdeauna candelile.

In fața cimitirului este un Oil (casă mortuară) cu atenanșele necesare, toate de zid.

Păzitorul cimitirului a fost un rus trecut la judaism (se zice că a fost maior în armata rusă).

Decedații erau duși pe un pat împletit din odgoane ori din sfoară groasă. Majoritatea mormintelor au și țom și mațive de piatră ori de lemn.

Rabi Izrail Fridman fiul repos. rabin Ițole Friedman, se afiă și el înmormântat în acest cimitir.

Proseminarul Teologic „BETH ISRAEL“ din Buhuși

Acest seminarium teologic a fost aci înființat în anul 1908 de onor rabinii Mendel Friedman și David Twersky sub conducerea Rabinului Benzion Roller. Imediat după întemeierea lui s'a acătuit un comitet compus din d-nii Sim Orenștein, L. Ţwibroc, Iosef Herșcovici, Haim Moscovici, Iacob Abramovici al cărui scop a fost sprijinirea acestui seminarium.

Această școală fu frecventată de 49 băeți în etate de la 12 până la 18 ani. Comitetul lansa apeluri, deschise liste de subscripție etc. Acest seminarium avea autorizația onor Minister al Cultelor și Instrucțiunii publice, dată la 11 Iunie 1908 sub No, 33569.

Acest proseminar, avea multe lacune din cauza lipsei de fonduri, totuși era menit a împlini un gol adânc simțit de toți aceia cari de ani au văzut cu regret lipsa unui asemenea așezământ, unde tineretul nostru ar putea căpăta învățături serioase în Biblia, Talmud, Midras și literatura Hebraică.

למספרת נצח: מכאן תעודת
 מספר חובב של קורן קונים לשרא
 אם נאילי מי לי ?
 וכשאני לעצמי מה אני ?
 ואם לא אכשיו אמתני ?
 דלילי

AN DER GOLDENEN BYCHE DES
 JYDISCHEN NATIONALFONDES.

Dacă nu eu, cine atunci va îngriji
 de mine? și dacă voi îngriji numai
 de mine, ce sunt? și dacă nu acum,
 când oare?

HILEL

JYDISCHER NATIONALFOND

Rabinul Roller are meritul de a fi fondatorul acestui seminaru. Cei întâi bărbați cari au sprijinit această instituțiune prin subvențiuni sunt: I. Iosupovici (Ripiceni), H. H. Iosupovic; (Săveni), Dr. Emil Orenștein (Bacău), A. Weinrauch (Neamț), H. Calmanovici (Bacău), I. Orenștein

(Costișa), E. Spiegler (Costișa), L. Herșcovici (Miclăușeni), I. Spodheim (Roman), S. L. Gutman (București) etc.

Conform programului, elevii erau împărțiți în 3 secțiuni. Pe lângă subiectele Hebraice și românești elevii învățau și alte lucruri practice, totuși școala avea nevoie de organizarea sistematică și sub controlul unui comitet priceput, totuși era o instituțiune culturală indispensabilă, nefiind în tot vechiul Regat o atare Beth-Hamidraș sau leșiva, ca în Ungaria sau alte locuri.

Drept vorbind seminarul a fost fondat de rabinul Roller sub numele de: „*Or-hadaș li-b'nei Zion*“. Nu trecu mult și onor. Rabini Mendel Fridman & Comp. au înființat și D-lor un asemenea seminarium, din care cauză rabinul Roller a trebuit să le cedeze existența și conducerea acestei instituțiuni, dar care din cauza lipsei de fonduri a ținut câți-va ani și s'a dizolvat.

VI

Societăți

Soc. „Hahawas Israel”

Societăți în acest orașel, au fost următoarele: Prima societate fraternală, pentru susținerea bolnavilor și conducerea decedaților: „*Hahawas Israel*“ filiala celei din Piatra, înființată în anul 1880 al cărui comitet diriginte a fost: Leizer Sterinberg, Benjamin Wolf și Dav. Leib Wohl. Ea numără aproape 90 membrii, ținu 7 ani și se dizolvă.

Soc. „Bikur-choilim”

Înființată în anul 1882, sub președenția lui Strul Aron Siucher cu 60 membri. Scopul era a ajuta pe bolnavi săraci și de multe ori era împreună cu soc. Talmud-Thora numindu se soc.: „*Talmud-thora și Bikur choilim*“, lucrând pentru școala Talmud-thora și pentru ajutorarea săracilor.

Soc. Doamnelor : „Malbisch-Neurim“

Iniințată în anul 1890 sub președ. D-nei Emilie Körner. Soc. numără 40 membre. Scopul societății era a ajutara pe femei lehuze și sărace. Asemenea și îmbrăcarea copiilor săraci.

Soc. dete des baluri și felurite festivaluri pentru acest scop. Atare baluri s'au mai dat de către Comitete de inițiativă fie de dame ori de domnișoare. Așa în anii 1896 și 1897 un comitet compus din d-șoarele : Eleonora Reis, Ana Marcushon și Goldina Gardner au dat baluri cu obiecte de tombolă în folosul săracilor și îmbrăcarea copiilor sărmani.

Soc. „Or-Zion“

Soc. „Or-Zion“ iniințată în anul 1909 era pur Sionistă urmărind scopul sionist. Ea ținu 3 ani și apoi se disolvă.

Soc : „Keren Hayessod“

În marele comitet al acestei instituții format în anul 1921 figurează rabinul M. Fridman, rabin Benzion Roller, D-nii Conrad Reis și Leon Schwartz.

Soc. „Beth-Hassefer“

Iniințată în anul 1896, ea contribui foarte mult la iniințarea școalei Isr.-Română de astăzi.

Soc. „Drepturiie“ (secția)

Reiniințată la 10 Iulie 1887 din rezerviști. Ea fu reorganizată de d-nii Silberkertz (preș. rezerviștilor secția Drepturile din Bacău), și Jean L. Segaly (membru în Consiliul Central.

Soc. „B'nei Zion“

Sub președ. D-lui Moritz Reis. Ea s'a iniințat la 1899, numărând 50 membrii.

Soc. „B'nos Zion“ (Roza Helman)

Sub președenția D-șoarei Eleonora Reis, Numără 80 membre, Ea vându 25 acții. Făcea întruniri populare la

care ocazini strângea bani pentru fond național.

Au adunat aproape 60 șekel și desvoltă mai multă activitate de ât soc. «B'nei Zion» sesția «Bar Kochba» al tinerilor din localitate.

Soc. „Ovra-Orach“

al grupului de emigranți din localitate, înființat la 1899. Grupul compus din tineri era să se pornească ca pietoni dar începându-se întoarcerea grupurilor plectate, acesta s'a disolvat, așa că emigrarea care a început de la 1882 nu încetează, ducându se pe fiecare an câte una sau două familii la America sau alte locuri.

Iată și apelul grupului:

Frați Evrei!

Ora fatală sună, și noi trebuie, nesiliți de nimeni, să părăsim România, să părăsim țara, unde pentru prima oară am văzut lumina și unde mai târziu, cu mâna pe conștiință am jurat supunere oarbă în apărarea ei.

FRAȚILOR!

Suntem într'un moment de cea mai mare gravitate. Un act de o mare importanță incalculabilă, se săvârșește; 25 de emigranți bărbați într'un avânt de cel mai îndrăzneț curagiu se hotărăsc să înfrunte furtunile necunoscutei se aruncă în valurile agitate ale soartei, cu speranța fermă a unui trai mai omenesc. **E curagiul disperării, Fraților, nu uitați aceasta.**

Impinși de foame și de mizerie, ne lăăm soțiile și copiii și ne ducem spre a căuta pâinea, liniștea ce nu o putem găsi aci. Singura noastră scăpare este emigrarea pe jos.

Veți vedea în curând convoiul dureros trecând pe la ușa voastră, întindeți-le o mână de ajutor. Inlesniți acestor pribegi, să ajungă cât mai curând, să poată liniști foamea soțiilor și a copilașilor lor.

Sperând că prin procedeul acesta nu aducem nici un

rău țării în care ne găsim azi, apelăm călduros la generozitatea inimelor voastre rugându vă a veni cu cât puterile vor permite în ajutorul acestui grup de drumeți în număr de 50 de capi de familie, de ființe lipsite cu desăvârșire de protecție și care se călăuzesc cu speranța că vor putea găsi azilul în adevărata lui formă acolo unde o rază de speranță ni se va arăta.

Dați-ne ajutorul cerut ca să putem pleca și să ne putem ajunge scopul nostru pe care îl urmărim spre a ne putea crea un viitor dacă nu pentru noi, cel puțin pentru copilașii noștrii al căror bine-cuvântări vă vor urmări în veci și ori cât de mic va fi ajutorul ce veți da va umplea un gol mare simțit între noi.

Frați Evrei !

Rămâneți cu bine ; ducându ne vom duce de o potrivă dorul vostru ca și al locurilor ce lăsăm în urmă, plecând vom duce cu noi dorul vostru către acei de dincolo către care ne îndreptăm acuma.

Rămâneți cu bine, și să dea D-zeu ca să nu fie departe timpul când în locul lacrimilor din aceste vremuri grele să rădem iarăși fericiți strănși cu toții la un loc în dulcea și sfânta libertate.

Astăzi ora sosim în acest oraș unde vom sta până rugăm pe coreligionarii noștrii, să binevoiască a ne veni în ajutor, fie cu bani, fie cu merinde, ca să putem duce la bun sfârșit opera începută.

Sperăm în filantropia ce caracterizează inimile binevoitoare ale coreligionarilor din acest oraș și ne măgulim cu speranța a fi ajutați, din partea lor, căci inima evreului a fost totdeauna milostivă, după cum în atâtea rânduri s'a constatat și dovedit,

Grupul Societății „Ovra-Orach” Buhuși

În anul 1882 s'a fondat pentru a ajuta pe emigranți. Ea număra 40 membri sub președinția d-lui Alter Reis.

La 1901 s'a fondat **Soc. Damelor „Caritatea“** din inițiativa D-nei Fany Korner și sub președenția D-nei Ernestine Schwartz Scopul societății este a se ajuta leluzele sărace.

La 13 Iulie 1903 prin întrunirea convocată de d-l Goldenthal s'a pus temelia soc. (secția Sionistă) **„Hatikvah“** sub preș. D-lui Dr. I. Heller.

La 30 Iulie (9 Ab) secția ținu întrunire în localul școlii unde vorbiră: Rabinul Benzien Roller, Dr. Heller, I. R. Kupferberg și I. L. Levin, colectându se bani în folosul fondului național.

Secția „Uniunea Evreilor Români”

În anul 1914 secția din Buhuși era alcătuită astfel: Dr. I. Heller președ., I. R. Kupferberg vic. președ., Nathan Nathansohn casier, secretar Cerbeanu, membrii Aron Davidsohn, David Weinberg, Ad Leventer, Nathan Weintraub și Ușer Ancel Borștein.

În anul 1912 Comitetul Uniunii era compus din d-nii: Dr. Heller președ., I. A. Kupferberg vice președ., M. Berman casier, Ad. Leventer controlor, secretar Josef Gratlach iar membrii, O. M. Esrig, S. Orenștein, N. Nathansohn, Carol Haimsohn, Simon Iuster, I. Socianu și Osias Herțeanu. Această secțiune a organizat și dat. mai multe festiva-uri artistice și literare.

În anul 1927 Uniunea din Buhuși era alcătuită astfel: Leon Schwartz președ., Carol Haimshon și Marcu Rudi h vice președ., Caser Isac Soceanu secretari: Herman Cohn și Iancu Günberg iar membrii: H. I. Bandel, A. M. Bacal, Lupu Herțanu, D. Korner și Avr. Șmilovici.

Din inițiativa Dr. M. Iacob și farmacistului Osias Harmelin s'a fondat societatea de a ajuta tuberculoșii și cei care suferă de reumatism, strângând un fond de 30.000 lei, în această societate fac parte în majoritate și creștini.

Festivaluri studențești

În urma invitației clubului Evreesc de lectură din Buhuși d-l I. Maghid secretarul organizației sioniste din

țară în 15 Iulie 1928 ținu o conferință despre colonizarea Palestinei.

În August 1928 s'a dat un grandios festival artistic—muzical urmat de dans de către cercul regional a studenților Evrei din jud. Neamț.

Dumini ă 18 Iulie 1927 a avut loc tot în Buhuși un match de foot-ball între echipele Macaby Piatra și Moldova în următoarele formații: Macaby: M. Sigler, Weisbein, I. Solomon, N. Rotman, M. Segal, C. Berman, C. Criling, A. Lupu, G. Haras. Manole Gherșin și Weis.

Moldova: Țipa, Băghici, Costea, Varrtolăș, Mezat, Podoleanu, Ioan Nemiș, Theodorescu, Băulescu, Patig și Iuga cu arbitri.

Resultatul fu reușita Macaby.

Festivalul studenților evrei

În seara de 13 crt. a avut loc în sala „Sândescu” anualul și mult așteptatul festival al studenților evrei din Jud. Neamț, dat sub patronajul D-nei și D-lui Dr. Rosenthal.

Grație activității depuse de D-na și D-l Schlesinger și D-rele Suzi Abramovici și Erna Goldstein festivalul a avut o reușită morală și materială. Sala frumoasă și ornată, a fost neîncăpătoare pentru mulțimea imensă ce ținea să asiste.

Studentul Moscovici, în cuvântarea de deschidere arată scopul festivalului, și dă un raport despre destinația banilor. Mulțimind buhușenilor pentru concursul dat, îl solicită și pentru viitor.

Studentul Th. Gavriloiu declamă cu mult talent „Liricicii” (fragment din „Făt-Frumos”) cucerind numeroase aplauze.

Un duo interesant a fost „Chanj Russe” în care D-ra Lili Manașcu și studentul Sami Alterescu, au știut să entusiasmeze asistența prin minunata lor execuție.

Dialogul în idiș, a fost o fericită ocazie pentru noi, de a admira două tinere talente: Nathan Zeider și Casapu.

„La Grotte” de Fingal a fost în mod desăvârșit exe-

cutat la pian (4 mâini) de D-na Grette Sch'esinger și D-ra Suzi Abramovici.

Studentul D. Fruchtman, a fost unanim aplaudat pentru monologul său precum și pentru cupletul local.

D-ra Erna Goldștein și studentul Moscovici au executat câteva figuri de charleston.

La acest program a contribuit și studentul Edy Spiwak.

A spune „a contribuit și“ este un fel greșit de a ne exprima - o știm. Spiwack nu a contribuit numai. El a fost „clou-ul“ festivalului, punctul de atracție și într'adins am ținut să vorbesc mai la urmă de acest admirabil „dis-seur“ pentru a putea insista asupra lui.

Cu o mimică extraordinară cu o voce, care ese din cadrul vocilor obișnuite, Spiwack este după noi—într'adevăr „neîntrecut“ cum l'au poreclit buhușenii.

Spiwack a stors lacrimi de răs și a fost des rechemat la rampă.

Festivalul a fost foarte interesant și a produs o impresie plăcută

A urmat dansul până dimineața, petrecându se în surnetele unui jazz admirabil animat de Spiwack, Alterescu, Pisam, Pălărieru, Manașcu și Blumen.

Un bufet admirabil, a fost pus la dispoziția publicului și este neprecupețită munca depusă aici de D-na Schlesinger și câteva domnișoare ale căror nume îmi scapă.

Observ în asistentă :

Familiile : Max Meier, Rudich, Granaich, Kern, Schlesinghr, Weinberg, Avocat Lupescu, Zurkowski, Holbreicht, Finkelstein, Suliak, Kupfersmiedt, Schmidtgen, Benescheck, Abramovici, Fruchtman, Zeider, Soceanu, Calmanovici, Zeidner, Nadler, Weiser, Pietreanu, Wasserman, etc.

D-rele : Rosenthal, Bacinski, Pietreanu, Bandel, Leontescu, Meier, Calmanovici, Schwartz, Brand, Abramovici, Zeidman, Marcovici, Knädig, Schelschnüedt, Weinberg, Casapu, Meierovici, Rosenberg, Grünberg Löbel, Kerner, Solomon, Gern, Blum etc., și Silvian, Holingher, David, Moscovici, Tobias, Sanft-Iași, Sanft, Manașcu etc. din Piatra.

D-nii : Meier, Finkelstein, Suter, Knädig, Zeider, Leibovici, drd. Imas, Glück, Kupferberg, Șapira, Reimer,

Schwartz, Rosenberg, Löbel, Margulius, Gherner, M. și N. Zeider, Wasserman, Fruchtman, Casapu, Bandel etc. și Solomon, Buic, Strulovici, Pălărieru, Alteres u, Manașcu, Lupu, Iancovici, Gavrioiu, Holinger, Alter, Katz, David, Haras, Rotman Chiv., Moscovici etc. etc.

Wal.

Din Reformatorul No. 465 Aug. 1927.

VII

Caritatea (apendice)

Pe lângă Caritatea ce se împarte din partea Comunității, din venitul gabelei se mai practică și aci din partea persoanelor particulare.

Așa la 15 Mai 1896 prin inițiativa domnișoarelor : Eleonora Reis și Ana Marcovici s'a dat un bal în folosul săracilor. Un asemenea bal s'a dat tot cu asemenea scop, de aceleași inițiatoare în 8 Ianuar 1897.

În anul 1898 d. Lupu Schwartz de aci a împărțit 60 care cu lemne la săracii de aci.

În 7 Marte 1901 a avut loc inaugurarea *Ospătării Populare* de aci, al corui președinte a fost d. A. Körner care a desfășurat multă activitate pentru această instituțiune de caritate. Asemenea și d-na Fany Körner.

În 7 Dec. 1902 d. Braunștein a donat lemne săracilor. După cum am arătat toate societățile locale, mai cu s amă de dame și domnișoare, prin baluri, felurite festivaluri, colecte de bani au practicat caritate în mod lăudabil.

VIII

Rabinii Comunității

Înainte de a scrie despre venerata familie a rabinilor Fridman sunt dator a arăta cine au fost rabinii întocmiți pentru comunitatea locală.

Cel dintâi rabin fu *Mordche Sadagherer*, care a funcționat aci dela anul 1837 până la anul 1850 și care ajun-

gând la bătrânețe a plecat spre Palestina, dar ajungând la Focșani, muri și fu acolo înhumat.

Rabinul *Șloime Bucecer*, care după ce a funcționat câți-va ani s'a dus la Palestina unde muri. Rabinul *Moise Duved Șapira*, funcționează 4 ani fiind apoi chemat la Galați ca rabin. Rabinul *Șapse Segal*, era om savant și autor al mai multor scrieri importante. El funcționează aproape 20 de ani și muri.

Actualmente funcționează ca rabin *Benzion Roller*, bărbat integru, deștept și savant chiar. După cum am arătat d-sa a înființat aci seminarul rabinic.

Familia rabinilor Friedman

Această însemnată și venerată familie se zice că este descendentă din familia istorică a promatorilor Chasidismului, care deveni vestită pe la 1750 prin întemeietorul ei rib Israel Bal Șmtow Hakoidiș din Miesbozs și urmașul său rib Beriș din Mizricz. cari sunt succedați de rib Abr. Malech, rib Șulem Șachne, rib Israel Mrizin, rib Abram Iancu. Reposatul și regretatul rabin *Rib Ițole Friedman* de aci era fiul vestitului rabin Șulim Friedman și fratele lui Rib Abram Iancu din Sadegura.

Regretatul rabin *Ițole Friedman* a stat mai întâi 3 ani la Ismail, de unde fu adus la Buhuși în anul 1860 de enoriașii fruntași: Manes Helman, Abr. Ciore, Smil Ioil Reis, Șloime Moșkes, Nusen Körner etc. Aceștia fiind rugați pentru acest scop de rib Moise Duved, rabinul Comunității locale.

Rabinul Friedman venind aci șezu în casele lui Șmiel Ioil Reis 3 ani apoi își făcu curtea de zid în str. Romanului o clădire maestoașă și frumoasă care conține peste 30 camere. Rabinul Ițole, a avut 5 fii: David, Israil, Abram, Moise și Isruel Iankef. Fiice: Pese Leie, Chone, Șeivole, Molkole, Cheivetel, Bruchole, Chone, Șifre.

Curtea rabinului este o clădire modernă, în mână dreaptă este marea sinagogă. (Klaus).

Tărgușorul datorește pozițiunea sa șederei rabinului aci. Rabinul Ițole se bucura de o reputație de bărbat inte-

ligent în cele mai largi cercuri. Suferinzii de ori-ce credință găseau alinare prin dărnicia sa exemplară. Inconsolabilii găseau mângăere prin sfaturile sale. Avea aderenți în toate straturile societății. Creștinii din clasă înaltă îl vizitau și'l respectau.

Urmașu! său rib *Israel*, bărbat iar înțelept.

Rabinul *Israel Friedman*, fiul rabinului *Isac Friedman* după moartea părintelui său în August 1896 a succedat scaunul său în Buhuși, până la moartea sa în April 1923 când fu succedat de ginerele său *Mendel Friedman*.

Spre a se vedea origina și istoricul familiei, reproduc articolul meu publicat atunci în ziarul „Reformatorul“ (ediție specială) :

Rabinul Israel Friedman

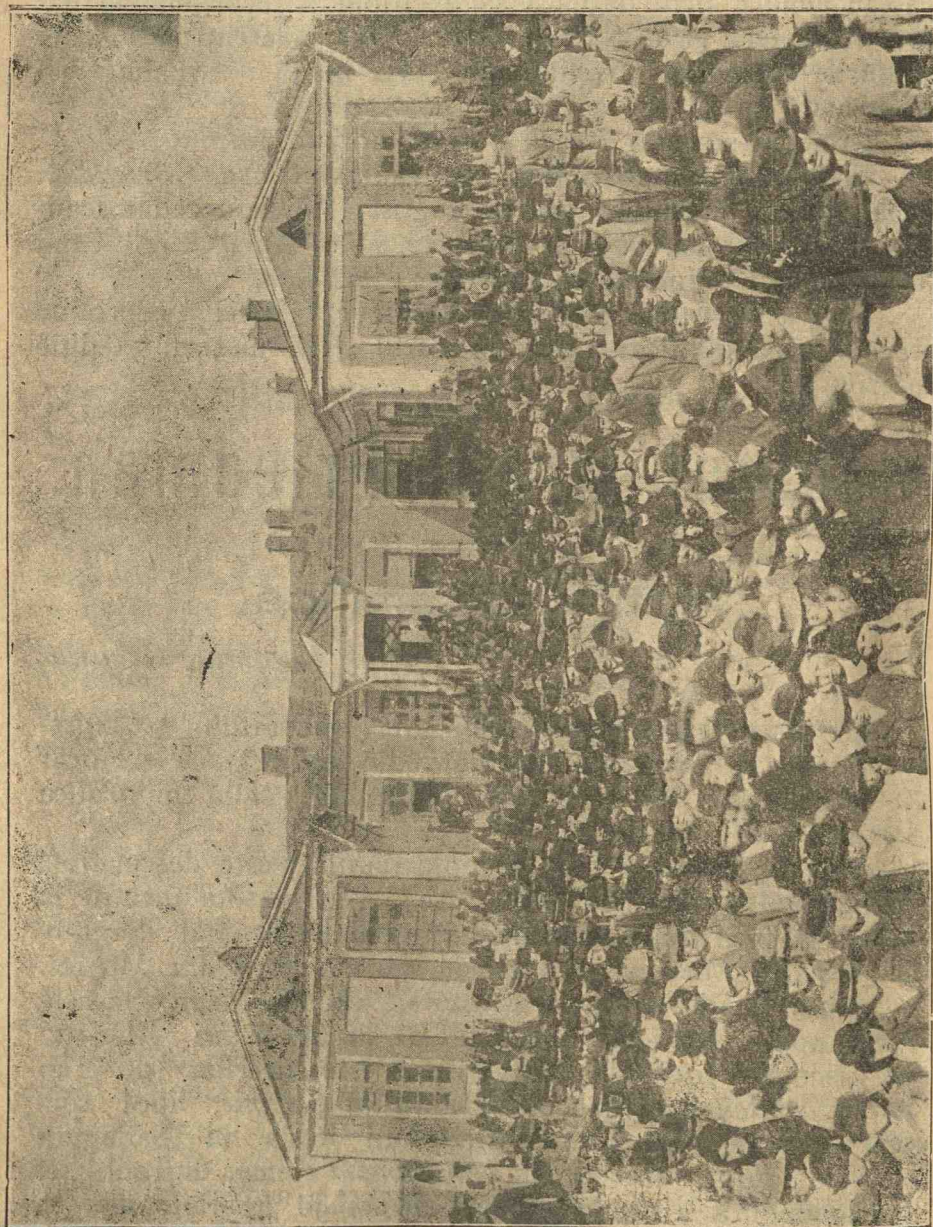
Notițe biografice

de *Ios. Kaufman* Cronicar

Cu trista ocaziune a morții mult veneratului și regretatului mare rabin *Israel Friedman* din Buhuși, ca cronicar mă simt dator a da o mică și abreviată schiță biografică asupra ilustrei sale familii.

Această ilustră și mult onorată familie, este descendinte a promotorilor Chasidismului, care deveni vestita încă pe la anul 1750, prin întemeietorul ei rabinul *Israel Bal Șemtov Hakoidiș* din *Miesbozs* și urmașul său rib *Beriș* din *Mizricz*.

Arborele genealogic a acestora, socotind din această familie numai copii lor, începând de la *Beriș din Mizricz*, este precum urmează : rabinul *Beriș* este succedat de rab *Avram Maich* apoi succedat de *Sulim Șachme*, apoi succedat de rab *Israel Mrizim* (fugit din Rusia la Sadegura Bucovina), apoi succedat de rab *Avram Iancu*, ultimul șef de la Sadagura. Frații acestuia s'au stabilit în România la Leova, Huși, Ștefănești și Ismail. Regretatul rabin *Isac Friedman* era fiul rabinuini *Sulim Friedman* fratele lui *Avram Iancu* de la Sadagura.

Inmormântarea marelui rabin Isac Friedman

Mult regretatul rabin *Isac Friedman*, parintele regretatului reposat de astăzi, a stat mai întâi 3 ani în Ismail de unde fu adus la Buhuși în anul 1860 de către aderenții enoriași al acestui târgușor și anume: Maneș Helma., Avram Ciore, Șmil Ioil Reis. Șloime Moșkes, Nusen Körner și alți fruntași, îndemnați fiind de rabinul târgușorului reposatul Moische Duved. Regretatul mare rabin *Isac Fridman* stabilindu-se aci, șezu în casele lui Șmiel Ioil Reis 3 ani, în care timp își făcu curtea, din material nearzător, care vine în str. Romanului și care clădire e majestoasă cu un exterior frumos în stil modern, posedând și o grandioasă sinagogă (Klaus). Curtea cuprinde peste 30 camere mobilate foarte bogat.

Bătrânul rabin *Isac Friedman* a avut 5 fii pe *David*, *Avram*, *Moise*, *Israel*, *Iankel* și pe răposatul *Izrail Șulim Iankel*, succesorul regretatului rabin *Isac Frieman*.

Fiice a avut 7 și anume: *Pese Leie*, *Chone*, *Șeivole*, *Molkole*, *Cheiwetel*, *Bruchole* și *Chone Șifre*.

Actualul regretat răposat, are câte-va fiice și nici un băiat care sa'l succedeză ca șef.

Legenda zice că rabinul *Izrael Mrizim*, bunicul regretatului răposat de astăzi fiind arestat, persecutat și în urmă expulsat din Rusia, din ordinul Împăratului Neculai I Pavlovici, acesta l'ar fi blestemat pe Împărat ca cel mult până la a 5-a generație, familia sa să aibă aceeași soartă ca și *Aman*, ceia-ce s'a și împlinit acumă cu Țarul Neculai al II-lea ultimul Împărat al familiei Romanov.

Întreaga familie precum și răposații rabini *Isac* și *Israel Friedman* s'au bucurat de cea mai frumoasă reputație ca bărbați înțelepți și inteligenți în cele mai largi cercuri. Târgușorul datorește starea sa înfloritoare, (reședinței) răposatului rabin *Israel Friedman*.

Nevoiașii de orice credință, găseau alinare prin dărnicia sa exemplară. Inconsolabili găseau mângăere prin sfaturile sale. Avea aderenți în toate straturile societății Creștinii din clasele înalte îl vizitau și îl respectau.

Moartea sa a lovit ca un fulger mai tot poporul Israelit din țară. Memoria sa va fi în veci regretată, iar numele său bine cuvântat de tot poporul lui Israel.

Nunțile ce au fost la copiii rabinului în anul 1889 (vezi Fraternitatea VIII No. 15) și cea din Iulie 1921 (vezi Reformatorul III No. 119) au fost vestite prin ceremonia și luxul lor. Mai cu seamă la această ocazie s'a dat adăpost atât evreilor cât și creștinilor dându-se mâncare, băutură și bani la toți fără nici'o distincție de religie.

IX

Comunitatea Israelită

Comunitatea locală nu era organizată în mod solid. Acuma tot mai este oreși cum administrată, dar mai înainte adm. instut. erau lăsate de multe ori în voia întâmplării. Gabela iarăși nu exista regulat. *Mues-chiten* se strângea de la enoriași.

Bikur choilem (ajutorarea bolnavilor) era neglijată, școala condusă și supravegheată de un moșghiech, cimitirul administrat de un gabai și așa mai departe. Astăzi însă Comunitatea își are un comitet administrativ, care administrează regulat toate instituțiile Comunității.

Kahalul vechiu pe la 1850—1860 au fost Șmil Beir, Herșcu Kotar și Manes Helman.

În timpul lor taxierul taxei de aci se plânge Departamentului de Finans că n'a primit îndestularea cu plata Capitației Jidovilor Idel sin Herșcu și Haim Bercu, care s'au strămutat în satul Roznov. Iată copia documentului :

DEPARTAMENTUL DE FINANS

1) Cătră Ispravnicia Ținutului Neamțu

Țiitorul de acuma a tacsei evreilor din târgușorul Buhușoiei ținutul Neamțu Prin din nouă jalbă ce au dat Depart. arată că până acum nu s'ar fi primit îndestulare cu Capitația Jidovilor Idel sin Herșcu și Haim Bercu ; ce s'au strămutat în satul Rosnov acest ținut.

1) Adm. Financ. Neamtz. Dosarul No. 46 Anul 1852, Dosarul Taxelor, Posesia mea.

Deci poftindu-se a ea Isprăvnicie regulare ca potrivit poronței ce s'au dat sub No. 1448 se grăbească împlinirea cuvenitei îndestulări, care după încredințare dată de ace Ispr. prin poroncă No. 14848 se mărginește în sumă de cinci sute două zeci șase lei șase zeci bani care bani să se deie întru îndestulare jăluitarului fără prelungire.

Șef Depart. { *indiscifr.*
 Șef secției

Secția I. No. 10194

1852 Noembrie 20

Noua epitropie a Comunității Israelite din Buhuși s'a constituit astfel: D-l Leon Schwartz președinte, D-nii Dr. Körner și Iancovici vice președinți, d l Isac Coller casier, d. H. I. Bandel secretar și d-nii: M. Schwartz, N. Mandel, Bercu Calman, Iosub Schwartz și H. Streimer membrii. (Reforma-torul 15 Iulie 1929).

După ziarul „Infrățirea“ III No. 35 din anul 1915) acest târgușor numera pe atunci 332 familii evrești cu 1419 suflete. După ocupații, capii de familie de act se repartizează astfel: 1 medic, 1 farmacist, 2 directori de fabrică, 2 arendași de păduri și 3 exploatatori de păduri, 5 rabini, 11 funcționari de rabini, 4 hahami, un director de școală, 5 învățători de Hebraică, 6 comercianți de cereale, 13 de manufactură 14 de coloniale, 3 de galanterie, 5 de pielărie, 3 de fierărie, 1 librar, 1 negustor de pricopie, 4 agenți de asigurare, 1 deposit de cherestea, 1 tipografie, 8 brutari, 6 cârciumari, 1 bărbier, 2 expeditori de ouă, 1 expeditor la gară, 1 hotelier, 2 fabricanți de apă gazoasă, 1 sub colector de lozuri, 4 cafengii, 1 depozit de lemne pentru ars, 8 măcelari, 11 croitori, 19 căciulari, 4 fierari 1 curelar, 2 tâmplari apoi tinichijii, sticlari, cofetari, săpunar, ceasornicar, sacajii boianjii etc. sunt exclusiv numai Evrei.

Comunitatea de aci posedă o școală Israelită Română mixtă în local propriu al Comunității. Această clădire cores-punde tuturor cerințelor igienice. Școala are 4 clase și în-

văământul primar se predă după programul Statului. E frecventată de aproape 200 copii de ambele sexe.

Evreii sunt stabiliți aci de la înființarea acestui târg, sub domnia lui *Ioan Suțu Voivod*.

Iată un act din 1824, care dovedește că în acel an se aflau numeroși evrei la Buhuși, de vreme ce s'au gândit să și cumpere local propriu de sinagogă :

*) Z A P I S

Mai jos iscăliții preotul Axinte, printre acest zapis, al meu ce dau la mâna domniilor sale **neguțitorilor** jidovii din *Budești*. Adevărez spre a fi știut că prin bună tocmeală le-am alcătuit și le-am vândut o casă a mea ce am avut pentru s'o facă școală cu tocmeală în aceeași chip ca să aibă Domnilor de acu înainte a stăpâni atât casa precum și livada ce o am lângă casă și cuvine ca un lucru a domniilor, iar pentru pământ rămâne a se învoi cu domnul cuconu Theodoraș fiind moșia domniei sale și s'a îndatorit ami da pentru aceasta casă cu livadă și kuhne 90 lei (adică nouă zeci lei).

Însă darea banilor s'a îndatorit în aceeași chip a urma adică jumătate acuma Duminică ce vine până n'a apuca a intra în sărbătoare și jumătate ce sunt cusur, îndată după ce vor ieși din sărbătoare, fără a mă prelungi sau a mă șicana iar când după tocmeală ce se arată nu vor fi următori cu darea banilor la vade, atunci tocmeala să rămăe ca un lucru de nimica și spre mai mare credință am iscălit însuși.

(ss) *Erei Axinte*

1824 August 30

Față înaintea mea a dat acest zapis preotul Axinte pentru vânzarea bina'ei casei arătate și fiind săvârșite, tocmeală prin bună învoială, amânduror părților s'a adeverit și de mine,

Theodoraș Buhuși

1824 August 30

1) În vechime orașelul acesta fiind sat s'a numit Budești cu totul.

*) Publicat în ziarul „Înrățirea” III, 35, 1915.

X

Industria, Comerțul și meseriile

După cum am arătat, evreii din localitate se ocupă în special cu comerțul și meseriile de tot felul, care ramure sunt exclusiv în mâinile lor.

Sunt vre'o 50-60 de ani Iosef Tanențapf a avut aci fabrica de bere. Chaim Idel a avut aci velnița de rachiu, Zeidil Borștein fabrică de lumânări și săpun, Burich Katz și Iosef Haim Idel fabrică de rachiu de drojdie.

În vechime evreii de aci aveau velnițe și alte fabrici. Actualmente sunt felurite fabrici aci (vezi vol. II pag. 215 216, 217 și 218. Vorbind aci de comerț voi aminti că în timpul primului monopol al tutunului, debitanții trebuiau să obțină brevetul din partea Ministeriului de Finanțe ori din partea Casieriei Județului.

Iată o asemenea cerere :

Domnule Casier,

Conform dispozițiilor noi, anexat cu onoare vă depun declarațiunea mea prin care cer a mi se elibera cuvenitul brevet pentru ca să pot exercita comerțul de tutun în târgușorul Buhuși și vă rog D-le Casier, să bine-voiți a face ca să mi se elibereze citatul brevet.

semnat *Marcu Silberg*

1867 Octombrie 17

D-sale

D-lui Casier Jud. Neamț

Ne-achitându-se debitele la timp onor Prefectura Județului intervine la Casieria Județului pentru executare.

Iată adresa Prefecturii :

ROMANIA

Piatra 1868 Septembrie 11

PREFECTURA
Jud. NEAMȚU
No. 7678

Domnule Casier,

Ordonanță de poovire, model No. 3, formată de Domnul Agent de urmărire la neurmarea Evreilor Moise Singler și Ițic Helman din comuna *Buhuși* de a achita debitele de tutun pe lunele însemnate în dreptul fie căreia.

Am onoare de odată cu aceasta a v'o trimite, și vă poftesc, Domnule Casier, ca după ce veți subscri'o să o înapoiți D-lui Agent, spre a o pune în aplicație, conform cu legea de urmărire.

Primiți D-le Casier asig. consid. mele.

p. Prefectu, *Calino*

p. Director, (*indiscifr.*)

D-sale

Domnului Casier General Jud. Neamț

XI

F O C U R I

Focuri în acest orașel au fost în mai multe rânduri și anume:

In anul 1863 au ars strada principală (a treia parte din

1) Adm. Financ, Neamțu. Dosar No. 5 An. 1868. Tutun Mijlocirilor spre executarea debitanților la facerea debitului la care sunt obligați. Posesia mea,

târgușor). Focul s'a luat de la unul Sender al rabinului. In anul 1867 a ars partea stângă (str. Rabinului) arzând ambele strade, când a ars și sinagoga. Focul s'a luat de la niște lucrători care au lucrat șoseaua.

In anul 1883 a fost un foc mare, când au ars peste 50 case, dintre care cele mai multe au fost ale evreilor. Focul a luat naștere de la Cristea Armeanul, arzând străzile Piatra, Roman etc. Pagubele au fost de peste un sfert de milion lei. S'a format un comitet pentru ajutorarea sinistratilor.

La 24 Iulie 1899 a fost un mare incendiu, arzând și case evreești. S'a format un comitet de ajutorare sub președenția d-lui Adolf Leventer, vice președ. Ițic Solomon, controlor Moise Weizer și casier Șulim Davidshon.

In 13 April 1927 a fost un foarte mare incendiu, care a întrecut pe toate cele din anii trecuți. Pagubele au fost de peste 50 milioane dar 85 la sută au fost neasigurați. Focul s'a propagat din cauza vântului și a lipsei de apă. Acest incendiu a mistuit complectamente 3 cartiere din centrul orașului. Tot Buhușul era în doliu. Ruinele, fumul, și corbii, măresc mai mult tristețea.

Nenorociții plâneau deasupra ruinelor — singura lor avere — după muncă de zeci de ani toată lumea plânge amar. Buhușul a rămas pustiu.

Sinistrați sunt: Moise Ștain, M. Hențe, Crețu crășmar, E. Petreanu, Frizeria Tinerimei, Z. Ghelberg, Dulberg cismar, Haber, M. Herțanu, Elias Marcu, Croitoria Iuster, Faluț voiajor, Sura Casap, Budnariu, Natansohn, Filip funcționar, Herman Petreanu, M. Rozner, M. Grunberg, D-na Ilovici, Șmil Weinberg, Moise Cojocar, Michel Aron, o sinagogă, M. Michelsohn, F. Davidovici, Leibovici cismar, M. Șmilovici, I. Marcovici, Sigler cismar, V. Zeidman, Foto Marcovici, Blaj Iacătuș, Albert croitor, S. Tanențapf, Inzler, Weisman, Văduva Asterinda, I. Buculei, N. Mezat, Avram Moise Birjaru, Cohaltir birjar, Ienache birjar, Leizershon Potcovar, Blinder Galantar, etc. Incendiul s'a luat dela casa lui Chanina Zeilig Casap.

Pompierii fabricii de postav precum și pompierii din Bacău și Piatra au dat foarte mult ajutor pentru localizarea incendiului. Incendiul a fost în str. Bacăului și a Bisericeii.

In ziua următoare a incendiului un comitet de ajutorare

s'a format din d-nii. Conrad Reiss (directorul fabricii de postav), Judecător Ștelănescu, Dr. Moruzan, Rabin Roller, Primarul Gh. Blaj, Carol Haimsohn, C. Săndescu, Leon Schwartz, Av. F. Lupescu, Granach, H. Bandel, Preot Costea, Bărsan, Cireș, Polițai Pantazopol. Acest comitet a împărțit sinistraților ca prim ajutor suma de 50.000 lei.

D-l Leon Schwartz președintele Comunității a distribuit gratuit sinistraților evrei: mat-zoth, cartofi și vin, iar d-nii Osias Herșcovici și Ghelberg au adus din partea lojei „Umanitas“ din Bacău, 20.000 lei și 2 cufere cu îmbrăcăminte. A. C. F. E. secția Bacău a trimis de asemenea 2 cufere cu îmbrăcăminte și încălțăminte.

Prefectul județului d. Ernest Kirculescu a alocat din budgetul Prefecturii suma de 100.000 lei. Consiliul de Miniștri a dat un prim fond de 500.000 și d-na Clotilda General Averescu în numele comit. sinistr. a donat pentru refacerea orașului un fond de 2 milioane. Comitetul pentru ajutorarea sinistraților a lansat un apel în toată țara cu rugămintea ca donatorii să trimeată bani și obiecte la adresa d lui Carol Haimsohn casierul comitetului.

Asemenea și Rabinii *Mendel Fridman* și *David Twer-sky* din Buhuși au lansat un apel în ziarele evreești din țară, pentru a veni în ajutorul nenorociților sinistrați din Buhuși și care a făcut impresie asupra tuturor Evreilor din toată România Mare,

Nu trebuie uitat că D-l S. Margulies, directorul fabricii de postav d.n Buhuși a donat 25.000 lei tot în folosul sinistraților.

Epitropia Comunității Israelite din Buhuși a lansat următorul apel pentru a veni în ajutorul incendiaților :

EPITROPIA COMUNITĂȚEI ISRAELITE DIN BUHUȘI

FRAȚI EVREI !

O mare nenorocire a lovit orașul nostru.
Dezastrul pricinuit de groaznicul incendiu din ziua de 13
a. c. a lăsat pe drumuri sute de familii.

Lipsite de adăpost, îmbrăcăminte și hrana, aceste familii zac sub cerul liber prin grădini, și pe drumuri.

Cuprinși de disperare, huimăciți de groaza sinistrului, acești nenorociți așteaptă sprijinul vostru, imploră ajutorul vostru, al acelora pe care Cerul v'a cruțat de acest dezastru.

Trebue îngrijit pentru acești nenorociți fără deosebire de religie, adăposturi, rufe, îmbrăcăminte și întreținere ziinică până își vor reveni în fire.

Toate acestea reclamă însă însemnate mijloace bănești.

Frați Evrei!

Pentru a putea strânge un fond de

AJUTORARE A SINISTRAȚILOR

de incendiul de ieri, adresăm un călduros apel fiecăruia din voi ca să dați cât mai larg, chiar peste puterile voastre, pentru strângerea acestui fond.

Comisiuni speciale vor vizita pe fiecare pentru a aduna obolurile voastre. Dar mai bine ar fi ca nici să nu așteptați venirea comisiunilor și să aduceți singuri obolul vostru la Cancelaria Comunității Israelite și aceasta cât mai urgent.

E v r e i ,

Gândiți-vă că pe când voi citiți aceste rânduri atâtea suflete omenesti se sbat în foame și mizerie.

Ajutați dar cu mâna deschisă, ajutați din toată inima cât mai mult și mai ales cât mai repede.

Președinte, *Leon Schwartz*

Casier, *Carol Haimsohn*

În luna Mai 1929 iarăși s'a ivit un incendiu, care în mai puțin de o oră a mistuit 6 clădiri din centrul orașului. Pompele fabricii de acolo împreună cu pompierii târgului au localizat focul.

Focul a isbucnit în 3 direcții dar prin măsurile luate de autoritățile de acolo au ars numai 6 case.

XII

In timpul ocupației Rusești și Nemțești

În timpul ocupațiilor Ruse de la 1848 ei fură în-
 quartirați ca și în Piatra Neamț în toate casele evreești
 câte 8—10 într'o casă unde au comis foarte multe necu-
 viințe, jafuri și tâlhării, fiind adăpostiți samavolnic, răpind
 hrana copiilor și familiei, făcând zilnic scandaluri. Ei stă-
 tură aci aproape un an, când fură siliți în luna Iulie 1849
 să plece din cauza Austriacilor, ce veneau în dosul lor,
 luând cu deasila oghealuri, perne, îmbrăcăminte etc.

La 1853 Austriacii ocupă toată țara prin urmare și
 aci, aceștia avură o purtare mai cuviincioasă, mulțumind-
 du-se numai cu adăpostirea și hrana.

Starostii Șmiel Beir și Gherșin Israel trebuiau să îngrijească de toate trebuințele armatei de aci.

XIII

Favoriții boerilor și favoruri obținute

Favoriții vechilor boeri de aci fură următorii evrei:
Moske Mendel la Anica Buhușoie (proprietara târgului).
Marcu Beir la Greceanu (proprietarul târgului), *Iosel Cos-
 tișer* la Christodor și Eugenia Alcaz iar *Meilich Leventer*
 la Arghiropol și Cantacuzino (ultimii proprietari ai târgului).
 Cum până la anul 1870 se putea face împrumuturi de la
 Casieria Județului. Iată asemenea acte. *Garanție și obligație*
 al lui Alter sin Herșcu Solomon din *T-gul Buhuși*:

Timbru 20 para

Garanție

Pentru banii 1491 (una mie patru sute nouă zeci și
 unul) lei. eu Alter sin Herșcu Solomon din târgul Buhuși

am luat cu împrumutare din Casieria Distr. Neamțu pe timp de un an de zile sub semnată mai jos cu dobândă câte 1 leu 20 douăzeci parale de fiecare sută pe lună ce are a o respunde în două termene adică jumătate la 6 luni și jumătate la împlinirea anului. Pentru care subscrisul evreește de două ori Herșcu Solomon tot din târgu *Buhuși*, proprietar sub No, garantez cu a mea avere mișcătoare și nemișcătoare că la caz când n'ar fi următor a răspunde bani cu a lor dobândă precum se obligă atuncea Guvernul se va îndestula de ori ce averi ce are mișcătoare și nemișcătoare și spre a fi temeinică am ruga și pe onorată Comisie de au adevărit întru ce privește amescălitură.

Urmează iscălitura de două ori (evreește),

Alter sin Herș Solomon

1861 Noembrie 30 zile.

Comisia târgului Buhuși

1) Garanția de față fiind adevărată iscăliturile Evreești de două ori a lui Herșcu Solomon și prin osebită suplică ce au făcut cerere se legalizează numai întru cât privește adevărată iscălitură.

Urmează iscălitura, *V. Karilescu*

(L. S.)

No. 1322. — 1861 Noemvrie 30.

Timbru Domnesc

2 l. și anexat 1 coală
de 10 l.

O b l i g a ție

2) Subscrisul Evreește de două ori Altăr sãn Herșcu Solomon din târgul *Buhuși*, declar prin aceasta că din banii zecinelilor târgului *Buhuși*, am luat cu împrumutare din

1) Adm. Financ. Neamțu Dosarul No. 1 An, 1861. Păstrarea garanțiilor și a altor sinete. Posesia mea.

Adm. de Neamtz No. 1 An, 1861 Dosarul Păstrarea garanțiilor și altor sinete Posesia mea,

Casieria districtului Neamtz, suma de 1491 (una mie patru sute nouă zeci și unul) lei cursul pieței. cu dobândă de 1 un leu 20 parale de fiecare sută pe lună în folosul obștesc. Pe timp de un an de zile subsemnatul mai jos pentru care bani mă îndatoresc ai răspunde la citata vade și dobândă în doi termeni adică jumătate la 6 luni și jumătate la împlinirea termenului și spre mai bună siguranță am dat și chezășie plăței pe dumniului neguțitoriu Herșcu Solomon din acest târg proprietar sub No....., pentru care am rugat și pe onorată comisia ca să mi adevăreze numai întru ceea ce privește a mea adevărată iscălitură de două ori.

Urmează iscălitura evreiască de 2 ori.

Comisia târgului Buhuși prin No. 1321 aceaș zi și au legalizează și cu punerea pecetei târgului,

Leita Cioară din Buhuși dă garanție casele sale Primăriei din Buhuși, luând în antrepriză otcupul târgului. In anul 1880 Primarele târgușorului Buhuși certifică pe a sa respundere ca jidovii Iancu sin Moise, Simon Iancovici etc. sunt pauperi, neavând existența zilnică. Iată copia certificatului :

1861 Noembrie 30 zile

ROMANIA

PRIMARIA
COMUNEI BUHUȘI

Plasa Bistrița
Judeciu Neamtu
No. 2261

Certificat

Astăzi 27 Octombrie Anul 1880.

Subsemnatul Primar al Comunei Buhuși Certific prin aceasta cu a mea răspundere că persoanele notate mai jos, sânt paupere și absolut mizere fără săși poată agonisi decât

existența zilnică și sânt ajunși în etate înaintată, precum se certifică în dreptul lor.

Astfel de împrejurare ar pune în imposibilitate de a contribui statului, Judeciului și comunei.

Drept care s'a eliberat aceasta,

Urmează numele și cauza pauperității lor.

In termenii motivelor s'a dat aceasta,

Primar, *Const. Nedelcu*

(L. S.)

Secretar, *indiscifrabil*

In luna Ianuar 1895 Prefectul C. V. Andrieș cu inspectorul general Pencovici fură întâmpinați la gară de către sfetnicul rabinului Avram Haim Zaref, duși apoi la curtea rabinului unde fură ospătați.

In 14 Octombrie 1921 Ministrul Dr. Lupu viind aci a vizitat pe marele rabin. fiind ospătat a discutat cu el felurite chestiuni. Asemenea a vizitat și pe rabinul Löbel din Piatra.

Jeromonahul Gherasim Bisericani vinde lui Meilich zet David 2 dughene din târgul Buhușoaie cu 4500 lei, care act este întărit de onor Judecătoria Neamț (Tribunalul) sub No. 3076 din anul 1850.

Atare acte sunt foarte multe întărite de onor Tribunal Neamț.

ΛIV

H o l e r a

In timpul holerei de la 1831 evreii de aci fură scoși în ocolul vitelor unde au stat în corturi. In anul 1848 iarăși fură scoși în acelaș câmp, stând asemenea în corturi.

In anul 1866 n'au mai fost scoși la câmp ci lăsați în casele lor. Tot asttel și în anul 1892 nimenea n'a mai fost obijduit, Bolnavii au zăcut fiecare în casa lui.

XV

Supușenia și Evrei sudiți

În buletinul oficial al Moldovei An. 27 No. 63 din anul 1859 arată că în lista celor retrași de la supușenie sunt jidovii Moise Knol, Marcu sin Zindel Halperin din Buhuși.

Iată și copia documentelor ministerale, relative la această afacere :

PRINCIPATELE UNITE

Moldova și Valahia

Iași

MINISTERIUL DE FINANS

al Moldovei

Prefecturei de Neamțu

1) Ministeriul Trebilor Străine prin adresa cu No. 3676 înconștiințează că Evreii Moise Knol Marcu și Zindil Halpern din târgul *Buhușoie*, cunoscuți până acum de supuși străini, după declarația ce au făcut pentru retragerea lor de la acele protecții, au înaintat cuvenitele lucrări spre a fi recunoscuți în viitor de supuși locali, cu condiții că dacă vreunul din ei ar avea pricini începute în timpul când ei se aflau supuși altei protecții, să fie datori a să săvârși prin canalul consulatelor respective.

Drept care se scrie și acei Prefecturi pentru a regula și a da știință cu ce întâi poștă ce meseria sau spicula întreprind numiții și la ce clacă se cuvine a se așeza.

Ministru secretar de Stat la Depart. de Finans (*indiscif.*)

Idem iscălitura șefului secției

Secția I-ii. No. 9053

Anul 1859 luna Iulie 30 zile

1) Adm. Fin. Neamțu. Desființarea supușilor de la protecția străină. Dosarul No. 39 Anul 1859 Posesia mea.

PRINCIPATELE UNITE
Moldova și Valahia

Iași

MINISTERIUL DE FINANS
al Moldovei

Prefecturei de Neamțu

1) La raportul acei Prefecturi cu No. 13842 privitor pe 3 Evrei din târgul Buhuși acel district ce sunt retrași de la protecția ce au atârnat, Ministeriul răspunde : că darea lor pentru anul curent fiind intrată în tacsie, Pref. îi va recomanda comisiei de răcesiment lucrătoare astăzi spre ai înscrie ca supuși locali la rânduială convenită ca pentru viitor.

p. Ministru secr. de Stat la Depart. de Finas, (*indiscifr.*)

Șeful secției, (*indiscifr.*)

Secția I No. 12 664

An. 1859 luna Noemb. 5 z.

XVI

Tragerea la sorți

Ca și în Piatra și Neamtz, tinerii cari vroeau a se însura trebuiau să prezinte certificatul Kahalului, act de garanție întărită de comisia târgului care acte se înaintau onor Prefecturi.

Iată copia unuiai semenea act de garanție :

G a r a n ț i e

Pentru tânărul Bercu sânn Avram Cioară din târgușoru Buhușu în etate de 24 ani ci vroiește a se căsătorii și fiind

Adm, Financ, Neamțu Dosarul No. 39 An. 1859 Desființarea supușilor de la protecția străină. Posesia mea.

că legea recrutații, nu s'au deplinit'o subscriso ca cahal garantează ca când se va cere la tragerea sorților și aleși bun atunci se dau față.

Cahal, *Șmil Berr*

1863 August 9

Legalizare

Garanția de față fiindu sub adevărata iscălitură a cahalului să adeverește.

Supleant, *indiscifrabil*

No. 2933, 1863 August 8

XVII

Din războiul Independenței 1877-1878

Primirea Dorobanților și Călărașilor

Primindu-se știrea că Regimentul 15 de Dorobanți se reîntoarce din campanie în Piatra și că va trece prin Buhuși, unde va rămâne peste noapte, toată populația atât români cât și evrei, se întreceau a le eși înainte. împinși de simțul mândru, patriotic și național.

Așa dar toată distanța șoselei de la bariera orașului până la o mică dumbravă 2 kilometri depărtare era țesută de lume. La Dumbrava se aflau așteptând Primarul târgului d. N. Todirașcu cu toți notabili și pe la ora 5 seara (7 Aug. 1878) sosesc acolo bravii dorobanți, având în fruntea lor pe D-I Maior Macri, pe d. Căpitani: Vasilescu, Leonte și pe d. Sub.-Locot. Jornescu și Manolescu.

Ajungând la locul unde aștepta Primarul și ceilalți orășeni. D-nii Căpitani au comandat înșirarea soldaților în linie, și atunci D-I Primar adresându-se armatei a ținut un frumos discurs, salutând cu bucurie armata victorioasă, ca interpret al locuitorilor fără excepție de religie, exprimând în numele lor sentimentele de deplină satisfacție și bucurie,

După terminarea discursului toată populația striga cu bucurie: Trăiască bravul regiment 15 de dorobanți. Trăiască M. S. Domnitorul Carol I, ilustrul și viteazul ei căpitan. Traiască România, Doamna Elisabeta care prin dragoste a alinat suferințele fiilor României, Trăiască guvernul.

După aceea armata a pornit în urale în oraș, precedați de muzica târgului, unde li se aruncau buchete de flori din toate părțile, dându-li-se un frumos banchet improvizat, la care s'au ținut discursuri și toasturi.

A doua zi la plecare s'a împărțit armatei: băuturi, tutun bomboane etc. de către orașenii târgu'ui.

Orașenii cu muzica în frunte au condus armata până la bariera spre Piatra, despărțindu-se prin urale de bucurie. Nu mult după plecarea Dorobanților, sosi și escadronul 3 de călărași și fiind seara târziu și o ploaie torențială nu a putut avea o primire ca a dorobanților, totuși fură duși cu muzica în oraș, ospătați și împărțiți în quartire.

A doua zi, la plecare li s'a împărțit vin și tot astfel precedați de muzică și întovărășiți de populația târgului care era entusiasmata și veselă de acea fericire, i-au condus cu urale de veselie până la bariera Piatra.

(Ziarul „Correspondența Provincială V No. 30 din 14 August 1848).

^VIII

Din ale lumii valuri

În anul 1863 obștia târgului Buhuși, Creștinii și Evreii fac o plângere prefectului local contra a 2 funcționari ai târgului, arătând nedreptățile ce îndură și cer îndepărtarea lor din funcție. Cererea este autenticată iscăliturile de comisia târgului sub No. 463 din 16 Februar 1863 (originalul fiind în posesia mea).

Tot în acest an populația Evreiască de aci se plânge Prefecturii contra Perceptorului fiscal Vasile Mihăilescu. (originalul este în posesia mea). În anul 1880 o parte din obștea Evreiască a târgului Buhuși, se plâng Președ. comi-

siunei de recensământ al Jud. Neamț, contra abuzurilor din partea comisiunei Comunale, ce a fost instituită pentru facerea unui nou recensământ de dări pe periodul 1881 și 1886 (originalul este în posesia mea).

În anul 1883 Agentul fiscal Sîtere V. îi bătea pe contribuabili jidovi și creștini care nu plăteau dările (Fraternitatea V No. 10).

În anul 1892 Barbierul Lazăr, infectându-se la o operație lenache Cantemir și alții l'au ajutat plecând la București unde fu tămăduit și salvat de la moarte.

În anul 1896 Naftule Veisberg de aci face plângerea Ministeriului de Interne contra Kahalilor Ad. Leventer și Sulim Davidsohn. care vor să mărească gabela pentru înființarea școalei, dar prin raporturile Prefecturii nu i s'a dat nici o importanță originalul este în posesia mea.

Tot în anul 1896 casapii din Buhniși se plâng Primarului pentru obijduirile ce sufăr din partea medicului veterinar (originalul este în posesia mea)

În anul 1897 cu ocazia aflării d-lor Silberhertz președintele secției „Drepturile“ și al d-lui Segali membru în comitetul central, fiind întrunire publică cu scop de a înființa și aci secția: „Drepturile“ (10 Iulie) au fost opriți de Primarul târgului, dar în urmă dete voie a se ține întrunire sub președenția d-lui Reiss (Ziar Emanciparea No. 3 și 5). În anul 1864 o bandă de așa ziși voluntari în cap cu Ioan Ariște amenințară cu moarte pe Evrei de aci. Comunitatea având aci un „Eref“ (șanț împrejurul târgușorului, spre a putea purta și Sâmbăta, după prescripțiile religioase; acest șanț fu ruinat de locuitori, din cauză că sfânta icoană n'a voit a trece peste acest șanț, deci afacerea veni înaintea onor Tribunal, unde Evreii perdură procesul. De atunci fu desființat. (1881).

În anul 1925 d-l A. C. Cuza ca să-și încheie turneul în jud. Neamț, veni aci, lansându-se manifeste contra evreilor. Apoi ținu întrunire în curtea bisericii la care ocazie preotul Costea a sfințit drapelul, îndemnând asistența să ție liniște și ordine. Totul a decurs în liniște.

Tot în acel an studenții evrei din județul Neamț au dat în Buhniși un festival artistic—literar și conform măsurilor luat de autorități totul s'a petrecut în perfectă liniște.

1) In anul 1926 se repetară aci aceleaș lucruri din partea d-lui A. C. Cuza. De astă dată și în întregul județ, prin întruniri, manifeste etc.

2) In Noembrie acelaș an începe greva lucrătorilor de la fabrica de postav unde sunt amestecați Cuziști îndemnători și care grevă a durat peste 3 săptămâni. Cuziștii îndemnau pe lucrători să ceară guvernului ca să rechiziționeze fabrica și să fie condusă de un colonel pensionar. S'a și ales o comisiune de arbitraj, care a fost respinsă de inspectoratul Muncei din Bacău fiind ilegală. In fine după îndemnul d-lor prefect Kirculescu, al autorităților locale precum și a onor preot D. Costea greva a încetat, lucrătorii începând lucrul în liniște.

Trebue de relevat că în acest timp de grevă, muncitorii fabricii au înființat societatea numită „Obștea Vlad Tepeș” a muncitorilor creștini de la fabrica de postav din Buhuși.

3) In anul 1927 vânzătorii ziarului antisemit „Arma” strigau în gura mare cam astfel: Cetiți ziarul „Arma” contra hoților și bandiților de jidani, contra răpănoșilor de jidani, nu cumpărați la hoții, la criminalii de jidani. Toate acestea în fața prăvăliilor evreești. Apoi aceștia se apropiau de evrei, începând să strige în gura mare: Ce ți am făcut de mă lovești măi jidane? Scandalul este mare și de nesuferit.

De aiffel Evrei din localitate trăesc în cea mai bună armonie cu conlocuitorii lor Creștini cu care conviețuesc frățește.

XIX

P a t r i o t i c e

4) In anul 1893 *Alter Körner* proprietarul fabricii de spirt din Racova a oferit 1000 Kgr. făină de porumb și 100 litruri spirt a 40 grade ce ar necesita persoanelor supuse desinfectării la punctul Buhuși, cari sunt lipsite de mijloace

1) Egalitatea An. XXXVII No. 19 din 7 Mai 1926.

2) Reformatorul VIII No. 407 și 409 April 1926.

3) Curierul Israelit An. XX No. 10 Aug. 1927.

4) Egalitatea IV No. 34 Anul 1893.

și câte 6 centilitri spirt pentru fiecare soldat, ori cât va fi numărul lor și pe tot timpul cât va dura desinfectarea din cauza boalelor ce dominau atunci.

1) În anul 1916 la sinagoga mare din localitate s'a ținut în ziua de 21 Februar un impunător requiem pentru odihna sufletului mult regretatei Regine Elisabeta, în prezența întregii populațiuni evreești.

Requiemul a fost celebrat de oficiantul Michel Reicher, după care d. S. Cerbeanu directorul școalei Israelito-Română a ținut o documentată cuvântare, arătând marele calități, munca fără preget și pe tărâmul literaturii și al filantropiei. Arată că slăvirea oamenilor mari cu asemenea însușiri li-e recomandat evreilor de însuși prescripțiunile religiei mosaice și citează următoarea maximă: „Toți iubitorii de oameni ai lumii, fără deosebire de credință, au parte la viața veșnică”.

2) În anul 1915 Comunitatea Evreească și secțiunea locală a „Uniunii” au organizat cu concursul corpului didactic al școalei Israelito-Română o festivitate a zilei de 10 Mai la care serbare au luat parte între alții d-nii: S. Ștefănescu judecător, Gh. Istrate Primar și Consilierii comunali. S'a deschis în sinagoga cea mare un requiem, pentru odihna sufletului mult regretatului Rege Carol I.

Requiemul era oficiat de către cantorul Michel Reicher după care cantorul Iancu Bărlădeanu a celebrat apoi cu corul d-sale, un oficiu divin pentru creșterea și buna faimă a țării și a celor cari o cărmuesc.

Corul școalei Israelito-române condusă de d. institutor Ioina D. Filip a cântat imnul Regal. D-l S. Cerbeanu directorul școalei ținut o documentată cuvântare ocazională în care a trecut în revistă momentele mari din istoria țării.

A încheiat apoi vorbind de simțământul durabil de dragoste către țară al evreilor români.

În anul 1926 desvelindu-se monumentul ridicat în amintirea eroilor, Prefectul județului Ernest Kirculescu a lansat următoarea invitație 3):

1) Infrățirea IV No. 9 Anul 1916.

2) Infrățirea III No. 21 Anul 1915.

3) Reformatorul din 5 Februar 1923.

Cetățeni,

În ziua de 20 Iunie, a. c. ora 10 a. m. are loc în orașul Buhuși desvelirea monumentului ridicat în amintirea eroilor căzuți pe câmpul de luptă în războiul pentru întregirea neamului.

La această înălțătoare serbare comitetul de organizare din Buhuși a invitat toate autoritățile, armata, școlile și pe cetățenii orașului Piatra.

Este de datoria fiecărui român de a nu lipsi de la această sărbătoare națională care va fi un prilej de reculegere sufletească și un prinos de pioasă amintire pentru acei cari cu jertfa vieții lor ne-au dăruit *România Mare*.

Pentru ca la această serbare să poată lua parte cât mai mulți invitați, s'a organizat plecarea unui tren special din gara Piatra N. Duminică 20 Iunie a. c. ora 8.30 a. m. și care se va reîntoarce din Buhuși la ora 3 p. m.

Prefectul Jud. Neamț

Ernest Kirculescu

În anul 1923 d. Leon și Luță Schwartz au dat 30 m. lemne tăiate și transportate pe a lor cheltueală la domiciliul nevoiașilor fără distincție de religie.

În sinagoga marelui rabin Friedman au avut loc servicii religioase pentru ploae. Acest fel de servicii s'au făcut la asemenea ocaziuni și altele.

Felurite

Arestarea dela Cercul „Prietenii Culturei“

D-l Polițai Victor Pantazopol bazat pe un denunț făcut de 2 lucrători dela fabrica de postav a făcut în ziua de 31 Mai o descindere la sediul cercului „Prietenii Culturei“ de unde a ridicat toată archiva și mobilierul cercului. Poliția a făcut apoi o perchezitie și la președintele cercului unde s'a

găsit o bibliotecă cu cărți românești toate legate. S'au mai găsit câte-va ziare „Viața Muncitoare” și corespondența de la acest ziar cu privire la conturi.

În baza celor găsite s'a arestat întregul comitet și încă 5 persoane cari au luat parte la discuție contradictorie ce a avut loc zilele trecute. În legătură cu aceste arestări s'au făcut o serie de descinderi pe la casele sus numiților,

Până în momentul de față sunt arestați 16 tineri cari vor fi trimiși inspectoratului de siguranță din Iași. Rezultatul cercetărilor nu se cunosc.

Ziua Eroilor la Buhuși

Eri s'a serbat cu o deosebită pompă serbarea zilei eroilor morți pentru patrie.

De dimineață toate școlile au sosit în fața Primăriei de unde în corpore au pornit în spre biserică. Aci părintele Dumitru Costea a oficiat un serviciu religios. Răspunsurile au fost date de corul școlii condus de D-l Clement Podoleanu,

S'a format apoi un imponent cortegiu care a parcurs străzile Bisericeii, Piatra și Bacău până la monumentul eroilor unde în plânsetele văduvelor, copiilor și a părinților s'a făcut pomenirea a celor 58 de eroi morți pentru patrie. După terminarea serviciului religios Părintele Costea a ținut o frumoasă cuvântare arătând importanța zilei de azi. În acelaș senz a vorbit D-l Gh. Blaj și Neculai Nedelcu singurul veteran rămas în viață din războiul din 1877.

A urmat apoi un praznic iar corul școlii primare a intonat diferite cântece. Au asistat toate autoritățile.

Din Reformatorul No. 444 6 Iunie 1927.

Orășelului și Comunității Israelite Buhuși

Să te binecuvânteze Domnul și să te păzească. Să lumineze Domnul fața sa peste tine și să te miluiască. Să-și întoarcă Domnul fața sa spre tine și să-ți deie ție pace. AMIN!

IOSEF KAUFMAN

JOSEF KAUFMAN
CRONICARUL EVREILOR DIN ROMANIA
— PIATRA-MEAMȚ —

IV

CRONICA

COMUNITĂȚEI ISRAELITE

— DIN —

Târgușorul Bozieni

Tom. II

ASCULTĂ ISRAEL !

Domnul DUMNEZEUL Nostru

Domnul unul este

*Ajutorul meu e dela Domnul, Ziditorul
Cerului și al pământului. Lăudat fie numele
glorioasei sale împărății în vecii vecilor,
Amin !*

I

Intemeierea și istoricul târgușorului Bozieni

Cu toate că acest orașel aparține iarăși județului Roman totuși după cum am promis în prefața primului volum și având tot materialul istoric relativ la acest orașel fac deci monografia lui după promisiune.

Târgușorul *Bozieni* este situat în parte din centru, pe ambele laturi a drumului județian Piatra-Roman la extremitatea răsăriteană a județului Neamț de 26 kilometri depărtare de Piatra și 19 kilometri depărtare de Roman. Târgușorul are o populație de 700 suflete între care 350 evrei, care se ocupă cu meserii de tot felul.

Bozienii ca sat datează din vechime, așa Uricarul Th. Codrescu Vol, 16, pag. 3—Leat 6954 (1446) zice că: Ștefan Vodă dăruiește stujei sale Dragomir (otêl) satul Bozieni ce este deasupra Albâi etc.

Târgușorul *Bozieni* a fost înființat de bogătașul *Lupu Balș* pe la anul 1927. Nemuritorul *Dr. Elias Schwarzfeld* zice în volumul său: „*Din Istoria Evreilor din Moldova*” București anul 1914 pag. 65 zice că în anul 1838 găsim în această localitate 20 familii evreești, așezate ce e drept de curând toate fiind scutite de bir.

Acest proprietar *Lupu Balș*, dete evreilor loc de case și dughene precum și loc pentru sinagogă și casa dascălească, loc pentru feredeu și loc pentru țintirim.

În anul 1846 acest proprietar a făcut cu propria sa cheltueală 18 case cu dughene pe care le dete cu plata de bezmen la următorii evrei: *Alter Băcal, Ezra Naftule,*

Strul Bandel, Leibiș Biber, Herș Leib Catz, Leizer Ciubotar, Lupu Horovitz, Avram Marcu Waizer, Herș Leib Budeșter, David Boziener, Meier Morener, Haim Gros, Șomșen Haham etc. Aceștia deteră adevărata întemeiere a târgușorului, care crește în fiecare an.

Actualii evrei din localitate, urmașii celor pomeniți, sunt proprietarii caselor părintești, cu toate că este comună rurală; fiind rămași din vechime proprietari imobiliari. Proprietarii moșiei și acestui târgușor au fost al familiei Balș din Iași, a generalului Ioan Ghica (1873) care au făcut mult bine Evreilor din localitate.

În istoria Moldovei de potelnicul Manolachi Drăghici Iași 1875 Tom. II p 63 povestește că în anul 1799 Vodă Const. Ipsilante a dăruit o moșie în Basarabia, lui Tufeci Bașa Gheorghe pentru că a ucis pe fratele său în satul Bozieni fiind hoț de codru și la drumul mare.

II

Comunitatea

Mică, Comunitatea nici odată nu era organizată, ci din contra de foarte multe ori desbinată, totuși există de mult precum și acuma există un comitet ales de mica obște, care se ocupă cu administrarea celor câteva instituțiuni ce posedă și anume: sinagoga, feredeu, școala, Talmud-thora, caritatea și cimitrul; îngrijind și de săracii târgușorului

Pentru acest scop întocmesc întotdeauna o mică taxă, asupra cărnei și păsărilor, din al cărui venit întrețin cele amintite și plătesc remuneratul hahamilor, care servesc în același timp și de rabini. Totuși au fost ca rabini: Rib Naftule, Rib Froim Fișel Friș și Moise Ițic Friș (fiul).

III

Sinagoga

Sinagogga Comunității înființată la întemeierea târgului 1827 ori 1838 a fost prefăcută în anul 1878.

Pe lângă aceasta s'a mai întocmit o altă casă de rugăciune, din cauza desbinării ce există în sânul obștei evrei și

IV

Talmud-thora

Talmud thora există de asemenea de pe la anul 1838 și este frecventată și de copiii săraci, iar pentru copiii sunt câteva școli confesionale.

V

Feredeul

Feredeul există de la întemeierea târgușorului. El fu prefăcut în anul 1889.

VI

Cimitirul

Cimitirul a fost înființat în anul 1880, până la care dată decedații erau duși la Piatra ori la Roman.

Leiba Ifrim a înființat cimitirul.

VII

Mues-Chiten și lemne pentru săraci

Pentru Mues chiten și lemne pentru săraci se colec-tează la cei căsătoriți, dând ajutoare celor lipsiți de mijloace.

VIII

Comerțul (îndeletnicirile)

Ramura de căpetenie al evreilor localnici este comerțul și industria manuală. Asemenea fac aci un întins comerț și de grâne și vite. Piteriile, căsăpiile, morile etc. sunt ale evreilor.

Fabrica de rachiu de drojdie este a unui evreu.

Evreicele se ocupă cu țesutul pânzei de cânepă și bumbac și boitul lânurilor. Evreii de aci se ocupă foarte

mult cu stupi de albine, fabricând ceară, miere și meit etc. Asemenea se ocup cu cumpărarea și transportarea fructelor, din grădinele cele mari ce sunt pe aici.

Comerțul cu grâne este prima lor ocupație. Unii din ei arendază terenuri de îl cultivă și prin țaranii din apropiere. În revista „Asachi“ An. III 1882 arată că hanul cel mare este al unui evreu. Târgușorul are 10 băcării, 4 lipcani, 7 cărciume (p. 1055). Cășăpia este a proprietății și arendată evreilor. În acel an (1882) s'au tăiat 53 vaci, 39 boi, 33 oi, 170 miei (pag. 1055). Piteria aparține proprietății și ținută de evrei. 3 croitori bărbătești, 2 croitori de damă, 2 cismari. Cutiugari și birjari tot evrei.

Vorbind aci de îndeletnicirile evreilor, mă simt dator să arăt că evreii de aci se ocupau și în timpul primului monopol cu tutun.

În anul 1867 Leiba Frim de aci cere a i se elibera un alt brevet. Iată cererea :

1) **Domnule Casier,**

Anexat am onoare a vă prezenta declarația mea prin care cer a mi se elibera un alt brevet în locul anexatului aici cu No. 1473 pentru exercitarea comerțului de tutun în comuna *Bozieni* pl. Mijloc. acest județ, și vă rog să bine-voiți a face ca să mi se elibereze prin mijlocirile ce aveți²⁾.

1867 Oct, 18

Leiba Frim

No. 2

D-sale

D-lui Casier Distr. Neamțu.

1) Atari cereri sunt multe individuale și în corpore din orașe și sate ale avreilor.

2) Casieria Neamtz. 1867 No. 3 Dosarul Avizarea la cl. sa după modificările introduse la 1 Oct. 1867. Posesia mea.

În anul 1868 Primăria de aci către Casierul județului cere a se îndatora pe Leibă Frim a se face debitul la Regie pe lunile Noembrie și Decembrie 1867. Iată actul :

ROMANIA

868 Iunie 18 zile

PRIMĂRIA
COMUNEI BOZIENI

No. 659

1) **Domnule Casier,**

La nota Dv. No. 115 relativă a se îndatori pe tailitul Leibă Frim, ași face debitul la Regie pe lunile Noemb. și Decemb. 867 precum și de Ian., Febr., Martie, April și Mai a. c. 868. am onoare a vă supune cunoștinței că numitul detașat și s'au făcut debitul pe 5 luni în capitala Iași pentru care posedă factura sub No. 165. Iar cât privește pentru două luni ce nu le are făcute i s'au pus aspre execuții de a le face și pe acele, Despre care în respect vă refererez spre regulă.

Subscris Primarul (*indiscifr.*)

D-sale

D-lui Casier General al Distr. Neamțu.

Tot în acest an sub prefectul către Casieria județului arată că de 3 luni n'a făcut debitul de tutun, tot acel Leibă Frim. Iată actul :

1) Adm. Financ. Neamț. Dosar No. 5 An, 1868 Tutun Mijlocirilor spre executarea debitanților la facerea debitului, la cari sunt obligați Posesia mea.

Romania
SUB-PREFECTURA
PL. MIJLOC

1868 Decembrie 30

No. 3770

1) Domnule Casier,

Văzându-se că debitantul Leiba Frim din târgușorul *Bozieni*, comuna cu a eiași numire, n'a făcut debitul de tutun pentru trei luni de zile până la finele anului nici chiar după invitațiile ce i s'au făcut. s'a găsit mai înainte de a se primi cererea Dv. cum se prescrie la art. 40 din regul. legei, a se aplica art. 39 numai în ce privește închiderea prăvăliei, rămăind a se executa în totul de către Dv. sau după o autorizație din partea Dv. și art. 40, 41, 42. pentru care vă și rog a lua cuvenitele dispozițiuni.

Primiți D-le Casier încredințarea consid. mele,
semnat sub-Prefect, *Apostoleanu*

D-sale

D-lui Casier Jud. Neamțu.

IX

Societăți

Societăți n'au prea existat aci. În anul 1899 dominând desb. nare în comunitate și venind profesorul Ionaș Schier fondă soc. sionistă secția „Sam. Pinkes”, compusă din 45 membri, sub președ. d-lui *Simon Schmarak*, în Martie 1903 s'a fondat soc. Damelor, prin inițiativa d-nei S. Litner. Scopul societăței eră să mărite fete sărace și a se ajuta lehuzele sărace.

1) Adm. Financ. Neamțu. Dosar No. 5 An. 1868 Tutun, Dosarul Mijlocirilor spre executarea debitantilor la facerea debitului la care sunt obligați. Posesia mea.

În anul 1914 a fost aci secția Uniunea Evreilor Pământeni sub președ. lui Moritz Fischer, Meir Landman și Froim Herșcovici (vice președ.), Mendel Bandel casier, Sami Bandel secretar, Manea Ifrim controlor, iar membrii Strul Turner, Moise Leib, Bercu Bandel, Rubin L. Ifrim și Leizer Catz.

X

Contribuții

Toată lumea pământeană plătea toate felurile de contribuții afară de supușii străini cari nu plăteau multe din ele. Așa unul Haim Trau de aci face asemenea reclamațiuni și cere scutire. Iată cererea către consulat :

Onorabilei C. C. Aghenție și Gr. Consulat!

Haim Trau locuitor din Bozieni Distr. Piatra

Suplică

Precum din registrul pașapoartelor se vede, că subsemnatul am depus pașaportul meu cu data Constantinopol în 7 Ianuarie 856 No. 583 la aceasta onorabilă Aghenție, spre reînnoirea acestuia. Generalmente se știe că din partea autorității locale s'au introdus între alte dări și cea personală, personală zic de care *supușii* Austriecești sunt scutiți.

Fiindcă nu cunosc legile, apoi până în prezent, am tot plătit citata dare la sub prefectura din Bozieni, dar acum informându-mă bine că supuși străini în adevăr sunt scutiți de a plăti o dare ca cea personală, apoi socot de cuviință a mă adresa onorabilei mele protecții, rugând'o să binevoiască a interveni locului comp. ca să mă scutească de acum înainte de plata unei așa dări, iar banii cari i-am dat până acum să se fie în socoteala dărei patentală ce am a plăti pentru viitor.

Urmează iscălitura în evreește.

1864 Februarie 4/15 Iași.

Iată și nota consulatului tot în această chestiune :

No. 1630. Dos, 2771.

Iași în 3 Martie 1864

N o t ă

Cu împărtășirea suplicei supusului c. r. *Haim Trau* locuitor la *Bozieni* în acel district. Agenția și Consulatul General cu onoare pofteste pe onorata Prefectură ca să binevoiacă a lua în considerație cele expuse în ea și a înainta cuvenita lucrare spre scutrea sa de contribuția personală, precum de ași șterge din listele pământenilor.

Consul C. R. (*indiscifr*)

Onor. Prefecturei a District. Neamț Piatra

Acuma când un contribuabil se strămută în alt oraș sau sat, era urmărit de fisc, Iată o asemenea urmărire :

DEPARTAMENTUL FINANSELOR

1) Adm. Ținut. Neamțu

Ispravnicia de Tecuci prin raportul No. 6620 încunoștințează că din No. jidovilor cunoscuți după catagrafia la târgușorul Coșonești, a căror dări nefiind cuprinse în taxie sau siguripsit prin chezășie dată unul pentru altul ; Jidovul Herșcu ot Lazăr s'ar găsi strămutat în târgușorul *Bozieni* acel ținut. asupra căreia figurează remășițe întreaga dare de la începutul prestației următoare.

Se scrie acei Ispravniciei ca să cerceteze și aflând pe numitul în acel târg de îndată cu convoi să se trimeată la zisa Ispravnicie escosflisind rămășița va asigura pe viitor și plata dării sale până la sfârșitul Eptastiei următoare iar de rezultatul va raporta.

Isc. Șef. Depart. { *indiscifr.*
Isc. Șef. secție.

Secția I. No. 6619 1854 Noemvrie 25 zile.

1) Adm. Financ. Neamț Dosarul Tacsiei No. 1 Anul 1854,

XI Felurite

Subchirurgul Sam. Margulies a fost numit prin decretul Ministeriului de Interne agent sanitar la circumscripția Bozieni (Egalitatea VI No. 19 An. 1895).

În anul 1867 Evreul Iancu Pitar din Bozieni fiindcă a fost antreprenor de pâine pentru arestul subprefecturii, și fiind plătit, subprefectul intervine la Prefect spre a fi aplatat, Iată adresa :

R o m â n i a

1867 Iunie 12

SUB-PREFECTURA
Arondismentului Mijlociu
No. 1661

Domnule Prefectu,

Motivat de noua plângere ce am primit dela Evreul Iancu Pitar din târgușorul Bozieni, în privința unor bani ce ar avea a lua pentru pâinea ce a distribuit asistenților aflați la Subprefectură în anul 1866 luna Aprilie, și pentru care conservă chitanțele Adjutorului Sub-prefecturii de atunci Domnul Panaite Anghil.

Am onoare a vă ruga să bine-voiți a dispoza rezulta-rea raporturilor No. 2301-3582 din 866 și 867 din acest corentu. Căci numai astfel sa va putea pune capăt stăruințelor ce ne contenit numitul evreu întreprinde la Sub-prefectură.

Bine-voiți vă rog Domnule Prefectu a primi încredințarea prea osebitei mele considerații.

Sub-Prefect, *indiscifr.*

Adjutor, *indiscifr.*

**Domniei-Sale
D-lui Prefect al Județului Neamț.**

Patentarii Jidovivi din Bozieni

Lista patentarilor Moldoveni și Jidovi, dat pe târgușorul Bozieni 1859 Iancu sin Herșcu, Strul sin Haim Schwartz, Strul Bandel, Fișel Bandel, Alter sin Moise Buium, Șmii sin Simon stoler, Iancu Bandel, Haim sin Ian u Caldalar, Moise Dascal, Moise Leib croitor (Psalt), Avram Stoler, Uren Stoler, Alter croitor (Leiblatz), Avram sin Samuil, Frim Tarpalar, Iie sin Iancu, Strul Țerner, Aizic croitor, Zumer Haham, Leizer sin Leiba, Bercu Biber, David sin Izb'r, Marcu Dascal, Solomon Croitor sau Șulim, David Leiba sin Avram, Haim sin Herșcu, Hascal sin Moise Nusim, Ezra sin Naftule, Leizer Ciubotar, Calman sin Iancu, Avram Botoșineanu, Avram Leiba, Zisu Leibe!, Faibiș Fereduar, Marcu Caldalar, Iancu a Babei. 28 Patentari pământeni și 4 supuși Total 32 evrei patentari.

No. 1086 Anul 1859. (Dosarul și actul este în posesia mea).

În anii 1848 și 1853 atât rușii cât și nemții au staționat aci în quartir la evrei, aducându-le multe rele, prin prădăciunile ce făceau târgoveților.

Focuri au fost aci în două rânduri adică la 1864 și apoi la 1879, cauzând multe pagube și evreilor de aci.

XII

Din ale lumii valuri

În anul 1881 cu ocaziunea aplicării legii Licenților și evrei din Bozieni au avut de furcă, după cum se va vedea din următoarele acte:

Domnule Ministru,

Subsemnații comercianți domiciliați în târgușorul Comunei *Bozieni* plasa mijloc județul Neamț, Având licență pe numele nostru, pentru a exercita vindere de băuturi spirtoasă și fiind că pe o parte ați binevoit a ordona închiderea

stabilimentelor ca neavând dreptul a exercita asemenea misiune iar pe de alta spre ami consuma băuturile ce mi-ar fi mai rămas, ați bine voit a da un nou ordin, prin care ne dați dreptul a mai exercita asemenea misiune până la 31 Decembrie inclusiv, și fiindcă expirara temerei din svon public că onorab. guvern, ni-ar confisca băuturile noastre ca fraudulos introduse și vândute de noi, nea făcut a declara la închiderea cărciumelor că nu avem băuturi din care cauză nu ne putem și noi bucura de al II-lea ordin al D-voastră, și fiindcă este aproape de înțeles că nimeni din noi nu s'ar vărsa pungile pentru a plăti licența dacă în realitate nu am avea fiecare băuturi de tot soiul.

De aceea vă rugăm cu cele mai profunde și devotate respecte bine-voți a ne da și nouă voie pentru a exercita menționata misiune spre a ne consuma băuturile ce le mai avem.

Bine voți vă rugăm d-le Ministru a primi profundele noastre respecte,

Iancu Gebär, L. Iancu, Haim Bandel,

Nusăn Frim, Esra Naftule

1881 Oct. în 10/22 zile

D-niei sale

D-lui Ministru de Interne.

15 Oct.

Se recomandă în original D-lui Sub-prefect al plășei Mijlocul, care va cerceta în persoană casul și adevărindu se va face a se executa ordinul circular al D-lui Ministru de finanțe No. 31914 comunicat cu No. 12148.

p. prefect, *indiscifr.*

1881 Octombrie 15

D-le Prefect,

Subsemații Comercianți și declarați cu licență pe nu-

mele nostru în comuna Bozieni suntem confiscați de băuturile ce le avem de d'ni Agenți fiscali în baza ordinului Ministerial, dar vedem că în prezent la mai mulți comercianți de categoria noastră li s'a dat libertate a-și desface băuturile în oricare termene.

Venim cu respect D-le Prefect a vă ruga să binevoiti a dispoza de a ne lăsa și pe noi a ne desface băutura în termenul ce veți fixa, supunându-ne în totul legilor în vigoare.

Bine-voiti vă rugăm D-le Prefect, a primi respectele ce vi le purtăm.

Leiba sin Iancu, Nusăn Frim, Haim Bandel,

Iosub Gutman, Ida Leiba Biber, Ida Leiba crismar

D-sale

D-lui Prefect al Județului Neamț.

R o m â n i a

SUB-PREFECTUL

Plășei Mijlocu

jud. Neamț

No. 3905. 1881 Noembrie

4 Noembrie 1881

Se va pune cazul în deliberarea consiliului comunal.

Iscălit. *ind:scifr.*

D-le Prefect,

La ordinul Dv. No. 13010 am onoare a vă refera că după încredințarea dată de Domnul Primar al comunei *Bozieni* prin raportul No. 1502 arată că deși jidovul Iancu Ghelberg posedă licența No. pentru stabilimentul său care n'au prezentat spre a se înainta la destinațiune și taxa pe trimestrul de Octombrie n'au achitat la biroul percepției, fiind că s'au dat la scădere din timpul închiderei stabilimentului,

Bine voiți vă rog D-le Prefect a primi asigurarea prea osebitei mele considerații.

Sub-prefect, *indiscifr.*

Domniei-sale
Domnului Prefect al Județului Neamț.

România
 SUB-PREFECTUL

Plășei Mijlocu

Jud. Neamț

No, 3903, 1881 Noembrie 3

4 Noembrie 1881

Se va pune în vederea D lui Sub-prefect de mijloc ca cazul trebuie supus aprecierii consiliului comunei Bozieni.

Iscălit, *indiscifr.*

Domnule Prefect,

În urma ordinului Dv. sub No. 13011 cercetând tângu-irea evreilor din Târgușorul *Bozieni* relativă la oprirea lor de a mai exersa spicu'a de băuturi spirtoase, am constatat următoarele:

La 1-iu Octombrie espirat predecesorul meu primind ordinul Dv. sub No. 11886 au procedat în unire cu agentul controlor al circumscripției a II-a la revizuirea stabilimentelor deschise pentru vinderi de băuturi spirtoase din zisa comună și negăsind nici un soi de băuturi la petiționari, prin procesul-verbal cu No. 406 au dispus închiderea acelor stabilimente pe reson că persoanele ce exersau asemenea comerț, nu întrunesc condițiunile cerute de legea licenților, dându-se de către comună la descărcarea licenților ce li s'au fost liberat.

Sub Prefect *indiscifrabil*

D-niei-sale
D-lui Prefect al Județului Neamț.

În anul 1882 aceeaș chestie. Iată actul :

Proces-Verbal

No. 3

Anul una mie opt sute opt zeci și doi Luna Ianuarie una. În urmarea ordinului ce am primit dela D-1 sub-prefect respectiv No. 4740 prin cari comunică în Copie Telegrama D-lui Ministru de finanțe No. 42399 în privința măsurilor ce trebuie a se lua pentru închiderea Stabilimentelor de băuturi spirtoase dacă debitanții nu au desfăcut toate băuturile până la 31 Decembrie 1881 iară restul ce se va găsi să se sigileze de Primărie permițându le vânzarea acestor băuturi în o singură dată cu rădicată spre desfacere.

Subsemnatul în unire cu notarul Comunei și vătăjeii comunali fiind perceptorul decedatu, procedând în conformitatea menționaților dispozițiunii la stabilimentul evreului Hascal son Herșcu din acest târgușor *Bozieni* sau văzut că posedă băuturile următoare.

1). 45 vedri vin din anul 1881 în două vase cu cercuri de fer așa date în sala hotelului, 250 vedri vin vechiu adică 80 vedri vin roșu și 170 vedri vin alb în nouă vase cu cercuri de fer așa date în beci și 4 vedri rachiu în una balercă cu cercuri de fier așa date tot în beciu toate acestea aproximativ cari sigilându-se în citatul beciu a stabilimentului cu sigiliul Primăriei în condițiunile citatului ordin adică de a avea voie când îl va vinde în total cu rădicată să se elibereze de autoritatea acestei comuni prin asistența și a perceptorului Comunal.

Și tot odată până la desfacerea în total s'au autorizat ca în unire cu subsemnatul, Perceptorul comunal și Proprietarul băuturii ca când ar avea necesitate de revizuirea băuturii lor din poloboace să se deschidă beciul și să se îngrijească de conservarea lor și

2) La stabilimentul evreului Leiba Frimu s'au găsit 60 vedri vin alb din anul 1881 cu aproximație în două poloboace cu cercuri de fer așezate unul în sala dughenii și unul în ogradă, cari sigilându-se cu sigiliul Primăriei în condițiunile menționatului ordin adică de a avea voie când îl va

vinde în total cu rădicată să se elibereze de autoritatea acestei comuni prin asistența receptorului Comunal și cu autorizația autorităților în drept.

În fine din toate cele constatate văzând că numiții debitanți din această comună Bozieni unde este situat și târgușorul cu asemenea numire, nu sunt alegători și prin urmare nu au calitățile cerute de legea licențelor.

Am dispus pe o parte sigilarea acelor băuturi și închiderea stabilimentelor în cari dâșii exercitau în trecut vânzarea.

Trimit pentru cari s'au redejat prezentul Proces-Verbal subsemnat de toți cei în drept înaintându-se D-lui Sub-prefect respectiv spre cuvenita regulă.

Primar, *N. Condrea*

Secretar, *indiscifr.*

Martori { Ionu Apostu (L. S.)
 { Thodoru Ioniță

Debitanți { Hascalu sin Herșcu
 { Leiba Frim

1) În anul 1883 Primăria impune evreilor a-și procura bilete de liberă petrecere fără excepție de e pământean ori supus străin. din cauză că n'a înțeles ordinul onor Ministerului de interne care zice numai străinii supuși străini. Pe acel timp toți evreii în general erau considerați ca străini.

2) În anul 1884 vestitul Polochromiadis, trecând pe aci într'o zi de târg, strânse un mare număr de țărani împrejurul său, pe cari îi excita contra evreilor. Primarele îl arestă și după ce întrebă telegrafic pe d. Prefect al județului îl puse în libertate.

3) În anul 1886 4 evrei de aci având neînțelegere cu niște țărani pentru 5 ocale sare fură arestați și bătuți iar rudele celor arestați săriră în ajutorul lor scoțându-i din

1) Fraternitatea V No. 41.

2) Fraternitatea V No. 47.

3) Revista Izraelită An. I No. 13 și 15.

arest deci aceștia fură înaintați parchetului, dați judecăței, stând înaintea curței cu juri, fiind condamnați pentru abuzul lor.

⁴⁾In anul 1895 fiind procesul curței cu jurați al ucigașilor lui Isac Blumenfeld din Bozieni și al celor 27 hoți cari au săvârșit 18 omoruri și tâlhării asupra Evreilor și pe Iosif Zumer din Biczaz, apărătorii criminalilor, spre a ușura și scăpa pe clienții lor, vărsară felurite acuzațiuni puerile contra evreilor în general, din interes, căci în fond ei au fost apărătorii Comunității Israelite din Piatra, în chestia cimitirului și altele.

Altfel evreii de aci trăesc în cele mai bune relații cu Români și cari stau în relații intime de afaceri și prietenie

Dăm aci și copia unui peciu din anul 1852 :

Noi Grigore Alex. Ghica V. V. cu mila lui D-zeu
Domn al țării Moldovei

P e c i u

Î . . . sãn din târgușorul Bozieni ținutul Neamțului, după cercetarea și înscrierea Komisiei Katagraficești, fiind socotit pe temeiul așezământului între oameni fără căpătăiu, s'au așezat ca să plătească la Visteria Statului trei zeci și șease lei pe tot anul în 4 Tribuni, în care s'au socotit și adausul de 8 parale la leu pentru ținerea jandarmilor.

Drept aceia spre a fi cunos ut în rândujala arătată, i s'au dat acest peciu protocolit de d lui Vel Visternic și încredințat cu pecetea Domniei noastre.

Iscălit Vel Visternic, *indiscifr.*

Iscălit șef secției *indiscifr.*

No. 69 Anul 1852 Iași.

Tu Doamne, împărtășești pe om cu conștiință și înzestrezii pe muritor cu pricepere; împărtășește-ne de la tine cu știință, pricepere și înțelepciune. Lăudat fii, Doamne, care împărtășești cunoștiința!

AUTORUL

Fragment din istoricul Evreilor

DIN TRANSILVANIA

(Tulgheș, Borsek etc)

După istoria universală de Schlosser și altor istorici este că primii Evrei ce au fost aduși în Transilvania de regele Perșilor Xerxe I (480 a. chr.) fiul lui Darius, învins fiind de Greci la Salamina și la Platea; aceștia s'au și stabilit în această provincie, fiind din acel timp.

După izvoarele altor istorici este că evreii de aci au fost aduși pentru colonizarea Daciei de către Traian. Lucru sigur și cert este însă că ei sunt aci stabiliți din timpul romanilor (vezi Tom. I pag. XII „Vechimea evreilor în jud. Neamț“.)

Ducii Ungariei și Transilvaniei aveau mulți evrei pe proprietățile lor din cele mai vechi timpuri (secol XI și XII). În toată Ungaria și prin urmare și în Transilvania starea lor a fost bună.

Regele Bela al III-lea (1190) le asigura deplina siguranță și libertate. Regii Ungariei angajau chiar pe Evrei ca administratori financiari din care cauză Papalitatea a excomunicat regatul Ungariei. În anul 1244 Regele Austriei Frederich I. a decretat legi restrictive contra Evreilor, care legi fură aplicate și în Ungaria.

În anul 1386 Evreii din mai multe localități ale Ungariei și Transilvaniei au fost masacrați prin revoluțiuni interne. Cel mai însemnat timp din istoria lor este că în anul 1578—1580 s'a decretat Art. 22 din regulamentul votat de Adunarea Națională din Cluj că Grecii și Evreii nu pot

exercita nici o afacere decât în localitățile permise. Între locurile permise a fost Alba-Iulia (Gyulafehérvá).

În secolul a XVI-lea Ungaria cade sub stăpânirea Turcilor, ei sunt acuzați că țin partea lor. Sub Maria Tereza Evreii din Transilvania plăteau un impozit anumit și fix. În anul 1745—1750 Evreii din Transilvania au ajuns la cel mai mare progres religios și moral sub monarhia Habsburgilor.

În anul 1623 Ex Ducele Gabriel Bethlen a acordat Evreilor multe favoruri, anulând ordonanța votată de Adunarea Națională din 1650. Regele George Rakoczy al II-lea le opri în orașele fortificate. Împăratul Iosif al II-lea (1791) a destinat Alba Iulia ca reședință Evreilor, unde au avut cea mai mare și însemnată comunitate, unde avură și Tribunal confesional.

Rabini marcanți au fost: Iosef Reitsz Aurbach (1742) Margulies din Moldova (1778—1817) etc.

Sămbatianii sunt cei mai însemnați factori în istoria Evreilor din Transilvania. Această sectă din creștini s'a propagat prin influența reformelor, fondată în anul 1588 de unul *Andrei Eössy*. Ducii i au persecutat din care cauză s'au împușinat. Astăzi mai sunt în Bözöt-Ujfalu. Evreii din Ungaria și Transilvania au luptat în revoluția din 1848 al căror martiri au fost: Heinrich Spizer, Michel Halpern secretarul lui Koschut etc.

Iosef al II-lea (1782) desființă edictul toleranței și taxa „Leibzol” și dă multă libertate evreilor.

După ce am arătat istoricul Ardealului, deci sunt dator a descrie comunitățile din Ardeal care aparțin acestui județ. Acestea sunt :

Comunitatea din Tulgheș

Acest orașel este așezat pe malul pârăului Bistricioara, având case multe și mari ca într'un oraș. Localitate industrială și prăvălii.

Acest orașel a fost sat dar ca orașel există de aproape 100 de ani. Are până la 60 locuitori evrei, cari își au o *sinagogă* care în timpul războiului mondial a fost ruinată și care după război s'a reînnoit, iar acum a 4-5 ani

s'a prefăcut într'o frumoasă clădire cu câte-va camere alăturate. E de amintit că cât timp zisa sinagogă a fost ruinată, enoriașii au făcut rugăciune într'o casă particulară. Școala nu exista aci și nici măcar Talmud-thora, decât numai că un melamed sau 2 melamden (învățători), învațau cu copiii într'o cameră a zisei sinagogi.

Ha'ham este numai unul care servește și ca moil și ca pșalt etc. *Baia* este din timpul întemeierii orașelului. Ea este o clădire igienică și cu aburi.

Cimitire sunt două, unul vechi din timpul înființării orașelului și altul nou, cu Oil și Zaplas de 8 ani.

Cimitirul nou are morminte cu pietre sepulcrale (mațeiwes) adică pietre în picioare și pietre culcate pe morminte (tom). Unele pietre sunt și de marmoră. În cimitirul cel nou sunt înhumate și rămășițele eroilor din războiul mondial, cari au fost adunate de pe câmpuri unde au fost înhumați.

Tulgheșul este localitate mai mult industrială, având mai multe fabrici de cherestea. Aci se face un comerț înlins cu lemne, și cel mai mare negustor de lemne este Zeilig Șmilovici. În general vorbind Comunitatea cu Epi-tropia ei există de 60-70 ani precum și acuma există Epi-tropia Comunității sub președenția valorosului *Dr. Ghers-hon* care are și multă energie, îngrijind de săraci cu cele necesare, iar în timpul iernei cu lemne și la Paște prin-mues chiten cu azime și cartofi etc.

Farmacist este unul singur care este evreu.

Rabini actualmente nu sunt. Acuma 15 ani a fost unul Chanoch, care ținu loc de rabin. Moise Mordche e cel mai cult hebraist.

Învățămantul după cum am arătat se face particular. Unul Nutkeole, e învățator cam de după război, iar înaintea zisului război a fost unul Kalai, care era om cult și modern. În Tulgheș mai fac comerț și industrie de cherestea: Bercu Weinrauch, Zeilic Șmilovici, Haim Simon, Strul Moritz, Marcu Meirovitz, Simon Solomon. În vechime acest comerț se făcea de către Mordche Arie Marcovi i, Haim Șulim, Aron Zisu zis Aron Moise și alții.

Comunitatea din Borsek

Orășelul Borsek, la izvoarele râului Bistricioara, este la 20 kilometri depărtare de Tulgheș. Acest loc este însemnat prin izvoarele sale cu ape minerale, care vindecă multe boale. De aci se aduce apa numită „Borvis“ de la renumitul izvor Borsek care vine în fostul comitat Ciuc, în drumul Jud. Neamț din Ardeal. Acest orășel are 30 familii Israelite, care se ocupă cu comerț și meserii etc. Are o sinagogă de lemn spațioasă. Ea a fost ruinată în timpul războiului mondial 1916—1918 și acuma de curând fu prefăcută.

Epitropia Comunității actuale se alcătuește din următoarele persoane: *Aizic Iacob* președinte, *Spilman Mohr*, casier, *Marcovici* cel mai vechiu negustor de aci, Actualul președ, *Hadel Gyula*, *Matiaș Ghersohan*. Strul *Isac* și *Dav. Brecher*.

Comunitatea posedă o baie cu bazin (mikfe). *Cimitir* este înființat de după război, unde sunt înhumați mulți eroi. *Rabini* nici n'au fost nici nu este. *Hahami* este unul care servește și ca moil și ca psalt. Școala Comunității nu este ci numai particulară. E de remarcat că aci rabinul *Friedman* din *Buhuși* își are o frumoasă vilă, unde vine în fiecare an cu familia sa.

Com. Bilbor

Este un sat care vine în apropiere de Borsek și Tulgheș. Are 5 familii Israelite: *Șmilovici Ițic*, *M. H. Iosupovici*, *Moses Vilner* etc. Aci a locuit d. *Ionaș Rufel* actualul antreprenor al Hotelului Continental din Piatra-N. născut acolo și având proprietăți acolo.

Löbel Aron a fost acolo Primar neîntreput aproape 20 de ani fiind bărbat inteligent și cu mare energie. Acesta a fost socrul d lui *Rufel*. După război stabilindu-se aci unde a murit în anul 1927. Locuitorii evrei cari aparțin la Comunitatea din Borsek sunt: *Ițic Șmilovici*, *M. H. Iosupovici*, aceștia se mai ocupau cu exploatarea de păduri și comerțul de cherestea.

D-l Şmilovici, fiul Dr. Şmilovici și ginerele său Dr. Gherşshon Matiaş au de asemenea fabrici de cherestea, atât aci cât și în Tulgheş.

Com. Corbu

Această comună are 5 familii evrei: Strul Moritz, Zeilic Şmilovici și fiul său Herman.

Afară de aceste locuri mai este Bicazul Ardelean unde se găsește „*Valea Jidanului*“ și unde după tradiție se asigură că pe aceste locuri sălăşluia vestitul rabin: *Israel Bal Semtov Hakoides*.

A ta Doamne este mărirea, puterea, fala, izbânda și strălucirea ca tot ce este în cer și pe pământ. A ta Doamne, este împărăția și înălțarea. Lăudat fie numele glorioasei tale împărății în veci vecilor. AMIN!

Laudă și mulțumire către Omnipotentul Creator!

Cum să răsplătesc Domnului, pentru toate binefacerile sale către mine? Paharul mântuirii vreau să ridic și numele Domnului vreau să chem. Făgăduelile mele vreau să le plătesc Domnului.

O Doamne! fiind-că ai dezlegat legăturile mele istorice, mai învrednicit și mi-ai împlinit idealul vieții mele, Ție voi să-ți jertfesc, jertfă de mulțumire și numele Domnului vroiu să chem, făgăduelile mele vreau să le plătesc Domnului și de aceia zic: Lăudat fii Doamne, Dumnezeuul nostru, regele Universului, care în îndurare și milostivirea Ta mi-ai păstrat viața, m'ai susținut și mai ajutat să ajung vremea aceasta,

Așa dar, Domnul este mântuirea mea! Lăudați și slăviți pe Domnul împreună cu mine și să înălțăm numele lui deodată! Lăudat fie numele glorioasei Sale Impărății în vecii vecilor. Amin!

IOSEF KAUFMAN

IUBITE CETITOR!

Preocuparea mea în ramura istoriei evreilor din România, m'a făcut într'un timp om nenorocit; perzându-mi cariera comercială pârintească unde cu siguranță a-și fi progresat,

De la etatea de 18 ani m'am ocupat cu cercetări istorice, descoperiri de documente și pietre vechi sepulcrale etc., care toate acestea erau legate cu cheltueli mari, deosebit de timpul material ce am sacrificat pentru acest scop. La început, toate le făceam cu cea mai mare plăcere, închiuindu mi iluziuni de cea mai mare recunoștința, apoi deprinderea a degenerat în boala cronică de care nu mă mai pot debarasa; cu toate că sunt convins de contrariul iluziunilor mele, în decepții triste de desconsiderație, dispreț și persecuțiune chiar, din partea unora din coreligionarii mei (contrar obiceiului celorlalte popoare care venerază pe acei care muncesc și se sacrifică pentru ele).

Nevoile casei și ale familiei mele m'au silit de multe ori a înceta cu această deprindere, dar gândindu mă că muncind fără preget atâția ani în această spinoasă carieră, în căre timp am reușit a aduna un material istoric foarte abundent și prețios cu care pot face bogate fragmente istorice atât ale Comunităților noastre în general cât și ale evreilor în special. Aceasta mă căznește mai rău de cât iadul infernal . . . și istoria neavând limită, deci sunt împins și silit moralmente a continua cât voi trăi pe această cale.

Pentru mine, în interiorul sufletului meu sunt fericit că împlinesc o sacră misiune, iar pentru soția și copiii mei însă această fericire a fost tradusă de multe ori în lipsă, necaz și suferință. Muncesc singur fără ajutorul nimănui, din care cauză am devenit suferind. Mulțumesc eternului Creator că am isprăvit această lucrare din pânza țesutului meu.

Doresc ca prea scumpa mea Patrie să devie pentru veci puternică și glorioasă și să strălucească peste tot globul terestru, ca mândrul soare, iar Comunitățile ce descriu aci, să progreseze pe toate căile propășirii, devenind Comunități bine organizate care să servească altora de model și normă!

Rog pe scumpa mea soție Jetty și iubiții mei copii Dr. O. Kaufman Cosla, Isac și Bernhard Kaufman ca să mă ierte pentru lipsa și suferințele ce au îndurat ca mici copii din cauza ocupațiunilor mele pe ogorul istoriei evreilor din țară, dorindu-le din adâncul inimei mele în schimbul suferințelor ce au îndurat, ani mulți și fericiți!

Mulțumesc de asemenea d. lor tipografi Avram I Segall & Mișu Steuerman (Tip. Record) pentru că mi-au făcut această lucrare foarte conștiincios. Asemenea și zețarilor tipografiei Izidor Segal, Herman Weisbein, Josef Almașanu, Mișu Goldenberg și David Alterovici de al căror lucru sunt foarte mulțumit și D-lui M. Moscovici, în al cărui atelier s'a broșat această lucrare.

Asemenea multumesc din toată inima Epitropiei Comunității Israelite și societății sacre: „Chewra Kedoscha“ de aci precum și scumpului și iubitului meu fiu Dr Kaufman Cozla și tuturor acelora cari m'au subvenționat și s'au abonat la opera mea, dându-mi puțință spre a o putea tipări. Benedicțiunile Cerului asupra acestor ai mei binefăcători pe care în veci le voi binecuvânta, păstrându-le a mea mulțumire și recunoștiință.

Sfârșesc cu rugăciune Divină: Să vă binecuvânteze Domnul și să vă păzească. Să lumineze fața sa spre voi și să vă miluiască. Să și întoarcă Domnul fața sa spre voi și să vă deie vouă pace, viață lungă și fericită. Amin!

IOSEF KAUFMAN

Piatra-N.1929 Septembrie

S F A R Ș I T

Lui DUMNEZEU laudă

Iată și apelul lansat înaintea apariției acestei lucrări :

1) A P E L

Către onor. mei coreligionari din Jud. Neamț

De oare-ce monumentala mea lucrare istorică: „*Cronica Comunităților Israelite din județul Neamț*“, după o muncă titanică de aproape 50 de ani, este terminată și gata a o pune cât de curând sub tipar, deci spre a i da o deosebită însemnătate, rog pe toți părinții sau familiile cari au morți (eroi) sau dispăruți în războiul mondial să mi trimeată imediat fotografiile lor împreună cu costul modest al clișeului, spre a fi reproduse și a figura în corpul acestei cronici; tot astfel și al acelora uciși de aeroplane, etc.

De asemenea rog pe acei cari au primit decorații de orice grad și natură (fie din orice timp), ami arăta felul ce posed.

Tot odată sunt rugați toți Eforii sinagogilor, cari vor ca sfințele lor lăcașuri, să fie înfățișate prin fotografiile lor, fie exterior or mai bine interior împreună cu enoriașii lor, după modul ce posed al Comunității Israelite din Ploești; să mă înștiințeze momentan spre îndrumare pentru acest scop.

Tot astfel rog societățile cari vor să figureze fotografiile lor în corpul cronicei, să facă la fel. Asemenea și Epitropiile Comunităților respective.

Această lucrare va forma un frumos album istoric, foarte interesant cu clișeuri, reprezentând toate instituțiunile, hărbații meritoși, Hrisoave Domnești precum și sute de documente și acte prețioase relative la această cronică, care va fi în 2 volume cu aproape o mie pagini. Orice comunicări și relații relative se vor adresa autorului.

Cu toată stima și dragostea

IOSEF KAUFMAN (Cronicar)

Iunie 1928.

Piatra-N., Str. Lascar Catargi No. 25

N. B. Județul privește: Piatra-N., Tg.-Neamț, Buhuși, Bozieni, Borsec și Tulgheș inclusiv comunele rurale. *Autorul.*

1) Cu regret mărturisesc că n'am primit absolut nimic dela nimeni. *Autorul.*

Iată și apelul lansat în toată țara :

Piatra-N. 1928

Cu ajutorul lui Dumnezeu בעז"ה

בי"נו עמ"י עש"ו

A P E L

Onor Domn

Este un fapt retăgăduit că sfânta noastră scriptură, Biblia, conține și istoria poporului evreu. Toate popoarele, toate orașele, toate comunitățile precum și cele mai remarcabile familii se mândresc cu istoria lor.

„A nu ști ce s'a întâmplat înainte de a te fi născut“ zice Cicerone, — „este ca și când ai fi neconținut prunc, este a te ase-mâna animalelor, care nu știu nimica din întâmplările lor. Trebuie să știm ce s'a făcut și întâmplat înainte de noi, fie bine, fie rău, trebuie să știm și să tragem de acolo învățămintele ce logica ne va dicta pentru binele obștesc. Evreii din toate țările și din toate orașele unde locuiesc au și ei istoria lor. Comunitățile israelite din Amsterdam, Frankfurt, Praga, Varșovia, Lemberg, Cernăuți etc, sunt mândre de ale lor *Pinkesen*, unde sunt înscrise diferitele evenimente petrecute acolo din vechime.

Aci în țară, onor Academie a întocmit prin premii mari Dicționare geografice unde sunt descrise istoricește și cele mai neînsemnate sate. D-nii Ionescu-Gion, Papadopol, Calimach, N. Bogdan, Petriceicu Hâjdău, A. Gorovei și alții au descris istoricește orașele: București, Iași, Bărlad, Tecuci, Fălticeni, Botoșani etc, fiind premiate cu sume mari pentru descrierea lor. Acuma în urmă și comunitățile israelite din țară precum: Ploești, Brăila, Iași etc, au făcut și ele descrierea comunităților lor, lucru care se imitează acuma mai în toată țara.

Istoricul și întâmplările Comunităților israelite din acest

județ sunt și mai interesante de cât atelora din străinătate și din toată țara, după cum vă puteți convinge și vedea în tabla de materii ce am onoare a vă indica aci.

Narațiunea acestora este senzațională și reprezintă cel mai mare interes la cetire, producând o adevărată impresiune morală asupra cetitorului.

Preocuparea mea în ramura istoriei Evreilor din România m'a îndemnat a face cronica documentată a Comunităților israelite din întreaga țară, punând deocamdată sub tipar *Cronica Comunităților Israelite din jud. Neamț*.

Sunt 50 de ani de când, cu mari sacrificii, am adunat acest prețios material istoric, cari va forma un colosal tezaur pentru generațiunile viitoare, fiind și cea mai mare și mai bogată lucrare de felul acesta în toată țara.

Dorința mea este a o înzestra cu fotografiile tuturor Hrisoavelor, petrelor sepulcrale vechi, instituțiilor și al Comitetelor respective precum și cu a potretelor acelor bărbați, atât din trecut cât și din prezent, cari au servit și lucrat pentru binele acestor Comunități. Toate aceste sunt legate însă de chelueți foarte mari aproximativ o sută de mii lei inclusiv hărția și tiparul, deci sunt nevoit a apela, rugându vă respectuos de a subvenționa această lucrare și a vă abona. Toți onor. Domni cari vor binevoi a subvenționa lucrarea mea, vor fi trecuți în cronică cu cea mai mare recunoștință, asemenea și cei abonați.

Această lucrare va cuprinde circa 1000 pagini, format octav, în două volume broșate. Abonamentul este de 700 lei, iar ediția de lux și legate este una mie lei.

Tipărirea lucrării a și început și poartă titlul pe copertă :

„Cronica Comunităților Israelite din Județul Neamț”

Sigur fiind că apelul meu va găsi ecou în nobile Dv. inimă, vă mulțumesc anticipat, păstrându vă eternă recunoștință și benedicțiune.

Cu cel mai profund respect

Iosef Kaufman (cronicar)

Piatra-N, str. Lascar Catargi 25

A T E S T E

Șei Rabin Comunității Israelite Piatra-N.

Apreciez valoroasa lucrare istorică a cronicarului Iosef Kaufman, de aci, rugând a i se da tot concursul pe care-l merită cu laudă și recunoștință, semnat *Rabin Ch. L. Löbel* Piatra-N. 5 August 1928 (L. S.)

Epitropia Comunității Israelite din Piatra-N.

Domnul Cronicar Iosef Kaufman, merită tot concursul Evreilor din Regat, pentru munca depusă în timp de 50 de ani, în interes istoric al evreilor din județul Neamț și al tuturor evreilor din România, subvenționând cu suma de lei (cinci mii). Președinte semnat: *Aron Iuster*, secretar *A. Segal*. Piatra-N. 7 August 1928 (L. S.)

Societatea sacră: „Chewra-Kedoscha“

Fondată 1766 din Piatra-N.

Apreciăm și noi valoroasa lucrare istorică a d-lui Iosef Kaufman la care a depus o muncă titanică de peste 50 de ani neîntreruși și drept recunoștință, am subvenționat cu suma de 5000 (cinci mii) lei, deci rugăm pe toți coreligionarii noștri din țară a-i da cel mai mare concurs. Piatra-N. 7 August 1928. Semnat Președinte *Samuel Daniel*, Secretar *Senior Weisman* (L. S.)

I. O. B. B. Loja „Menorah“ No. 395 din Piatra-N.

Loja se adresează cu plăcere Fraților din Regat, cu rugămintea de a se da tot concursul, pe care cu recunoștință merită lucrarea istorică a cronicarului Iosef Kaufman, intitulată „*Cronica Comunităților Israelite din jud. Neamț*“ și la care autorul a depus o muncă fără preget aproape timp de 50 ani. Piatra-N. 10 August 1928, semnat Președinte: *Albert Abeles*, Secretar *Sami M. Rotman*. (L. S.)

Sfatul Negustoresc din Piatra-N.

D-l Iosef Kaufman, cunoscutul cronicar din orașul nostru, ocupându-se și de activitatea comercială a evreilor,

bazat pe acte și documente colectate în timp de mai multe decenii, cheltuind o energie și muncă vrednică de admirat sper că și negustorii la rândul lor interesându-i această lucrare istorică care prezintă un deosebit interes; vor ști să aprecieze la justa ei valoare, încurajând pe autor. Piatra-N. 20 August 1928. Semnat: Președinte *Carol Weinberg*. (L. S.)

Organizația Sionistă din Piatra-N, 14 August 1928

„Cronica Comunităților Israelite din jud. Neamț“ a cronicarului Iosef Kaufman, este o lucrare de mare valoare și de un interes capital pentru istoria Evreilor din România, care interesează deopotrivă toate societățile și organizațiile evreiești din țară. Felicităm pe D-l Kaufman că-și vede prin apariția acestei cronică idealul său realizat după o muncă vrednică și nepregetată de un jumătate de veac, deci recomandăm lucrarea D-sale tuturor acelor cari urmăresc activitatea și trecutul Comunităților Israelite din întregul Regat. Semnat Președinte: *Solomon Drimer*, secretar *Rudi Renert*. (L. S.)

Cronica Comunităților Israelite din Jud. Neamț

TABLA DE MATERIE

Comunitatea Israelită din Piatra-N.

Descrierea geografică a jud. Neamțu. Vechimea Evreilor din țară și jud. Neamț. Intemeierea târgului Piatra. Orașul Piatra înainte cu 100 de ani. Orașul Piatra înainte cu 50 de ani.

Sinagoga Catedrală din Piatra N.: Istoricul ei — Hrisoavele Domnești din anii: 1766, 1818 și 1827. — Procesul cu biserica Sf. Ioan a lui Ștefan cel Mare la Tribunalul local, Curtea de Apel din Iași și Inalta Curte de Casație din Buc., anii 1863-1872. Impăcarea și răscumpărarea bezmenului împreună cu al feredeului de la șipote.

Bet-hamidrașim: Chabat, Templu (Lipscani), Mare, Klazel, Garibaldi, Dărmânești, Mărăței, Gara, Mahala, Cismarilor,

Cojocari, Croitorilor, Petrarilor, Rabinului și Avram Melamed. Istoricul și descrierea lor.

Școalele Isr. Române. Istoricul și descrierea lor. Spitalul și istoricul lui. Istoricul azilului pentru bătrâni. Baia și istoricul ei.

Cimitirele și istoricul lor. Istoricul vechiului cimitir, Soc. Sacră Chewra Kedoșa. Petrele vechi supelcrale. Inchi-derea în anul 1872. Schimbul cu onor. Primăria locală pentru noul cimitir. Inițierea lui în anul 1873. Impunerea de funcționari Creștini și plata de 50 lei de decedat către Primărie. Sacrificiile Comunității pentru suprimarea acestora. Istoricul. Statistica deceselor.

Cronologia rabinilor din Piatra. Dările Evreilor din Piatra: Hrisovul Evreilor din 1826. „Pinkesen“ sau condici comemorative din Piatra: Statutele, importanța și istoricul lor, Statistica Evreilor din jud. Neamț.

Condica populației Evreilor și plata birului lor întărită de Prefectura și Poliția din Piatra, din anul 1859. Numele tuturor evreilor. Manifestații patriotice. Antreprize Comunale Evreii antreprenori. Istoricul lor.

Societățile din Piatra, istoricul lor. Starea culturală: Evrei savanți, talente, scriitori. Portul și limba Evreilor. Ideia Mesianică în Piatra. Procesele Evreilor cu comuna. Istoricul. Ciuma și Holera: suferințele evreilor, anii: 1831, 1848, 1866 etc. Prima recrutare a evreilor: Lista primilor recruți 1859 Istoricul recrutării.

Jidovi pământeni: Lista dreptarilor și al celor împământeniți. Supușii și Evreii sudiți, istoricul supușiei. Organizarea Comunității, Alegerile, bugetele, conducătorii și funcționarii ei. Confirmarea alegerii Kahalilor de Minister și Prefectură. Alegerea Kahalilor și arendarea gabelei în sala Primăriei. Istoricul acestora. Focuri în Piatra, Emigrare din Piatra,

Integralul Jud. Neamțu

Invaziunea armatelor streine și suferințele Evreilor. Istoricul. Zavera sau timpul voluntirilor de la 1821 și 1848, revolta dela 1866. Răscoala agrară din anul 1907, Istoricul. Ofrande către Stat, Comună și județ.

Rolul Evreilor în jud. Neamț: influența la boeri, Mănăstiri și autorități. Starea materială: Rolul și activitatea evreilor în comerț, industrie, meserii, moși etc. Calomniile de sânge: anii, 1710, 1765, 1803, 1816, 1834, 1841, 1859, 1860 și 1839 istoricul și suferințele. Traiul Evreilor cu Românii: tovarășii, garanții, afaceri și binefaceri.

Istoricul Orândărilor: Așezăminte, anatorale, legi, regulamente, ordonanse: anii 1741, 1747, 1794, 1804, 1832, 1833, 1837, 1839, 1843, 1852, 1855, 1858, 1859, 1861, 1864 etc. Regimul legilor: Legi, excese, ordonanțe, etc. Istoricul. Foametea în jud. Neamț. Cutremure în jud. Neamț. Convertirea la Creștinism.

Comunitatea Israelită din Tg.-Neamț

Istoricul târgului: formarea și vechimea. Școala Tal-mud-thora. Caritatea și Bicur choilim. Ospătăria Populară. Sinagoga mare: Arderea și prefacerea ei la 1766 împreună cu casa de rugă și fereceu, ce erau unde este astăzi spitalul sf. Spiridon și școala de băeți al Comunei. Dărămarea lor la anul 1849 de către M-tirea Neamțu. Judecata obștei Evreești cu numita M-tire la Vodă Grigore Ghica. Hrisoavele obștei, trimișii obștei Evreești la Stambul, aducerea firmanului de la padișachul Inaltei porți, împăcarea obștei Evreești cu soborul M-tirei la Vodă, hrisovul acestuia în favorul Evreilor, clădirea actualei sinagogi Istoricul. Bet hamidrașim și istoricul lor.

Fereceul și istoricul lui. „Pinkesen“ istoricul, statute și importanța lui. Cimitirele și istoricul lor: vechiul cimitir acoperit și îngropat de muntele alăturat. înființarea noului cimitir. Istoricul. Organizarea Comunității.

Cronologia rabinilor. Tradițiuni istorice. Inundații. Ciurma și Holera. Foametea. Focuri. Invaziunea armatelor străine. Societățile și istoricul lor. Industria, meseriile etc. Antr. prize. Emigrare. Botezul Evreilor. Evreii proprietari vechi, Relația Evreilor cu M-tirea Neamțu. Evreii arendașii moșiilor M-tirei, Excese, ordonanțe etc. Medeanul târgului: cumpărat și donat de Evrei etc. etc.

Comunitatea Israelită din Buhuși

Istoricul târgușorului, fondat de Evrei. Sinagogi și Bet-

hamidrașim. Școala Talmud thora. Seminare rabinice. Fere-
deul și istoricul lui, Cimitirul. Societăți. Caritatea și ospă-
tăria populară. Rabinul Jsrael Friedman, cronologia rabinilor.
Organizarea și Adm. Comunității. Comerțul. Focuri. Holera.
Excese, ordonanțe. Favoriții boerilor. etc. etc,

Comunitatea Israelită din Bozieni

Tărgușorul fondat de Evrei, Administrația Comunității.
Rabinii, Comerțul și industria. Sinagoga. Talmud-Thora.
Focuri. Excese, ordonanțe. Tradițiuni istorice. etc. etc.

Istoricul Evreilor din Ardeal

Comunitatea Israelita din Tulgheș.
Comunitatea Israelită din Borsek. etc. etc.

Activitatea Evreilor în

Războiul Independenței 1877—1878.
Războiul Româno-Bulgar 1913.
Războiul Mondial 1918—1918 etc. etc.

Buletinul Comunităților Evreești din vechiul Regat

An. I. No. 4—6 Dec. 1928 p. 28 București

A P E L

D-l. Iosef Kaufman, cunoscutul cronicar din Piatra-N. a pus sub tipar o foarte importantă lucrare istorică, intitulată „Cronică Comunităților Israelite din Jud. Neamț” în care a adunat, după o muncă titanică de aproape 50 ani, un material documentar foarte bogat, cu privire la istoria evreilor din acest județ. D-sa posedă hrisoave și documente importante și cu privire la istoria evreilor din întreaga țară, de-
pinde de concursul pe care îl va avea cu publicarea primei sale cronici pentru ca să poată da la iveală și restul mate-
rialului ce posedă. Apelăm de aceia la toți coreligionarii

noștri din țară și în special la Comunitățile afiliate la U. C. E. ca să-i acorde tot sprijinul. Orice informațiuni se vor cere direct de la D-l *Iosef Kaufman* (cronicarul Evreilor din România) str. Lascar Catargi No. 25.

I. O. B. B. Marea Lojă „Zion”

No. IX Oficiul Sanhedrinului București

Circulară

către toate Lojile din țară

Cronicarul Kaufman din Piatra-N., vă va trimete zilele acestea o circulară în care atrage atențiunea asupra lucrărei sale închinată studiu'ui istoriei Comunităților evrești din țară, invitând pe toți acei, ce știu să aprecieze valoarea unei astfel de lucrari și munca încordată pe care ea a necesitat'o să se intereseze pentru răspândirea acestei lucrări desigur bine venită astăzi.

Aducându vă aceas'a la cunoștiință vă rugăm a stărui într'una din ședințele mai apropiate pe lângă membrii Lojei să se intereseze de această lucrare și a o recomanda printru prietenii lor, având astfel satisfacțiunea autorului care, numai cu multă abnegațiune a putut să tipărească o lucrare inspirată de dorul de a servi pe coreligionarii săi. Primiți iubite fr. Președ nte salutările noastre fr.

In C F. & Președinte I. NIEMEROVER

Secretar M. BĂCOV

Ziarul „Egalitatea”

An. XXXIX No. 41 din 12 Oct. 1928

D-nul *Iosef Kaufman* din Piatra N., care și a consacrat viața culegerii de documente și fapte ca stăruiitor cronicar, a început să publice vasta sa monografie: *Cronica Comunităților israelite din Jud. Neamț* care va cuprinde 2 volume cu ilustrații de numeroase documente, instituții etc. Noi care

cunoaștem prețioasa lucrare, o recomandăm călduros atenției tuturor Comunităților ca lucrare model cum și întregii lumi cetitoare care vor afla din lectura acestei opere lucruri noi și interesante,

Ziarul „Curierul Israelit”

din 7 Oct. 1928

Cunoscutul cronicar d. *Iosef Kaufman* din Piatra-N., care a publicat numeroase lucrări istorice din domeniul evreilor din România, a pus acum sub tipar o foarte valoroasă lucrare istorică: *Cronica Comunităților israelite din Jud. Neamț*. Lucrarea va cuprinde peste 1000 pagini în 2 volume broșate.

Recomandăm evreilor din țară ca să sprijine lucrarea meritosului cronicar, care timp de 50 ani a colectat cu mari sacrificii un foarte prețios material istoric cu privire la istoria tuturor Comunităților evreiești din toată țara.

Deci ori-ce Comunitate care dorește a-și face monografia sa, se poate adresa cronicarului care o va executa în mod satisfăcător.

LISTA CLIȘEEELOR

TOMUL (Vol.) I

PREFAȚA *Iosef Kaufman*

1)	Pagina	5	Hrisovul lui Grigore Alex Ghica V. V. 1766
2)	"	7	" " Vodă Alex, Calimach 1818
3)	"	9	" " Ioan Sandu Sturdza 1828
4)	"	18	Interiorul Sinagogei Catedrale
5)	"	21	Actul Hebraic al Soc. Sacre din 1813
6)	"	51	Inaugurarea școlii din sub Petricica 1896
7)	"	55	Școala Isr. Română de băeți No. 2
8)	"	86	Spitalul Comunității Israelite
9)	"	88	D-rul A. Luceanu

- 10) „ 104 Avram Lipa Iuster
 11) „ 152 Baia Comunităței
 12) „ 192 Cimitirul Israelit
 13) „ 206 Piatra Comemorativă
 14) „ 213 Comit. soc. Sacre: „Cewra-Kedoscha“ 1905
 15) „ 325 Hrisovul lui Ioan Sandu Sturza 1826 (Bir)
 16) „ 367 Faibiș Rozenberg
 17) „ 369 Ilie Naftule
 18) „ 382 Dr. Leon Ștein
 19) „ 383 Bercu Samsony
 20) „ 421 Avram Lipa Zet Aron
 21) „ 428 Samuil Dan'el
 22) „ 431 Șmil Siegler
 23) „ Moise Roșcovici
 24) „ Lazăr Weinrauch
 25) „ 436 Avram Fondianer
 26) „ 441 Pincu Zisu
 27) „ 443 Pine Daniel
 28) „ 444 Ilie Soicher
 29) „ 447 Moise Iuster
 30) „ 448 Michel Iuster
 31) „ 459 Carol Nacht
 32) „ 476 Avram Renert
 33) „ 486 Adolf Weiningher
 34) „ 491 Solomon Drimmer
 35) „ 495 Iosef Naftalisohn
 36) „ „ Iosef Weinrauch
 37) „ „ Petru Iuster
 38) „ 509 M. I. Ipcar
 39) „ 517 Iosef Davidovici
 40) „ 524 Aron L. Iuster

TOMUL II

- 41) „ Prefața Dr. O Kaufman—Cosla
 42) „ 7 Albert Abeles
 43) „ 11 Societatea Tikwah
 44) „ 14 Șmil Itic Kitz
 45) „ 27 Meir Schwartz
 46) „ Corul Emigranților

- 47) „ 70 Soldatul Kaufman Ițic
 48) „ 76 Bernhard Soufrin
 49) „ 100 Dr. Aurel Lupu
 50) „ 152 Iacob Psantir
 51) „ 177 Dr. Tanenzapf
 52) „ 204 Haim Kaufman
 53) „ 213 Carol Weinberg
 54) „ 246 Arnold Weinrauch
 55) „ 348 Cantina școalei Israelite din Buhuși
 56) „ 351 Banca Națională Evreiască
 57) „ 362 Inmormântarea Marei Rabin Friedman

F I N E
 și Lui **DUMNEZEU** laudă

TABLA DE MATERIE

1	Societățile Israelite din Piatra-N.	. . .	pag. 5
2	Bănci	. . .	18
3	Societăți pentru jucare de loterii	. . .	20
4	Asociația pentru descoperire de comori	. . .	20
5	« « jucare de teatru	. . .	20
6	Societățile Damelor din Piatra-N. (negustori)	. . .	21
7	« Culturale de Domnișoare «	. . .	23
8	Asociația culturală a femeilor Evreice	. . .	24
9	Societățile meseriașilor	. . .	24
10	Societățile de Emigrare din Piatra-N.	. . .	30
11	« Sioniste « «	. . .	38
12	Organizația Sionistă locală	. . .	44
13	Comisiunea Centrală Sionistă	. . .	46
14	Funcțiuni Piatra N.	. . .	68
15	Donatori Evrei	. . .	71
16	Talente	. . .	75
17	Coroane depuse de evrei la ocaziuni funerale	. . .	85
18	Consecrarea unui savant descoperitor	. . .	93
19	O nouă ilustrație medicală	. . .	93
20	Incendii	. . .	104
21	Foamea	. . .	105
22	Holera	. . .	106

23	Cutremurepag 108
24	Vijelia în Piatra	109
25	Variate reminiscente : Expoziții, Zodieri, Cănteci, iute alergător, muzeu p. teatru115 116
26	Supușia și Evrei sudiți	118
27	Jidovi pamânteni și împământeniti	127
28	Războiul Independenței 1877—1878	170
29	Războiul Româno Bulgar 1913	175
30	Războiul Mondial 1916—1918	179
31	Camera de Comerț	206
32	Sfatul Negustoresc	209
33	Mișcarea antisemită (ancheta ziar)226 237
34	Orânda băutarilor și orândarii satelor	48
35	Rolul și traiul evreilor cu românii din jud. Neamț	67
36	Rolul și traiul evreilor cu românii din jud. Neamț	78
37	Evreii medaliați din jud. Neamț	100
38	Calamitate din jud. Neamț și Piatra (inundații)	102
39	Iernele cele mai însemnate	110
40	Convertirea la creștinism	111
41	Calomniile de sânge asupra evreilor din jud. Neamț	133
42	Zăvăra sau timpul voluntirilor dela 1821	149
43	Revoluția românilor din anul 1848	160
44	Răzvolta agrară din anul 1907	162
45	Starea Materială—Comerțul	190
46	Meseriile și Industria manuală	194
47	Industria mare	196
48	Moși în arendă și moșii de veci199 201
49	Lista Fabricelor din Județ	215
50	Tablou de contabili	218
51	Regimul legilor	220
52	Trg.-Neamț (numirea și vechimea)	243
53	Bikur-choilim	247
54	Ospătăria Populară	248
55	Sinagoga Mare	248
56	Beth-Hamidrașim	262
57	Feredeul	263
58	Cimitirele	265
59	Pinkesen	268
60	Organizarea Comunității	271
61	Școala Israelito-Română	289
62	Azil pentru bătrâni	290
63	Feredeul Comunității	291
64	Societăți	293
65	Rabini	296
66	Trad țuni istorice	297
67	Medeanul—Invoiala	299
68	Botezul Evreilor	301
69	Focuri—Inundații—Foametea—Invaziunea304-305

70	Traiu amical între români și evrei	305
71	Evrei proprietari	309
72	Antreprize	322
73	Industria—Meserii	329
74	Mitricile sau stare civilă	334
75	Culturale—Evrei marcanți	337 338
76	Premii—Felurite	339
77	Comunitatea din Buhuși—vechimea	345
78	Sinagogile	347
79	Școalele	347
80	Baia Comunității	349
81	Cimitirul	350
82	Sociații	352
83	Festivaluri	357
84	Caritatea	359
85	Rab'ni Comunității	359
86	Familia rab'nului Friedman	360
87	Comunitatea Israelită	364
88	Industria—comerț și meserii	367
89	Din timpul ocupației	372
90	Favoriții boerilor	372
91	Holera	375
92	Supușe și evrei sudiți	376
93	Tragerea la sorți	377
94	Din războiul Independenței	378
95	Din ale lumii valuri	379
96	Patriotice	381
97	Felurite—ziua eroilor	383 384
98	Bozieni—Interimare	387
	Comunitate—Sinagoga—Talmud-thora—Feredul— Cimitirul—Mucșchiten și lemne pentru săraci—Co- merțul—Sociații—Contribuții—Felurite - Din ale lumii valuri.	
99	Fragment din istoricul evreilor din Transilvania	403
100	Comunitatea din Talgheș	404
101	« « Borsek	406
102	Comuna Bilbor	406
103	« Corbu	407
104	Laudă și mulțumire către Omnipotentul Creator	407
105	Scrisoare către iubii cititori	409
106	Apel mic	410
107	« mare	411

VERIFICAT
1987

ERATA

<u>Pagina</u>	<u>Rândul</u>	<u>In loc de :</u>	<u>Se va ceti :</u>
7	17	reședenția	președinția
13	4	însușindu-și bani s'a disolvat	însușindu-și bani Societatea s'a disolvat
16	10	în fruntea harnicului	în frunte cu harnicul
17	14	au avut șezatoare	au organizat șezători
35	17	reîntoarșe	împiedicați de a pleca
38	17	tineri de-a	tineri dornici de a
40	5	făcându-se	ra
41	35	Respectarea	Respectarea Sămbetei
97	11	Mi-au	Mi au sădit
110	12	mai ca și	mai puternic ca
111	6	anatensuat	anatemizat
129	29	Lelovici	Leibovici
130	2	Reșcu	Herșcu
133	9	Dositeiu	Desifteiu
133	ultim	Nemaț	Neamț
157	34	siluând	și luând
159	18	Secolul	Secu
165	7	devastând pe evrei	devastând cascele evreilor
166	18	au fost loviți	a fost cuprinsă
169	2	făcu	satisfăcu
195	3	declar	de clar
195	29	Mahalii	Hamalii
195	34	Marmoros	Maramurș
210	19	nexațiunile	vexațiunile
219	15	Iroslavici	Iaroslavitz
240	7	apt	barbar
278	20	tânguirea	tânguirea
302	9	aratându-se	manifestându-se
314	24	1 pe aiure	și pe aiurea
334	4	Raporturile	Rapoartele
339	34	merge regres	merge spre regres
342	17	1802	1902
345	4	Huromuzache	Hurmuzache
349	30	Je-Wich	Jewich
387	16	1927	1827
396	1	Jidovivi	Jidovi
407	25	Domului	Domnului

și alte mici greșeli, pe care cetitorul este rugat a le îndrepta de la sine.

2008
VERIFICAT

BIBLIOTECA
CENTRALĂ
UNIVERSITARĂ "CAROL I"
BUCUREȘTI

VERIFICAT
2017